

CSATÓ PÁL.

(Olajfestmény után.)

D2273

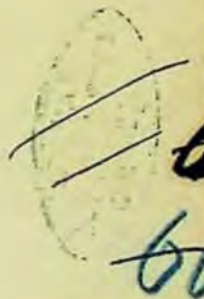
CSATÓ PÁL

SZÉPIRODALMI MŰNKÁI.

AZ IRÓ ARCZKÉPÉVEL ÉS ÉLETRAJZÁVAL.

8 - OCT. 2019

KIADJA A KISFALUDY-TÁRSASÁG.

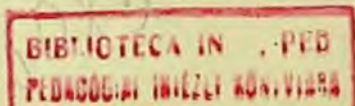
BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1883.

14.556.

CSATÓ ÉLETE.

Az író neve, kinek összegyűjtött szépirodalmi dolgozatait tartalmazza e kötet, nem igen forog többé a közönség ajakán. Pedig pályája, melyet még nem oly rég futott meg, esupa visszhangos zaj és kemény küzdelem volt. Keserves munkájával küzdött, még halálos ágyán is, az élet gondjai ellen; polemiaiban küzdött egy hatalmas irodalmi párt, az Akadémiának akkori vezetői s a Kisfaludy-Társaság alapítói ellen; költői munkáiban küzdött a tűnő nap tetszésénél maradandóbb koszorúért. Dolgos, éles eszű, szenvedélyes és tehetséges ember volt, mint kevesen s mégis, úgy látszik, vereséget szenvedett mindenütt. Nyomasztó gondok között élt és szegényen halt meg. Keserű vitáit sem követte diadal; magánál nagyobb szellemek ellen harczolt s a mi legnagyobb sze-

rencsétlensége volt: saját múltja is ellene fordult. Meghasonlásban levő lelke lángoló szenvedélyeinek nem sikerült tüzrel tisztítani meg maga körül a viszonyokat, melyeket romlottaknak tartott; csak önmagát emésztette föl. Politikai eszméi fölött átrobogott a forradalom felé rohanó idő kereke; irodalmi ellenfelei pedig: a magyar éposz, irodalomtörténet és kritika koszorúsai, érintetlenül őrizték meg babérait. Az idő, a közel jövő, nekik adott igazat, még pedig nemcsak a hírlapíró Csató, hanem a költő ellen is. Híre gyorsan enyészett. A kritika gyorsan feledkezett el magasztalásairól, melyekkel őt, színműveiben és elbeszéléseiben, a finomabb, könnyebb magyar társalgó nyelv leghívatottabb mesterének hirdette; a lapok, melyekkel egy vígjátékát a közönség éveken keresztül kitűntette, elhangzottak s elbeszéléseit, melyek közül egyet érzékeny szívek hajdan a legszebb magyar novellának hirdettek, ma alig ismeri valaki. Az irodalomtörténetben, melyet hosszú időre egyik leghevesebb ellenfele állapított meg, ép oly szenvedélyes lélek mint ő volt, alig szorult hely pusztá nevének. Ma mindakét párt, érdekeivel és meggyőződéseivel, hatalmával és

fegyvereivel, a történeté már. E kötet CsATÓnak, az írónak, ügyét, egy távolabbi jövőhöz, a mai nemzedékhez, felebbezi. Feleljen meg rá: meghalt-e CsATÓ egészen, vagy van-e munkája, mely életre hivatott, avagy él-e hatása legalább, költői irodalmunk egyik-másik ágában?

A Csatószeghi CsATÓ család Erdélyből szakadt ki, hol a Csíkszékben fekvő Csatószeghen törzsköös birtokú székely nemzetség volt. Onnan vette praedicatumát is. Ott gazdálkodtak régidőtől elei s történetök: a kisebb birtokú magyar nemesi házak rendes története. A fiú hol szántja, hol védelmezi a földet, melyet atyjától örökölt. A család egy-két tagja többre is vitte az egyszerű falusi gazda állásánál. Így az író egyik ősatyja, CsATÓ JÁNOS, 1698-ban Al-Csíkszék alkirálybírája volt; egy oldalági nagybátyja, CsATÓ ZSIGMOND, pedig 1750-ben Bécsben az erdélyi udvari cancellarián referendariusi méltóságot viselt. Az ősi fészket végkép csak Pálnak édesatyja, CsATÓ MIHÁLY, hagyta oda. Vállalkozó hajlamú s daliás természetű ifjú volt, ki elvégezvén iskoláit, szerette volna valamivel közelebbről látni a világot s más sorsra vágyott, mint a minővel apái beérték. Katonává

lett s a múlt század végén az utolsó török háborút végigharczolta. Azután természetesen még kevesebb kedve volt otthon maradni. Ősi birtokrészét osztatlanul két testvéröccsénél hagyva, kiköltözött Magyarországra s itt keresett állást. Az utóbb grófságra emelt ALMÁSSY IGNÁCZ egykori alcancellárnak hevesmegyei pásztói uradalmaiban kapott gazdatisztséget, honnan utóbb Biharvármegyébe a sarkadi uradalomba tétetett át tisztartónak. De már ide másod magával: feleségestől költözött. Gyöngyösön 1798-ban kelt össze Visontai Kovách Rozáliával, Kovách József királyi alügyigazgató és királyi tanácsos testvérével. Családi örömeik nem voltak híjával; de sokat is temettek. Sarkadon született gyermekeik közül csak kettő ért nagy kort: Pál és Krisztina, Kastal Józsefné, ki túlélte bátyját. Később még, mikor elhagyták sarkadi helyöket, egy Klementina nevű leányuk is született, ki utóbb kiszakadt az országból.

A CSATÓ MIHÁLY alapította pályá és család legszebb virágjában volt, tele megelégedéssel a jelenben és jó kilátásokkal a jövőre, mikor örököse beköszöntött. CSATÓ PÁL 1804-ben, január

7-dikén született Sarkadon. Itt még akkoriban katolikus anyaegyház nem volt s a kis fiút Gyulára kellett átvinni keresztelőre. A sarkadi por csak játszóhelye volt, mert édesatyja már 1810-ben otthagyván az ALMÁSSYAKNÁL viselt tisztségét, örök áron megvotta a nagyszalontai postamesterséget. De itt sem maradtak tovább öt esztendőnél. CSATÓ MIHÁLY eladta a postát, földeket bérelt a nagyváradai káptalantól és másoktól s beköltözött a maga házába Nagyváradra. Innen járt ezentúl iskolába a kis deák s ide vitt haza kitűnő bizonyítványokkal esztendőnkint új meg új örömet. Ámde a megvagyonosodott család jólléte nem volt sem zavartalan, sem állandó. Az öreg CSATÓ sok élelmességet tanúsított, de kevés kitartást; ügyes és szerencsés volt a szerzésben, de szinte gyámoltalan a megtakarításban. Nyugtalan, megállapodásra jutni nem tudó természetét, úgy látszik. tőle örökölte fia. Váradon már nem egy csapás érte s házának elég gyorsan szerzett jó módja hanyatlóban volt. Az eladott szalontai posta árából ezerei veszték el s ezen kívül is nem egyszer keserülte meg túlságos bizalmosságát az emberek iránt. Nagy háztartása sok pénzbe került s egy-

másután érték elemi csapások. Vagyona nagyon megfogyott s aggodalom ébredhetett benne gyermekei jövője iránt. Biztosabb pályát óhajtott jó tanuló fiának s a papságra gondolt. A sok templomú püspöki székvárosban, hol egy hatalmas főpap roppant rezidenciája előtt gyakran vitte el útja, a fiúnak is kedve volt hozzá. Így történt, hogy Pál a philosophiai két cursus után 1820 november 1-jén növendékpappá lett az egri érseki megyében.

Mint rendkívül kitűnő tanuló, a pesti központi papnevelő házba küldetett s itt járta ki a theologiai folyam három első évét. 1823-ról kiállított egyetemi bizonyítványa szerint, társai között első eminens volt. Vas szorgalma e szerint nem lankadt s annál csodálatosabb, hogy egyszerre csak, meghasonolva pályájával, elbocsáttatását kérte a seminariumból. Előljárói nem szívesen eresztették s a míg lehetett, marasztalták is; de az ifjú papnövendék minden áron menni akart. Ment is; azonban elbocsátó levelét PYRKER LÁSZLÓ érsektől csak 1828 októberében kaphatta meg. Ez irat, a katolikus intézetekben dívott szokás szerint, erkölcsi viseletét kielégítőnek mondja, szorgalmát

azonban kitűnőnek ismeri el. Kilépésének oka iránt egy, tizenhat évvel később írt polemiája nyújt némi felvilágosítást. CSATÓ már a *Hírnök* dolgozótársa volt s epés gyűlölettel támadta az *Athenaeumot*, mely egy alkalommal olyanféle czélzást is tett, hogy CSATÓ a vallást is szereti köpönyegnek magári öltetni, ha szüksége úgy kívánja. Kétségkívül e megjegyzésre vonatkoznak a hírlapi szemlében CSATÓ következő sorai:* « Volt oly idő, ezelőtt tizenhat évvel, midőn például a vallás dolgában, mint több más, velem egykorú és szellemrokon ifjú, a kétségek, sőt egyenes és okoskodó hitlenség martaléka valék; de volt, hála az égnek, már ezelőtt tizenhárom évvel annyi eszem, hogy tévelygésim veszedelmeit átlátva, azokat pusztá privát felszólításra írásban visszahúztam.» Íme CSATÓ ingatag lelke így köszönt be a világba. E lépése jellemzi egész pályáját. Kétségek gyötrik, a gondolat betege, megtámadja a fiatal lelkek átmenő habozása, melynek rendesen komoly és hosszasabb értelmi munka a próbája; ez vagy szétveri a kétséget vagy új, szilárd és

* *Hírnök*, 1838. 71. sz.

állandó meggyőződést fejt ki belőle. Az ifjú Csató nem folyamodik e próbához, hanem, mint később is oly sokszor, megbódol a pillanat sugalmainak és siet megtagadni magát. Ingadozásaiban nem kereshetjük oly ridegen, mint egykori ellenei tették, a haszonlesést. Hiszen biztos, sőt kecsesgető jövőt és három évi keserves munkát áldoz föl csupa bizonytalanságért. Igaz, feláldozza a nélkül, hogy állandó nyugalmat találna áldozatában s hogy utóbb ez rá nézve elkölcsi erő forrásává lehetne. Határozatát oly eszmékre alapítja, melyeket néhány évvel később maga tévelygéseknek mond s hálát ad az istennek, hogy e, neki oly sokba került tévelygések felől megvilágosította. Így váltotta föl lelkében kétség a régi hitet, megismét új hit a kételkedést. Hogy hangulatai őszinték voltak, bizonyosnak látszik, mert élete sorát szerintök intézte. Maga kétségkívül komolyan vette a dolgokat, bár az igazi komolyság hiányzott e heves lélek csapongásaiból. De mikor hisz, egész lelkéből hisz, s mikor kételkedik, kész mindent áldozatul hozni, a mit kialudtnak látszó hitének köszönt. E fiatalkori hányatása sokban magyarázza későbbi útait s egynémely lépéséhez iga-

zabb lélektani kulcsot ad, midőn enyhébb felfogásra bír.

Csátó tehát levetette a reverendát s átlátván, hogy atyjára már nem igen támaszkodhatik, az egyetem más termeiben kereste a kenyértudományt. 1824-től 1826-ig jogot hallgatott, de úgy látszik, bensőbb hivatás nélkül a jogi pályára, melyen állást szerezni magának kísérletet sem tett. Inkább az íráság forgott már fejében. Az a lelkesedés neki lendülő költészetünk iránt, mely ezidőtájt katolikus papnevelőházainkat betöltötte, őt is megragadta meg a seminarium falai között. E falakat meg-alig hogy odahagyták Berzsenyi szegény mecenásai, kik fehérvári kollégaikkal összerakták állereiket, hogy a nagy ódaköltő versei megjelenhessenek. Szellemöket örökölték utódaik s e szellem hozta létre 1830. évben a Magyar Iskolát. A kispapok mohón, gyönyörködve olvasták KAZINCZYT s az almanachokat és sovárgó örömmel hallották KISFALUDY KÁROLY színházi diadalait, melyeknek nem lehetek tanúi. Csátó is részese volt e nemes lelkesedésnek, melyet feledhetetlen képek tápláltak. Társa, CZUCZOR GERGELY, tán ép a szomszed szobában

forgatta *Zircz emlékezetét* s a *Székelyeket Erdélyben* és merengett esténkint az augsburgi ütközet képein, melynek költője kívánt lenni. Tán tanúja volt KISFALUDY KÁROLY látogatásának is, ki tanuló szobájában fölkereste a fiatal költőt. CSATÓ heves képzeletére élénken hatott minden benyomás. Írni kezdett ő is s egy mesét és idyllt beküldött HORVÁT ISTVÁNNAK, a *Tudományos Gyűjtemény* melléklapja, a *Koszorú* számára. De e zsengek irásánál komolyabb munkához is hozzálátott. Nyelveket tanult: németet, angolt, olaszt és francziát s mohó buzgalommal olvasott mindent. Kétségkívül már ezeitöben vetette meg gazdag olvasottsága alapját, mely hirlapírói munkásságának egyik jellemző vonása. Magaképzését, pallérozását folytatta az egyetem elhagyása után is. Előkelő házakban nevelősködött: 1826-tól 1828-ig gróf Batthyány Kristófnak Károly fia mellett, azután egy évig Bécsben Chernel Ferencz udvari ágens házánál. Növendékeivel megfordult Gréczben is. Ugyanilyen állásban utóbb, 1834 derekán, a Bohus családnál tartózkodott Világoson. E körök, melyekbe jutott, teljesen elvégezték rajta az átalakítást; az egy-

kori kispapot tökéletesen kiforgatták magából s elhatározó befolyást gyakoroltak külső és belső fejlődésére. A választékosabb modort eltanulta s ügyesen mozgott szalonokban is. A kik csak ismerték, mind kitűnő társalgónak mondják, ki mindenhez elmésen tudott szólni, a szellemesség affectatioja nélkül. Csinosan öltözködött, gavallért játszott s szeretett mulatni. Végig megőrizte vonzalmát az előkelő körök iránt, melyekben mindig voltak jó emberei. De nem kerülhette ki ez érintkezések veszélyeit sem, melyek nagyurak közt alárendelt viszonyban forgó szegény embereket rend szerint fenyegetnek. A sí mább, csiszoltabb modorral együtt lelkébe férkezett bizonyos túlzó szolgálatkészség, mely utóbb az irodalom köztársaságának szabad levegőjén sok félreértésre szolgáltatott alkalmat. Gyanussá tették állhatatlansága, zászló-változtatásai. A kihez tartozott, azt testtel-lélekkel s minden, rendelkezésre állott fegyverrel szolgálni kívánta. E készséget, mivel szegény ember volt s kénytelen mindig szeme előtt tartani kenyerét: megalázkodó és haszonleső természetnek bélyegezték, bár méltatlanul. Előkelő ismeretségei írói modorára is

aránylag rövid idő alatt valódi tudományos intézettel fejlődhetett. Az Akadémia története kicsinyben egész nemzetünk nagy, félszázados művelődési átalakulását példázza. Fényes bizonyosság rá, hogy egy tudományos központ mily óriási hatást gyakorolhat. Csató tehát, mint akkor számosan, akadémiai oklevelet egy biztató ígéretre mintegy előlegben kapta. Nem mutat henye felfogásra és léha lélekre, hogy legelső gondja volt: megérdemelni azt. Hányan nem gondoltak erre egész életökben! Az Akadémia, munkásságának első idejében, főleg a magyar nyelvtudomány mezején s a színiköltészet, a színik műsorozat érdekében buzgólkodott. Az 1831-ben hirdetett nyelvészeti pályakérdés dologra ösztönözte Csatót s Nagy János elöl, ki versenytársa volt, el is nyerte az első koszorút. Munkája: *A magyar nyelvbeli ragasztékok és szóképzők*, a nyelvtudományi Pályamunkák első kötetében jelent meg 1834-ben. Tárgyának tudományos elméletét nem vitte tovább benne, inkább csak rendbe szedte, a mit talált, Kalmár és Révai fejtegetéseivel fűzvéen előadását. De azért nem minden érdem nélküli munkát végezett. Bírálói kiemelik, hogy «az értekezés

józanúl, éles ítélettel, értelmesen, nagy nyelvtudománnyal van írva;» különösen megdicsérik óvatosságát a szófejtegetésben, melynek okából «a philologiai túlságokra igen hajlandó sokaságnak példányul s tanúságul lehet.»* Némileg nyelvészeti munkásága körébe tartoznak Levrault után készített *Magyar s német beszélgetései* is, melyek szintén 1834-ben jelentek meg s melyeket TolbDYNak az elismerésben oly szűk szavú emlékbeszéde az ideig «a könnyed és síma társalgási nyelv legjobb magyar példányainak» mond.

Azonban már ez utóbbi munka inkább csak gyakorlati célra készült. A szorosabb értelemben vett nyelvtudomány művelésével, első sikere után, felhagyott CsATÓ. Nem a tudós mécsese volt az, melyet ő élete világosságának tekinthetett. A kitarató, részletekbe merülő, lassan haladó, későn jutalmazó munkára nem született; nem olyanra, mely egy eszményi cél érdekében egész életünket követeli. De hiúsága már fel volt izgatva. A nyilvános szereplés varázskelyhét ajkához emelte; nem tehetette le többé. Élnie is kellett s

* A *Pályamunkák* I. kötetéhez Döbrentei bevezetése.

akkor úgy nevezett rendes kenyérkereső pályája nem volt, pedig már harminczadik évléhez közel járt. Izgékony természete, felfogásának frissesége, előadásának elmés könnyedsége, gyorsasága a dolgozásban, dialecticájának erélye s fogékonysága a nap változó benyomásai iránt: mindezeknél fogva mintegy hivatta volt, hogy hírlapíróvá legyen. HELMECZY a *Jelenkor* szerkesztőségének összeállításánál gondolt is rá s szerződtette. Ő írta e lapnak legelső, névtelenül megjelent vezércikkét.* Az alkotmányos haladást köszönti benne s int a meggondolatlan rohanás veszélyeitől. Széchenyi programjának, a *Hitelnek és Világnak*, fő elveit szorítja bele. Olvassa el e cikket bárki ma, negyven év múlva, mikor politikai fogalmaink annyira gazdagodtak, hírlapirodalmunk oly nagy mértékben föllendült, nyelvünk pedig ez irányban rendkívül megbővült: kénytelen lesz rhetorikájának erejét, stíljének nemes csínját s fejtegetéseinek tapintatos finomságát mintaszerűnek vallani. Számos cikket írt e vállalatba; buzgón dolgozott melléklapjába, a *Társalkodóba*, 1834-től a *Tudomány-*

* *Magyar tudós társaság Névkönyve 1842-re.*
74. lap.

tárba s résztvett a *Közhasznú Esmeretek Tára* kiadásában is. Bár tehetsége teljes volt hozzá, hogy első rangú politikai hírlapíróvá legyen, kedve inkább az irodalomhoz vonta. Nevezetesebb cikkei, melyeket maga is jobban szeretett s vagy egész névvel, vagy nevének kezdő betűivel jegyzett alá, mind ennek körébe tartoznak. Dicsérték és olvasták s valóban, a tetszetős, könnyed s mégis rendkívüli tisztaságú előadás módjára akkoriban egyetlen írónk sem versenyezhetett vele. De mindennek daczára, munkásságának csekély anyagi eredménye volt. Rosszul fizették, állása bizonytalan maradt s helyzete javítására mind új meg új tervvel övödvén, nem is igen bíztak benne. 1833 végéig kitartotta HELMÉCZY mellett, akkor megvált tőle s maga tervezett KILIÁNNAL egy *Batkatár* nevű vállalatot, Orosz *Püllértárj*ának mintájára. De nem lett belőle semmi s ő nem volt képes tovább Pesten fenntartani magát. A következő év tavaszán elhagyta s Világosra ment BOHUS JÁNOS házához nevelőnek. Pesti barátai fejöket csóválták; de ő védekezett BAJZÁHOZ írt levelében: «Engemet vezettek eddig a körülmények, nem én azokat, s én vagyok-e mindig a hibás, ha nem

birtam velek? Szánnunk kell azt, kit a habok hánynak, és partra segítenünk, nem ócsárlanunk.» Igaz, hogy nem igen mosolygott feléje sorsa; de teljesen hiányzott lelkéből az erős akarat, hogy urává legyen. Míg az 1834-dik évi Sz.-Mihálynapot, édesatyjának nevenapját, családjá körében töltötte Nagyváradon, hol az öreget és vagyonát egyiránt pusztuló félben találta: Világosan egyik kis tanítványa meghalt s ő újra elesett állásától. Megint a régi úton próbált boldogulni: feljött Pestre s 1835 elején MUNKÁCSY *Rajzolatok*-jához szegődött segédszerkesztőnek. Legszorosabb barátságban ez időtájt SZENVEY JÓZSEFFEL, SCHILLER fordítójával, állott, a nélkül azonban, hogy irodalmi tekintetben valami hatása lett volna rá barátjának. Megmaradt MUNKÁCSY mellett egy negyedévig; akkor összeződültek, hogy később ismét megbarátkozzanak.

Hirlapírói elfoglaltatása mellett folyvást buzgó részt vett CSATÓ az Akadémia dolgaiban, ha más-kép nem tehetett: levelezés útján vidékről. Különösen élénk része volt a játékszín emelése és gyarapítása körül kifejtett igyekezetben. Akadémiánk első kegyeltje a dráma volt s maig meg-

örzött íránta valamit hajdani vonzalmából. Azonnal alakulása után, még 1831-ben kijelölt a különböző külföldi irodalmakból 71 darabot s az ország összes íróit felszólította, hogy vállalkozzanak lefordításukra. Mikor 1833-ban Pest vármegye pártfogásába vette a budai színészeket, az Akadémia is mindent elkövetett, hogy főképp irodalmilag támogassa őket. Pályadíjat tűzött ki arra a kérdésre: mikép lehetne állandóvá tenni a fővárosban a magyar jütkésszint, s egy nyolcz tagú bizottságot választott, mely jóra való műsorról gondoskodjék. Elöb, 500 frtot, azután még két ízben 200-at bocsátott rendelkezésére, hogy azon a régibb darabokat sül és izlés tekintetéből kijavíttassa s újakat írasson és fordíttasson. E kicsiny összeg, melyet rendkívüli lelkesedés kamatoztatott, három év alatt hihetetlen jövedelmet hajtott. A feltételek épen nem voltak kecségtetők: «eredeti színművek felvonásonkint 4, 6, 8, fordítottak pedig 3, 4, 5 pengő forinttal tiszteltettek meg.» E mesesen szerény eszközök daczára 1836-ig átadott a küldöttség a budai társaságnak 70 kijavított régibb darabot s 36 újat, eredetit és fordítottat. Mindezt oly összegből,

melynek ma akárhányszor kétszeresével jutalmaz egyetlenegy drámát. Ez első magyar «dráma-bíráló választmány» két-heti ülésain rendszeresen megjelent Csató s minden irányú dolgozásaiban része volt: javított, bírált, fordított és írt. Bírálatai közül kettő meg is jelent *BAZSA Kritikai Lapok*jában. A korábbi a *Külföldi Játékszín* három első kötetében foglalt drámákkal, vagy inkább fordításaikkal foglalkozik: GOETHE *Iphigeniájával* Kis János, MOLIÈRE *Nők iskolájával* Árvay Gergely, és NOTA *Nöttelem philosophusával* Császár Ferencz fordításában. E kritika a műfordításnak oly finom aesthetikai érzékkel és erős philosophiai értelemmel készült elméletét adja, melyhez a Bacsányi-Gatterer-féle iskolás regulák épen nem foghatók s a legújabb időkig, a hatvanas évek széptani mozgalmáig, semmi sincs irodalmunkban, a mit melléje állíthatnánk. De nemcsak javított és bírált, hanem fordított is. A harminczas és negyvenes évek műsorának nem egy kedvelt darabját az ő átültetésében játszották színészeink; így HUGO VIKTOR *Angeloját*, GAILLARDET és DUMAS *Neslei toronyját*, SCRIBE *Örökkéjét*, DEINHARDSTEIN *Garrickját* s egy *Ligeti kas-*

tély czímű német bohózatot. Jártassága a külföldi irodalmakban, ügyessége és buzgósága egyre jelentékenyebb helyet biztosítottak neki a bizottságban, melynek, ő rajta kívül, BAJZA, gróf DESSEWFFY AURÉL, DÖBRENTÉI GÁBOR, FÁY ANDRÁS, JAKAB ISTVÁN, ROTHKREPF GÁBOR, TESSEDIK FERENCZ és VÖRÖSMARTY voltak tagjai. A jegyzőséget egy ideig JAKAB ISTVÁN vitte, e szép reményű s korán elhallgatott drámairó. De 1836. decz. 26-ikán CSATÓ választatott a bizottság jegyzőjévé.

Neki nemcsak lelkesedése, hanem eszméi, sőt iránya is voltak színirodalmunk fölvirágoztatása iránt. A játékszinre vonatkozó cikkei, bírálatai s eredeti dolgozásai tanúsítják, hogy ő határozott irányban óhajtotta drámánkat fejleszteni. Olyan színmű lebegett előtte, mely könnyűségénél, tetszetősségénél s valóságosságánál fogva alkalmas minél szélesebb körben népszerűvé tenni a színházat. Közelebbi viszonyba akarta hozni a deszkákat a világgal, melyet jelentenek. Csak egyféle vígjátékunk volt: KISFALUDY KÁROLYÉ s követőié, FÁY ANDRÁSÉ és KOVÁCS PÁLÉ; de a viszonyok, melyeket ezek rajzoltak, már-már patriarchalisoknak tetszettek s mindenesetre

egyoldalúak voltak. A gyors fejlődésnek indúlt fővárosi élet képe hiányzott belőlük. Ezen jár-tatta eszét CSATÓ s nagy kedvvel olvasta a fran-cziákat. Általában a francia szellem kapta meg lelkét, az, melynek az ő elméssége, pezsgése, be-nyomásainak röpkése, rokona volt. A francia szellemnek pedig nem nagyzó oldala, nem a rhetorikára és a szertelenre való hajlama, nem a classicismus és romanticismus küzdelmei, hanem annak szeretetreméltó vidámsága vonzotta. Első fordítója lett nálunk BÉRANGERNAK s nagy kedvvel élvezte a párizsi vaudeville első nyilatkozatait és a restauratio komédiáját. KOTZEBUE érzékenységeinél s helyzetkomikumánál jobban szerette DUVAL és LECLERQ espritjét. A szellem, melyet ez irodalom lehelt, volt az ő igazi lelki tápláléka; ezen nőtt és erősödött s ennek hatása alatt formálódtak ki bélyegző vonásai. Hirlapírói működésének legelső idejében, még 1833-ban, írt a *Társalkodó*ba egy értekezést a vaudeville-ről. Ismerteti benne a francia játékszínnek e legfrissebb gyümölcseit, a könnyű tréfa, föltétlen vígság és tűz e rögtönzeteit, melyek akkoriban hódították meg először Párizst. Azt hitte, kissé

nehézkés hazai színművünk fejlődésére jótékony hatással lenne e «röpke dráma» meghonosítása. A színpadi ének kérdése is küszöbön volt. A magyar népdal még nem talált utat a színműbe s Csató a francia chanson és couplet divatjával tartotta legkönnyebben fölvidíthatónak vígjátéki műzsánkat. Azonban hamarjában maga sem tartotta a dolgot kivihetőnek. «Magyar daliczák (így nevezi a vaudevillet) akkor lesznek, ha majd magyar fővárosi élet, játékszín, magyar csinosb társalkodási nyelv, magyar publicitás és magyar hangművészet lesznek. Messze és bizonytalan dolgok!» Azonban e messze jósolat daczára, megakarta törni az utat s írt maga egy dalos bohózatot, a *Tolvajt*. Nem hiányzik belőle élcz, tréfa és komikus helyzet; de dalai kissé színtelenek. Sokkal jobban sikerült vígjátéka, a *Megházasodtam*, mely a színpadokon *Fiatal házások* cím alatt adatott. A magasabb műforma tekintetéből sok kifogás alá eshetik e három felvonásos bohóság. Csátónak nem igen volt elég nyugalma, hogy képzeletében valamely határozott művészi cél megérését s tisztább compositio kikerekedését bevárja; de annál több frissesége, elméssége,

hogy ezek hiányát feledtetni tudja. Nem vagyunk bizonyosak benne, vajon a hóbortig könnyelmű Lengey kijózanítása, vagy az uralomra vágyó menyecske észretérítése, vagy a nőgyülölő agglegény megszégyenítése célja-e az egész vígjátéknak. E hármas irányhoz képest cselekvénye sem marad egy csapáson: tévelyeg erre-arra s nem egyszer tartóztatják föl bohókás epizódjelenetek, melyeknek a földolozhoz vagy inkább főbb dolgokhoz semmi közük. Ilyenek a poétás inas, a mesteremberek, az ékszerárús zsidó s a vidéki atyafiak fellépése. Lélektana is vakmerő föltevésekkel szoktat át minduntalan nehéz akadályokon. Valóban drámai mélység és terv nem igen van benne; de megvan az a ritka fürgeség, mely a mozgást már haladásnak mutatja, s az a tarkaság, mely az élet képének tudja hitetni magát. A mit emberei tesznek, oly eredeti módon és élénken teszik; a mit mondanak, annyi elmés-séggel, ötlettel, kedvességgel mondják: hogy a magyar színpad szalonján ily vidám mosolylyal eladdig senki sem jelent meg s azóta sem sokan. Új volt, hogy e föltétlen vígság mégis némi előkelő modorral jelent meg, melylyel nem volt

ellentétben a szalon levegője. E darab pendíti meg először a magyar társalgó vígjáték könnyebb hangját. Még egy tekintetben újít: a fejlődő fővárosi életet viszi színpadra, mire eladdig példa nem volt. GAAL JÓZSEF *Peleskei nótariusába*, mely egy évvel utóbb, 1838-ban került színre, belejátszik ugyan a pesti élet több oldala, de torztükörben mutatva. CSATÓ e finomabb világot szerette s inkább a vidéki parlagiságot állítja, egy epizód-jelenetben, vele szemben pelengerre. Darabjából hiányzanak az addigi tajtékpipás vígjáték kedvelt és ismert típusai: a vén katona bajszos huszárijával, a nagy falusi kisasszony, a külföldieskedő magnás és a parlagi nemes; s helyöket a nagyvilági gavalier, a redoute bálozó kisasszonya, az új világ ügyvédje s bérruhás inasa foglalják el. A közönségnek tetszett az új hang és élet s még a budai színházban jó kedvvel tapsolt neki. Innen ment át 1837. aug. 27-dikén, a megnyitás hatodik napján, a nemzetibe, melynek húsz éven át műsorán maradt, sőt legújabbban fölelevenítve is kiváló tetszésben részesült.

Mindez elismerést szerzett neki s egyre nyomatékosabb állást az irodalomban. Neve jól hang-

zott, képzettségétől komoly és hathatós támogatást várhatott bármely vállalkozás s hirlapírói tollát akárki megbecsülésre méltó fegyvernek tarthatta. Az Akadémiában hevesen küzdő pártok mindegyike szívesen számította volna CSATÓ soraiba. DÖBRENTÉIÉ, mely a fiatal literátorokra duzzogó tudósokból, a nyelvújítás ellenségeiből s a BAJZA által megindított kritikai hadjárat sebesültjeiből állott, örömmel látta volna szorosabb csatlakozását a fenyegető fiatalság ellen. CSATÓ hódolattal volt SZÉCHÉNYI iránt, ki DÖBRENTÉIT támogatta s jó viszonyban volt ezzel magával is. Megdicsérte budai színgazgatói működését s levelezése némi bizalmasságot árul el vele; de e sokféle elemből álló s már hanyatlóban, oszlóban levő felekezet érdekében nyilvánosan sohasem lépett föl. Sőt 1834 után, mikor DÖBRENTÉINEK le kelle mondania akadémiai titoknokságáról s a BAJZA-SCHEDEL-VÖRÖSMARTY szövetség napja emelkedőben volt, határozottan ehhez csatlakozott. Még akkor az ő társaságukat tekintették fiatal irodalomnak s CSATÓ ide tartozónak érezte magát. Állást foglalt mellette s munkatársává lett a *Kritikai lapok*nak. Egy bírálatában,

melyet STANCSICS MIHÁLYNAK úgynevezett *Kritikai értekezeteire* írt,* már a triumviratus föltétlen hívének mutatja magát. Elismeréssel adózik ennek a conversations-lexikoni pörben követett magatartása miatt s hevesen és okosan támogatja BAJZÁT az írói névtelenség mellett kifejtett nézetében. Dolgozótársa BAJZA *Aurorájának* s nem egy alkalommal emlékszik meg magasztalólag VÖRÖSMARTY s az ő költői érdemeiről. VÖRÖSMARTY-t, a drámaíró-t, melegen védi egy bécsi kritikus kicsinylése ellen s a *Pátyol titkait* «KISFALUDY KÁROLY után is a magyar vígjáték legszebb koszorújának mondja.» Literatúrai visszapillantásaiban pártállása félreismerhetetlen. E tüntető csatlakozást legmelegebben TOLDY fogadta, míg BAJZA a legkevesebb előzékenységet tanúsította iránta. A körömszakadtig való következetesség embere mintha lenézte volna az ingatag hírlapíró-t; semmiesetre sem bízott eléggé benne, ki DÖBRENTÉVEL is jó viszonyban volt. Hozzá intézett leveleinek hangja feltűnően hideg; legfeljebb a szívességig leereszkedő, de igazán barátságos soha. Elfogadta és közölte cikkeit folyó-

* *Kritikai Lapok*, VI. füzet.

iratában és almanachjában ; de pártjának, körének bizalmasabb ügyeibe sohasem avatta be. CSATÓT bántotta e mellőzés, melynek emléke később kétségkívül táplálta szenvedélyét BAJZA ellen. Most azonban tőle és társaitól várt mindent. Ez a minden nem volt épen sok : egypár száz forintos akadémai fizetés, mely lehetővé tegye Pesten maradását. Sürgette barátait, szerezzék meg neki az Akadémia helybeli rendes tagságát, vagy valamely fizetéssel járó megbizatást. Ügyét TOLDY karolta föl legmelegebben s az 1834-dik év novemberében ajánlotta is a philosophiai osztályba rendes tagnak. De ajánlatának nem lehetett eredménye, mert SZILÁSY JÁNOS, a pädagogus és philosophus, egyetemi theologiai tanárrá neveztetvén ki, Szombathelyről Pestre költözött s az akadémiánál üresedésben levő helybeli székre tétetvén át magát, a választás elmaradt. Érdekesek e füstbe ment tervének előzményei. BAJZA fejét csóválta TOLDY buzgólkodására s levéllel kereste föl az akkor Világosan tartózkodó CSATÓT. Előadja, hogy többen kételkednek benne, nem bíznak szilárdságában s szemrehányólag emlegetik DÖBRENTÉVEL való összeköttetését. Nekik

pedig, a közügy érdekében, olyan emberre kell adniok szavazatukat, kiben teljesen megbízhatnak. Pártjuk még nem vívta ki a diadalt s a titoknok-választás küszöbén levén, legkritikusabb napjait éli. Ennélfogva valóságos reversalist követelt tőle, hogy minden kérdésben pártjokkal szavaz. CSATÓ rögtön megadta, a mit kívántak s akkori egész nyilvános szereplése mutatja, hogy nem rosszhiszemmel. Készségének eredményétől azonban elütötte sorsa s nevelőségétől is elesvén, a *Rajzolatoknál* még nem lévén maradása, újra egész súlyával szakadt fejére a kenyér gondja. Folyamodott a bécsi *Magyar Kurir* privilegiumáért s ebben BAJZA versenytársává lett, a mi természetesen még jobban meglazította viszonyukat. A szabadalmat azonban egyikök sem nyerte el s az 1835-diki nevezetes nagygyűlés választásai új reményt ébresztettek CSATÓban. TOLDY titoknokká lett s két állást hagyott üresen maga után: a segédjegyző és levéltárnok tisztét, s az egy éve folyó *Tudománytár* szerkesztőjeét. CSATÓ szerette volna, ha, mint eddig, egy kézben marad a kettő s ő léphet TOLDY helyére. De az intézők máskép határoztak, úgy tartván illendőnek, hogy «az aka-

demiai beneficiumok többek között osztassanak el.» A lelkes, fiatal Czuczort meg akarták nyerni az irodalmi központnak s őt választották segédjegyzővé, míg Csátónak a *Tudománytár* jutott, évi 200 frt díjazással.

E kis fizetés nem sokkal volt több a semminél; de mégis legalább bizonyos, mely nem függött a szerkesztők szeszélyétől. Úgy látszik, eleinte maga is örült neki s oly alapnak tekintette, melyre építhet. Az út meg van törve s az akadémia hatalmasai nemcsak türik magok között, hanem támogatják is. Szerkesztette folyóiratát s más vállalatokba is szorgalmasan dolgozott; cikkeket és novellákat írt s színdarabokat fordított. Bizonyos megnyugvást érezhetett sorsán, mert családi tűzhely alapítására gondolt. Sőt, mint minden elhatározását, ezt is türelmetlen sietséggel vitte ki s már az 1836-dik év augusztus 9-dikén oltár előtt állott a pesti egyetemi templomban. Menyasszonya Gelle Karolina volt, Gelle Károly, rozsnyai királyi és püspöki ügyész leánya. Násznagyuk Fáy András s Dercsik János kanonok és seminariumi igazgató; vőfélyek pedig BAJZA és TOLDY. Családi életök kevés, megma-

radt emléke arra mutat, hogy boldogok voltak. CSATÓ szívéből szerette feleségét s egyetlen gyermekét, Máriát, ki 1837. szeptember 9-dikén született. E hálás, jó leány, ki kegyelettel örzi korán elvesztett édesatyjának minden csekély emlékét, ezek között két levelet is takargat, melyet anyja kapott egykor férjétől. CSATÓ levelezésében, mely folyton folyvást változó hangulatokat tükröz s tele van türelmetlen kéréssel, kislelkű panaszszal, heves szemrehányásokkal és eléggé meg nem fontolt tervekkel: ez a két levél sajátos benyomást gyakorol. Jó, hogy ezek maradtak meg inkább, mint a völegény korában írottak. Nagyrészt házi ügyekkel vannak tele, egy szükséggel küzdő háztartás szomorú gondjaival. De e panaszok nem panaszkodók, mint egyebütt s az elégedetlen, ingadozó, tervkovács CSATÓ egész más színben tűnik föl előttünk. Valamely nyugodt, nemes és mély szeretet enyhe világánál látjuk itt, mely e sorokból ragyog. Egyes megjegyzései és egész hangja olyan érzést tolmácsolnak, melyre CSATÓT, minden többi viszonya alapján, kétségtelen bizonyosság nélkül, képtelennek kellene tartanunk. Meghat a férj gyöngéd gondoskodása,

aggodalma, bánata, hogy jobb sorsot nem nyújthat övéinek; s az apa édes enyelgése, ki „pozsonyi ablakából sokszor kinéz Pest felé és beszél fennszóval az ő kis dudikájával, mintha látná őtet.»* E családi érzést bizonyára egy nemes és gyöngéd női szív bűvös ereje fakasztotta és táplálta benne. Komoly és állandó volt az, lelkének tán egyetlen komoly és kitartó érzése; mindenestre komolyabb és mélyebb, mint akár lelkese-dése, akár gyűlölete.

Csátó, a költő, tárgyat, felfogást is merített lelkének e nemesebb feléből. Ama mély és mindig győztes szerelem kepezi novelláinak uralkodó motívumát. Akár végzetes szenvedély, akár elűzhetetlen ábránd képében lép föl, megragad szívósságával és erejével, mely mindaddig nem tágít, míg vagy boldogítja, vagy fölemészti a szívet, melyben született. Ez érzés egészben romantikusabb, külsőségeiben affectálóbb, színezésében lágyabb és kimenetelében szertelenebb, mint a minőhöz a mai realizmus regényei szoktattak bennünket; de mindig föltétlenül ethikai tar-

* Pozsonyban, 1835. okt. 11-ikén kelt levele.

talmú. A nemesen érző és küzdő győz, a könnyelmű játékos legyőzetik általa. A szerelem, a mint nála megjelenik, talán nem egészen hű képe a szívek ama csöndesebb összedobbanásának, melynek alapján apáink és anyáink legtöbbször összekeltek és boldogultak. A mint az ifjú és lány vonzalma a régi magyar világban ébredni, fejlődni és nyilatkozni szokott, azt FÁY ANDRÁS, KISFALUDY KÁROLY és KOVÁCS PÁL találóbban festették: úgy szólván a mátkaság könnyed enyelgését, ártatlan cseleit és naiv tréfálkozását. De CSATÓ a szenvedély lélektanába pillanatott be, mint előtte az egy KÁRMÁNON kívül senki más. Amazok szerelmesei mulattattak, az övéi izgattak és nyugtalanítottak. Nem véletlen, nem esetleg az a vonzalom, mely őt KUTHY LAJOSHOZ fűzte, kinek fellelő ragaszkodást tolmácsoló levelei, élete végén, néhány jó órát szereztek számára. Talentomuk természetének rokonsága vonta őket egymáshoz. CSATÓ némileg saját eszményeit találta föl KUTHY írásaiban s ennek felfogása az övében gyökerezik. Ugyanazt a szenvedélyt rajzolja, melylyel ő próbálkozott; csak erősebb hangot és égőbb színt ad neki s szertelenebb, kivételesebb viszonyokat

teremt számára. CSATÓ átmenetet képez egy patriarchalis világ érzésvilágától egy forradalmi koréhoz; egy harmonikus élet rújától olyanhoz, melyben heves szenvedélyek tombolnak; KISFALUDYTÓL KUTHYHOZ. Költői hírét főleg ez elbeszélésekkel alapította meg, melyek közül különösen kettő: a *Fiatal szív* s a *Szerelmmel nem jó játszani*, közönségnél és irodalomban egyiránt, rendkívüli hatást tett s egy ideig a magyar novella példányainak tartatott. Leginkább novelláival aratott sikereinek köszönhető, hogy az irodalmi intézetté akkor alakult Kisfaludy-Társaság, mindjárt második ülésén, 1837. február 9-dikén, fölvette tagjai sorába, kiknek száma az idő szerint még csak tizenhét volt.

CSATÓ novelláinak átmeneti jelleme nemcsak abban nyilatkozik, hogy erősebb szenvedélyeket s bonyolultabb társadalmi viszonyokat fest, mint elődei, hanem abban is, hogy meg nem szakad el végkép tőlük s alkalom adtán vissza-visszatekint arra a régi világra, mely ezeknek kedves anyagait szolgáltatta. Van egy novellája, vagy inkább novella-cyclusa: *Nőkeresés*, melynek két első szakasza, s egy másik: a *Boldog szerető*, melynek

egész meséje és alakjai abból a már-már elhagyott talajból fakadtak. Mindegyik egy-egy komikus gondolaton alapszik. Amaz egy gazdag és előkelő, de a házasság felől egy kissé szárazon okoskodó ifjat mutat be, k ügyetlenségében egymásután szalasztja el választottjait, jóllehet ezekre nézve ajánlata hallatlan szerencse: az egyik szegény polgárleány, a másik meg éppen paraszt hajadon. A *Boldog szerető* a pörös atyafiak világába vezet, melyben egy szegény anya leányt adja ki s neveli fiát, hogy makacs férje barátságban maradhasson agyarkodó s vagyonára ahító testvérével. A történet központja egy pesti prókator, ki hűséges gondviselőjét, tüzről pattant gazdasszonyát már-már oltárhoz vezetné, mikor eszébe jut, hogy ő rá még jobb szerencse is mosolyoghat s belebotlik a krassóvármegyei fiú-leányba. Legszebb reményei között szakad le egéből s büne-bánva, szégyenszemre visszatér Juliskája karjai köze. Mintha csak *Tollagit*, a *Különös testamentomot* vagy a *Ludezombot* olvasnók! Mindkét elbeszélésben a hangnak keresetlen vídámsága uralkodik, az a könnyebb fajta jellemzetesség s az előadásnak az a diskkrét komikus leple, mely ez

egész irányt, a zsenge magyar novellát, oly szeretetreméltóvá teszi s a mely utóbb a freskóképek túlzásaiba tévedt. Abban a nemben is, melyhez az említett két novella tartozik, nem közönséges tehetséget tanusított Csató: a pesti polgárcsalád élete s a prókátor eredeti házatája a legjobb ilyfajta rajzokkal vetekednek. Különben elbeszélései épen nem egyenlő értékűek. Legcsekélyebb becsü: a *Három pohár* című sorozat, melynek keretében a fürdői élet, mutat egy-két jobb vonást, de meséiben a lelemény szinte teljesen cserben hagyta íróját; azután az *Egy nap Szliácson*, szövegében és elmondásában legkeresettebb novellája, azonban már kivillan benne annak a szenvedélynek szikrája, melytől Csató elbeszélő költészete legszebb fényét vette. E szenvedély legtüzesebben a *Szerellemel nem jó játszani* című hosszabb elbeszélésében ragyog. Egy ifjú leány szívevel üz benne csalfa játékot egy kitanúlt gavallér, ki az életnek már minden örömebe beleúnt. Magának hódítja a tapasztalatlan gyermeket, hogy utóbb gyalázatosan elvetvén, az kétségbeesésében egy másnak zsákmánya legyen. Mindez előre kikoholt terv alapján történik;

de Zerednyeynek ellene fordul a nemezis. Szívben valódi szerelem ébred Benedicta iránt: azonban szavának kell állania s gyógyíthatatlan sebébe belehal. E történet műveszi hatása épen nem megnyugtató: Zerednyey aljasabb, hogysen pályájának eszményi kihangzásában hihetnénk s mivel nem hiszünk, nem is békülünk ki vele. Későn értesülünk fordulatáról s belső átalakulása meglep. De meglep az új hang is, mely sorvasztó szenvedélyét tolmácsolja. Érdekes a művelt polgári ház finom életének rajza s a szép és okos leánya vonzó kepe, fejlődő szerelmének némes bízalma, gyilkos csalódása után szent hűsége a kötelességhez: mindez kiváló művészettel van rajzolva s a maga idejében sok szemből sajtolt könnyeket. Műveszi becsén kívül ez elbeszélésnek némi kortörténeti jelentősége is van. Az előkelő ifjút hozza összeköttetésbe a polgári házzal, mint Kovács PÁL *Polgárleánya*. Csatónál azonban a különvált elemek még csak találkoznak, nem békülnek ki, sőt találkozásuk végzetes lesz rájuk. A leánya nem ismeri az ifjú gyöngeségét, ez pedig amannak erejét. A polgári háznak sem műveltsége, sem gazdagsága nem képes hidat verni nekik. Azonban a forrongó,

democraticus szellem teljes erejével és minden következéseivel együtt is fellép Csató novelláiban. Főképe *Phantastában* s a *Fiatal szívben*. Amott egy gazdatiszt fia szeret a büszke nemesi ház gyermekébe, itt egy urasági titkár főrangú kisasszonyba. Mindegyik boldog véget ér. A képzelgő suhancz, kit szerelme tárgya nevetségessé tett, pályát tör magának s megmentőjévé lesz a tönkrejutott alispán-családnak. A restauratiók, tivornyák, uzsorás zsidók által pusztított régi magyar ház van szembe állítva az új idők reményével: a tehetségen és munkán alapuló polgari jólléttel. Még erőteljesebb a *Fiatal szív* alaphangja. Szellemét hősenek egy barátja, Romfy, hirdeti. Buzgó hazafi, tüzes újtó, lelkes emberbarát, ki jobbjait felszabadítja, a tétleneket munkára ösztönzi, a kételkedőket felvilágosítja, elleneit erőszakkal támadja meg. Semmi képtelenséget nem lát barátja álmodozásában, ki egy bárókisasszonyra vetette szemét; de követeli tőle, hogy a közügynek szentelendő tetterejét ábrándja ne lankaszsa el. Végül meg is szerzi neki a leány kezét, bár egy visszatetsző és képtelen fogással; de ez mellékes dolog. Az új kor szellemét ez elbeszélés,

szóban és cselekvényben, ritka lévvel és erővel juttatja kifejezésre. Lelkesen küzd a társadalom avult korlátai ellen s méltán sorakozik ama fényes és éles fegyverek közé, melyeket a reform ügyének ez időben s a következőben a magyar költészet szolgáltatott.

Azonban e novellák feltalálásánál és szelleménél nem kevesebb érdekes előadásuk módja. E pont az, melyre nézve legelkeseredettebb ellenei is kénytelenek voltak Csatóának igazságot szolgáltatni, azaz koszorút. Stíljét a francziákon képezte s olyanná képezte, mely elvitathatatlan dicsősége marad. Nyelvében, legkorábbi írásait leszámítva, semmi affectatio, semmi erőtetés, semmi, a mi a természetes szólással ellenkeznék. S mégis mennyire megnemesített, mennyire átfinomított magyar beszéd ez! Oly numerosus folyás s a kifejezéseknek oly gazdagsága, oly elegans könnyűség s mégis oly jellemző tartalmasság egyesül benne, a minő ily mértékben nála találkozik először együtt prózáinkban. Mindenesetre bizonyos, hogy nemcsak mintái voltak jelesek, hanem nyelvézéke is kitűnő. A stílistának egyik legnehezebb feladatát oldotta meg, midőn a könnyűségét és szabatossá-

got, e kettős fraczia erényt, oly kiváló összhangba tudta egyesíteni. Hajlamánál fogva, mely a nyelvben is mindig az elegans, a csinos felé vonta, természetesen nyelvújító; de nyelvérzéke oly megvesztegetetlen és találékony, hogy neologiója daczára is egyike legmagyarosabb íróinknak. Nyelve valóban olyan, mint a velencei üveg: könnyű, átlátszó, zengő s színekbe játszik.

CSATÓ utóbbi novelláit, mint láttuk, a társadalmi reform szelleme lengi át. A *Phantasta* 1835-ben jelent meg a *Társalkodóban*, a *Fiatalszívet* pedig az 1837-diki *Hajnal* című szépirodalmi zsebkönyv hozta. E szerint mind a kettő oly időben iratott, mikor CSATÓ még SZÉCHENYI nevére esküdött s azt a zászlót vallotta magáénak, mely alá a nemzet óriási többsége s az egész irodalom sorakozott. Ámde sorsa már ezidőtájt végzetes forduló felé sodorta. A *Tudománytár*hoz kötött reményei nem teljesültek rögtön; s mivel rögtön nem teljesültek és egy rövid év alatt nem vezették, a mint várta, biztosabb kikötőbe: kedvét vesztette s beleúnt. Eleget dolgozott ugyan a vállalatba, de szerkesztését nem vitte kellő buzgósággal s az évnegyedes füzetek rendesen

elkésve kerültek ki kezéből. Lassankint úgy kezdte tekinteni tisztét, mint egy csalódása emlékét, mely azok részéről érte, kiknek szolgálatában évek óta oly készséges volt. Új családja ha nem szaporította is gondjait, mert véget vetett könnyen költő életmódjának, de komolyabbakká tette azokat s ő csak annál türelmetlenebbül igyekezett segíteni helyzetén. Megint az 1834-ig fennállott bécsi *Kurir* feltámasztásán gondolkodott s befolyásos helyeken biztathatták is a privilegiummal, mert ennek reményében lemondott a *Tudománytárról*, mely 1837-ben már LUCZENBACHER JÁNOS és BALOGH PÁL szerkesztésében jelent meg. Ez év folytán azonban csapás-csapás után zúdult fejére. A *Kurir* ügyében, melyre nézve a magyar udvari cancellarián nevezetes pártfogói voltak, kik versenytársai közül neki szereztek meg az elsőséget, kora tavasszal húzamosabban tartózkodott Bécsben, hogy a kabinet-tanácsnál is sürgesse dolgát. Márczius 23-dikán kelt beadványában határozottan a conservatív párt tagjának vallja magát s ennek érdekében és képviselőtére sürgeti a szabadalmat. Többek között hivatkozik egy I. Ferenczet dicsőítő költe-

ményére, mely 1829 októberében, a király nevénapján, jelent meg BÄUERLE *Theater-Zeitungjában*.* Igyekezete azonban, nem tudni mi okból, hajótörést szenvedett. Conservatív lapra nem ő, hanem Balásfalvi Orosz József kapott még május havában engedélyt s a lap *Hirnök* címmel, melyhez utóbb melléklap gyanánt a *Századunk* csatlakozott, 1837. július 4-dikén Pozsonyban meg is indult. E szerint Csaró reményei itt is füstbe mentek. Ebben az esztendőben vesztette el szüleit is s a sok perből, mely atyja után reá maradt, alig látott valamit. A mindennapi kenyér kényszere újra az Akadémia hatalmasai felé szorította. Még fenntartotta jó viszonyát Bajzáékkal; de e viszony már inkább csak névleges volt. Az ő türelmetlensége mellőzöttnek érezte magát általok s csupán a kénytelenség tartotta meletők; amazok meg már némi erkölcsbírói lenézéssel bántak vele. Elégedetlenek voltak szerkesztőségével, únták kapkodását s gyanúba vették politikai nézetváltoztatása miatt. Így általok csak új megaláztatásoknak lehetett kitéve. Czuczort

* Fogalmazványa Nagy Iván birtokában.

1837 szeptemberében elrendelte Pestről főnöke s a segédjegyzői és levéltárnoki állás újra megüresedett az Akadémiánál. CSATÓ megint igyekezett elnyerni; de ez alkalommal már annyi támogatásra sem találván, mint két év előtt, az utolsó perczen visszalépett. Neve mégis szavazás alá került s harminczhárom szavazat közül egyet kapott; a többség SZALAY LÁSZLÓNAK jutott. E kudarcz mélyen elkесerítette s úgy tekintette azt, mint elüzetést Pestről. Kezébe vette vándorbotját s elfogadta OROSZ meghívását, ki gróf DESSEWFFY AURÉL ajánlatára a *Hírnök* segéd-szerkesztőjének szólította föl. Elhagyta a fővárost; de nem egyhamar szokott hozzá új környezetéhez. Egy kissé sajtott benne a szakadás fájdalma, mely őt, egy alárendelt állás kedveért, minden eddigi viszonyából kiragadta. Egyelőre abban sem volt bizonyos, képes lesz-e családját maga mellett tartani. E kedvetlenség nem egyhamar csillapodott lelkében s még egy utolsó kísérletre ösztönözte, hogy lábát Pesten vethesse meg. Azonban e végső kísérlet is csak megaláztatásának poharát fölözte. Dramaturgi állásért folyamodott a nemzeti színházhoz s megint BAJZÁ-

hoz, az akkori igazgatóhoz, kellett fordulnia. BAJZA állítása szerint már-már létre jött a meg-
 egyezés, 800 váltó forint évi fizetéssel, s csak
 azon múlt a dolog, hogy CSATÓ néhány évi biz-
 tosítást kívánt. Erre a választmány nem állt rá
 s ő megadta magát sorsának. Hírlapíró lett újra;
 de nem olyan, a minőnek képzeltek: elmés és
 kedves társalgó helyett epés polemikus. Vérig
 keseredve fordult azok ellen, a kik, hite szerint,
 cserben hagyták s a kik miatt hét esztendei küz-
 delme hajótörést szenvedett. A szenvedély lett
 úrrá lelkén s ez pályájának tragikus fordulója.

Egész hévvel belevetette magát abba az áram-
 latba, mely nagy zajjal ostromolta az irodalom
 akkori vezérférfait, kiknek ő még nem rég szo-
 rosan oldaluknál állt. Ez ramlat nem egyetlen
 forrásból fakadt; különböző ágait úgy szólván
 CSATÓ szorította egy mederbe. BAJZA, VÖRÖSMARTY
 és TOLDY triumviratusának mindjárt attól kezdve,
 hogy ők KISFALUDY KÁROLY halála után, mintegy
 a mester irodalmi és politikai hagyományainak
 ápolása céljából, szoros és állandó szövetségre
 léptek, sok ellensége volt. Ők kezdték rendszere-
 sebben, kiterjedtebben s kíméletlenebbül a kriti-

tikát, melyhez íróink még nem voltak szokva. Bármely támadásuk érzékeny sebet ütött s nyílt vagy titkos elleneik számát szaporítá. Az elkesceredett pártharczoknak, melyeknek az Akadémia, fennállásának első tizedében, tanúja volt, a *conversations-lexikoni* pör képezi alapját. DÖBRENTEI sohasem bocsátott meg BAJZÁnak s bár titoknoki székét el kellett hagynia, még hat esztendő múlva megbuktatta verseit, melyek a nagyjuttalomért pályáztak. Az ő izgatása vezette a szószátyár KOVACSÓCZY MIHÁLY tollát, ki a *Literaturai lapokban* mindjárt ezen kezdte támadását, hogy BAJZÁT HIMFY és mások plagiátorának hirdette. KAZINCZY életének utolsó napjait is megkeserítette a *Szent hajdan gyöngyei* miatt folyt vita. BAJZA rideg egyenessége oly felindulásba hozta, melyet egész hosszú s küzdelmekkel teli pályáján sohasem tanusított. *Pannonhalmi útjában* azt mondta a *Kritikai lapok* íróiról: szegyenlek társuknak tekintetni. Bár utirajzának utóbbi átdolgozásából kihagyta e kifakadást, sérelme érzetét bizonyára sírjába vitte, s az engesztelő áldozat, melyet BAJZA gyújtott fölötte, nem volt sem elég meleg, sem elég fényes. Nincs később egyetlen haragosuk sem, ki

KAZINCZY árnyékát föl ne idézné ellenök. HORVÁT ISTVÁN és SZEMERE PÁL az Aurora-pör miatt álltak szemben velök, míg KÖLCSEY, ki kezdetben támogatta a *Kritikai lapokat*, kíméletlennek találva modorát, csakhamar szintén visszavonúlt. Mily sok felől mennyi neheztelés, harag, sértett érdek és keserű emlék! Így az ellenzés, főleg BAJZA és TOLDY kritikai munkássága irányában, szünetlen új meg új táplálékot kapva, folyton élt; de általánosabban, hevesebben, az egész magyar hírlapirodalmat mintegy két pártra osztva csak később tört ki ellenök. Akkor, mikor az Akadémiában tudományos, a Kisfaludy-Társaságban irodalmi, s a nemzeti színházban művészeti életünk vezetése az ő kezökbe jutott: 1837-től. Szövetségök hatalommá lett, mely állások, jutalmak, megbizatóások és kitüntetések fölött rendelkezett. Elveinek képviselőtére alapították az *Athenaeumot* s a *Figyelmezőt*. Új helyzetök új ellenségeket teremtett. Mostantól kezdve nemcsak azok fordultak ellenök, a kiket megbántottak, hanem még inkább azok, a kiket föl sem vettek. Korábban az öreg irodalom duzzogott, most az ifjak háborogtak ellenök. Modoruk, me-

lyet az idősebbek fiatal elkapatottságnak bélyegezték, az ifjak szemében türhetetlen hatalmaskodás volt. A *Kritikai lapok*ban kegyeletlen hetvenkedők voltak, az *Athenaeumban* pártos vasikalaposokká lettek.

Egy csoport fiatal író fogott kezét ellenök s indította meg több ponton a harczot. Kizárósággal, pártoskodással vádolták őket; az Akadémiában, színháznál és kritikában visszaélésekkel és részrehajlással. Az idő az athenaeistáknak adott igazat; az írók, kikről az irodalomtörténetnek megemlékezni érdemes, mind az ő oldalukon vannak. Így messziről tekintve úgy tetszik, mintha csupa hadvezérek táborá harczolna névtelen közemberek ellen. Ki akarná hervadatlan babéraikat illetni?! De kétségtelen, hogy hatalmukat, kivált az első időben, bizonyos rideg kiméletlenséggel gyakorolták; hogy párttekinteteknek igenis sokat áldoztak s felségsértést megillető fölháborodással fogadtak minden támadást. Így FRANKENBURG ADOLFOT, ki ártatlan paródiákat írt BAJZA *Apotheosisára* s VÖRÖSMARTY *Toldijára*, valamely rendkívüli sérelem haragjával bélyegezte BAJZA, egy kijelentésében, becsületsértő pasquillansnak. Más

alkalommal az elégedetlenek az Akadémia dráma-bíráló küldöttségét támadták meg, melyben a szövívők szintén BAJZA, VÖRÖSMARTY és TOLDY voltak. MUNKÁCSY JÁNOS, STANCSICS MIHÁLY, KUNOSS ENDRE, KOVACSÓCZY MIHÁLY és FRANKENBURG ADOLF, nevök aláírásával, több lapban nyílt kérdést intéztek hozzájuk : igaz-e, hogy a küldöttségnek valamelyik tagja előtt egy pályázó fölfedezte kilétét s drámája érdekében levelezést is folytatott? A dologban volt némi igazság: DÖBRENTAI, a kire vonatkoztak, kilépett a küldöttségből s HORVÁTH CYRILL visszavonta *Kuthenjét* az 1837-diki pályázatról. A küldöttség «némely tagjai» ennek daczára letipró göggel válaszoltak a kérdezősködőknek. A lenézés csak ingerelte az ellenzéket, s a hol tehatték, egy alkalmat sem mulasztottak el az Akadémia vezetőinek bolygatására. Nem voltak jelentékeny emberek : a jó szívű, de izgága természetű STANCSICS, a fecsegő KOVACSÓCZY, az élhetetlen s kevés képzettségű KUNOSS ; még legtöbbet nyomott közöttük HAZUCHA (Kelmenfi), kinek drámái miatt volt folyton baja a nemzeti színház vezetőivel. A tehetségesebbek : GAAL JÓZSEF, VAJDA PÉTER és GARAY korán meg-

hátráltak az Akadémia felé. Az elégedetlenek izgató lelke a léha MUNKÁCSY volt, ki svábhgyi nyaralójában adott lakomáin tüzelte őket, melyeken sokszor a kritikára neheztelő szép színésznők is résztvettek. Lapjaik: a *Rajzolatok*, *Természet*, *Szion*. Támadásaik azonban inkább csak esetleges, elszórt, elv- és rendszertelen csatározás voltak, melyeket az athenæisták erélye és tudománya s az Akadémia tekintélye könnyen visszavert. Az akadémiái választások is rendszeren meg-megrítkítették az ellenfél hadsoraát. HÉLMECZY egy alkalommal e szavakban tört ki: «Szenyezze be magát az Akadémia bizonyos urak neveivel s csönd lesz és béke». Gondolatát illetlenül fejezte ki; de nagyjában igazabbat mondott, mint MUNKÁCSY, ki a következő kifakadással válaszolt neki: «Törölje ki inkább az Akadémia a beszenyenezett neveket lajstromából s sokat fog a közvéleményben nyerni». Ily tüzes gránátok röpködtek ide s tova. E guerilla-harcz azonban csak akkor lett igazi hadjárat, mikor 1838 elején vezetését CSATÓ vette kezébe. Irodalmunk és hírlapírásunk történetében úgyszólván az ő nevéhez van kötve az egész küzdelem. Ha volt valami

haszna : az ő érdeme ; ha csak szégyene maradt : az ő emléket homályosítja.

A pozsonyi *Hírnök*, mielőtt még Csató elfoglalta volna nála helyét, már állást foglalt Bajzáék irányában. Az Akadémia ellenzékének készségesen nyitotta meg hasábjait a drámabíráló küldöttség-nél előfordult szabálytalanságok ügyében. A pesti nemzeti színház megnyitását nagyon is tartózkodva fogadta s Csató tollából, de még névtelesen, kemény bírálatot közölt Vörösmarty Árpád ébredéséről. E kritika hangja, midőn a Résztelenség szavait : « Mért nem kapálsz ? a föld jobban fizet » a koszorús szerzőre fordítja s készakarva szemet húný a prolog szépségei előtt, mindenestre méltatlan volt ; de az egészben ész és elevenség uralkodott. L'elfogásával már egészen a conservativek álláspontját foglalja el. Mintha nem lenne elég fogékonysága a nemzeti eszme diadala iránt, melyet e müintézet megnyitásával ült, nem érti, minek volt Árpádot feltámasztani sirjából s megbotránkozik a költő keserű szemrehányásain, melyeket az « elaljasodott nemzetnek » tesz. Valóságos gúnyiratnak mondja az előjátékot a nemzetre, a színházra és színészekre. Nehány

nappal utóbb e hírlap egy paródia-félét is közölt rá *Árpád nászmagysága* czímmel, melyet valószínűleg szintén CSATÓ írt. A külföldről ideszakadt Jacinthia színésznő Árpád szemei előtt üli benne lakodalmát, félig kelletlenül, a nemzeti fellegvárat építő Tudóskaival. Nem szellemtelenül gúnyolja benne a rohanva haladást meg a diplomás tudóst, s az új magyar Thaliát a *Figyelmező* korbácsával fenyegeti. Ugyanannak az ironiának legelső jelentkezése, mely utolsó novellájába, a *Boldog szeretőbe*, is utat talált, hol egy fővárosi vendég többek között azt ujságolja falun, hogy: «egy társaság ült össze nem rég Pesten, mely maga magát tudósnak nevezi».

Mindez csak beköszöntő volt. A rendszeres hadjáratot CSATÓ 1838. február 13-dikán kezdi meg a *Magyar hírlapok heti szemléjével*, melyekben folyóirataink tudományos és irodalmi közleményeinek rövid ismertetését és bírálatát ígéri. Két éven át folytatta e rovatot, mely, nem tekintve személyes polemiáit, ez időszakbeli hírlap-irodalmunknak éles szemmel és észszel írt képét nyújtja. Csekélységnek látszik, de csak erős logikus és stilista képes rá, a mint CSATÓ egy-egy

hosszú és zavaros cikk velejét néhány rövid tételbe foglalva érthetővé tudja tenni. E két év alatt nem merült föl művelődési életünkben kérdés, melyhez hozzá ne szólt volna. Rövidebb és hosszabb fejtegetései mindig az elmésség választékos öltözetében jelennek meg, de sohasem az eleménczség czifrálkodó köntösében. Nem kerüli ki figyelmét, hogy a politikai és közgazdasági dolgokat mellőzzük, a nyelv-mívelés ügye s élesen megtámadja Bugát koros szavait, e «nehéz és keserű pilulákat»; folytonos érdeklődéssel kíséri a művészeti mozgalmakat s melegen üdvözli TREFORT ÁGOST tervét egy pesti mű-egyesület felállítására. Bár mindig sok baj között forgott s nem egyszer volt kénytelen megaláznia magát, kényes érzékét a társadalmi tisztesség iránt érzékenyen megőrizte s mindig élesen szólalt föl, ha az írói állás decorumát fenyegetve látta. Ily sérelemnek tartotta s keményen elítélte VÖRÖSMARTY gyöngeségét, ki *Marót bánja* első előadásai alkalmával megengedte kiírni a színlapra, hogy «a mutatvány jövedelmének egy része a szerzőé». Aestheticai felfogása, melylyel az irodalmi kérdéseket vitatja, elvekben gyökerezett s következet-

sebb volt, mint ez idő bármely kritikusaé, BAJZÁT és TOLDYT is beleszámítva. Fogalmai ép oly világosak, mint előadása; homályt és zavart sem gondolataiban, sem írásában nem türt. Midőn BAJZÁNAK *A pesti nemzeti színház ügyében* írt röpirata abból a tételből indult ki az opera ellen, hogy: a mi sajtósági viszonyaink között a hazafiúi szempont előbbvaló a művészetinél: CSATÓ nem szenvedhette szó nélkül ez alkuvó æstheticát. Egy rövid cikkben a széptan alapfogalmainak határozott és tiszta csoportosításával támadt ellene s ennek alapján éles dialecticával magyarázta a művészet és nemzeti élet kölcsönös viszonyát s egymásra hatását. Műelveit a francziáktól merítette s a színi hatás elvét következetesen hirdette. Természetesen résztvett a hosszú versengésnek mindjárt legelső szócsatájában, mely e kérdés fölött irodalmunkban kifejtett. CSATÓ satirája tiltakozott először amaz egyoldalú tan ellen, melyet VACHOTT SÁNDOR az *Athenacumban*, több tudakossággal mint igazi képzettséggel, fejtegetett: hogy a színműnél teljesen alárendelt fontosságú a színpadi becs. Hatni s élvezni a hatást! CSATÓ jelszava ez volt s kinevette a könyvmoly

gőgjét. Élénk fogékonyságot tanúsított a művészet minden formája iránt, mely francia földről jött. Megkapta a romanticus áramlat is s lelkesedve köszöntötte első fellepése alkalmával KUTHY LAJOST, mint HUGO VIKTOR hívatott tanítványát. Általában jó szeme volt új talentumok felismerésében: KEMÉNY ZSIGMOND első történeti rajzának, mely *Károlyfejérvár* czimmal az 1839-diki *Athenaeumban* jelent meg, s az EÖRTVÖS JÓZSEF útirajzaiból vett *Methodista-temetésnek* hasonló elismerést juttatott. KUTHY kissé dagályos levélben köszönte meg figyelmét. «Én ember vagyok, írja, s hogy az vagyok, nem szégyenlem; jól esik ha valaki részvétének osztályosává tesz, fáj ha méltatlankodik. Fogadja kedvesen kegyed azon elismerést, melylyel a becsületességnek, s kegyed méltánylásának tartozom».* E levéllel kezdődött kettejük viszonya, mely hovatovább egyre bensőbbé lett.

Az ifjú íróknak, különösen a kik még nem kötelezték le magukat az *Athenaeum*hoz, általában szívesen mond CSATÓ egy-egy biztató szót; de annál

* KUTHY levele 1839. márczius 10-dikéről. A család iratai közt.

kíméletlenebb a «czéhbeli írókhoz», főkép a gyűlölt triumviratushoz. Eleinte fékezi indulatát s észrevehetőleg nyugodtnak és részrehajlatlannak kíván mutatkozni irányukban. De a szikra hamar kitör a hamu alól. Nem sokáig bír magával s a legelső alkalmat megragadja, hogy rájok ront-hasson. Áldozata KAZINCZY GÁBOR volt, ki a *Társalkodó*ban leczkézttetni kezdé s pasquillansoknak nevezte Bajzáék ellenfeleit. Végre kiönthette CSATÓ epéjét! Ki is öntötte rá és mestereire, kik oly irigyen állják útját minden fiatal literátor-nak s «szellemi nullának tartják, lemosolyogják, lekritizálják, ledorougózzák, lepasquillizálják» a feltörekvő igyekezetet. De mit keresne már kerülő utakat? Ott állanak előtte ellenségei: BAJZA és TOLDY, nekik ront egyenesen, a legrövidebb úton. Emez az ország egyik legelső irodalmi állását, az Akadémia titoknoki székét, foglalja el. Bár «a magyar literatura legügyesebb és legjelesebb protocollistája,» nem oda való, mert a pártosság szellemét túpjálja s nyilatkozásaival minduntalan compromittálja állását. Mindenbe bele szól, mintegy az Akadémia nevében s csak népszerűtlenebbe teszi ezt a nélkül, hogy az ellene emelt

vádaktól meg tudná tisztítani. Ne feledjék ezt az Akadémia tagjai a jövő titoknok-választáskor! ÉS BAJZA? A *Kritikai lapok*ban ő honosította meg, ő terjeszti és tartja fenn a «bunkós modort». Az irodalom kiváló termékeihez nem szól; a középszerűeket agyonveri. Ő idézte elő a felindulást, mely ellen hárman a véd- és dacyszövetséget alkották s az Akadémiát «pártfészekké» tették. Védelmezni merik a pártot VÖRÖSMARTY és BAKSAY DÁNIEL? CSATÓ gúnyjának egész özönét árasztja reájuk s az irodalom minden balságát, íróink minden nyomorát az érdekszövetkezetnek tulajdonítja. Lesi az alkalmát, hogy VÖRÖSMARTYN is kitöltse kegyetlen kedvét; újjong darabjai csekély színpadi sikerén s *Marót bán* nyelvét «aljasnak, pórinak, szemérmetlennek» mondja. Nem menekszik kezétől senki, a kiről tudja, hogy Bajzáék felé hajlik s Kovács PÁLT egy kíméletlen polemíával, melybe maga az Akadémia elnöke: gróf TELEKI JÓZSEF is beleszólt, addig üldözi, míg akadémiái székét, melyre HORVÁT ENDRE helyébe választatott rendes taggá, ott nem hagyja. De mik hát bűnei ez embereknek? Az új s érdekkörükön kívül álló tehetségeket elnyomják, holott maguk

épen nem töltik be méltón elfoglalt helyeiket; az Akadémia kitüntetéseit és kenyerait párttekintetek szerint, pártfeleiknek osztogatják s részrehajló bírálataik által megvesztegetik a kritikai felfogást; mint nem-szakemberek, az Akadémia helyes fejlődésének útjában állanak s egy csupán szemre való, külső tudományos életet ápolnak, mely merő látszat, igazi realitás nélkül. És mi az, a mire Csató törekszik? Így mondja el maga: «Méltányság; minden írónak, kivétel nélkül, igazságosan és részrehajlatlanul kiterjeszkedő, de méltányos és kímélő, tisztességes hangon szóló kritika; egymásnak az életben és literatúrában eltérése; s a más vélekedésűiek ellen az akadémián belől- és kívüli pártos ármánykodásnak elhagyása».

E támadások, melyekben MUNKÁCSY és KUNOSS több durvasággal mint elmeélel támogatták Csatót, de időről-időre mások is, természetesen nem maradtak felelet nélkül az athenæisták részéről. Ők is rovatot indítottak *Figyelmezőjökben* a *Szemle* ellen *Athenaeum miatti zajgások* czímmel, s ezen kívül is hol BAJZA, hol TOLDY írtak hozzá külön, visszatorló cikkeket. A szer-

kesztők arczképet rajzolnak Csatóról, melyben az erkölcsi fensőség szánakozó hangján beszélnek felőle. «Neki minden sora nagy kinjába kerül», mondják. «Ő minden betűjében függetlenségre született lelkének egy részét temeti el. Mostoha korunk őt a bűnhődés legöldöklőbbikére kárhoztatá, s ha meg akar élni, meg kell kövülnie, hogy ne tudja, mit gondol, ne higgye, mit tanít, ne hallja, mit mások mondanak s mindek fölött érezni felejtse». És így végetlenül tovább. «Csató mindig a szerint méri kegyeit és büntetéseit, a hogyan valakit szeretni vagy nem szeretni szempillantatnyi haszna kívánja.» Árverést tartott lelke szabadságára s eladta a legtöbbet ígérőnek, kit kaczag magában.* Íme legsúlyosabb vádra, mely férfit érhet, Csató is változtat hangján s nem igényli többé az elismerést, melylyel csipős és mérges, de sohasem durva modorának adóztak ellenei. Ő is arczképeket fest a triumviratusról s képei, bár kellemetlen tónusuk bántja szemeinket s torzítanak is, annyit mindenesetre bizonyítanak, hogy Csató fel tudta

* *Figyelmező*, 1838. 34. és 35. sz.

ismerni az eredetiek jellemző vonásait s ezekből alkotta képeit. Ironikus kedvteléssel festi BAJZÁT, e lassú, de nyomós lőt, szűk és kiapadt képzeletű költőt s velős és férfias stilstát; a hírneves kritikust és történetírót, ki egyetlen érdemesebb és maradandóbb történelmi vagy széptudományi munkát sem írt. Előveszi Tolbvt, a megbukott verselőt s insolens és pártos kritikust; az encyclopædiai műveltségű, ügyes és síma hírlapírót, ki mindennemű literátori s akadémiai pletykának, rágalomnak, pártoskodásnak és cselszövénynek nagymestere. Sort kerít Vönösmartyra is, ki jeles versíró, de csak középszerű költő; erős a leírásokban és művész a nyelvben, de nem a gondolatban és nézetekben; mint akademikus pártos és szájas s minden, szorosán vett tudományban tudatlan.* Ily hangon és felfogással folyik e harc tovább s oly terjedelemben, hogy a *Figyelmezőnek* nagy részét hónapokon keresztül a *Zajgások* foglalják el. Eszmei tartalma kevés; csak fogás jő fogás után végét nem érő sorral, s kapaszkodás a kifejezésekbe, leselkedés valamely

* *Hírnök*, 1838. 71. sz.

meggondolatlan vagy kiforgatható szóra. Igazi párbaj, hol az ellenfelek szegző tekintettel állanak egymással szemben, hogy odacsapjanak a pillanattig védtelenül maradt pontokra s egy-egy téves vágást hasznukra fordítsanak. Az athenæisták helyzete aránytalanul kedvezőbb, mert az Akadémia fedezi őket. Hol CSATÓ maga kezdi az összeütközést, hol előörsei: MUNKÁCSY és KUNOSS; de ezektől mindig ő veszi át a harcot. A csapások egyre kíméletlenebbek. CSATÓ nem tűri el, hogy az *Athenaeum* egy ismeretlen munkatársa «zsoldos rágalmazónak» nevezgesse s oly szóval vág vissza, melyet csak a legönfeledtebb felindulás csúszthatott ki tollából. A névtelen harczos erre sem emeli fel rostélyát s CSATÓ szenvedélye nem hagyja többé nyugtokat. Végre BAJZA elhatározza, hogy semmivé teszi s kinyomatja tíz magán levelét, melyek közül hat 1834-ben, négy pedig 1837-ben kelt.* E levelek azt teszik bizonyossá, a mit a közönség körülbelül úgyis tudott. Kitűnik belőlük, hogy CSATÓ 1834-ben egész lélekkel Bajzáék párthíve volt; szívesen ajánlotta nekik szolgálatait s párt-

* *Figyelmező*, 1838. 45. sz.

jok tekintete előtt mindig meghajolni ígérkezett; elismeréssel nyilatkozik írói munkásságuk felől s akadémiai rendes tagságát, utóbb dramaturgi kinevezését sürgeti. Nem több, nem kevesebb. A levelek közlése után védelmezi magát CSATÓ hogy irodalmi és politikai nézeteinek változtatásához joga volt, ellenben meggyőződésének őszinteségében senkinek sincs joga kételkedni. BAJZA még egyszer válaszol, s a legteljesebb megvetés hangján szól ellenfeléről, kinek újabb, a nemzeti színház ügyét illető támadásaira az *Athenaeum* szerkesztői folyamodást nyújtottak be a helytartó tanácshoz, hogy engedjék meg nekik «az alacsonyságot és ragalmat annyi éles-séggel utasítani vissza, mennyi képes az ellenfélt korlátok közé szorítani».* Úgy látszik, nem kaptak rá engedelmet s innen a polemia elsekélyesedik, mígnem CSATÓ 1839 végén leteszi szemle-írói tollát.

Ez halavány képe a heves harcznak, melyet CSATÓ vívott. Bár ellenei korábban látszottak

* A *Hirnök* szerkesztőségét nyilatkozásra hívta föl a consilium. A CSATÓ által szerkesztett nyilatkozat fogalmazványa NAGY IVÁN birtokában.

fáradtaknak, mint ő, nem mondhatjuk, hogy győztesen viselte. A triumviratus tekintélyét nem sikerült megtörnie s TOLDY FERENCZ, 1841. márczius 1-jén még az Akadémia titoknoki székéről lépett a gyászterítős asztalhoz, hogy egy hideg, hivatalos emlékbeszédet olvasson fölötte. FRANKENBURG ADOLF, ki küzdelmeinek részese és pártfele volt, maga bevallja, hogy az Akadémia nagy népszerűségénél fogva a közvéleményt sem voltak képesek részökre hódítani. * Épen nem. A nemzeti színház egy előadásán, 1839. január 30-dikán, EGRESSY GÁBOR, az athenaeisták barátja, ki ez este az *Anna szótész és leányában* Kesserü journalista szerepét játszotta, kiparodizálta Csarót. Ötször kitapsolták értte s TOLDY megdicsérte az *Athenaeumban*; de az igazgatóság hetven forint büntetésre ítélte. Ez összeget azonban GAAL JÓZSEF a fiatalság között gyűjtötte össze neki, mely az adakozást e célra hazafias tüntetésnek tekintette a kormánypárti hírlapíró ellen. A forrongó kor politikai szenvedélye szabadelvü lelkesedésében sietett elfogadni Bajzáék vádjait.

* *Emlékiratok*, 1868. Második köt. 7. lap.

Midőn rásütötte nemcsak az elv-változtatás, hanem a jellemtelenség bélyegét, meg volt győződve, hogy a közerkölcs és hazafiság eszméjének tesz szolgálatot. A későbbi kritika s irodalomtörténet sem enyhítette elleneinek kegyetlen ítéletét. Vagy ismételte azt, vagy, mintegy sértő kimélettel, gyorsan sietett el Csató neve mellett.

Megérdemelte-e sorsát s ez ítéletet? Nehéz kérdés, mert a tények, melyek előttünk állanak, alig elégségesek eldöntésére. Csató mindenesetre ingatag ember volt, változó és meggondolatlan, ideges és állhatatlan. A tűz, mely sötétszemeiből ragyogott, nem szíve lángját, csak vére hevét tükrözte. Életét nem vezette eszményi lelkesedés, nem töltötte be erkölcsi komolyság. A mi ezeknek következése: méltóság, kitartás, szilárdság, türelem: mind hiányzott lényéből. Változtatta meggyőződéseit; de senki sem tudta rábizonyítani, hogy nem volt meggyőződése. Bajzáék legterhesebb vádja, hogy: megvéve, haszonlesésből, hite ellenére volt conservatív s az ő ellenök. Ebben nem volt igazuk. Politikai fordulata épen nem oly rendkívüli s belső okokból elképzelhetetlen, a minőnek hirdették. Sohasem volt túlzó,

inkább mérsékelt és óvatos. A *Jelenkor* híres vezérczikke is, mely az alkotmányos haladást ünnepli, újra meg újra visszatér a böles mérséklet dicséretére. Oly homlokegyenest ellenkezőt beszélt-e ezzel utóbb? Az átalakulás, mely irodalmi nézeteiben történt, sokkal élesebb és terhelőbb. Új nézeteit a dolgokról és emberekről nem gondolkodás útján alkotta magának, hanem az élet esetelei, kényszere, nyomása alatt. De nap nap után hány meg hány meggyőződés érik képen; rásüssük-e valamennyire a jellemtelenség bélyegét? Mikor Pestről elszakadt, Bajzáékat tekintette minden szerencsétlensége okainak. Hívők volt, mindent tett értők, hét évig dolgozott oldalukon s megkapta-e, nem hűsége jutalmát, csak munkája érdemlett bérét? Ideges természetű gyorsan ítelt s önzése mitsem vetett maga ellen. Úgy hitte, épen általok esett el mindattól s bizonytalanba taszították ki akkor, mikor a csapás legkeservesebben érte. Azokban a napokban hallotta először kis gyermeke hangját, mely neje betegágya mellett, arra emlékeztette, hogy kenyér kell nekik. Ez vérző seb volt, melynél kisebbek is kiforgattak már sok lelket magából.

Megragadta a kezét, melynél támogatást talált. Új körének az ő egykori barátai iránt ellenséges eszméi fogékony fülekre találtak nála s neheztelése zugából csak sötét oldalukról látta őket. Magán érezte hatalmuk súlyát. Nem ébredhetett-e igaz és mely meggyőződés benne, hogy e hatalom, mely az ő pályáját megrontotta: ép ily veszedelmet rejt magában még számtalanokra, talán az egész magyar irodalomra nézve? Minden, a mit mondott, csak e meggyőződésnek egyenes következése. Nem hihette-e, hogy midőn e hatalmat megtörni s jogtalanul elzart erőket felszabadítani segít, jó szolgálatot tesz mivelődésünk ügyének? Bizonyára hitte is s e hitet az újon megtértnek egész őszinte hevével hirdette. Lehetetlen, ez egyenes beszédet, e tartózkodás nélküli fejtegetéseket, e heves érvelést figyelemmel olvasva, kételkednünk az őszinte buzgalom és való meggyőződés forrásában. Szenvedélyének túlzásai és igaztalansága: a harc logikája.

Igaz, hogy mindez inkább csak magyarázza, mint menti Csátót. De csak megértésen alapúlhat az igazság. Érdemes meggondolnunk azt is, hogy harczát, bár legyőzetett, még sem folytatta

egészen eredménytelenül és haszon nélkül. Nemcsak a magyar próza és vígjáték fejlődésében hagyott maradandó nyomot, hanem kritikánk és tudományos életünk történetében is. Egyoldalú, ellenmondás nélküli kritika uralkodása mindig veszedelmes; kétszeresen az, kezdődő irodalmakban. Ez egyoldalú hatalmaskodását mérsékelte Csató az új magyar kritikának. Fejlődésére nevezve is csak jótékony befolyással volt, midőn éreztette vele, hogy nem mindenható s csak annyit ér, a mennyit bizonyítani képes. Az Akadémia vezetésének és működésének első állandóbb ellenőre volt s bizonyára ő vetette meg alapját annak a folytonos, élénk és gyümölcsöző érdeklődésnek, melyet a magyar hírlapirodalom tanúsít iránta. Ő sürgette lankadatlan buzgósággal, hogy munkássága tudományosabb irányt vegyen. E felszólalások nem voltak szükségtelenek s a felvirágzott Akadémiának nincs oka Csatót egykori ellenzései közé számítani.

Maga nem látta hasznát küzdelmeinek. Még az 1839. június 2-dikára Pozsonyba hirdetett országgyűlésen, hova báró Prandau Károly küldötte a jelen nem levők egyik követének, részt-

vett. De már ez év végén, mikor *szemléit* abban-hagyta, gyöngéledett, bár alig sejtette oly közelre szóló jóslatnak *Pál temetése* című tréfálkozását. KUTHY LAJOSSAL egy *Hunnia* című pesti divatlap kiadását tervezte; majd meg valamelyik politikai hírlap átvételére számíthatott. Erre nézve írta neki KUTHY, hogy: reménye alaptalan; Kulcsárné mindkettejüket túlélheti, MUNKÁCSY pedig lapjáért mindenre kész. «A mi szenvedélyes véralkatunk hosszú életre nem számíthat,» jósolja utolsó barátja s CSATÓRA nézve igaza volt. Mert mind ama tervczgetések felől már nem ő végzett. Veszedelmes lábbaja volt, melylyel már régen kínlódott. Utóbb tüdősorvadása fejlődött, mely ágyba döntötte. Innen is írta czikkeit, míg csak reszkető keze meg nem tagadta a szolgálatot. Hű felesége ápolta s barátai sűrűn látogatták. Egész egy évig volt beteg s nem hitte közel halálát még életének legutolsó napján sem. Papot is félig elkésve hit-tak már halálos ágyához, s ő csak ajkainak néma mozgásával kísérhette imádságát.* 1841. február 15-dikén reggeli hét óra után hűnyt el, nejének

* MATICS IMRE levele PÁLMA ELEKHEZ, CSATÓ sógo-rához, 1841. febr. 15-dikéről. A család birtokában.

és MATICS IMRE barátjának karjai között. Másnap temették s végtisztességén megjelentek többen a Pozsonyban időző főrangúak közül, az Akadémia ottani tagjai s a szerkesztőségek. Gyászbeszédet egy fiatal író: NAGY ELEK tartott sírjánál.

Barátai nemes buzgósággal igyekeztek emléke megtisztelésén. Aláírási ívet nyitottak sírkövére s még évek múlva is gondolkoztak rajta, hogy emlékezetére egy irodalmi társaságot alapítanak.* Ebből a tervből mi sem lett; de a díszes emlékkő ott áll a pozsonyi kies Szent-András-temetőben. Csátót a magyar irodalom és közönség negyven év alatt már-már teljesen elfeledte; de sírját kegyeletes kezek ápolják s minden tavasszal tele ültetik virágokkal. Nem tudjuk, szerez-e e sírra friss koszorút ez a könyv is. Vigyenek rá e sorok legalább egy olajágat.**

* *Honderű*, 1847. II. félév, 7. sz.

** Az adatok jelentékeny részét, melyek az életrajzban fel vannak használva, Csátó Pál veje: Nagy Iván jeles történettudósunk bocsátotta rendelkezésünkre. Szíves köszönetet mond érte az életrajzíró.

EREDETI ELBESZÉLÉSEK.

EGY NAP SZLIÁCSON.

A szép özvegy megérkezett. Az egész fürdő suttogni, mozgani kezdett. Nevét csak tegnap, kevéssel megérkezése előtt, tudhattam meg. Az aubade-ot csakély magam intézte el, s az kétség kívül fényesebb is, szerencsésebb is lehetett volna; de cigányainkra nevezve: ki tanúltatja meg ezekkel egy éj alatt Mozart vagy Schubert műveit? gróf Almavivát pedig, a nem épen rekedt hanggal, nem épen tört gitarral, a mi illeti: szabad-e ennél többet kívánni Szliácsnak? Csak az egy Imrey nem volt jelen; csak ő nem tudott a szép, a váratlan vendégről semmit is. Mint fogta ő magát viselni? mit fogott ő az asszonyi társaságról, mit különösen a mi rejtélyes, fiatal özvegyünkről mondani? — Ezt az embert én meg nem foghatom. Fiatal és független: borúlt; fiatal és ép: borúlt; fiatal és nőtelen: borúlt s makacs szomorú és emberkerülő és bizarr. Mit akar például azzal, hogy a pisztolytól

gyermekileg retteg, ő a merész s gyakorlott cél-
 lövő? s mit azzal, hogy a dohányzást nem
 szenvedheti, noha azelőtt két évvel, mint egykor
 kedvetlenül vallá, dohányzott? hogy ugyanezért
 semmi közhelyén a fürdőnek meg nem jelen, s
 midőn magányos csapongásiban rátolom magam,
 vagy a szomszéd béczekre, a kies Hajnik felé
 erőltetem, legelső zavart kéréme is az: de ké-
 rem az urat, ne dohányozzék! Miért szökik, fut,
 ha talán irányunkban, bár távol, leány- s asz-
 szonybokor közeleg? miért sohajt, remeg, ha
 neki a boldog, fiatal házaspárt mutatom, emlege-
 tem? miért vonul el messze lakására, valahány-
 szor a fürdőt új vendég, táncz, kocsizat, vendég-
 let, vagy más köz-öröm harsogtatja? szóval:
 honnan ez a ború, ez a természet-elleni, élet- és
 embergyűlölő különczködes? Ha ez az ember
 dőre, ha ez egy elvadult, a zavart és céltalan
 olvasmányba belefáradt elme: honnan a velős,
 éltető tudomány, a nyomós és tiszta okoskodás
 szelíd óráiban? honnan e fölvilágosúlt, mély,
 egyedül idvezítő elvek a politikában s a vallás
 felől? Egyébiránt is Imrey viselete jobb szülei
 házat és kényelmesb ifjúságot árul el, hogysen
 tanulmányainál tapasztalt vezérben szükölködött
 volna. Ha pedig Imrey rossz, ha ezt az arcot,
 ezt a lelket valami fekete tett nyomja: honnan a
 gyermekded, olvadékony szív? mikép szeretheti

ő a kisdedet, a szegényt, a jámbor földművest? miért keresi ezek s a természet és holtak társalkodását, míg csak a világot, csak a művelt, mesterkélt embereket kerüli? s lehet-e annak szíve rossz, ki mint ő a dalt és muzsikát kedveli, sőt ez utóbbit, mint egykor fuvoláján meglepém, lelkesedéssel tudja gyakorolni? Nem, ő nem rossz, nem dőre: Imrey szerencsétlen; — s lett vagy ne lett legyen annak okoztában neki is, hév vagy puhaság által, némi bűnrésze, mindig igen méltó, hogy nemes és művelt hajlamai, a munkás életnek s társalkodásnak, melyekért teremtve látszanak, visszaadassanak. Az orvos azt mondja, hogy Imrey beteg, szívbeteg, s erős leptekekkel közelít a melancholiához; annál inkább s hamarabb kell tehát igyekezni, hogy ez a lélek a bú és merengés körmeiből kimenekedjen...

Ezen általam már többször meghányt s forgatott gondolatok futának ma ismét elmémen keresztül, midőn az aubade után köntösbe vetém magamat, s tudván, hogy a szép vendég legalább is délig nem leendő látható, reggeli sétámról gondolkodám. Eltökélett akarat volt bennem Imreyn segíteni, s a jelen alkalom erre kedvező terveket, kilátásokat látszott nyújtani. Ugyanis abból, mit az özvegy életfolyamáról, egyetlen forrásunkból, a tisztartótól, ki lakát megrendelé, kéz alatt érhettem, igen könnyű vala egy kis románt össze-

szerkesztetni. Az özvegy is szerencsétlen volt; áldozatja egy különcz, zsarló férj sanyargatásának, kinek féltékeny dühe, ijesztő vázkülseje mellett, annyira elrémité a szelíd, ártatlan nőt, hogy ez az együttlét utolsó felévében szántsándékkal s tökéletesen elnémult s keble sajtóságait férje halála után is a fölvidéknek egy rideg, elvonnult falvában rejté el, honnan csak egyetlen, kisdéd lánykájának neveltetése s az orvos sürgető kérélmé ragadhatá ki pár napra Beszterezére s onnan egy-két hétre talán ide Szliácsra. Csak Imreyt bírhatnám nyilatkozásra, szóra! Mily könnyű volna aztán vonzalmat, részvétet gerjeszteni benne a szenvedő iránt: s csak egyszer magán kívül figyeljen valamire, csak ő egyszer fájdalma öléből legyen kiragadva: akkor a gyógyulás nála nem lehet kétséges. De őt szóra, nyilatkozásra bírni! belőle a titkot kilopni, kicsalni, kifacsarni!

E pillanatban s már-már indulóban, hogy őt fölkeressem, különös vágyat érzék a pipára, melyet néhány nap óta félre tettem, vagy is inkább feledtem elövenni. Azon kölcsönzethen levén most magamat, hogy vagy Imreyvel ne szóljak, vagy ne dohányozzam, sürgető lévén mind a kettő: vajon nem lehetne-e Imreyvel dohányozva szólanom? s ez egyszer így fekvén, igen könnyű volt mentséget, sőt okokat találnom.

hogy a dolog így, és ne másként történjék. Valóban Imrey egy pár nap óta derültebb, beszéde-
 sebb volt, mint eddig; tegnapelőtt egész órát
 töltött velem a halászat körül s egész sereget
 összebeszéllett a név- és dologbeli javításokról,
 melyeket Földynk munkáján a halak leíratában
 is végre valahára tennünk kellene; tegnap cselé-
 demet kérdé, hol és mint vagyok, s ha nem szán-
 dékom-e, ma falura menni s több effélék. Mind-
 ezek oda mutattak, hogy Imrey társaságot óhajt,
 következőleg ahhoz simúltni is kész vagy elég
 erős; s nem első lépés-e ebben a dohánytűrés?
 nem okosság, nem kötelesség-e magunkat erre ké-
 szítenünk? s nem vagyunk-e mi, noha neveinket
 nem egymástól tudtuk meg, s egymást nem azon
 szólítjuk, barátok? fogja-e őt a kínálás, meglepe-
 tés ily csekély dologban tőlem sérteni? Dehogy!
 legrosszabb esetben is neheztelni, egy perczet, egy
 órát, egy napot talán haragudni fog. Haragudjék.
 Az orvos különben is azt mondja, neki üdvös a
 rázkódtatás, a kitörő, ellenséges indulatok neki
 jobbak, mint a meritők, puhítók, olvasztók; ki
 tudja, mi lesz e szokatlan tettnek, ez első ön-
 magán vett diadalnak következése ő rá nézve,
 mire fogja őt majd ez az egy kis lépés is segí-
 teni? Minden esetre egyedül én vagyok az, a ki
 vesztethet, ő nem; s megsérthet-e engemet ő, a
 beteg? Nem, nem; neki erőt kell venni magán,

s ő erőt fog venni magán; — a ki mer, nyer, a kezdet fél tett... gyönyörű okoskodás!

Kedvencz helyén ült: a sziklapadon, honnan a messze elsímuló völgyre gyönyörű vizével, és az éjszakkeleten kékellő havasi vidékre oly bájos-ábrándos kilátás esik. Gyakran láttam őt itt arczczal éjszagnak fordulva, a távol ködébe merengeni; barna fürtei homladozva lengettek szirtje s homloka körül; nyári langy permeteg áztatá gyakran arczát és ruháit: de ő folyvást merengett, s a keserű pillanatú szemből leszivárgott könnyek valának tanui, mi mély és bánatos érzeményekkel küzde kebele. Itt ült és olvasott. Legdelibb habpipámát füstölő bükk-kanócczal a föl-pattant fődél alatt balkezében, jobbomban saját cigarámat tartva, simultan feléje, s amazt oda nyújtván, a legengesztelőbb hangon mondom: — Barátom, az én kedvemért!...

Rám üté fel szemeimet, s az után nyúlt, a mit kínálni láttattam; de alig vete egy pillanatot az égő kanóczra, elriasztott hihetlen változása. Mint ki száraz, mohos gallyat vél letörni, de egyszerre, kígyót érez, mely markában siklik s fejét kezének intézi: felszökelt, s egy vonagló karrántással úgy sújtá pipámát a sziklához, hogy az ártatlan eszköz száz darabra pattant, s előbb büszke födele alant a porban bakázott. Rettegtem barátomért. Kínosan érzettem, hogy e pillanat meghaladta

számolatomat, hogy az kettőnk között s talán rá nézve is elválasztó leend. De csakhamar föléledtem, látván, hogy benne az első borzadást düh váltotta föl. Ő egy pillanat alatt borzasztó s ijesztő lett. Előbb halavány arczába sötét pír kezdte tolongani, szeme lángolt, ajka s tagjai remegtek, az előbb kivonúlt kar engedni s helyette a jobb kéz feszülni, s az egész test mintegy emelkedni kezdett.

— Az úr engemet megpiszkolt, megsértett! — kiálta haraggal. — S ez elégtételt kíván! . . .

Hála az égnek, gondolám magamban, ez jól megy, ezt a pillanatot használni kell. — Azt én is kérek, — felelék kemelő pillanattal. A sérelem itt csak kölcsönös lehet. Kard, vagy pisztoly tetszik?

— Pisztoly! — sóhajta elhaló szózáttal, s tenyerét homlokára fődve hátra hanyatlott. Vele hanyatlottak el reményeim. — Az úr pisztolyt választ! — sóhajta még egyszer s ezen pillantatban haldoklani látszott.

Elrémültem. — Ember, barátom! — kiálték, melléje dobva le magamat, térj magadhoz, ne hagyd el lelkedet, én, én vagyok itt. Nyisd meg kebledet, mondd, mi bánt, szólj szív szívhez, és észhez, ember emberhez, mint a melyek nevében eddig ismertél, ismertelek. Nem kérem titkodat, ha annak megvallása téged elemészt; mondd ekkor, hogy menjek, és megyek és min-

dennek vége közöttünk; de ne hidd, hogy e szó es kéz álnokul akart gyötreni, hogy az ellenednek keze és szózatja!...

— Az úr engemet igen betegnek hisz,— monda lassúdan eszmélve,— ha azt véli, hogy én az urat ellenemnek tartom. Nem, valóban nem. De mi mindketten egy vad, ellenem ádáz végzetnek lehetünk játéki, mely miután életörömeimet földülta, véget akar vetni napjainnak, hogy egy más kegyencze amazokat annál nyugodalmasabban bírhasa. Legyen úgy! Bolondság és gyávaság volna ellenállani. Igen is, én elbeszélem az úrnak életemet, látni fogja akkor a kezet, mely kettőnket tudtunk s akaratunk nélkül vezetett; de ne reménylje az úr, hogy engemet más gondolatra bír, hogy én habozni vagy engedni fogok. Nem, valóban nem. Én az urat megsértettem, az úr becsületcsorba nélkül vissza nem léphet — s én pisztolyt választok! Minden, a mit kérek, csak az, hogy a találkozás ne most, de ma, kettő és három között történjék. Én ekkor itt leszek. Megelégszik az úr?...

Mit vala tennem, mint hogy ide nyujtott jobb-ját elfogadjam, s mindent ő rá hagyjak? Engede-kenységem s részvétem meleg nyilatkozási, úgy látszott, valamennyire megnyugtatók. Enyhül-ten s az elhatározott lélek tiszta csendével kele föl helyéből, s ajánlott kíséretemet tova szállá-

saig elfogadá. Menőben említettem neki tegnap éjjeli karigazgatóságomat Fáraó fiai közt, — s mintha mosolygást láttam volna ajka körül elsiklani; de figyelme mélyen el vala foglalva, s néha tévedő lépése mutatá, hogy testének hosszú, újító álomra van szüksége. E nézetet, mihelyt megérkeztünk, közlöttem emberével, ki engemet tökéletesen látszott megérteni, s én azon reménnyel távoztam lakomba, hogy beteg, valóban igen beteg barátommal egy kedves kínálkozó álom bűt, napot és órát elfeledtet. De mely igen meg valék lepetve, midőn délután mindjárt ő lép szobámba, pisztolyaimat kéri, s a kijelölt helyre hív. Megvallom, kedvetlenül esett. Egyetlen reményt az elbeszélés és időnyeres látszott még nyújtani; de mit változtathatott ez elbeszélés a dolgon? mikép lehetett az összeütközést halasztanom? Kétségtelen volt, hogy nem fogok vívni; de mi színt adjak, mikép szabaduljak? Azt mondasam magamnak: te gyáva! én katona? — bánni kezdettem, hogy ennyire jött közöttünk a dolog, hogy heveskedtem, s hogy annak idejében nem vonultam vissza. De visszavonulni? én katona? bánni azt, hogy embertársam bajában részt vettem, a jog és szabadság határai között beelegyedtem? Történjék akár mi: én nem vívok, ez egyszer nem; s tettem következményeit elviselem!

Imrey, úgy látszott, nem vette észre szótlan tünekedésemet. Ő az alatt valóban csoda hidegséggel vizsgálta a pisztolyokat, melyekre ládkájokban inték inkább, mint mutaték; húzta s porozta azokat, port, tekét, lapocsokat készített, végre becsuká a tokot, hón alá vette, s megfogá kezemet, hogy menjünk.

— De, barátom . . .

Rám nézett. Arcza halavány volt, de kemény és elszánt. Érzettem, hogy e pillanatban minden szó, tanács vagy formaság fölösleg s csak engem nevetethet vala ki. — Semmi, mondám, menjünk. Mentünk. Legényem süvege után kapott. — Te itthon maradsz, szólék, s bevarod jöttömet.

Fölérvén a hegyre, helyet fogánk. Imrey maga mellé vevé a fegyvereket s beszélni kezdette történetét. Én a lombokon s fellegeken jártatám szememet, föl-föl ügyelve s ismét azon tünekedésre térve vissza, mikép lehene a vitát halasztanom.

— Concipista valék Budán ezelőtt hat évvel, így szóla, az emberek legboldogabbika. Vagyon, tekintet, izlés, társalkodás és barátság kellemein kívül egy szívet mondhaték enyémnek, melyet örökre szeretnem és imádnom könnyebb, mint leírnom. Pauline kétségkívül most is bájoló; de akkor csillaga és bálványa vala minden körnek, minden szívnek. Ez a szellemtermet! ez a lebegő, hullámi mozdulat! ez a fekete szem! ez a szűz

és még is lángpillanat! s ez a lélek, ez a szív, ez az akarat! Lelkeink észrevétlenül forrottak egymásba; benne éltem és ő bennem, mielőtt tudnók, vagy ajkaink nyilatkoznának. Egykor, — nyár közepén valánk, — a természet öléből, a pesti erdőcske nyáralkonyi vidékeiből, térénk háza, teltebb kebelrel, mint valaha. Pauline a clavierhoz ült és andalgott; én fendobogó szívvel állék mögötte, s az angyal kecsseibe egészen elmerültem. Anyai nénje, a consiliariusné, ki a korán anyátlan s intézetben nevedett Paulinet magához vevé, látta s hihetőleg megszánta epekedésünket, mert egy pillanatra a szomszéd szobába távozott. A clavier elnémult, s Pauline a tova ablakhoz ment. A mint őt követtem, s szemünk újra találkozá, egymáson andalgánk, egyszerre megnyílnak karjaim. Pauline, kiáltok, s az angyal ölembe dől, és lélek és test egymáshoz szorúlnak. Szeretlek és örökké foglak szeretni! monda, legelőbb eszmélve s karjait vállaimon, szemeit szemeimen nyugtatva. Enyém, örökre! volt minden válaszom, s szív szíven dobogott ismét, ajkam vállába tapadva, arczom és homlokom csókjaitól illetve. A tanácsosné belépett. Anyám, én szeretem Imreyt; monda Pauline. S én Pauline kezéért esedezem; mondék, a jó asszony kezeire borúlva. Megindúlt. Áldjon az ég, kedves gyermekeim; mond ő, én megegye-

zem; a legelső postával írni fogok atyádnak, s nem kétlem, javalni fogja választásodat. Írjon Imrey is, ha tetszik. — Írtam, de nem lévén Pauline atyjánál bemutatva, legjobbnak találtuk levelemet a consiliariusné levelébe rekeszteni, mit ez önkényt ajánla. Most kezdődtek életem legszebb órái. A válasz késett ugyan, de az, úgy hittük, nem lehetett ellenkező. Jegyeseknek nevezők egymást, s mit a gyermekded szerelem, mit az élet e legbájlóbb, legábrándosabb szaka kecskéül nyújthat, azt mind ízleltük. Végre a válasz megérkezett. Pauline atyja nem tiltja, hogy leánya vélem, s más hasonló nevelésű ifjú urakkal társalkodjék, s megengedi, hogy a jövő telet Pesten töltse. Neki most tractatusai vagynak bizonyos jószág iránt, mely fontos ügyben a jövő januáriusban Pesten kell lennie. Akkor meglátja, mik lesznek teendők; s addig minden formaságot a legkeményebben tilt. Leányától sűrűbb levelezést vár, s azt sógorasszonyának további kegyes gondviselésébe ajánlja. — Rólam s levelemről ezentúl semmi szó. Jól van. A tél elérkezik. Az asszony-egyesület bált adat januárius 20-án: mi hárman ott vagyunk. Pauline örömet tánczol. A legelső forgót tánczolom vele, s mindjárt az első pihenőben a leány egyszerre megretten, félre húz, hogy őt egy rettentő, fekete ember nézi. Hadd nézzen, angyal! mondom mosolyogva.

De oly szörnyű, olyan fekete! — Hátratekintek, s egy magas, szikár alak áll előttem, merően, feketében; fekete haj és szem; sárga, sovány, mozdulatlan arcz, gyilok-pillanat. Tovább tánczolunk. A második szünetben ismét itt áll; a harmadik szünetben ismét itt, s így folyvást, mindig merően, mindig némán, szemeit mindig Polcsira függesztve. A leány reszketni kezd, nem bírom bátorítani. Végre a táncz megszűnik, s Pauline lihegve fut néjéhez a credenzzbe. Én nézem a tüneményt, nincs sehol. Pauline utóbb maga is nevetkezni kezd a babonán; azonban a következett forgót kihagyta, s csak a cotillonhoz jöve meg ismét kedve. Alig fordulunk egyet s ime a fekete ismét szemközt áll vele. Pauline elsápad, elfordul; de erőt vesz még is magán s az egész tánczot ritka kellemmel végig lejti. Midőn utóbb a tömegben áthatunk, a fekete újra előnkbe lép, s Pauline, a mint előle kitér, atyjának ölébe dől. Ez azon estve érkezett meg s utánunk jöve a bálba. A feketét nem láttuk többé. — Imrey úr! monda Pauline, epedő pillanattal tekintve felém s atyja öléből kibontakozva. Hideg meghajlás mind a két részről. — A consiliariusnéhoz menénk. Itt újra bemutatattam s a consiliariusné elárad dicséretemben. — Szép, monda Pauline atyja; köszönöm az úrnak szívességét. — Én fáradt vagyok, leányom; úgy tetszik... Men-

jünk! monda a consiliariusné, s a mint mellette elmegyek, szándékból-e, vagy csak enyhíteni akarván zavartságomat: Holnap, — úgymond — hozza el gyűrűjét! — Nem tudtam, mit csinálók. Kábulva omoltam a kocsieért s föl a ruhatárba s vissza Paulinehez. A mint a kocsihoz értünk, halálfélelem szállá meg lelkemet. Ölembé ragadtam a leányt, s — mintha vele együtt kellene elvesznem. Pauline! kiáltá az atyja másodszer, s a kocsie elgördült. Én a falnak támaszkodtam.

Másnap siető dologgal várt a hivatal. Egy órakor még a praesesnél voltam; három óra vetett föl az író-asztaltól. Szaladtam a parthoz. Sűrű, téli köd feküdt a Dunán; a folyam egy úszó jég-táblának látszott. A hajósok nem akartak indulni; pénzem megindította őket. Táblákhoz ütődve és táblákra, életveszedelmek között vergődünk a vízen, a boróban, ide s tova. Hetedfelet ütött, mire Pestre értem. Szívkopogva megyek a kedves útczán végig s a kapu — be van zárva; az ablakok csukvák. Csöngetek erősen, — nem jó senki. Látogatóba mentek, gondolom; holnap is jókor jövök. — Éjjet a Vadász-kürtnél töltöttem, a másodikat szembehúnyás nélkül. Zörej és lábtapogás vert föl andalodásimból. Végre nyolczat ütött. Pauline atyja engem nyolcz órakor is kihallgat, gondolom — s vettem kalapomat. Elíjedtem, amint a tükörbe pillan-

ték; de, nem csoda, mondám, két éjet nem aludtam. Vígán tapodok föl a csendes, széles hágsón, s a consiliariusné komornája jő előmbe. — Ah, teins úr! mondta, midőn megpillantott. — Nos, kérdem, Pauline? — Elment. A nagysás úr elment! a nagysas asszony beteg! — Mikor ment el? kérdem. — Ma reggel a nagyságos úrral. Oh, a kisasszony és a nagysás asszony sokat sírtak tegnap délben; a nagysás úr haragudott, egy magas, fekete úr jött ide tegnap reggel... Itt egy levél a kisasszonytól. — Bontom és olvasom: «Kedves jegyesem! Miért nem jöttél el tegnap? a te jegyesed sokat sírt és szenvedett miattad. Bezzeg itt volt a fekete; s atyám hozzá akart engemet adni; de úgy-e, ez lehetetlen? Addig sírtam s mondtam ezt neki, míg végre azt mondta ő is, hogy már nem akarja. El kell mennem, édes jegyesem, jó atyám úgy akarja; de ne tarts, hiszen B* nincs messze. Jöjj el és légy velem; te benned bízom csak és Istenemben. Sietek, megbocsáss. Ugyan szomorú névnapom lesz ez úttal. Csókolak ezerszer és vagyok — a te híved.» — Az egész complot előttem állott, csak az egyik név hiányzott még. Ezt a consiliariusné megmondá s még a hihető okot is, miért pártolta oly igen Pauline atyja az új kérőt, s miként akará ő, a hiú de kevés vagyonú földesúr, magát, házát s figyermekét a leány föláldoztával gazdagítani.

Legelső s talán egyetlen lépés, melyre magamat ily helyzetben határozhatám, egy levél volt az új kérőhöz, melyben kifejtém neki minden jogaimat Paulinehoz, s miután jó hosszan s tüzesen leírtam, mely ocsmány, undok, illetlen ö hozzá, s mennyire ellenkezik észszel és vallással, oly leányt hurczolni oltárhoz s csatoltatni örökre magához, kinek szíve nem övé: azzal rekesztém fenyegető levelem, hogy az utat Pauline kezéhez csak az én szívemen keresztül fogja megtalálni. Hihetetlen, mily nagy lett levelem fogamatja; mert alig telt bele harmad hét, a következő válasz érkezett. Kérem, olvassa el az úr...

Vevém a levelet és olvasám: «Nemzetes ifju úr! Tetszett a mindenhatónak, szövetségemet a nemes Szendy ház ivadékával, tekintetes szendi Szendy Paulina kisasszonynyal a szentségek malasztjaiban részesíteni. Én és Pauline ma állottunk oltár előtt. Az úr, ifju úr! tudni fogja, mivel tartozik a házi csendnek s egy nemes asszony becsületének; s ha talán nem: maga az én szeretett hitesem kegyes itt az urat arra emlékeztetni. Ehhez én csak azt adom, hogy ha a tollhoz és fuvolóához szokott gyöngye kezek csakugyan képesek még más egyebet is forgatni, az úgy nevezett s megsértett jogokért mindennemű elégtételre kész és önkényt ajánlkozik — Solymosi.»

— Solymosi? — kérdem a legnagyobb csodálkozással.

— Igen, Solymosi. De vette észre az úr e sort itt Pauline kezétől: «Én Solymosiné vagyok s óhajtom, hogy ezen Imrey úr megnyugodjak.» Oh, ha e szent betűk nincsenek, ki tudja, mit végzett volna már akkor a kegyes gondviselés. Képzeld az úr helyzetemet. Rettentő eszközökhöz kellett nyúlniok, hogy a leányt megegyezésre bírassák. Ismertem őt; erőszak a legkegyetlenebb sem vala képes lelkét meghajtani. Egy nyílt oldala volt csak: atyja iránti tisztelete. Ezen embernek ki kellett az atyáért az emberiségből vetköznie, hogy leányát így előlhesse. De ha egyenes erőszak nem győzhetett is e hős lelken, nem fáraszthatá-e azt ki a rettegetés, a félelem? Mit tettek, mit mondtak neki? E tünekedés nem hagyta nyugtot; kértem, ostromoltam a consiliariusnét, fejtse meg előttem e titkot, életek függenek nyilatkozásától; sem nyílt, sem álnok erőltetést jegyesem szívéen és akaratóján nem tűrök! A jó asszony kért, esdett, biztatott. De mielőtt maga tehetne lépéseket, Paulinetől egy levelkét kap s benne e sorokat: «Az lstenért, néném, nyugtassa meg Imreyt; ő mindent meg fog tudni. Ah, én nem írhatok erről; de neki az alatt is és minél előbb tudni kell, hogy én egyedül atyám akaratójának, kérelmeinek, esdekléseit

vagyok áldozatjok.» Elég volt. Sorsom örökre eldőlt. Öldöklő bánat kapá meg lelkemet. Elzárkóztam. — De midőn a tavasz érkezett, a fák, az én boldogságom tanúi, kirügyeztek, akkor a bű könnyekké olvadt. A pesti erdőcske tannyámmá, lakhelyemmé lett. A kedves itt járt, itt beszelt, itt mulatott. A reggel itt, az estve ott talált förödve könnyeimben. Ha nem jöheték korán, ablakomat csapám ki, s félnapokat könyöklöttem át merengve. Kocsim elhaltan hozott haza gyakran; s a dolog annyira ment, hogy a legkisebb érintés, emlékeztetés fellázasztott; eljajdultam írataim mögött. Végre eltiltottak Pesttől. Egyik rokonom magához vett, s új lakot készíttete föl házában számomra. Ő, az orvos s barátim mindent elkövettek, a mi földéríthetett, széleszthetett; bánatom feledteté. A természet segélé igyekezetöket. Negyedik hónapra új erőt éreztem magamban s neki feküdtem a dolognak. A hivatal lett egyetlen gondom, szerelmesem. Hihetetlen, a mit harmadfél év alatt véghez vivék; nagy részét tettegi ismereteimnek azon időszaknak köszönöm. Elöléptem. De a megfeszítő munka, az elvont, szív nélküli élet nem volt káros befolyás nélkül egészségemre. Fogyni kezdettem, vérem fejembe tolongott, gyakran szédelegtem. Az orvos útazást, derülést javaslott. Az elsőre annál könnyebb vala szánakoznom, mivel ebben

régi hajlandóságomat követém s minél szükségesebbnek találtam a hazát több tekintetben közelebbről ismerni. A felső vidékek régóta érdeklettek; s én erre intéztem utamat. Körmöcz, Selme cz, Béla- és Bakabánya s Bars és Hontnak minden nevezetességét kikutattam. Oly tömérdek az, a mit itt látni, tanulni, elmélkedni lehet! Innen, — nem tudom mi, — éjszak-keletre vont. Bizonyos, határozatlan szándék, homályos, gondosan rejtegetett vágy látszott vezérteni. Alig érve Szepesbe, kocsimat O*-ban hagyám, parancsot adva legényemnek, meddig várjon és merre kövessen, s utamat vagy gyalog vagy lóháton folytatám. Ez a büjdosítás, ez a remény és rettegés közötti bolygás az új, ábrándos tájakon tet szett nekem. Egy nap — mint ma, július elején valánk — egy bérezesücsről szállottam alá s a hegy derekán, a jelenhez, hol állunk, igen hasonló fokon meglepett a tájék varázs szépsége. A teljes erőben emelkedő nap heven lövellé sugarait, fényt árasztva körülém s a fensőbb vidékeken. Alább kékellő, ritka ködben csend alatt a lombos hegyalj s a völgy rejtekebb helyeit jelelék sötétebb árnyéklatok. S ott a völgy közepén, a halmon egy csinos kastély ragyogott felém, alatta vékony füst- és köd-gomolyagban a szerény falu. Ünnepileg díszkedett a reggeli táj s a föld illat-áldozatot bocsáta fel. Nem tudtam mi

lel engemet. Egy szebb élet álmai fogúnak bájjólólag körül. Egyszerre megnyílnak karjaim: Pauline, kiáltok megoldott kebellem s tündér világomba ragadtatva, — te ott lakol! neked ott kell lakni! Megyek s megkérdem szívedtől, szeret-e még? Vagy szólj, nem ily nap vala az, midőn nyakamba borúlva őszinte kebellem vallád: szeretlek és örökké foglak szeretni? Ah, most és negyedéve! . . .

De mik az ember álmai, kedves úr? E szép csalódás is hamar megszűnt; s midőn majd a szomorú valóságba térve vissza, elhagyám helyemet, s azt kértem hidegen magamtól: mi nekem Pauline még? nem ádttam felelni. Esméleteim a leélt évek s szenvedések óta annyira elszoktak, elszilajultak e tárgytól, hogy bármily bájjólón tűnt képe mindenkor előmbé, azt többé sokáig meg nem tarthatám, őt bizonyos, meghatározott viszonyban magamhoz nem gondolhatám. De lemm, mélyen a szívben rejlett az érzemények egész serege s egy visszhang, egy visszhang táborokat költött, lázított ellenem. A szív nehezebben feled, mint a fő.

Andalgva hagytam el a helyet, melyen oly csodálatosan lepott meg az előttem egészen ismeretlen táj; andalgva kerültem meg a hegy-üstöt s délben leindúltam, keresztül a falun s egyszerre a déli kastély előtt állék. — Itthon az ura-

ság? kértem. — Tessék! — Ki áll előttem? ... Solymosi. Megborzadtam. — Bocsánat, szólék akadozva, valóban nem tudtam. S menni akarék. — Ah, ah, Imrey úr! monda Solymosi, mily öröm! nem, valóban nem ereszttem. — Maradtam. — Hánni, kiáltá, mondd meg az asszonynak, hogy kedves, igen kedves vendégem érkezett; félóra múlva az ebédlőben várom; csak hárman leszünk. Takarodj!

Fölmenénk. Az ember szikárabbnak, fáradtabbnak, ijesztőbbnek tetszett, mint valaha. Mit szóljak, mit ne szóljak? Ez az ember nehezen fogja elhinni, hogy látogatásom nem szüntsándékból történt; s ki tudja, mik lehetnek ez oktan, meggondolatlan lépés következései? ...

— Solymosi urnak itt díszes kastélya van? — mondám végre, látván, hogy ő mind folyvást hallgat, reszket, pirúl, sápad.

— Csinos, — mondá erőltetett udvarisággal, — de uraságod kocsija? nyomban ide parancsoltatom.

— Kérem; nincs kocsim.

— Hogy?

— Gyalog utazom és egyedül.

— Úgy-e? kiáltá gonosz diadallal s mintegy felszökve Solymosi.

— Igen, — felelék szárazon, — s estére P*-be szándékozom; reménylém, nincs messze?

— Isten őrizz; de minek sietni? az ember nem ér czélt; — értem, a tanulásra nézve.

Nem felelek. Az ablakba fordultam, a kert felé. Érzettem, hogy erőre, hidegvérre lesz szükségem s mi lehetett nehezebb, mint ily helyzetben a kettőre szert tennem? Szerencsémre elhallgatott ő, és erős, indulatos léptekkel járdala mögöttem.

Végre nyílt az ajtó, s valaki belépett. Pauline volt. — Édesem, Imrey úr! monda Solymosi. — Pauline összerezsent. Kinyújtám karjaim; de föleszmélt s egy leírhatatlan pillanattal férjére, felém meghajolt. — Ejj, ej, kedvesem te megijedsz? szöla, a pillanatra nem ügyelve, Solymosi; mit kellene gondolnom, ha féltékeny volnék? De hidd, nekem a legnagyobb öröm, Imrey urat itt láthatnom, ki, csak gondold, gyalog utazik! Ez már szenvedélyt kíván, úgy-e?

— Forrottam.

— Örülök, hogy Imrey urat itt láthatom, — monda szilárdul Pauline.

— Ez az egyetlen vigasztalásom gondolatlan úttévesztésemmel; — felelek s szemem Solymosi öldöklő szemével találkozott.

A cseléd belépett, s mi asztalhoz ülénk. Hosszú csend. Ha legkevesebbé is kétkedtem volna még Solymosi karaktere vagyis inkább betegsége felől, Pauline viselete a legtisztább világo-

sítással szolgált volna. Aggódva, remegő pillanattal kísérte férjének minden mozdulatát; ennek kívánatit előzni, félt, rettegett kitöréseit hátrálni, lázit akadályoztatni: ez vala minden figyelme, foglalatossága. Solymosi több ízben újlag meg akart szólalni, de, úgy látszott, nem bízek hevéhez; nekem, ha önmagammal nem valék is elfoglalva, kérdésre kellett várnom.

— Pest épül? — kérdé végtére Pauline.

— Oh, a Mária-Dorottya-úteza igen szép.

— Oh, a Mária-Dorottya-útczára te is igen gyakran emlékezel, ugy-e kedvesem? — monda vagdalva Solymosi.

— Néném mikép van? — kérdé Pauline.

— Ah, a consiliariusné!... igen jól.

— Ah, a consiliariusné igen jó asszonyság, — így ismét Solymosi, — én őt kimondhatatlanul szeretem s reménylem, meg lesz ő is én velem elégedve. Fájdalom, hogy sűrű dolgaim néhány év óta nem engedik az előbb egy részről legalább gyakor levelezést folytatnom. Azonban, ha talán úgy akarod, édesem?...

Semmi válasz. Részemről érzettem, hogy bár mint igyekeztem az ellenkezőn, Pauline szavára s kérdéseire mindig a szív felelt, nem a fő, s mindig zajogva, önmagát árulva. Ez megannyi diadal vala Solymosinak, ki rajtunk ördögi gyanúját ördögi elméskedéssel gyakorlá. De látván

utóbb, hogy faggatásaira semmi, vagy egy szavú válasznál egyéb nem érkezik, elhallgatott ő is, keblét egy mélyen rejtező szándék, egy sötét, gonosz terv látszott elfoglalni.

Felkelénk, s én elég erős valék Paulinet a szomszéd terembe vezetni. — Kedves barátom, szóla itt mézesen s látszatos nyugalommal Solymosi, tessék itt egy pipadohány mellett kipihenni, azután, ha tetszik, ó- és fegyvertáramat megtekinthetjük. Emberem P^s-ig el fogja majd uraságod' kísérni. — Elfogadtam s kevés szóval, de annál több füsttel szörpölem eseszemet, hol belső háborumot akarván titkolni, hol tolongó ideáimat kergetve, rendezgetve. Solymosi, miután eseszéjét fenekig kiitta, fölkeelt, hűlése társaságába ajánlott, s egy két parancsadásra, mint mondá, eltávozott.

Ketten maradánk. Csak most esett alkalman Paulinere figyelmeznem. Első tekintettel s az ebéd alatt, úgy látszék, változott, nagyobbodott, de most, midőn közelebb vala ismét hozzám s meghitten, tanú nélkül, ő vala ismét, a bájos, kellemes leány, az én jegyesem, szerelmesem! De ah, búfölte arczczal és némán és szomorún!

— Pauline, — mondám végre szorongó kebellemel, — te, az látszik, nem vagy oly szerencsés.

Fölriadott. — Az én volt barátom, szóla reszkető szóval, meg fog engem kimélni a választól. Megvallom, csodálkozom, hogy, miután atyám a

nénémnek mindent megvallott, miután a consiliariusné az úrnak mindent megmondott, s miután az én barátom, mint vélem, mind ez ideig egészen meg vala nyugodva! épen most esik szerencsénk e váratlan látogatáshoz...

— Vétkeztem, s illő, hogy bűnhődjem. De az igazság készlet megvallanom, hogy azon két soron kívül, melyben nekem bővebb értesülés ígértetett, semmi hírt, semmi, bár sürgetett megfejtést senkitől sem vettem.

— Egek! lehetséges-e? s te nem tudod, mily esdekléssel, mily hazug költeményekkel fogák meg gyermeki szívemet? Oh, jegyesem, én és te, mi iszonyúan valánk megcsalva!

S könnyei omlottak. Nem bírtam magammal. — Pauline, mondani csengő szózáttal, te engemet e könnyekkel meg akarsz ölni? Szólj, nincs atyád neked, kiért áldozol, kinek igaz vagy igaztalan tette kínjaid enyhíti? De én, ki minden örömet elvesztette, ki elemény nélkül kel és bujdoklik, míg rideg, kietlen sírját fölleli, szólj, én kire vessek?

— Te szenvedtél édes jegyesem? — szóla kezét nyújtva, — és nem találsz enyhületet? Szegény Imrey! s nincs Pauline több, ki neked visszaadjon mindent, a mit elvesztettél?

S újjai, mint hajdan, símongva játszottak homlokomon...

Néma, kimondhatatlan elragadtatással terjesztém karjaim feléje . . . — Anyám! hangzék egy távol szobából. — Leányom! válaszola Pauline s én elhalva rogytam székembe vissza.

— Isten veled! — monda Pauline, jobbát felém nyújtva. — Isten veled! mondám. S örökre! és örökre! S a mint kel és a mint kelek, hogy örökre elváljunk, ajkaink egy hosszú, feledhetetlen csókban találkoztak.

E pillanatban belépett a gyermek, s a másik főajtón Solymosi. A kised repesett anyjához s a hozzá lehajlót megcsókola. Lehet, hogy az anyai részvét nem felelt meg a leányszív ömlengéseinek, mert a gyermek félhűdegen s félboszúsan monda: — Anyám, be *jüstös* vagy!

Most kelle látni Solymosit. Rám tekintett és Paulinere s az elmozdult asztalra. Sötét vér futotta el vonagló arcizmait.

— Pisztolyt! kiálta, pisztolyt! s ne innen egy tapodtat! — és kirohant.

A corridorhoz állottam, melyen kalapom feküvék s karjaimat egymásba öltöttem. Pauline, úgy látszott, a közelgő ellenébe törekvék, arcza merően az ajtóra függesztve. A leányka lábaihoz vonúlt és sírva fakadt.

Solymosi visszaroht. — Válaszszon az úr, monda, élet és halál! s két pisztolyt tola előmbe.

— Itt én nem lövök.

— Fattyú, kiálta, gyáva fattyú s nem te vagy-e, ki engem fenyegetni mert, s most megszaladsz?

A pisztolyt kezembe vettem.

— Irgalom! kiálta Pauline, ki csak most tére magához, s kapván gyermekét, ki a mellékajtón.

— Végre! — szóla Solymosi s tova állott. — Lőjj, vagy halsz! s csövet nekem szegzé.

Főlemelem karomat, hogy pisztolyomat a felpadba löjjem ki, de ugyan a pillanatban sújtva érzem magamat; robogás, küst, sikoj egyszerre hatnak érzéseimre, lépek és lerogyok.....

A mint föleszméltem, ágyban érzettem magamat; szelíd mécsfény világa vett körül. Felsőhajték. Csendes ferihalak álla fölöttem. — Legyen nyugodt az úr, nincs semmi baj; néhány nap alatt mindennek vége. — Úgy-e? s karomat akarom mozdítani. Nem lehet. Egyszersmind égető fájdalom sajog keresztül mellemen. — Mi baj? kérdém parancsoló hangon; akarom hallani. — Az istenért csendesen; épen semmi. A mellbőr van karczolva s a hón izomrésze áthatva. — S Pauline? — Ép és közelebb van, mint az úr gondolná. — Jól van, megnyugszom. Gyógyszert ada be s kevéssel azután elaludtam. Másnap igen későn kelle fölébrednem, mert

a napvilág az ablak-függönyökön keresztül is igen eleven volt. Ekkor láttam, hogy a szoba, melyben valék, igen nyájas, az ágy, melyben fekvém, igen csinos. De minek tartóztassam az urat? én, a mit csak utóbb tudtam meg, tized napiglan Solymosi házában feküdtem. Pauline gondja lebegett fölöttem. Ekkor sürgető kívánatomra O*-ba kézen szállítottak inkább, mint kocsiban a nélkül, hogy őrangyalomat láttam volna. Orvosom itt vallott meg mindeneket. Pauline hihetetlen lélekerőt fejtett ki. Ő volt az, ki legelőször sietett asszonyával segédemre. Ő küldött lóhalálban orvosért; ő gyűjté egybe az urakat más nap, s tőve előttök nyilatkozását, vétetét föl a ház vallomását. Solymosit nem látták. De nekem, mondá Pauline, a háznál kell felüdülnöm. Ha dühöncz férje engemet meg akart gyilkolni, mi ha meg nem esett, nem rajta múlt: ő és háza köteles felelni életemért. Jöjjön és merje bár a szenvedő álmait zavarni, egy őrt találand a beteg lakja előtt, s csak annak szívéen keresztül megy az út... Oh, és én az angyalt ha imádom-e? Oh, és én az angyalt nem láthattam, életemet neki nem köszönhettem, azt érette föl nem áldozhattam!

Második éve múlik, s én azóta Velenczét, Tyrolt, Svájcot bejártam; lemondásomat s végrendeletemet Triestből felküldöttem. A sors

visszahozott. Bécsben kell vala elhalnia, a mi szív volt bennem, de nem halt el. Ide, közelébe, kelle jönnöm, itt hunynom el. Látja az úr, hogy minden tévedezés hasztalan. Neki, a férjnek, kell élni, nekem vesznem; a férj és az angyal nyugalomáért halnom el. Elhalok. Megsértettem az urat ma reggel; itt az elégtétel órája. S fölállott.

— Barátom uram, — mondám a lehető legnagyobb csenddel és hangtalansággal. — Barátom nem látszik tudni, hogy ez a Solymosi István, Szepes és Sáros vármegyei földesúr s több tekintetes, nemes vármegyék táblabírája....

— Nos?

— Hogy, — mondom, — ez a Solymosi István, nem tudni, mi okból, de hihetőleg egy régi, lassú sorvadás következtében, a múlt tavasz kivirúltkor meghalt..

— Meghalt?

— S hogy a bánatos özvegy, miután a gyászévet a legnagyobb s ridegebb magányban eltöltötte, a múlt hét elején — Beszterczen volt.

— Barátom, lehetetlen!

— De kétségkívül!

— Nem, ez lehetetlen! — és ölembe borúlt és zokogott; és a pisztoly, az üres pisztoly, még mindig kezében. Hagytam őt.

— Édes barátom, — mondám végre, — én a meglepetést nem tanácslom. Ha úgy tetszik, egy

rándulót tehetünk holnap Rosnyóra, vagy bárhova, s a találkozás legszelídebb módjáról...

— Igen, igen, és menjünk! és mentünk. — De én követem az urat... Én követlek. Én voltam goromba, ... sőt én, én... Legyünk barátok!

S íme éjfél lett, mire e történetet följegyeztem. A szép vendég egész nap nem vala látható. Igen helyesen. Meg kell előznöm barátomat, nehogy megsúgja neki valaki, hogy itt az özvegy.

A PHANTASTA.

Kálmán, a fegyveresi tisztartó fia volt s minden tekintetben derék munkás egy ifju, csak hogy a legjobb szív, s legbeesületesb szorgalom mellett egyszersmind az, mit a közéletben ezen eléggé megmagyarosodott névvel fejezünk ki: phantasta. Ő például olvasgatott, s minek annak olvasni, kit maga a természet is eke s ösztöke mellé teremtett? Kálmán minden szegénysége mellett is nagyra látott s egész uradalmak, sőt leendhető saját birtokának így meg amúgy elrendeléséről álmadozott. Uram! egy tisztartó fiából földesúr! Lehet-e az ily embernek józanul többre vágyani, mint hogy atyja falujában ispán legyen, s ha talán majd földes urasága kegyelmét megnyeri, egykor annak hivatalába léphessen? mi több, Kálmán noha otthon — Nagyváradon-e vagy Kassán? — philosophiát is végzett, még pedig igen derék calculussal végzett, szüntelen egy reáliskoláról, egy Georgiconról s egy poly-

technicumról álmadozott, hogy vajha ő az elsőben a számolást, a másodikban a gazdaságot, harmadikban a kereskedési ösmereteket szerezhette volna meg. A szerencsétlen! mintha ezekre egy magyar gazdának legkisebb szüksége is volna. Eleget mondotta neki az apja: fiam ne légy bolond; a fegyveresi paraszt soha sem fog más ekén szántani, mint milyenen nagyapja szántott, minek neked az arithmetica? Azt a kis számvetést, mire az uraságnál szükséged van, tőlem is megtanulhatod. Minek neked a kereskedési systema? Azt gondolod-e, hogy kedvedért majd jobb országutakat csinálnak, vizeket regulálnak, vámot alászállítanak? Vagy az jár fejedben, hogy te majd loheret termesztesz, hogy a falu lovai legyék, letapoosák? marhát hízlalsz és fajokat tenyésztesz, mintha volna kosokat, vagy göbölyt miből vened? vagy talán több gabonát termesztesz? mintha bizony a nagyváradi piacon nem volna úgy is elég. Jó fiú! majd biz az uraság neked granariumot épített! a gyapjút előre el nem adja! a pénzt a cassából ki nem szedi? Hagyj föl, kérlek, az ily dőreségekkel, ily ideák nem a mai korhoz, nem a mi századunkhoz valók, maradj a réginél, ne légy okosabb apádnál, mert bizony megütöd a fejed': tudod, úgy is már rossz nevedet költik, mióta ruinapi phant... Apám! — felszólala itt Kál-

mán, s szelíden, kéréleg pillanta föl atyjára, ki úgy látszott, engesztelődve — No no eszeden járj! intéssel elfordult előle. Kálmán pedig kiment a szérüs kertbe, ledőlt egyik kedvencz boglyája alá, s ott azon keserü könnyeket ejté, melyeket esalatott remények s durván megsértett önrzés az ifjúi nemes érzékeny szívből fakasztanak.

Igy ment ez egy idő óta többször, de hogy mit akart atyja ilyes intései végén még mondani, s mit nem akart Kálmán a világ minden kincseért sem hallani, azt még nem tudják olvasóim, s szükség itt megmondanom, mert épen abban sült ki a fiúnak legnagyobb phantastása, épen akkor nyerte, — s ah egy szép leánytól! — a gyakran megkeserült *phantasta* nevet. Tudniillik Fegyveresy úrnak, ki első ízbeni alispánná választatása óta szüntelen a városban lakott, még pedig oly pompával és fénynyel, melyet ily hivataltól s egy oly földesúrtól, kinek egész tiszta faluja van, hazánk tonusa oly méltán megkíván, egy gyönyörű kisasszonya volt, kihez szépségre fogható senki a vidéken. Fegyveresy Nina volt ekkor a jelszó, melyet a szomszéd négy megyében minden honorarius jegyző, minden 20 esztendős diák, 45 esztendős kamarás, és 45 ezernyi jövedelmű öreg özvegy táblabíró kitűzött magának, mintha a szép Fegyveresy Nina öreg kamaráshoz, özvegy táblabíróhoz menne férjhez, s

mintha a *gazdag* Fegyveresy Nina kurta nemesekre, jegyzőkre, esküdtekre szorult volna! — «Gróf vagy báró, ezredes vagy főispán!» — mondta az alispán s ez úttal legalább igen bölcsezézással, mert ugyanekkor egy dzsidás vagy uhlánus ezrednek idegen ajkú, finom, nyalka ezredese, — báró Hollabrum, — ki a városban székezett, vala járatos a házhoz, itta az apának borát, tette lányának a szépet, s minden a tőle legközelebb teendő nyilatkozást s már farsangra az oly soktól irigylett menyekzöt reménylteté.

Történt pedig, hogy meg e farsang előtt, júliusban a kisasszony névnapja következék, s ez a városban lehető legnagyobb pompával, hadi s polgári tisztelkedésekkel s elélekkel vala megülendő. De alispánéknál az élettár rettenetesen ki vala ürülve. Nem is csoda. A sok vendég, a számtalan cseléd, s egy hónapi fürdő borzasztólag sokat fölemésztettek. Ilyenkor az alispánné, s néha a kisasszony is, ki szoktak rándulni Fegyveresre, s amaz a tiszttartót és ez a jobbágyokat mindaddig zsarolni, míg legalább a két hónapi szükség ismét kikerült, s a város felé meg vala indítva. Most is tehát öt nappal Anna előtt a nagyságos asszony és kisasszony künn valának falun, s mivel az urasági kastély már régóta nem volt lakható, a tiszttartói házhoz alázák magokat. S itt a jó Isten tudja, mi jutott a fiúnak eszébe,

Kálmán oly mélyen pillantott a kisasszony ég-szinű szemébe, bágyadt aranyszín fürteibe, rózsaszín vállaiba, s bájos természetébe, hogy feje és szíve és mindene egészen fölfordult, s az ember elhitete magával, hogy hisz e mennyei alakról ő is álmodhatik, sőt nem is épen lehetetlen, hogy ez angyal, e megtestesült szeraph róla, nyomorúlt halandóról, is álmodhassék. Csak gondolja meg az ember ezen örültséget! A tisztartó fia a földes uraság kisasszonyába szerelmes.

E szörnyű gondolat estvéjén ki lovagol a rongyos falu poros útezáján keresztül? ki egyéb, mint báró Hollabrum, egyik tisztársától kísértetve, kik a jegyző viskójába szállanak, s a porból kitisztultan egyenest az uraság udvarlására sietnek. S ez egy öröm volt! egy meglepés! egy vacsora! egy zürzavar!

Kálmán, a jámbor, mint gondolhatni, mind ezekről nem tudott semmit, ő az alatt anyja kis szobáckájába szorúlva, olvasott, írt, rajzolt vagy akár mit csinált, de dolgozott, ébren volt legalább, mert a gyertyavilág jóval éjfél után, midőn már a házban s faluban minden aluvék, fényes rezge lobogással ott állott ablakában.

S reggel, midőn a kisasszony a folyosóra kilépett, hogy a nyári nap pompájában újítsa s füröszsze kellemei pompáját, az ifju közelít hozzája félénk léptekkel, s a mély érzet néma hódó-

latával átad egy névnapi gratulációt, melylyen a múlt estve és éjjen át dolgozgatott. Az egy fél ív tiszta velin volt, felül Fegyveres rajzolva tollal és ismerhetőleg, alul versek, mértéktelenek ugyan, s nem legújabb stylusnak, de oly ömledezők s oly hők, melyek egy elbódult ifju szerelmes agyából valaha kerülhettek. S az angyali lény meghajtá magát szépen, s nyájasan mosolyogva, végig pillanta az íráson, s elfordult ismét, letevén az írást a párkányra, s szemei újlag a kék s fényes boltozatú egen függöttek. — Ah ha én csillag lehetnék! sóhajtja Kálmán, s a folyosó szögébe vonult, s itt megragadott. — Egy pillanattal azután az ezredes jöve, dőlczegen mint egy úr, szép mint vadászó Adonis, puska és vadásztáska a vállán s a kisasszonynak kezét csókolt. Kálmán akaratja ellen is fölgyelt, látott, hallott, hallgatott — és oda volt. Nehány percz múlva — Nézze csak a báró, monda a kisasszony fontebb, nyájás hangon; nekem itt egy gratulansom is akadt, ez úttal az első, ha jól emlékezem. — Versek? rajzok, monda epésen a dsidás; engedje csak a kisasszony, amott egy karvalyt látok, hadd töltsen meg puskámat, e papiros igen jó fojtásnak. — Szívesen, tessék! szólt a kisasszony, s átnyújtá az írást és kaczagott.

És kaczagott!... És az ezredes a papiroshoz nyúlt. De e pillanatban, mint dühödő tigris,

rohant ki Kálmán a folyosó végéről, s kirántá az írást az ezredes kezéből. — Uram, — így szóla lán-
 goló szemekkel, lobogó arczczal s reszkető han-
 gon, — e papiros nem fojtásnak való; ha azt
 akartam volna belőle csinálni, van még nekem
 is fegyverem, melynek . . . . Itt a szó elakadt
 ajkain. Azon csodálkozás, azon boszus, de hideg
 megütközés, melyet a báró s a hölgy arczain
 tapasztalt, kivevé a fiút állásából. A báró csodája
 igen természetes volt, mert szót sem értvén ma-
 gyarul, nem tudta: mi történt. A kisasszony bo-
 szankodott s csodálkozott először azon, mikép
 merészel a suhancz oly közel állani, hogy hall-
 gatódzhassék, s másodszer azon, mikép vetemed-
 hetik ő előtte s a báró iránt ily szörnyű vakme-
 rőségre! — Kálmán minden phantastasága s
 mostani szokatlan és megfoghatatlan dühödése
 mellett is sokkal jobban érté e pillanatok jelen-
 téseit, hogy sem azok őt e földi viszonyaiba rö-
 g-
 tön vissza ne helyezték volna; azért is egyszerre
 lecsendesült, zsebébe nyomá a papirost, s zavarod-
 dott csaknem alázatos szemmel félre vonúlt.

E visszavonulás, mely nem épen legkomo-
 lyabbúl esett ki, egy mosolygást csalt az ezredes
 hideg ajkaira s őt a bántalom iránt engedékeny-
 nyé tette. — Mondja meg nekem a kisasszony
 — így szólt a hölgyhez, mihelyt magához tért
 — örült ez az ember, vagy *phantasta*? — Az

utóbbi, kedves jó barátom, minden kétségkívül — így erre a kisasszony — hisz az elsőtől nem volna dicsőség bámultatni. — Ha, ha ha! Legyen tehát phantasta a jámbor, mivel a kisasszony úgy akarja, de tanuljon máskor több illendőséget, különben...

S az ifju épen alattok ment el ki a kapu felé, s az utóbbi szavak mint halálharang csöngének fülébe. *Ha ha ha! Bámultatni! phantasta a jámbor!* Úgy tetszett neki, mintha a kapu falának tüstént le kellene szakadni, s őt kínjaival együtt örökre eltemetni. De a phantasta karakterekben azon egy jó vagyon, hogy nem dőlnek el mindjárt az első csapás alatt. Kálmán is kiballagott merengve az erdő bükkjei alá, s azok enyhítő magányában gondolkodék, mitévő legyen most szívével, mitévő e jelen körülményekben. Az estve még merengve találá. S midőn az ezredes éjjeli 12 és 1 óra közt szállására került, s vígan enyelegve vált el pajtásától, a phantasta legény lépett be utána, s hideg komolysággal megállott előtte. — Ezredes úr! imígy szólt, én ma reggel durván s illetlenül viseltem magam, itt vagyok, hogy bocsánatot kérjek.— Az ezredes, mihelyt legénye által megérté, mi hír van, megfogá az ifju kezét, s nyájasan igyekezett értésére adni, hogy hisz minden jól van. De Kálmán mindig hidegen és komolyan a tolmácshoz fordult s

azt kérdezteté a bárótól, ha nincs-e neki a bárónak még valami mondani valója, mert hisz ő is magyar nemes, s így szintén cavalier s katona volna, ... ha volna! — ezt akará hozzá tenni, de e gondolatra elpirúlt s hallgatott. — Semmi! semmi! legkisebb sem! mondá mosolyogva a báró s búcsúzni akart, de az ifju nem akart mozdulni. — Így tehát, szóla hidegen és keményen a tolmácshoz, mondja meg kegyelmed a bárónak, nekem van még azon mondani valóm, hogy én az *idétlen* kaczajnak, és az értetlen elnevezéseknek nem vagyok barátja!

Legnagyobb szerencséjére az ifjunak a legény vagy nem tudta, vagy nem akarta ezen szókat *idétlen* és *értetlen* visszatadni, vagy talán a báró sokkal kedvesebb képekkel vala most elfoglalva, hogy sem egy elbőszült ismeretlen emberrel itt éjnek idején egy pár lövést váltani kedve jött volna, elég az, az ezredes egy boszús jól van jól, s Isten hírével mondva, elfordult előle; Kálmán pedig csendes jó éjtszakát kívánva, lassú léptekkel, mint jöve, eltávozott.

Így tehát az ezredessel tisztában lett volna, de a kisasszony, a szép kisasszony nem ment ki fejéből. Harmadnapiglan merengett egyedül, kerülve az atyai szemeket és házat, hol ez idő óta rajta ragadt a phantasta név, némán tenyészttve bánatot és bűt magában s minden, mit e napok

alatt magányos sétáiban hallhattanak tőle, ezen akarátja ellen kifakadni látszott néhány szó vala: *Legyen tehát phantasta a jámbor, mivel a kisasszony úgy akarta!* De midőn a negyedik napon is a kancellariában ült és írt, s a juhászné, kinek urát atyja e napokban kitevé, azon ígérettel, hogy másképen fog majd gondoskodni róla, hozzá jöve s kérdé, hogy az ő urával mi fog már történni? s Kálmán komolyan megfordult, nagy szemeket vetett az asszonyra, s szokott bánatos szavával elkezdé: *Legyen tehát phantasta a jámbor, mivel a kisasszony úgy akarta;* és egy rettenetes kacaj, az atyjaé, ki épen belépett, zudult föl utána: ekkor a legény rendbe szedé magát neki esett egész lélekkel a dolognak, s midőn Pethe *Gazdasági mathesis*ének csak folére jutna, egy szokatlan csendet s azokat, miket atyja neki elbeszélésünk elején szemére vetett, régóta szemére vetni szokott, kivéve, ugyan azon szerény s dolgos ifju lett, ki előbb volt.

Hónapok múltanak el, a farsangi zajok elkezdődtek, és az alispáni ház és az egész város teli volt a hírrel, hogy az ezredes a szép Fegyveresy Ninát megkérte, s hogy a farsang derekán meg lesz a menyekző. Annyi igaz, hogy Nina jegyruháit készítette s anyja egy nagy nap pompájáról barátnéi s meghitt látogatónéi körében nyíltan s nagy lobbal értekezett. De ez utóbbinak négy

szemközt igen gyakor s heves vitái folytak az alispánnal; nem mintha ez a szövetségnek ellene lett volna, oh legkevesebbé sem! hanem mivel a pénztár alispánóknál rettenetesen ki vala ürülve. S ez nem esoda. Az utolsó foganatlan restauráció bele került 20 ezer forintba, a háztartás hónaponként elnyelt két ezer forintot, s a kis jószág évenként nem hozott be többet 15 ezer forint tiszta jövedelemnél. Így a deficit elkerülhetetlen volt, s azt eddig is a közel nyolczvan ezer pengőre menő adósság fődözé, s ez ismét nem szokatlan dolog, hanem most azon egy szokatlan s épen nem várt körülmény adá elő magát, hogy Herz, a gazdag zsidó, ki eddig mindig nyitva tartá erszényét, s anna sommanak is nagyobb részét adá, teljességgel nem akart kölcsönözni. Hiába mondotta neki az alispán, hogy most, midőn egyetlen leányát férjhez adja, szörnyű nagy szüksége van pénzre; hogy magát s leányát a báró s az egész világ előtt szégyenben nem hagyhatja; hogy ő Herznek azt a 8—10 ezer pengőt, mire most szüksége van, hús- sőt százszorosan is, becsületére, meg fogja fizetni; végre hogy a báró, kinek Styriában s Friaulban fölötte szép jószágai vannak, szintén nem lesz a nagy-lelkű barát s hitelező iránt háladatlan, s legalább is a jegyajándokokat, s más efélet bizonyosan tőle veszi s több ilyesek.

Herz ezekre azt felelte, hogy neki most magának is nagy szüksége van pénzre, hogy ő a pusztáért, melyet hérel, igen nagy árendát fizet, hogy juhái az idén nem érik be a takarmánnyal, pedig ez most rendkívül nagy árú, hogy ő épen a tekintetes úrhoz akart jöni pénzért, s hogy végre mi a báró urat illeti, ha az oly rendkívül gazdag, mint hirtelik, ő, Herz igen is szívesen venné, ha a báró úr, azon két ezer s néhány száz forintot, melylyel a tekintetes úr elmaradt interesek fejében tartozik . . . .

— Herz, megbolondultál? — kérdé boszúsan az alispán — mikép kérjek én most a vömtül pénzt? s épen most, Herz? Hisz lesz nekem pénzem, Herz; kapok én Pestről, Herz; kifizetlek én duplán s becsületesen, Herz. És aztán nem elég hypotheka neked a jószág, nem fizet az ki, ha most egy kicsint rendbe szedem, tíz sőt húszszor annyit, mint a te egész követelésed, Herz? Lehet-e itt legkisebb fölakadása vagy aggodalma egy okos spekulansnak?

De Herz elővette az ónat, s megmutatta neki hidegen a papiroson: intabulálva van a jószágra (itt az alispán elsápadt) nyolczvan ezer forint, az ő, tudniillik Herz, követelése száz ezer forint, ezeknek esztendei kamatja tizenkét ezer forint, függő adósságok ötezer forint, háztartás . . .

De itt az alispán kikapá kezéből az írást, s

azt mondván vagy is inkább dörögvén, hogy: Herz még nem a világ — kirohant az ajtón. — De azon pesti levél, melybe az alispán oly igen bizni látszék, apósától azon szomorú s épen nem várt hírt hozá, hogy annak nincs pénze, s így most nem segíthet; ágense pedig ugyan onnan azon szintén szomorú hírt adá, hogy némely pesti capitalisták eleinte ugyan hajlani látszotak a kölcsönre, de utóbb megtudván a jószág állapotját s az intabulált sommát (ezeket az ágens máskép fejezte ki), minden kedvök elment a tárgyba bővebben éreszkedni, s neki, az ágensnek, elesett minden reménysége...

— Átkozott! — szöla az alispán — így tehát vissza kell ismét Herzhez mennem; de mit adjak neki? mit ígérjek neki? mákép ijeszszek rá? marhát, gabonát, takarmányt adjak? Mind el van már adva. Idei gyapjút, dézmát, természetményt adjak el? Már mind az övé. Árendát szegjek; kilökjem erővel a bérlőt, ki híven fizet, de velem pörleni nem fog? Tehetném, de nem teszem. Mit tegyek tehát? Juhaimat adjam el? Inkább meghalok! ... Eh, teszok még egy próbát, talán csak lesz szív abban a zsidóban! ...

S belépett Herzhez a legnagyobb nyájassággal és — Barátom Herz — ügymond, kérem igen szépen, menjen ki még egyszer Fegyveresre, nézzen ott jól körül, szóljon a tisztartóval, a mi szí-

vének szájának tetszik, Herz; lesz még ott valami, a minek maga most vagy utóbb hasznát veheti, menjen és vegyen; de adjon pénzt, pénzt Herz! mert addig nincs nyugtom. — Tekintetes uram! monda mosolyogva a zsidó, megnéztem s körülnéztem én már ottan mindent; nincs ott semmi, minek magamféle ember hasznát vehetné. — De még is Herz, ki tudja? Maga ügyes, okos speculans. Maga mindennek hasznát veheti. A mi szivének szájának tetszik, Herz; érti-e jól? Minden a magáé. De legyen ember, s menjen ki; mit árt az, ha maga kimegy, s körül néz? Tudja-e mit, Herz? elküldöm leveleimet s batáromat, üljön föl, s menjen... Batárját tekintetes úr? kérdeze nyajás csodálkozással a zsidó. — Igen, igen batáromat s pejeimet, Herz; délben itt lesz a koci, abban nem fázik meg, tudom, csak üljön föl; úgy-e kimegy édes barátocskám, úgy-e kimegy? — Ha épen parancsolja a tekintetes úr; de én előre is tudom, hogy hiában járok. Azonban a batárt, azt kérem, ha oly jó akar lenni a tekintetes úr, mert én bizony öreg s fázékony ember vagyok. — Meglesz Herz, pontban délben előáll a hintó, ma úgy is szép nap van, az asszonyok gyalog mehetnek ki, csak menjen s vegyen, Herz, mindent. Herz, érti-e, mindent?

S a zsidó nem kevés ostentatióval, felesége s gyermekei körülötte, nagy farkasbunda a vállán s bélélt saru a lábán, fölült a batárba, s csak nem szomorú áldozatja lett idétlen hiúságának. A zárt kocsi melegéhez nem szokván, az izzadás öreg cseppjei futák el csakhamar egész testét, s fuldoklani kezdte a hőségben, melyen az ablakok leeresztésével nem tudott segíteni. Végtere az ajtót nyitotta ki, de azt a ragadó lovak oly erővel csapkodtaták vissza, hogy ő elrémülten csuká be azt ismét, nehogy a drága, szép jószágban valamikép kárt ejtsen. Megfűlt volna az úri kényelem e legszebb börtönben minden bizonynyal, ha a falu oly közel nem esik, s őt a megállapodó kocsis végfuldoklatából ki nem menti. — Huff! Kálmán úri, edes jó barátom! — így Herz az ifjuhoz, ki az udvaron egy pár esámogó hizó előtt kulesolt karokkal s csendes gondolkozó pillanattal áll, — megfűlok! oda vagyok! gonosz batár! — Herz úr, és batáron? szólt mosolyogva az ifju; az alispánnak bizonyosan pénz kell! — Hüm! felele a zsidó, nyolez, tízezer pengő!... — S a jó Herz úr kétségkívül fizet? — Én! mentsen Isten, barátocskám, mentsen Isten! Az alispán banqueroute, a falu az enyim, én nem tudom, minek is jöttem ki? Huff! oh átkozott batár!

— Tudtam, mondtam! — sóhajtá az ifju,

s arczát mély szomorúság vonási foglalák el, — de nekem nem hittek!

De a zsidó ingerelten, mint vala a veszedelemtől, melyből csak alig menekvék ki, s melyben egyedül s egyenesen az alispánt okozá, fölveté hegyes tüzes arczáját és orrát, széles köpczös mellére fekteté két kis puha tenyerét, s szabad folyamat engede az alispán elleni vádjainak, panaszinak, szándékinak. — Csak gondolja meg, édes Kálmán úrfi, édes barátocskám, hiszen maga okos egy ifju — így szólt hevesen — hat esztendő óta én tartom a hazát, én adok, én veszek mindent, én fáradok mindenért, s miért adok, miért teszek én mindent? azért, hogy künn heverő drága sok pénzemnek soha semmi hasznát se vegyem, hogy nyomorú hat perczentemet se lássam bejönni rendesen? ki ad nekem egy krajczárt is ingyen? nincs-e nekem feleségem és gyermekem? hüm?..... — Hm, hm! — szóla sóhajtvá az ifju. — Ha az alispán nem ura a pénznek, melyet kölcsön vesz, ha nincs reménysege azt visszafizethetni, minek vesz pénzt föl? Minek a nagy pompa, a sok cseléd, a roppant konyha, a restauráció? Minek lakik az alispán mindég a városban? Aztán gazdaság, industria-e ez itt kin? Nem akarom az úrfit, tudom, hogy jobban tudja, sem édes ura atyját sérteni, de ennek a jószágnak három, sőt hat annyit kellene

behozni. Ott benn a nagy fény, itt künn az inség, mindenütt csak a czifra nyomorúság; ész ez? okosság ez? — Hm, hm! szóla sóhajtva az ifju. — Miért adtam én az alispánnak pénzt ez előtt hat esztendővel, mikor még fizetett, és fizethetett? mert hasznom volt benne. S miért adtam én az alispánnak pénzt ez előtt két-három esztendővel, mikor már nem fizethetett s nem fizetett? azért, mert láttam, hogy veszni indult; mert ha én nem adtam volna, adott volna más; mert a jószágot kezemre akartam keríteni. Most már eleget fizettem, betelt az idő, most már törni vagy szakadni kell a dolognak, s nekem a pör költségéről s hosszú idejéről kell gondolkodnom... — Hm, hm! sóhajtja itt ismét az ifju. — És még is hozzám jön az alispán s kér, hogy adjak neki húsz ezer forintot. De én intabuláltatom magamat! Hogy jöjjenek ki, s nézzek meg és vigyek el mindent, a mi tetszik; de nekem nem kell semmi, én nem jövök, nem veszek, nem nézek, úgy is az enyim minden, az egész jószág az enyim. De látja, édes jó barátom, mond hozzám az alispán, a leányom nem mehet férjhez, ha az úr nem ad pénzt!... — Mit? hogy? kiálta itt az ifju, Nina kisasszony nem mehet férjhez? — S arcját sötét pír futá el. — Az Istenért barátom, miért nem mondta ezt hamarább?... Jöjjön, jöjjön — s itt szí-

vesen karon fogá Herzet, s elvezeté. — Én mutatok, én mondok magának valamit, a mit maga még nem tud, s a minek fölötte nagy hasznát veheti; csak hallgasson ki, kérem, csendesen s okosan csak hallgasson ki! . . . És elmentenek.

S harmadnapra ezután Kálmánt, a tisztartó fiát jelenték be az alispánnál, s mindjárt a legény után az ifju lépett be.

— Nagyságos uram — szóla ez utóbbi — Herz úr megveszi a fegyveresi erdőt 30 esztendőre; itt van a kontraktus, melyet N. fiskalis úr tett föl, méltóztassék ezt átmezezni, s ha talán tetszenek a pontok, itt küldi általában Herz a bent említett 20 ezer forintot. — *Fiam,* Isten hozott! — kiáltá legnagyobb örömmel s meglepetéssel az alispán, s mohón a pénz és kontraktus után nyúlt, — szólj csak, s mondd el, kérlek, mikép tudtál abból a sziklából aranyat facsarni? — Szép szó, s egy kis calculus által, — monda szerény elmosolyodással az ifju, — Herz úr tudja, hogy én számolni tanúltam. — Anyjok! Nina! — kiálta újra az alispán, miután az alkut végig sem olvasva aláírta, s a pénzcsomót sovár, vidám szemekkel forgatá kezében.

S belépett a kisasszony, szép mint a hajnal, s kevéssel utána az alispánné. — Itt látjátok az új Mózesst, szóla enyelegve az alispán,

ki Herznek köszikla szívéből a legszebb, legszárazabb banknóta-leveleket facsarta ki. — Kálmán? a phantasta? — kérdé gögös nyájas gúnynyal az alispánné, a szép kisasszony pedig oly képpel, mintha ezt mondaná: Emlékezem rád, te bohó fiú! — üdvözlétet biczczente fejével. — Adj neki pénzt fiam! — monda gögös kegyesen az alispánné. — Engedelmet kérek, nagyságos asszonyom! nekem... épen semmi szükségem sincs pénzre, azonban... mégis szegény édes anyámnak, ha úgy tetszik. — Nem, fiú! így tőlem meg nem menekszel — így most az alispán; — a ki Fegyveresy alispánnak szolgálatot tesz, pedig te tettel, annak el kell a jutalmat is vennie. — Szólj, mit tehetsz érte? gondoskodni akarok jövődödről. — S itt az ifju fejében egy gondolat villana keresztül. — Ha épen oly kegyes akar lenni nagysád, — szóla kevés szünet után, s elpirulva — kérném segedelmét csak az első félévre, melyet a bécsi polytechnicumban szándékozom tölteni. — E szóra *polytechnicum*, mely az ifju kedvencz ideáira s egész phantastaságára emlékeztetett, a kisasszony ellen nem állhatott kaczaj-ingerének, s rövid de fölötte hangos vidám hahotája eltölté a szobát. — Ha, ha, ha! — kaczagott utánna az alispán; — ha, ha, ha! — kaczagott utánna az alispánné; de Nina kisasszony már ekkor nem kaczagott többé. Mert

könnyek csillogtak az ifju szemében, midőn magát s legbensőbb szándékát most másodszor látá kaczaj tárgyául tétetni az által, kit lelke imádott. A legkeserűbb kifejezéssel emelé föl könnyes szemeit az elhalaványúlt hölgyre, lesüté azokat, az alispánhoz fordult, s attól egy pár szóval az aláírt kontraktust elkérve, néma főhajtással eltávozott. — Nem úgy értettem, kedves Putnoky úr, — monda utána remegő szózattal a kisasszony, de Kálmán már félig künn vala az ajtón, magára csukta azt, megölelé a folyosón vele szemközt jövő Herzet, kezébe nyomnia az írást, haza indult, — s tizennegyed napon a becsi polytechnicum igazgatója előtt állá.

S úgy látszott Kálmánnal eltávozott a Fegyveresy ház minden szerencseje. Azon hitelezők, kik magokat a kis jószagra már előbb intabuláltaták, meghallván, hogy az alispán annak egy részét perennalis fassio utján hírók s tudtok nélkül eladta: fölmondák tőkepénzeiket s pörre készültek ellene. Herz ezt meghallván, szintén intabuláltatá roppant kölcsöneit, fölmondá azokat, s a concurzualis pör az alispán ellen ajtó előtt állá. Akadtak emberek, kik mindezen mozgást az ezredesnek jó eleve megsűgák, s báró Hollabrum — természetesen visszalépett. Így érte a házat csapás csapás után. Az alispántól, ki oly megbocsáthatatlan könnyelműséggel vivé mind-

eddig dolgait, várni sem lehetett hogy a veszélynek ura legyen. Sértett hiúság, álszégén, levíthatatlan gög, s az ön romjain kaczagó düh izgaták lépéseit. A helyett hogy elszánt visszavonulással s ügyes alkudozásokkal mentené, a mi menthető volt, eladta jószágát apósának, ki most egyszerre pénzt kapott, s mihelyt a 70 ezer váltó forintot, melyet ez minden adósságai elvállalta után érte kifizetett, fölvevé, Pestre ment lakni, Pestre hogy ott még fényesebb, még költségesb házat tartson; s miért? mert el akará a világgal hitetni, hogy ő még nem bukott meg, sőt inkább lám most még többet költ; — s mert az ezredes is Pestre szökött a menyekző élül, s ő, az alispán, meg akará neki mutatni szemben, hogy visszavonulása még csak jó kedvet sem zavará meg a háznak, s annak tekintetét s hitelét a nagy világ előtt legkevésbé sem csonkította. — Oh kába düh! Ha a karaktertelen ezredest akará megalázni, mért nem tevé azt magasabb karakter-mutatással? mert ezzel nem bírt; s ha őt, mint nemest, az ezredes megsértette, miért nem hitta ki s lötte őt agyba? mert nem volt szíve.

Két esztendő múlt el az alispánnak Pesten, s a kétségbeesés sugalta systemának következései éreztetni kezdék magokat a háznál. A pénz, az utolsó töke, nagy részint el vala olvadva. Gazdálkodáshoz, reductiókhoz kelle folyamodni, hogy

a rémítő alakban ki-kitörő szegénység a világ előtt még egy ideig elpalástoltassék.

Az alispán utolsó s mindig ápolgatott, rejtegetett reménye egy gazdag vő vala, milyenre leánya kitünő szépsége s magas származata mellett az ország fővárosában teljes bizonyossággal számolt. De a szerényebb kérőket elúzta az alispán fensége s gögje, a gögösebb kérőket elúzta az alispán szegénysége. Neje s leánya kimondhatlanul szenvedtek. Teljes tudásában az álfénynek, mely őket környezé, az örvénynek, melynek szélein lebegtek, s az okoknak, melyek szerencsájöket gátolák, elfiprott szívvel s a legkese-rőbb érzetekkel látaak egyik reményt a másik után kezeik közül kisiklani: a jövőndő leggyászosabb képekkel nyildoklott előttök, s nekik, a más sor-sához füzötteknek, nem maradt egyéb hátra, mint dermesztő önmegadás s halál.

Újabb másfél év görgött le az alispánnak Pesten, de ezen túl neki nem vala itt maradhatása többé. Fátyolt kell vonnunk azokra, mikre ő ez idő alatt, a szükségesek s legszükségesebek kikerítése végett, vetemült; fátyolt azon alacsonyító rossz szokásokra, melyekbe őt magát gyöngö, ingó s túlságokra hajló karaktere mellett inség, bú s kétségbeesés sülyeszték. Elég csak annyit mondanunk, hogy apósa megunván a megcsalt hitelezők futkozásait, a költekezést, a szé-

gyent, végre kihirdetteté, hogy vejének, tekintetes nemzeti és vitézlő fegyveresi Fegyveresy Mihály táblabíró s volt alispán úrnak semmi nemű adóságait nem fizeti ki többé, azokért kezeskedni, sőt rólok hallani sem akar és nem fog s így lássa kiki, ha nevezett úrnak hitelezni akar, mikép jut pénzéhez. A hite és becse vesztett alispánnak pedig azon végső s, ha most visszavetné, megújíthatatlan ajánlást tevő, menjen le tüstént a kisfegyveresi pusztára, hajdani birtokára, az ottani ház, kert és földek szabad használatára leendnek, s azok jövedelmét a szüntelen ott vagy környékében lakás szeghetetlen föltétele mellett piaczi ár szerint ezer váltó forintig fogja apósa évenként pótolni, s holta napjaiglan pótoltatni. Nejét és kisasszonyát a mi illeti, ha ezek nála, az apósnál, akarnak maradni, s ő az alispán ebben megegyezik, ő mint atya s nagyatya, ezer örömmel fogja őket fogadni, s minden szükségikről illőleg gondoskodni.

A terv nem vala vitatható, s az alispán tudtára adá a hölgyeknek, hogy útra vagy a *protectorhoz* — mint ő apósát, ki az utóbbi évek alatt az úrtatlan asszonyokat dühétől kemény s elszánt akarattal védelmezé, nevezni szokta, — készülhetnek. A hölgyek, — de kivált Nina, a még mindig szép, mindig bájos Nina eláradának könnyeikben, midőn hallák, hogy azon tájakra

kell ismét s mily körülményekben! vissza menniek, melyek hajdani nagyságjok s diadalaik tanúi valának! — De a szenvedések megedzék a hajadon nagyra termett lelkét, miután azt a gyermek- és virágkori hiúságok, csalódások s gyöngeségek ködéből jókorán kiemelék. Kötelessége magas érzetében könnyekben elázott szemekkel, mint vala, atyjának nyakába borúlt, kérte őt, ne taszítaná el egyetlen leányát magától, esküvék, hogy őt atyja mellől senki nem ragadhatja el, sem ő jobb sorsot atyjáénál nem kíván, és fogadá, hogy annak unalmas óráit deríteni, öreg napjait hű szolgálattal mind a sírig egyetlen egy panaszhang nélkül fogja támogatni... Leányának ily példája után az alispánné sem késett hasonló nyilatkozásokat tenni, s az egy vigasztaló, szívemelő jelenet volt volna az alispánra nézve, ha e szívből a fényszeretet, a hiúság, a góg s a viszontagságok már minden jobb érzést nem tompítottak volna el.

Ez április 25-kén történt. Május 1-én az alispán, miután három társával, úgynevezett legkedvesb barátival, a két város minden mulatóhelyét mintegy utoljára s örök emlékezetül bekocsizta, estvére magához hívá meg azokat búcsú tivornyára. Itt hordatá föl még egyszer pazar bőségben mindeniknek kedves ételeit s kedvencz nyálkságait; itt fürdött még egyszer a négy elválha-

tatlan a drága champagnei ébresztő nedvében; itt dőzsölt még egyszer a négy úri korhely a legerősebb puncs kábító mámorában s pontban éjfélkor, midőn az inas, az egyetlen, ki a seregből megmaradt, parancs szerint jelenté, hogy az útra már minden kész, fölállott az alispán, nem kevéssé büszke abban, hogy ő még állhatott, és egy lélek- s szívrázó búcsúbeszédet készült a nemes társasághoz, az ő legkedvesebb, leghívebb pajtásához tartani. De úr Isten! az egyik levíhatatlan torokkal ordíta, már egy negyed óra óta, szitkot és népdalt, barátság- esküket, s mindent, mi tudta s akarata nélkül nyelvére jött; a másik fölötte, a harmadik alatta az asztalnak az örök, és semmi földi nesz által meg nem zavarható álmodat látszának aludni. Az alispánnak tehát nem maradt egyéb hátra, mint hogy az elsőt ön lábain s folyvást kurjongatva, haza tántorogni engedje, miután öt sete ölelések és szívömlendezések közt a kapuig kísérte, a másodikat pedig bérkocsin haza, a harmadikat, kin a gutaütésnek némi symptomáit lehetett észrevenni, egyenest a doktorhoz vitesse. A baráti szíves szolgálatok után az alispán is behúgott a kocsiba, melyben a kesergő hölgyek az ő galant, de tehetetlen segélye mellett már előbb hallgatva helyt fogának, s egy jótékony álmot fogá be csakhamar a szemeket, melyek e honi szép vidéket nem fogják látni

többé s melyeket pesti báj-paloták helyett a kislefegyveresi pusztai lak falára fog urok legelső fölébredtekor nem kis álmélkodással s megütközéssel függeszteni.

Mit mondjak a család pusztai életéről? — Az alispán elesve minden életczélről, minden reménytől, minden megszokott lelektáplaléktól, a részvétlenség s erkölcsi semmiségnek legalsó fokára süllyedt alá. Napokat, fél heteket töltött némán s mozdulatlanul karszékében vagy föl-eredt, s eső és zivatar daczára bekalandozá a vidéket, s csak késő este vetődött szótalan, mint kiment, hajlékába vissza. Az alispánné itt is csak hamar élénken ragadta meg a házi kormányt, melynek gondjai, s apró szükségai jótékonyan felejteték vele az utóbbi két év keserveit, nyomasztóbb gondjait s nagyobb szükségait. Nina volt egyedül az, kit megelégtültek, sőt az első négy hét után néha derültnék is lehetett mondani. Ő volt a forrasztó, a közelítő kapocs a férj s nő között; ő az egyetlen tárgy, melyen az alispán szemei néha enyh-kifejezéssel s szelíd me- rengéssel függöttek. Nem is ösmere a hölgy nagyobb örömeiket, mintha hízelgése s nyájas csevegési által atyja ajakira egy fél vagy negyed mosolygást csalhatott, vagy midőn indítása s ügyes közbenjárása által a szülői párt egymással huzamosb beszélgetésbe vonhatá. Mert hisz' mi

a szív-örömekeket illeti, ki vágyott volna a szegény, a híre vesztett, a négy sanyarú év lankasztotta Fegyveresy Ninának még tetszeni? kinek lett volna szíve a kislefegyveresi puszta-lakhoz kérőkép közelíteni? kinek maradt volna a hajdani szép virág emlékezetében? ki tudta volna meg a tőle azóta nyert szellemi kincseket? ... S még is vala egy, ki reá hű kebellem emlékezett, ki igen jól tudta a tőle azóta nyert szellemi kincseket.

És július 25-kén, Anna-nap előtt estve, midőn a kisasszony a ház előtti nagy hárs árnyékában üldögélve, a nyílt vidék fény- és illat-teljes távolába merengett, s bússágos emlékezettel a múlt évekbeli, a holnapitól ah! mily különböző névnapjait, azoknak örömeit s csalódásait idézé elő, s közöttük épen az ezredes és phantasta, de nem érdektelen ifju képeik, egy sóhaj s egy keserű mosolyt csalának ajakira: az öreg gazda lépett elő, szerencsés jó estvéjével, s levelet nyújtja át a városból, melyen Bécs és magyar cím, s egy a kisasszony előtt egészen ismeretlen kéz és pecsét valának láthatók. A hölgy megköszöné az öreg fáradságát, bement, hogy egy pohár bort kérjen ki számára, s átadá a levelet anyjának, ki föl vala hatalmazva minden, az alispánhoz szóló írományt fölbontani, s arra, mit jónak hisz, válaszolni. A levél Kálmán levele volt, ki benne az alispánt, mint egykori kegyes

urát s jóltevőjét (noha az alispán őt hamar s oly egészen elfeledé, hogy az ajánlott s megígért első félévi segedelmül sem küldött neki semmit is), tudósítá, hogy tanuló éveit nem kevés szükségben, de ugyanannyi szorgalommal végezvén Bécsben, tanítói s más jó emberek ajánlatára egy igen gazdag banquier írószobájába jutott ezer pengő forint díjjal; ezen banquier a múlt évben egy igen terjedelmes kamarai jószágot vett Magyarországhban, s abba őt legközelebbi határozatánál fogvást a jószág tökéletes rendbehozataláig általános számvevővé s ellenőrre nevezé, esztendei kétezer pengő forint fizetéssel s jövedője legszebb biztosításával. Már most — úgy ír — őt mind szív-indulat, mind előjárói óhajta a szent házasságra ösztönzik, s e tekintetben csak a legtisztább, de egyszersmind legerősebb szenvedély csikarhatja ki belőle azon vallomást, hogy szívének minden gerjedelme, elméjének minden gondolatja egyedül, s évek óta tekintetes alispán úr bájos szépségü s — nem hízelgésből, hanem a leghidegebb megfontolással mondja ki e szót — imádandó erényü kisasszonyára irányzanak. Igaz, hogy ő ily nagy áldozatért a kisasszony részéről egy, az utóbbi években különkép művelt léleknél, érte s boldogításáért híven lángoló szívnél, s egy minden lehetőség szerint biztos, gondtalan jövedőnél egyebet nem ígérhet, de mindezek mellett

is, melyek őt talán a kisasszony előtt kimenthetnék, igen jól tudja a nagy és mély hézagot, mely őt vágyai magas tárgyától elválasztja. Azért ő a legszigorúbb resignációval mindent, egész boldogságát az atya akaratától függeszti föl, s eleget élt a világban, türni, sőt várni azt, hogy a tekintetes alispán úr ezen ő kérelmét azon phantasztaság egyik legvakmerőbb sarjadékának fogja tekinteni, melyből ő — mint érzi — soha sem fog egészen kivetközni. Ez utóbbi szomorú esetben önkényt érti s kéri az idemellékelt pár sornak, mely magához a kisasszonyhoz szólt, megsemmisíttetését.

A mint a levél végére jutottak, az alispánné a mellékletet tudta s akarata nélkül a kisasszony kezeibe nyújtá; a két hölgy egymásra tekintett, s a nélkül, hogy egyik vagy másik legkevesebet is szólana, elváltak egymástól.

Nina kiment a szabad ég alá, s itt egy sűrűn s kimondhatatlan keser-éddel kitörő könnyzápor vala az első, melylyel oly csodálatosan meglepetett, s elolvadni indúlt szívéen enyhíteni kívánt. Úgy tetszett neki, mintha ég s föld, jelen és múlt, kín és kéj, élet és halál egyszerre omlottak volna szívére, s nyomnák, szaggatnák azt egy mázsa súly gyanánt, melyet semmi erőködés, semmi földi hatalom sem képes leemelni. — Az éj zokogásokban tölt el, a reggel könnyekben találá, s csak

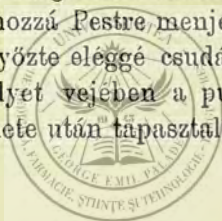

a második nap estvéjén csillapodott valamennyire a bú, vész; lehetett a lélek valamennyire ura a zajnak. S most a gondolkodás és aggás következett, s a hölgy gondolkodott és aggott; de bármennyit gondolkodott és aggott, bárhová tekintett visszaemlékezetével, bár miket fűzőgetett s hasonlítgatott egybe azon következményt nem lehetett szíve s értelme legbensőbb meggyőződéséből kiemelnie, hogy e nemes érzésű s gondolkozású férfi, hogy ennyi szerelem és hűség a pusztá s hideg eligazittatásnál többet érdeemelnek?

Minék késleltessük olvasóinkat? Az alispán, midőn a tárgy lassú kimélettel közöltetett vele, röviden és szárazon ezt mondta leányának: — Tégy, a mit tetszik — s többé nem akart elegyedni a dologba. Ez tehát a két hölgy tanácskozása alá esett, . . s négy hét múlva Kálmán azon választ kapá az alispánné kezétől levelére, hogy őt, ha dolgai engedik, az alispán igen szívesen fogja látni pusztai házánál. S négy nappal e levél kézhez kerülté után egy elegans úr vágdatott a kislefegyveresi pusztai ház felé, utána messze porfelleghen, mint vélni lehetett, egy négy lovas hintó. Az alispánné és kisasszonya künn állottak a hárs alatt. A vendég leszálla. Kálmán volt. A kisasszony, midőn őt megpillantá, hátra dőbbent, kevéssé elsápúlt, majd két lépéssel elibe ment.

Szava hangjára, s ezen el nem felejtett szempár lobogására a kisasszony lesüté szemeit, a férfi letérdelt, s ajkai, mintha egy hosszú néma oratiót akarna mondani, a mennyei lény hőszin kezére forrottak.

Tíz nap múlva férj és feleség levének. Az alispánt semmi kérelem sem bírhatta rá, hogy vejét s leányát elkísérje, vagy nekik egy később teendő bármi rövid látogatást is ígérjen. Egy év múlva azonban hitvese sürgetésire rábírta apósa, hogy nejével együtt hozzá Pestre menjen lakni; s itt a jó após nem győzte eléggé csudálni és dicsérni a változást, melyet vejében a pusztai lakás, s Nina férjhezmenete után tapasztalt.

A HÁROM POHÁR.

Midőn én — ezt beszélé előttünk egy estve az igen elmés és nyújas társalkodású F* tanácsos, ki életének legnagyobb részét utazásokban töltötte, s azokról igen sok érdeklőt tudta regélni — az 18**-ki nyarat a felsőmagyarországi fürdők egyikében töltöttem, igen érdeklőleg s meglepőleg találtam bebizonyítva azon régi s már több románíró által kivitt igazságot, hogy életünk legfontosb szakaszi, sőt néha annak egész iránya és folyama a legkisebb kicsinységek által dőlnek s határoztatnak el. Előre kell itt bocsátanom, hogy azon időtájban, melyben elbeszéléseim, mint az említett bizonyítványt magokban foglalók, történtek, a fürdői ismerkedések és közeledések már jobbára meg valának téve, s azokból az igen vegyes és színes fürdővilágra nézve három álló csillag, vagyis inkább megannyi fenragyogó nap, fejlett ki, melyek körül a lélek- és szellemrokonság s a társalkodási vonzó és rúgó erők törvényei

szerint az egész férfisereg, mint megannyi bujdosók, közelebb vagy távolabb körökben futának. Egyike e napoknak a már öreg és hanyatló, de még mindig vig, mindig jovialis, a jó asztalt és jó társaságot fölötte kedvelő D* generálnak fiatal és szerfölött eleven hitese vala, egy ép, piros pozsgás, csillogó fogú és hörű, láng- és kaczer szemű, barna kis menyecske, kit a generál ez előtt három évvel egy mezővároskán általúztatkor szegény, polgári szülőktől, sőt, mint némelyek mondák, magából a fogadóból veve el, s kivel ő a kornak és izlésnek minden nagy különbözőzései mellett is folyvást a legszebb békében s a legteljesebb házi boldogságban éle. De ez a boldogság és béke legkevesebbé sem tartóztatá a fördőben jelen volt számos tiszt urakat, hogy egyes és fiatal védőasszonyukat már tiszt kötelességöknél fogva is szünetlenül körül ne zsi-bongják, neki a napnak minden óráiban ne udvaroljanak, s őt, valahányszor lábát szobáiból kivivé, mint egy messze elragyogó s hangos testőrsereg csörtetve-csattogva ne kísérjék. — A másik nap egy mosonyi igen gazdag speculansnak junoi alakú és szemű hitese volt, egy fölötte szabályos, de egyszersmind fölötte hideg, monoton és büszke szépség, ki csak azért lát-szott a fördő köreiben megjelenni, hogy imád-tassék, csak azért pillantani hüvös szemével az

öt bámulóra, hogy e pillanat örök rablánczokra vesse a vakmerőt. A mi fiatal mágnás, a mi fiataltság vala a polgári rendből a fördőben, az mind e második nap körül forga, boldog, ki vele szólhatott, közelében állhatott, vele tánczolhatott! — A harmadik nap végre egy 26 esztendő, halvány, szikár, középtermetű, fekete hajú és szemű, igen finom ábrázatú és módú asszonyság volt, neje az eperjesi tábla egyik bírójának, a legszebb beszédű asszony, kit valaha hallottam, s társalkodása annyi észszel, ítélettel, belátással, ember- és világismerettel s egyszersmind annyi kellemmel és asszonyi finomsággal teljes, hogy azon órákat, melyeket többekkel együtt, — mert elképzelhetik az urak, hogy a mi literator, publicista és politikus volt a fördőben, az mind e napnak sugáriba vonult, — ez asszonyság közelében töltöttem, még most is életemnek legszebb órái közé számítom.

Ezeket előre bocsátván: az egy igen langy és kellemes nyári estve volt, midőn az egész szemeltebb fördővilág egy nagy erdei és hegyi sétáról jöve vissza, melyre azt egy nappal azelőtt az ifjú generálné hívá vala meg, s melynek egész elrendelésében ez utóbbi szintannyi eredetiséget mint fényűzést és pompát fejtett ki. Tikkadtan, de a legjobb kedvben ballagánk kisebb és nagyobb csoportokban hazafelé, s már épen a ge-

nerál szállása előtt valánk, bucsúzni akarók, midőn a kedves menyecske harsány és parancshangú szavával tudunkra adá, hogy minekutána neki az uri kompánia a mai egész napra vendégül ígérkezett, ő azt most csupán csak egy órácskára bocsátja el, melynek elforgása után azt egy csésze fagyalatra és thère szegény házához bizodalmasan és okvetetlenül elvárja.

Egy éljen! s egy à la bonne heure! válaszolt e meghívásnak, s mintegy tizenegyedfél óra lehetett estve, midőn a generál tágas teremében és szellős, kies folyosóján ismét egybe gyűltünk. Itt az említettem rokonságok a közöttünk már szinte megszokott rendet újra előhozák. Benn a teremben, de nyílt ajtóknál, a generál, a másik két férj, s néhány öreg úr és véltesebb asszonyság whisteztek; künn a folyosó felső részét a kecses házi asszony foglalá el, s kaczaj és elmés szó egymást érte víg kíséretében; alól, szinte a folyosón, a mi bájos assessornénk fogott helyet, s mi mindnyájan hallgatva körüle; a délczeg speculansné nem tartva állandó helyet, hol a terembebe-, hol a folyosóra kihordozá termete pompáját, egy aggott duenna karjain, s vonta maga után az epedők seregét, kik közül egyik boldog elragadtatásban, s a másik néma kétségbeesésben követte a kedves kegyetlennek lépteit. Végre lenn az udvaron, a fiatalság üzé irtatlan játékit, vagy

újonezkebelből rejtett sóhajokat bocsátott a magas égbolton nyájasan andalgó meghitt holdhoz. Egyszerre a folyosó felső végén G* huszárkapitány, kit egy idő óta a generálné megkülönböztetni látszott, harsány torokkal felkiált: — Hogyan, méltóságos asszonyom? egy pohár puncsnak? Én tagadom, hogy van férfi, kinek e kecskek szemben egy pohár punci . . .

— Kapitány! Maga szentelen kezd lenni, — közbeszóla a generálné, — és hogy megszegye nitsem magát, most azért is elbeszélem az egész történetet, úgyis csak fél titok, s jobb ha az én számból tudják meg az urak, mint máséból.

— Halljuk, halljuk! zenge a folyosón keresztül, s a székek mozogni kezdettek. — Ha szabad kérdeni, miről van a szó? kérdé egy valaki. — Ő excellentiája épen el akarja beszélni, mikép jött az, hogy ő egy *pohár puncsnak* köszöni férjét, a generál urat. — Föltéven t. i., monda ismét a generálné, először: hogy míg beszélek, senki közbe nem szól; másodszor: hogy ha elvégzem, — jól vagy rosszul, — mindnyájan tapsolnak; s harmadszor, hogy én utánam a jelen asszonyok közül egy vagy kettő szintén elmond egy érdekes szakaszkat életéből. — Meglesz! úgy lesz! szólának a férfiak, s a generálné elkezdte beszélni.

A POHÁR PUNCS.

Ezelőtt három esztendővel egy hideg tavaszi éjtszakán 11 és 12 óra között egy hintó állta meg a b**i fogadó előtt, s nyomban utána rettentő dörömbölés hallatszott a kapun. Csakhamar a dörömbölés után recsegett a kapu, a hintó begörgött s megállott a folyosó előtt, de a zaj nem szűnt meg. Ugyanis legények ugrottak le a bakról, emberek szállottak ki a kocsiból, s «pinczér, fogadós, puncsot, szaporán!» zengett az udvaron és folyosón végig. A fogadós lánya, ki mindjárt az első neszre kipattant ágyából s az ablakhoz sietett, most, a nesz közeledtekor, kendőt vete hirtelen nyakába, papucsot lábára s az ajtóhoz futa hallgatózni. Itt hallá, mintha többen nagy óvakodással hoznának valakit fel a lépcsőn, egy valaki pedig erősen nyögdezt, s midőn vele a 4. számú szobába betértek, a hajadon világosan hallá e szavakat: hamar adjatok puncsot, mert mindjárt meghalok.— Fiú, nem hallod? puncsot szaporán, ha földből teremted is! — kiálta egy szózat és káromkodott; a szegény Jancsi pedig ott állott és nem mert szólani, nem mondani, hogy a fogadós nincs itthon, s ő puncsot oly szaporán nem tud teremteni. Most a 4. szám ajtaja becsattant s Jancsi, a pinczér, künymaradt gyertyájával. Ekkor a hajadon kinyitá az ajtót s

— Jancsi, úgymond, viszek én puncsot, eredj te le es láss a többi után. — És Terka, uraim, — így hívták a fogadós leányát, — szaporán gyertyát gyújtott, spiritust és lombikot vett elő, bement lábhegyen, hogy öreg anyját föl ne költse, a puncsanyagért, a lombikba tölté annak felét, tiszta vizet reá, s az ötödik minutum még nem múlt el, midőn, a gőzölgő puncspohár kezében, a 4. szám alá csendesen belépett. Uraim, férficselédék, egyedül hagyák itt a beteget, s ott ült az a karszékbén, egy tisztos öreg úr, kínos, de a fájdalom mellett is szelíd ábrázattal, fél piros, fél halavány arczezal, aranyszegélyes sapka a fején, ölében párnák, föl egészen mellig. — Ah, angyal! így szóla a beteg, midőn a hajadont és puncsot megpillantá, s kezei sóvár pillantással a pohár után nyúltak. Egy pillanat alatt ki lőn az üritve. — Még egyet! — monda most enyhülten, — de előbb fektess le, jó húgom! — A hajadon a betegre és az ajtóra tekintett akadozva, s midőn ezen mégsem jöve senki, párnákat vett elő a másik ágyból a betegébe raká át azokat, közelebb ment s leszedé a málhát a beteg öléből s — ah! e pillanatban bejöve valaki. A leány megörülve kapá a poharat, s megigazítva kis kendőjét, hamarább mint jöve, eltávozott. Egy jó negyed óra múlhatott el, mire Terka a második pohárral is belépett, s ő a beteget már ágyban,

de most másodszer is egyedül találá. — Legjobb lesz, ha a következőt a két félnek akkori saját szavaival adom elő:

A beteg. Leányom, az Isten áldjon meg (*szűr-csöl*). Mi a neved?

Terka. Terka, nagyságos uram.

A beteg. S ki leánya vagy, Terka?

Terka. A fogadósé.

A beteg. Szép Terka, — én már egészen meggyógyultam (*iszik*). Nesze e pohár!

Terka. Tessék csak az asztalra letenni.

A beteg. Ah, úgy-e? — Nézd csak Terka, ott lesz az erszényem is; te igen szép vagy, Terka; 55 arany van benne, mind a tied, ha eljössz még egyszer.

Terka. Köszönöm alássan, nagyságos uram.

És Terka uraim, meghajta magát szépen, — itt a generálné merőn a kapitányra nézett s a legkecsesebb mozdulattal meghajlott előtte, — kapá a poharat, ott hagyá az erszényt s kiszaladt az ajtón.

— Bravo! bravissimo! — zengett a folyosón; tapsok csattogának, s a kapitány a legfurcsább zavarban feszengett székében.

— Elképzélhetik az urak, — így folytatá tovább a generálné, — mik lehettek gondolatim, akarom mondani: Terkának gondolati, midőn ismét szobájába tére. Egyik gondolata mindenesetre az volt, hogy ezután, ha a puncsot megkészíti is, an-

nak bevitelét jobb lesz Jancsira, vagy a beteg embereire bízni; másik gondolata pedig az, hogy azon öreg úrnak, kinek a gyomorgöres oly hamar szívére ment által, s kinél az ily hirtelen változás könnyen halálos lehetne, a hasonló ajánlatokon mindenesetre pirulnia kellene.— És mégis, uraim, ki hitte volna, hogy mindjárt másnap reggel nem az öreg úrra többé, hanem magára a szegény Terkára jöven a pirulás-sor. Pedig úgy történt. Mert, hogy rövid legyek, reggel 10 órakor a fogadós, ki azalatt megérkezett, kézen fogá leányát s bevezette őt a 4. szám alatti szobába. A leány nem tudta, mi történik. De mily nagy vala csodája, midőn beléptekor semmi beteget többé, hanem egy igen eleven, ezer gombos és csillagos huszárgenerált, mellette egy fiatalabb tisztet, hátul a komornokot s balról a helybeli tiszteletes urat pillantá meg. E csodája, ha lehet, még inkább növekedett, midőn atyjának alázatos bemutató szavára a kedves és oly igen tiszteletreméltó generált így érté szólni: — Leányom, nekem ez életben csak kevés esztendőm van még hátra; én azokat egy oly jó feleség társaságában szeretném tölteni, ki míg egyfelől vídám enyelgéseivel kedvem derítené, másfelől képes és hajlandó lenne csüggedni nem tudó és semmit nem követelő lélekkel megtenni körüllem azon hív ápolást, melyet egészségem s ko-

rom mind síromig szükségessé tosznek. Én tégedet, Terka, mindezekre alkalmasnak hiszlek. Azért, ha nincs épen nagy idegenkedésed vagy talán haragod ellenem, nyújts kezet, látod, itt van a tiszteletes úr a frigy megszentelésére. De én nem erőltetek, fontold meg a dolgot jól, s hidd, hogy, ha meg kell lenni, én tőled a kocsarat is szívesen elfogadom, úgy sem lesz az első; s azt minden esetre azon aranyakkal adom neked vissza, melyeket az estve megvetettél. — A jó leány, uraim, a fölötte nyújas és épen nem oly öreg generálra tekintett s elpirúlt és szemei könnybe borulának, aztán atyjára tekintett s azt rebegé neki, hogy ő atya tanácsát parancsolat gyanánt fogja venni. Egy szóval, uraim, másnap öt órakor az én Terkám mint D* generálné, üveges hintóban ment ki a fogadón.

— Éljen! éljen a generál! a generálné, a szép Terka! — zengett mindenfelől, s a szép aszszony e közjavalásban láthatólag egyik legszebb diadalát ülé. Kevés szünet után a folyosón minden szem a bájos speculansné felé fordult, mert a mily szótalan vala e szép alak különben, oly világos jelei látszottak most vonalmin a szólan akarásnak.

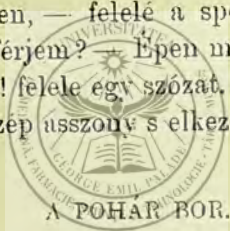
— Én nem tudom, uraim, — így kezdé végtére gróf F*nek, ki ma is mellette ült, sürgető biztatására, — én nem tudom, ha van-e hasonlat

ő excellentiája története és az én történetem között, de annyit mondhatok, hogy az én jó férjem, midőn ebéd fölött egy fél pohár óbort, tokajit, vagy aszúszőlőt iszik, nem egyszer szokta, bizonyos háladatossággal nézve a pohárra, említeni, hogy hiszen ő az ő imádott hitesét, mint engem nevezni méltóztatik, egy pohár óbornak köszöni.

— Ah, ah! egy pohár bornak? ez különös! mondák a vendégek, — kérjük, kérjük kegyedet, beszélje el.

— Szívesen, — felelé a speculansné, — de ugyan hol a férjem? — Epen most ülnek le egy új robberhez! felele egy szózat. — Igen jól van, válaszolá a szép asszony s elkezde beszélni.

Az én férjem, midőn ez előtt két esztendővel, bécsi és bajai útjából hazajött s atyjától a nagy kiterjedésű gabonakereskedésben társul ismertett, egy volt a vidéknek legelső s legkitünőbb kőrői közül, nemcsak atyjának roppant gazdagsága, hanem személyes tulajdonságai miatt is, mint igen jól nevelt, józan, finom magaviseletű s épen nem rút külsejű fiatal ember. Szüleink minket régóta egymásnak szántanak, s az én Buzásym, mint fél jegyes, már negyedik hónapban járt vala házunkhoz, de a nélkül, hogy az én szí-

vemben legkisebb vonzalmat is bírt volna gerjeszteni. Ez különösnek vagy épen affectatióznak tetszhetik, de nem az. Már azon biztosság és hiú győzedelmi mosolygás, melylyel a nem épen nagy ember mindjárt legelső bemutatásakor föllépett előttem, s engemet azóta minden közelebbi szívismeretség nélkül édes kis menyasszonyának nevezett, visszatetszett nekem, annál is inkább, minthogy ismerkedésünk folytában több más, apró kifogásaim is valának ellene. Először is, mint mondám, az én jó Buzásym nem épen nagy ember, s én akkor, Isten tudja honnan, mindig azon képzelettel voltam, hogy az én férjemnek nagy természetű férfinak kell lenni. Másodszor az én férjecském még akkor, mint kezdő, testestől lelkestől speculans volt, s midőn velem beszélt, szüntelen csak atyjának kincseit, a mi háztartásunk leendő költségeit, a jó vagy rossz termést s azon fölséges és mély titku speculatiót rebesgeté, melyet ő legújabbán kigondolt, s melynek ennyi meg ennyi ezeret mulhatatlanul be kellett hoznia. Midőn aztán egy ily terv sikerült, s capitalisa 20 vagy 30 ezerrel szaporodott, akkor ő egy franczia vagy egy keleti sált vetett asztalomra s nagy diadalmasan azt kérdé, ha nem tartanám-e magamat a legboldogabb asszonynak a világon? — Úgyde én az ilyesekben soha sem éreztem szükségét, s megvallom, egy kevesebbet

érő, de valamivel hódolóbb ajándék nekem inkább tetszett volna. Mennyit kértem őt, hogy vegyen egy szép lovat magának s lovagoljon, de nem leheté rábírnom, mert az, úgymond, egy haszontalan s nem neki való költség. Tudott fuvólázni is, de az ő muzsikája oly fagyos és oly erőltetett volt, s szája a mellett oly ferdén állott, hogy megbántam valahányszor őt fölkerítem, s magam kivettem kezéből a műszert. Szóval, még akkor nem látszott meg benne azon emelkedett lélek, azon mély érzés, s a viseletnek azon nemes ízletessége, mely ítéletem szerint a szépeket megnyerni szokta, s mely, úgy látszik,— itt a szép hölgy a grófra tekintett,— egy bizonyos emberosztálynak saját és öröklött tulajdona. Történt pedig, hogy gróf L. egy Mesonyhoz közel eső jószágára alkuba akart atyámmal ereszkedni, s ez a dolog őt egy ideig mindennaposá tevé házunknál s minket az övénel. Már most azt kell mondanom, hogy a gróf épen nem volt fiatal többé, sem igen gazdag, sőt mind ezek fölött három gyermeknek özvegy atyja; de épen azon tulajdonok, melyekkel az én úgynevezett vőlegényem nem bírt, őt egygyé tevék a legkellemesb társalkodású cavalierok közül. Azt is meg kell vallanom, hogy a gróf legelső fölléptétől fogva házunknál egészen különös figyelmet, sőt ragaszkodást mutatott irántam, engemet legidősb lá-

nyának nevezett ; mint ilyennek, de anyám különös ongedelme mellett, egy pár fülbevalót ajánlékozott nekem, melyek hasonlíthatatlanok valának szépségre, s nekem, mint barátnéim mondák, különösen jól állottak ; kivitt minket saját hintóján falujára, míg maga szüntelenül mellettünk lovagolt, s itt nemcsak pompás ebédet és ozsonnát adott, hanem ozsonna után néhány, Mosonyban összeszedett és titkon kivitt vándorszínész által a kastély teremében oly fényes és mulattató színdarabot játszúta kedvünkért, melynek kedvessége és pompája sohasem fog kiesni emlékezetemből.

Az én völegényem mindezen jeleket igen jól észrevette, s nem kellett volna engemet oly igen szeretnie, mint szeretett, ha azok neki inyére lettek volna. Eleinte versenyezni akart a gróffal, s egy szörnyű nagy angol paripát vásárolt, melyen egyszer-kétszer ellovagolt ablakom alatt ; de bárha ez neki nem állott is oly rosszul, a gróf hasonlíthatatlanul jobb lovag volt, mint ő, s ő e kecseskedéssel előttem mindenesetre legalább is elkésett. Így egy kis hidegség kezdte közünkbe siklani, de ő vagy azért, mivel még fordulást reménylett, vagy azért, mivel a féltékenység neki nem gyöngéje, vagy talán azért, mivel, mint mindig, számolati csallhatatlanságában bizakodott, kerülte a panaszt, s elég jó kedvvel tűrte a meg-

másolhatatlant, míg végre egy ebéd alatt, melyet atyám a grófnak adott, a türelem fonala az én jó vőlegényemnél csakugyan elszakadt.

E napon az alkunak atyám s a gróf között végkép meg kelle köttetni, s amaz számos társaságot hívta meg ebédre. Az asztal fejen, mint gondolhatni, a gróf vezette a társalkodást, s nekem legalább úgy tetszett, hogy ő még sohasem volt oly vidám és elmés, mint ekkor, s hogy ebben aligha csalatkoztam, mutatta a vendégek elevensége, kik azon kívül, hogy örömükben fölfölkaczagtak, nem győzték a gróf elmességét s ismereteit eléggé csodálni. Buzásy az asztal végén ült, s sympathiából-e, vagy vetélkedésből, vagy talán azért, hogy szokatlan vígsággal, melynek ezúttal, fájdalom, nem ő volt okozója, nemgondolást mutasson, ő is egyszerre igen derült lett, s a hozzá közel ülőket szüntelen nevetésre ingerlé, csiklandá, sőt mintegy kényszeríté. Így az asztal mintegy két szakaszra vagy felekezetre látszott oszlani, s én, ki középett s átaellenben ültem a két rész fejével, gondosan ügyeltem mindenfelé, s a többi észrevétel között épen nem siklott el szemem elől, hogy a poharak alatt, névszerint az én férjescském előtt is, szorgalmatosan ürülgettek. Így folyt az ebéd a legnagyobb vidámsággal, míg a csemegeborok fölkerültek. Ekkor, miután már atyámnak, anyámnak, ne-

kem és több másnak egészségökért ivának, egyik vendég fölemeli poharát, finoman, mosolyogva reám tekint s «Seraphine kisasszony jövőd férjének» kíván egészséget. A gróf e szóra tüzesen felszökkel, a köszöntővel poharat kocczant, a fennülő vendégek czélzást sejtve, sietnek a kettő poharával találkozni, s harsogó éljenek közt reám és a grófra tekintenek. Én pirulok, az asztal végére vetem szemeimet és látom, hogy szegény férjem a legnagyobb zavarban háritgatja magától a reá csődülő, az őt éltető, a vele kocczantani siető pajtásokat. Zavarában és pirultában leteszi a jámbor kis poharát, megkap egy palaczk ó-egrit, mely epen előtte áll, színig tölti vele ivópoharát, s az egészet oly mohón üríti ki, hogy én elijedtem az emberen. Az Istenért Buzásy, mit csinál? akarám neki mondani, de ő dühösen kirántá maga alól a széket, a vendégek ugyanazon pillanatban fölkeltek, s a csoport, melybe vegyült, s a házi asszony tiszte, melyben anyámmal osztozám, elfordítá róla fölgerjedt figyelmemet. De meg kell vallanom, uraim, hogy azon indulat és érzés, melylyel azóta férjemhez viseltetem, e pillanatban veszi eredetét. — Ez a harag, ez a kétségbeesés és önvesztébe rohanás sokkal mélyebb érzést és több szenvedélyt lát-szának bizonyítani, mint mennyit ő benne valaha gyanítottam. Férjem érdekes kezde lenni

előttem ugyanazon pillanatban, melyben őt hiúságom s keménységem által örökre elveszteni véltem. Vegyük ehhez még a megszokást, a régi ismeretséget, a jó tulajdonokat. — A gróf ugyanazon délután elbucszott tőlem, szomorún, mert most már sokáig nem leend oly boldog engemet láthatni. Meghajtám magamat, s ez vala minden válaszom. Én reá sohasem számoltam; a mi ismeretségünk sohasem haladta meg a szokott udvariság határit. Kevéssel az ő eltávozta után meghallám, hogy férjem a lovat, melyet kedvemért vásárolt, eladta, s még azon estve egy hosszú levelet kaptam tőle, melyben a legkeserűbb szemrehányások után szavamat visszaadja, szívét visszaveszi, a szerelemről s a leányhűség hitéről örökre lemond. Nevettem. A levél válasz nélkül maradt. Negyed napnál tovább nem állhatta ki; ekkor eljött ismét és könyörgött. — Seraphine kisasszony, megbocsáthat nekem? én akkor egy pohárral többet ittam. — Barátom, ennek az egy pohárnak köszönje szerelmemet! — Kisasszony lehetetlen! — Szóljon az atyámmal, — szólott, s mi négy hét múlva férj és feleség levénk.

— Fölséges! — harsogott most újra a folyosón; s a szép hölgy, miután egy fél mosolyodással megköszönte a társaság figyelmét, ismét oly hidegen s egykedvűleg folytatá beszédét a gróffal, mint azelőtt. De miután őt, az úgynevezett né-

mát, hallottuk, és mennyi svádával szólani, szemünk akaratumk ellen is a lelkes assessorné felé fordultak, s őt mintegy kérdeni látszottak, ha vajjon ez estve, melyen a két fél csillagai már oly diadalmi fényben ragyogtak, egyedül ő fog-e a szerénység fellegei mögé vonúlni, s nem inkább érdekes élete egyik szakaszából megújult erővel előtündökleni, ő, ki minket elnéje dicső sugárral kisebb tárgyak fölött is annyiszor elvarázsoltsolt? — S a bújós hölgy ajakin egy finom mosolygás kezdett játszadozni, s a mint várakozva székeinkhez nyúlánk körülötte:

— Itt nincsen egyéb hátra, uraim, — így szóla, — minthogy elbeszéljem az uraknak, mi-kép jött az, hogy én az én kedves assessoromat egy *pohár víznek* köszönöm.

Ekkor hallani kellett az embereket. — Ah, ah, ez csodálatos! ez lehetetlen! megfoghatatlan, *egy pohár víznek!* az Istenért, nagyságos asszonyom, beszélje el! a fogadás, a fogadás? de ez lehetetlen, megfoghatatlan! — A whistezők kiléptek a zajra s kérdezék, mi történt? Megértve a dolgot, leültek mindnyájan, s a szép asszony elkezdett beszélni.*

* Barátom! A *pohár víz* kéziratát, épen midőn kegyedhez akartam vinni, zsebemből elvesztettem. Minthogy én a rég leírt történetre épen nem emlékezem többé, nem tudok Kegyednek egyebet tanácsolni, mint-

A POHÁR VÍZ.

(A *Három pohár* folytatása Debreczenből. *)

Mikép köszöné a kellemes, érdeemes asses-
sorné férjét *egy pohár víznek?*

Halvány arca gyöngye pirossággal elevenedve,
szelid szemei neki tüzesedve, azoknak le-lefüg-
gesztésével kerülve ki a figyelmes társaság vára-

hogy ha magának sincs kedve vagy ideje hozzá, bo-
csássá közdolgozásra a *themat* s kérjen ki reá Magának
elbeszéléseket. Meglehet, hogy a harmadik pohár, más
által dolgozva, el fogja feleltetni a publicumnak azon
unalmat is, melyet én neki a két elsővel könnyen okoz-
hattam. Kegyel minden esetre egy vagy két elbeszélést
is nyerhet; a nem épen remek íróra s írónéra nézve
pedig, úgy vélem, az ilyen munkát, már úgy is mint az
előadásban és stylusban igen hasznos gyakorlatot, csupán
ajánlani lehet. — Vagyok Kegyednek, Pesten, ápri-
lis 6-án stb.

Csato Pál.

* Debreczen, április 22-én 1835. Kedves Szerkesztő
ur! Gyönyörűséggel olvasám tegnapi lapjaiban a három
pohár történetét s minthogy épen asszonyok szájába
alulnak az elbeszélések, rá bíráim szerénységemet, hogy
a *pohár vizet* kipótoljam, s tudván, hogy a ki hamar
ad, kétszer ad, haladék nélkül küldöm. Ennek hamari
megjelenése (ha ugyan érdeemesnek tartja Uraságod a
közlésre), nem fogja, azt reménylem, a jobbak bekül-

kozó, rászégezett tekintetét, így kezdé a szép assessorné élte története kizsarolt töredékét:

Atyám katonai szolgálatban volt, és az emlékezetes 1814-ik esztendőben, mint kapitány, egy csöppje a világ nagy ellenségét elborított tengernek. A közös nagy győzelem közjeggyével, ágyukereszttel ékesítve, jött haza; de ah! szörnyű veszteséggel vásárolta meg dicsőségét. Lipcsénél elvesztette jobb karját. E balesetnek legközelebbi kedvetlen következése volt rá nézve, hogy a mit a tudományokért, szép mesterségekért hevülő férfi annyira óhajtott volna, a Német-, Olaszország, sőt a messze Egyiptom kincseivel megrakott gazdag Páriszt meg nem láthatta.

Elhallgathatom jó édes anyám s magam,

dését megakadályoztatni, sőt azt hiszem, hogy e tárgy-
nak sokszori és sokféleképeni kimerítése, minden olvasóit gyönyörködtetni fogja. Maradok stb.

szolgája

(Név nélkül.) †

† Köszönjük a haza e lelkes leányának — úgy is mint a hon minden haladásán vég nélkül örvendezők, úgy is mint víz-ivók, e kebleink édes enyhültére küldött *pohár vizet*. Honleányi! mily szép példa csalogat a *pohár víz* hasonló diadali tollal való kimerítésére.

A szerk.

(Munkácsy János, kinek *Rajzolatok* című lapja 1835. évi folyamában jelent meg e kis beszély-cyclus.)

Nem szükség mondani, hogy e csillag alatti megjegyzések írói és szerkesztői *tréfa*, mert még e *pohár vizet* is Csató Pál írta.

atyám elbénulásán, kétségbeesését. Maga is el volt csüggedve a munkától, fáradságtól nem idegen vitéz, midőn egyszerre alkalmatlannak látta magát forrón szeretett háznépe táplálására. Súlyosan nyomta, a mit azelőtt csak nagyon kevéssé érzett, hogy jó szülei nemes nevével, úri nevelésénél, és, a mi most már terhere vált, kényelmes szoktatásából származott szüksegeinél egyebet rá nem hagyhattak. Elvonulva, búsan töltöttünk el fél esztendőt egyik nagyobb honi városunkban; jó atyám az eddig igazságtalanul, gond, nevelés, tanítás nélkül maradt *bal keze* pallérozásával foglalatoskodva, szoktatta azt tőle kitelhető szolgálatokra, oltózése, evése körül; írni, rajzolni; melyekre idejében rá fogva, épen oly alkalmas lett volna, mint a kedvencz *jobb kéz*, melynek előítélettel szeretése miatt, elárvulva, tudatlan maradt.

Ekkor tudá meg házunk régi barátja, a nemeslelkű herczeg K*, a született szegény sorsánál sokkal keservesebbé lett szegény voltunkat. Hozánk jöve, ajánlást tett atyámnak: fogadná el a murányi vashámoraira való főfelügyelést, a hol kellemes lakása, tisztességes jövedelme és hasznos foglalatossága leend. Örömmel ráállott atyám a kedvező föltételekre; és csakhamar odahagytuk a lármás várost. Külső csendet ugyan ott sem találtunk; huzamos idő kivántatott az éjjel-nappal

dolgozó malmok, kalapácsok zúgása, csattogása megszokására; de megbékéltetett annak tudta, hogy minden csattanás, minden zörrenés czélra, haszonra van, nem úgy, mint a városi alkalmatlan nesz, mely legtöbbször a leverő időtöltéséből, unalom-üzéséből ered. Elragadta érzékeny, ifjú lelkemet a felséges természet, a gyönyörű bájos vidék! el, az emberi elme ereje, hatalma, mely a természet mind három országát adózása alá hajtja, mely a két legellenséges elemet: tüzet, vizet, egymás segítségére kényszeríti, nagy czéljait kivihetni!

Kevés foglalatossága elég időt hagyott atyámnak, hogy jó anyámtól gondosan kezdett nevelésemet tökéletességre vigye. De minél nagyobb volt velem való meglegedése érzékenyül szerető szüleimnek, minél több gyönyörűségekre voltam, annál elevenebb lett jövőm iránti aggodalmok: mert beléptem már a leányok egész életét elhatározó tízedbe (a 15-dik évtől a 25-dikig). Ösmerték s tapasztalták a mai világ szellemét, tudták, hogy a véres hadak egész Európában annyira megfogyasztván a kereső, tápláló nemet, mely nehéz a legérdemesebb gyengébb nembelinek is magához méltó gondviselőre találnia; tudták, hogy legtöbbször mily kevés súlya van a mérlegben az ügyesség, tudás, jóság, sőt (a rájuk leginkább ható) szépségnek is, ha

pénzes erszényekkel nem rakaték az körül; és hányszor leviszi azt az otromba lélek és test, e nyomtatékoktól segítve?! Velem azonban nem éreztették, nem is gyanították a kímélők aggodalmaikat.

Én hát ismeretlenül minden gonddal, boldog, csendes életet éltem. Legkedvesebb kitöltése volt kevés üres óráimnak (mert hogy azok terhemre ne gyűljenek, arról gondoskodott jó anyám) a regényes emlékezetű vár felé sétálás. Boszúsan esodálta szemérmes ifjú hevem Szécsi Mária túlságokon járó karakterét; hogy tudta a férfiak legfensőbb erényét, a vitézseget, az asszonyok alacsony hibájával, a ravaszsággal összekötni. Minden százados büknél, a hegy aljában, elképzeltem, hogy talán ez, talán ez alatt tartották tanácsukat az *Istenségek*; talán itt taníttatta meg magát az eddig vitéz Wesselényi a vár orozva bevételire. Kerestem a bástya-romokon a helyet, hol az áruló kötél-lajtorják leeresztethettek; az ablakot, melyből epedve kereshette Marssa sátorát a szép murányi Venus, s óhajtottam mostani költőinknek az akkoriakhoz hasonló mæcenásokat, mikor az ily titkolni, és szégyenelni való vár-föladás és bevétel leírásúért is falut ajándékoztak a költőnek.

De hogy a százados történetről magaméra visszatérjek, egy ilyen sétálásomból mentem egykor épen haza, midőn lakunkhoz nem messze

egy úti hintót feldülve, mellette egy éltés asszonyt ájulásban és egy ifjú urat nagy ijedtségben, tünődésben találtam. A komornával együtt fölélesztésében foglalatoskodtak a sérültnek; épen azon szóra léptem elő hátok mellől, midőn az ifju fölkiáltott: — Istenem! csak egy pohár víz volna! Kevés szókkal megtudakolván a bajt, kettőztetett léptekkel siettem haza, s néhány órapercz múlva visszatértem atyámmal együtt, ki hámosos legényei közül néhányat odaparancsolt, s kereket vitetett a fatörzsökbe akadt s összetört hintókerek helyébe. Én pedig vittem magammal vizet és egy poharat. Az asszony még mindig ájulásban s az ifju szinte kétségbeesve volt. Az újult halántékait hideg vízzel illettük, néhány cseppet fecskendettünk rá, fölvetette szemeit s beemeltük az az alatt fölállított hintóba.

Egy pohár víz volt első szava; nyújtottam kívánságára; ivott és megújult utána. Atyám kérte, ne vetnék meg csekély lakunkat, hol minden rendbe hozhatik egészsége helyreállása után további utazhatásra. Szívesen elfogadák az idegenek hívásunkat. Kicsiny, és a pompa és fényűzés helyett, csak kényelmes elrendeléssel ékeskedő házuk legalkalmasabb részébe szállítottuk vendégeinket.

A hintó atyám gondoskodásából következő nap már meg volt igazítva; de az asszonyt a

rajta esett ütődések- és ijedtségtől hideglelést kapott. Mindent elkövettünk ápolgatására; Tiszolczeról orvost hozatánk; de a különben is gyöngélkedő, s akkor is épen fürdői útban volt betegnek, mindamellett hetek kellettek erősödésére. Forróságában semmi sem újította úgy, mint *egy pohár víz* tiszta kristályforrásainkból; és senkitől sem vette oly örömet, mint tőlem.

Ott mulatások alatt megkedvelték házunknál a kevés móddal, kevés s gyakorlatlan cseléddel, mégis fentartott rendet, csinosságot. Anyám szorgalmát, okos, csendes, gondos gazdasszonykodását nem győzték eléggé csudálni. Csekély társaságomat is mindinkább megkedvelte a tiszteletre méltó beteg. Gyakran mondta előttem: — Édes kisasszonykám! sohasem felejttem el, mely kedvesen tűnt előmbé, mikor lankadt epedésemben *egy pohár vízzel* megláttam. Utóbb édes kisasszonykájából kedves Lilája lettem; s még elutazások előtt érzékenyen kinyilatkoztatta, hogy fia szeret; s kért: lennék, a mi lettem is, kedves leánya.

Neki buzdúlva a 81-ik lapon álló fölhívás által, két más író is megírta a *pohár víz* történetét, az egyik Borsos Márton, a 36. 37. számokban Bécsből, a másik Tengeri név alatt Fiuméből a 41. számban közlé munkáját. Ezek azonban ide nem tartoznak.

A FIATAL SZÍV.

18** -nak novembere 27-én reggel 11 és 12 óra közt két gyalog útas haladott előre a Budáról Vörösvárra vezető országúton, egyike, mint lát-szott, nem a legjobb kedvben s túrhetetlenül te-
kintgetve a még távol helység után, melyet a jobbra és balra szűk közzel emelkedő hegysor s az útnak e völgyben haladó kígyózáta szem elől mind folyvást eltakartak. Hideg őszi szél csapkodott a kopár hegyormokon, a múlt napi esők híg iszappá változtatták az útnak krétás-homokos felső réte-
geit, s a ki szemközt jöve Pest és Buda felé, meg-állott vagy kidugá fejét a kocsi ablakán s bámu-
lattal nézett a két vándor után, nem tudva, ha rajtok mint kárvallottakon szánakozzék, vagy mint különczökön mosolyogjon. Valóban a pár külsejéből igen nehéz lett volna e két eset közül a valót meghatározni. Egyikén, egy közép és szí-
kár természetű, koros, különben finom és komoly, de most komor és kemény ábrázatú férfiún, ég-

szín selyemposztó kabát, finom fekete frakk, gyémánttű, castorkalap, újdunúj sötét casmir pantalon és vékony, fényes sarú, — másikán, egyszerű föltt is izmos és nagy testű, síma, szörtelen arcú férfiún kopott barna kabát, színt olyan fekete selyemmellény és nyakkendő, nyári pantalon és fakó, idomtalan sarú. A gyalog pár szintoly egyenetlen vala járásában, mint leírt természetben és ruhájában. Amaz, könnyeden emelve nádpáczáját, egyenes és szilárd léptekkel haladott előre, s mintegy megvetve taposá a sarat, mely annál pajkosabban lepedezé szép ruháját; s arcának daczó vonalain sem a szemközt rohanó fuvatag, sem társának föl-fölkiáltási nem tőnek legkisebb változást. Emez kövecsről kövecstre, szárazról szárazra ugrandozva, kisebb-nagyobb távlatokban haladott társa mellett, s majd egy önmegkaczagta elmésséggel, melyre azonban nem jöve semmi válasz, szökött közelébe, majd, ha a szél kalapját lefúvá, bosszús átkozódások között maradozott hátra. Egy románolvasó az elsőben egy új szabású don Quixoteot, társában annak naiv Pansáját; egy világot látott pedig az elsőben talán egy angol lordot, ki jó kedvében Pozsonyig vagy legalább Esztergomig akar gyalogolni, s emebben annak a sok ülésben elhízott lovászát fogta vala gyanítani.

Végre a korosabb úr egy kisdud völgynél, hol

az utat egy keresztbe futó tócsa el látszott rekeszteni, megállott s botgombját állához vezeté. A vastag társ azonnal ott termett, s — Nem megmondtam, méltóságos báró úr, — úgymond hízeltő hajlongással, — hogy én elviszem nagyságodat egészen Vörösvárig, csak üljön fel hátamra? Most ime előttünk a nagy víz, alattunk a nagy sár, fölöttünk a nagy szél, s méltóságod drága életét és egészségét kockáztatja, holott én a legnagyobb készséggel . . .

— Ember — felele a báró, megvető pillanatot vetve az utasra, — ön tehát csakugyan eléggé otromba elhinni, hogy én ennek a kis víznek nem tudok vagy nem bírok kitérni? elhiszi, hogy én még soha sem gyalogoltam, vagy nem tudom, hol fekszik Vörösvár? Nem azon töröm én a fejemet, jó barátom; hanem az vala eszemben, ne írjak-e Tamásnak tüstént Vörösvárról, hogy ez átkozott négy csikót, melyek minket oly gonoszul elragadtak, s melyek miatt most itt gyalogolunk, holnap mindjárt adja el gróf Erdynek Pesten, ki tőlem azokat a múlt héten kérte, s maga jőjön a hintóval nyomban utánunk forsponton? Mi őt elvárjuk Győrött, — ezt tevé hozzá a báró, és ismét útnak indúlt, — mert megvallom, nem akarok idegen kocsin érkezni Pozsonyba; szegény feleségem igen megtalálna ijedni, úgyis ki tudja, mi történik, ha valamikép

meg fogja a szerencsétlen esetet hallani, mielőtt mi magunk megérkeznénk!

— Oh, ettől épen nincsen mit tartani, méltóságos báró úr, — monda vigasztalva a társ, — a méltóságos asszonynak lehetetlen oly hamar hírt venni. Tamás még ma megkapja a levelet, holnap legfőlebb délután elindul, holnapután reggel Győrben s mi estve Pozsonyban leszünk. Egyébiránt engedelmével méltóságodnak, én most is azt tartom, a mit már előbb is volt vitatni szerencsém, hogy minket azok a csikók sajátképen nem is ragadtak el, hanem az előttük rögtön s keresztbe kitérő fasszekértől megijedten, valamennyire kicsaptak az útból . . .

— S minket kevesbe múlt, hogy árokba nem döntöttek, hol igen könnyen nyakunkat szeghetük volna. Nem, nem! barátom, tartson ilyen tátosokat a kinek tetszik, én ugyan többé semmi állatmutatás és csikónevelés által sem hagyom rábíratni magamat, s inkább gyalog járok, de ijedelmek nélkül, inkább gyalog, de bátorsággal. Csak Jancsi oly szelesen le ne ugrott volna!

— Victoria, íme Vörösvár! — kiáltá a társ, s a közel helységre mutatott.

— Ah, legyen gondja, barátom, hogy meleg levest kapjunk, — monda sűgön s enyflűlten a báró; s gyalogink kevéssel azután a vörösvári fogadó kapuján betértek.

Hagyjuk itt egy kevéssé a bárót s beszédes útitársát a fogadós szobájában, ezt étket sürgetve, amazt ruhadarabok közt válogatva, melyeket drága pénzért a fogadós szekrényéből kirakata, s vessük szemeinket egy mellékszobába, hol két, szintén Pozsonynak szándékozó fiatal utast, épen ebédet végzetten, nyílt ajtónál mély beszédbe elmerülve látunk, míg künn a lassú fuvaros abrakol, s míg egy pohár borra a kedves pinczérnéhez visszatér. Ifjaink külseje nemcsak virító kort, szerencsés alakot, műveltséget és csint, hanem együttveve a körületekkel jó módban lételt is árul el. Legalább a tiszta asztalnemű, a kétkávés csészék, a dugatlan somlyai üveg s több ilyesek azt látszanak mutatni, hogy ifjainknak nincs okuk szigorun gazdálkodni az útköltséggel, s hogy az otthon megszokott csinra és kényelemre utban is ügyelnek. Azonban e, bár virító, arczokon ülő komolyság s a beszéd tárgyába mély elmerültség első pillanatra sem engedik őket azok sorába helyezni, kik merő henyeségből vagy pazarlás - viszketegségből utaznak. Egyike egy szelíd, szép ábrázatú, deli termetű, szőke ifju, épen most végzette lélekkel és érzéssel teljes beszédét, s az utolsó bágyadt szónál fejét a legmélyebb szomorúság s elesüggedés jeleivel mellére ereszté. Társa egy tömött, barna hajú, eleven szemű, közép és zömök, de mindamellet könnyű

és hajlékony idomú fiatal férfi, kinyújtja jobb karját s fehér, finom ujjával társának homlokát illetve.

— Föl,— úgymond,— föl e hódító szemekkel, föl ez elmét s gondolkodást áruló homlokkal, föl e bánatjában is szép arczczal, barátom! Nem így szeretlek, nem így akarlak én tégedet látni. A világnak minden asszonya meghajol a férfierő és férfiszépség előtt, s te azon szerencsés órában fogantattaknak vagy egyike, kiket test és lélek e részben a legmerészebb, sőt korlátlan reményekre jogosítanak. Igazságtalan volnál tenmagad iránt, érdemtelen a férfi jogaira, méltatlan a természet kedvezéseire, ha egy hölgynek meg nem nyert vagy elvesztett kegyelme lelkedet a lágságig s tehetetlenségig bírnák csüggeszteni. S mi az asszony, barátom? egy viola, mely az erős tölgy árnyaiban virít; egy bágyadt hold, melynek a főbb csillag körül kell örök függésben forgania, annak éjjeleit derítgetnie; egy útitárs, kit átmenetedben megszólítasz s fölveszesz magadhoz, de kinek nem kell, nem szükség tudnia, merre megy az út és hol a cél, mert ő már ugyan abban, hogy tégedet követ, célját érte. Különben is, édesem, a te hölgyed, mint mondod, oly nemes, oly bátor, oly szelíd, oly érzékeny...

— De a köz! ah, a köz, mely minket elválaszt! — sóhajta vígasztalatlanúl a szőke ifju.

— Ember, ki vagy te? — szól hatalommal a barna, s szemei haragot lángolva függöttek az ifjún, — ész vagy kobak? erő vagy anyag? hús vagy szív, ki nekem közöket s akadályokat csüggedve említesz? köz és akadály és kétségbeesés! köz és akadály, és nem kérdeni, ha vajjon illik e, szabad-e neked, hogy az elsön átkelj s a másodikkal szembeszállj? Fejedelem vagy koldús, kinek ismert és nem ismert leánya szívedet meggyújtá: neked kell először kérdened, ha érdemes-e a hölgy, hogy érte megküzdj, hogy őt magadhoz fölemeld, hogy holdad legyen ő neked, kivel egyesülten pályádat magasabb napjaid körül megfussad. S ha talán úgy lenéd, a mit én nem hiszek, hogy azon fő, melynek idomai s hazudó tolmácsi lelkedet egy edes, de csalékony álomba meríték, pusztá kobak, melyben piperénél s szajkó-csevegésnél egyebek nem székeznek, s hogy e szív, melynek a tieddel egybekapó dobogása rokonérzelmeket ígért, melynek vére a te ereidbe látszott visszakívánkozni, csak egy darab hús, melyben góg és csak alacsony vágyak foglaltanak helyet . . .

— Olympia! — sóhajtá az ifjabb a legkéjeseb elragadtatásban, s fejét a szék hátához támasztá.

— Szerényi! én téged nem ismerlek többé, mondá hideg, de akarata ellen is szelíd s szánakozó komolysággal Romfy. — Midőn mi Pesten

először találkozáink, s én neked a hazát és az emberiséget említettem: akkor fendobogott kebled s azon lelkesedés, melyet most egy leányra, egy ismeretlenre, látok vesztegetettnek; erőt vélttem föltalálni benned: egy férfit, kinek életét és cselekedeteit ideák vezérlik; egy geniust, kinek járdalata nem fog egészen nyom nélkül e haza, az én hazám, földéről elenyészni. S te a világnak, az előítéleteknek, a vak indulatoknak rabja vagy!

— Amazok nekem még most is legszebb ideáim.

— Úgy esküdj meg nekem, — így szóla hevesen a barna és fölállott, s jobb kezét magasan fölemelé, hogy ez ideáknak, névszerint a hazának és emberiségnek élsz!

— Esküszöm!

— Hogy a világnak, az előítéleteknek, a butaság és önkény követelésinek, s a vak szenvedélynek soha meg nem hódolsz.

— Esküszöm!

— Hogy a nemesebb foglalatosság, magasb czélokra emlékezés nélkül életednek soha egy napját sem fecsérled el.

— Esküszöm!

— Hogy a jókat s emberbarátokat, mennyire lehet, ápolod és segíted; a gonoszokat s önbálványozókat pedig, mennyire szabad, gátolod s cselszövényeikben akadályoztatod.

— Esküszöm!

— Hogy kitéped szívedből Olympia képét, ha az tégedet kötelességeidtől s magasabb élet-czeljaidtól eltántorítana.

— Esküszöm!

— És én esküszöm neked, jó barátom, hogy a hajadon, ha érdemes reád, a tied lesz, kerüljön bár e szándék életembe.

S a két kebel kéjes olvadásban s keser-édes előérzetekben egymáson dobogott. A két barát, nyújas nevezeteket változtatva, sokáig tarták egymást átkarolva, s nem vevé vagy nem látszott észrevenni a vastag, barna kabátos urat, ki az ajtóban megállva, s már harmadszor ismétlé: — Uraim, egy fényes származatú, előkelő úr és hazafi . . .

— Mi hír? — kérdeze végre Romfy, — így nevezzük t. i. itt a barna s korosabb ifjút, — s kifejlett barátja karjaiból.

— Egy fényes származatú előkelő úr és hazafi, kit lovai egy félóránnyira innen el akartak ragadni, s a ki fölötte siet Pozsonyba érni, kéreti uraságtokat, nem volnának-e hajlandók, őt csekély útitársával együtt Neszmélyig, vagy mivel a csalóközi utak, mint halljuk, igen rosszak, Győrig is elvinni.

— Ki légyen azon előkelő hazafi? — kérdezi Romfy.

— A névnek előleges fölfedezésére nem vagyok fölhatalmazva.

— Már úgy sajnálom! — felele Romfy s hirtelen barátjához fordult.

— Barátom, — úgymond, — én ezer dologról akarnék értekezni veled, mielőtt Pozsonyba érkeznénk, s ez emberek, meglásd, szörnyű akadályunkra fognak lenni. Eligazítsam őket?

— Hadd üljenek föl a jámbor kárvallottak, — mond Szerényi; helyünk elég van, s az éjjel még kibeszélhetjük magunkat.

— Kárvallottak! — lát nem hallottad, hogy csak *el akarták* őket a lovak ragadni? Én itt nem látok semmi okot a szanakozásra; s ha oly igen sietnek, miért nem mennek postán? Hanem hihetőleg a fogados fogott fecsegni, hogy itt két úr igen könnyű szerrel s igen kényelmes hintón utazik; ez lesz az egész.

— Hagyján — talán valami jó társra találunk.

— Oh, oh, ez a jó úr, mint látod, maga az unalom, s ki tudja, micsoda gögös patriciust vezet majd közünkbe. Azonban neked csak kárvallást és szükségét kelle említeni, s te rögtön zsebedbe nyúlsz. Én, megvallom, ezt a tolakodó módot nem szeretem, s a szép időt, melyet el kell majd vesztenünk, előre sajnálom. Isten neki!

— Mondja meg küldőjének az úr, hogy mind a kettőt szívesen látjuk!

A kabátos eltávozott, a kocsi előállott, s útasaink, a két ifju s a két koros, miután egymásnak hideg udvariassággal meghajlottak, a mint legjobban lehetett, helyet fogtak s elhajtottak.

Némely eddigi jelekből, melyeket kétségkívül olvasóink is észre fogtak venni, azt lehet következtetnünk, hogy a társalkodás a hintóban legalább az első álláspontig nem lesz fölötte eleven; azért is használni akarjuk ez alkalmat, némi értesítésekkel lenni olvasóink iránt, melyek őket a a bennülő személyek egy részével közelebbről meg fogják ismerkedtetni.

Szerényi Lajos, újan fölesküdtött ügyvéd, kiről, hogy szép, szőke, szerelmes és szűnkozó, már tudják olvasóink, szegény sorsú szüléktől származott, de a természettől annál pazarabb kezekkel megáldottan. Iskoláit végezve Pesten, a még nem épen 19 esztendő s ifju, úriak nevelésére adta magát, s ha e hivattatásban szakadatlan szorgalma, türedelme s szélesen elágazó ismereti csakhamar egygyé tevék a legszeretebb gyermekoktatók közül, egyszersmind a vonalmin s egész viseletén előmlő szelídség és szívjóság párosulva külseje kellemével s azon jelességgel, melyet magának igen szép pengésű s körű szava mellett üres óráiban az énekben szerze, a *legjobb ember*

s a legjobb társalkodó díszes nevezeteit háraszták reája. Valóban nehéz dolog volt a viritó fiatal embert, midőn ének közben kék, nagy szemeit fölemelé, vagy szerény nyugalommal a fényes házi gyülekezetre függeszté, nem szeretni, s az uraságok egymást irigyelve versenyeztek a ritka ember megnyerhetéseért; de a szabadságvágy, melynek erejét senki sem érezheti jobban, mint egy nevelő, mindenkor visszatartá Szerényit azon fényes ajánlatok elfogadásától, melyek öt évekre, sőt egész életre valának lelánczolandók, s terve az vala, hogy azon öt vagy hat évnek, melyeket nevelésre szánt, üresebb órái alatt tökéletesen elkészülve, egyik vagy másik akadémiái tanítószékért folyamodjék, s életét szerény, de megelégedett függetlenségben a tudományoknak, a házi boldogságnak s a jövőendő ivadéknak szentelje. Valóban egy fél évvel ezelőtt, hogy öt a vörösvári fogadóban találjuk, s csak kevés hetekkel azután, hogy ügyvédi hitét letette, Szerényi egyike volt azon versenyzőknek, kik akkor a pesti egyetemnél egy ilyes megüresült katedrára magokat jelentették, s ő biztatva bírálói által, a vágyteljesedés reményében már-már jövőendő hatáskörébe képzelé át magát, midőn Pozsonyból egy szintoly nagy birtokú, mint régi s nagytekintetű háztól azon egészen váratlan, de oly fiatal embert és ügyvédet mint ő, annál is inkább be-

csülő fölszólítást vevé, hogy ezen, előtte különben ismeretlen háznál, a titoknokságot s uradalmi ügyviselőséget igen kedvező föltételek mellett vállalja el. Jóllehet Szerényi e fölszólítást, melyet csupán nagyszületésű, számos pártfogói s pártfogónéi befolyásának s önkényti ajánlatának köszönhetett, egész becse s fontossága szerint méltánylotta, s ámbár őt a házhoz, hol vala, semmi huzamosabb alku sem köté: mégis az állandóság s biztosság szeretete sokkal mélyebben gyökerezett karakterében, hogysen ő az új kilátást s már megszokott, megkedvelt élettervből kitérést magától a legjobb móddal el nem hártotta volna, ha ugyanezen időpontban egy esteli fényes gyülekezet alkalmával Romfyval, — kinek társaságában őt utra eredvé láttuk, — meg nem ismerkedik. Ez a rendkívüli szellemű s lélekerejű fiatal férfiú rövid idő alatt annyira megtudá a minden szépért lángoló, minden jóra hajlandó, minden szívhez tapadó ifju bizodalalmát s szeretetét nyerni, egyszersmind neki az új helyzet fényét, kényelmeit, szabadságát, s mind köz-, mind saját életcéljaira kedvező hatását oly ámitó színekkel festeni, az ingadozót oly meggyőző okokkal ostromolni, hogy Szerényi az őt meghívott uraságnak szavát adá, pesti viszonyait szeptember közepével föloldá s Pozsonyba leendő elindúltának napját november 27-re határozá.

Ezen itt magának pihenés s némi előkészületek végett kiszakasztott nyolcz hétnek leforgása alatt vala az, midőn Szerényi a szeptemberi végső, nyújas estéknek egyikén a város ligetéből hazatérve, a nagy fasor két oldalában hosszan elnyúló csinos majorok egyikében, közel a rostélyhoz, egy lányalakot pillanta meg, mely itt a legelső fiatalság kecasei s az azok hatását nem sejtő szűz szemérem bájaiban, kedves és határozatlan ábrándok s derült emlékezések között látszott andalgani. Aetheribb valamit, vonzóbb vonalmakat, úgy hitte, sohasem látott. Akaratja ellen is arra tartott, s most, midőn a kert előtt elhaladtában betekinte, s szemei a hajadon nyílt kérdő pillanatával találkoztak, úgy tetszett neki, mintha ő ezt az arcot, e szemeket, ezt a lebegő fél gyermeki, fél angyal arcot már valahol látta volna, s mintha azt egy kedves, régi ismeretség gyanánt meg kellene szólítnia. Csak akkor, midőn már-már kalapot emelve elhaladott és visszanézett s most a hölgy arcán csodálkozást s egy előbb észre nem vett hideg méltóságot vön észre, s utóbb, midőn e képet s ezt az alakot minden eddigi, régibb és újabb ismeretségi között hasztalan keresé, tért meg csalatásából; de e kiigazulás sokkal kelletlenebb, a bájhölgy képe ama csalárd visszaemlékezéssel együtt sokkal édesebbek valának lelkének, hogysen emennek végképen nyo-

mára jöni s a szép ismeretlennel bővebb közeledésbe jutni magában föl ne tette volna. Másnap szintazon órában tért meg a ligetből, s jóllehet ezúttal nagyobb távolatban ment el a kert előtt, hogy a tolakodás és hazug ismeretség színét kikerülje, s jóllehet hölgyét most a kert közepében egy fényes asszonytársaságban találá, mégsem kerülhette el figyelmét sem a természetnek az első benyomást sokkal megaladó pompája, sem az, hogy a bájos ismeretlenek szemei őt a távolból messze és szakadatlanul kísérek. Ez utóbbi fölfedezés keblét egy eddig nem ismert kējáradozással töltötte el; feledé egészen, mit pedig ma is, tegnap is igen jól észre vett, hogy t. i. a bájos hölgy körülete egy oly világot s polgárosztályt árula el, melybe neki szívkövetelésekkel lépnie nem leend szabad; s lelkenek minden gondolatja, szívének minden indulatja azon egy édes-kétes pontra szorulának össze: fogja-e a kedves ismeretlenek holnapi viselete a mait igazolni? — Oh, bájosak azok az első, a fakadó szerelemnek pillanati! s csak az, ki ennek sejtett, de meg nem vallott, de meg nem vallható kéjeit érezé, fogja hősünk lélekállapotját egészen érteni, midőn ő a harmadik napon, korábban mint eddig kimenve, hölgyét közel a rostélyhoz, úgy mint a legelső napon, egész gyermeki őszinteséggel s ártatlansággal a párkány-növények szálai s virágkelyhei körül

játszadózva, távolról megpillantá. — Első perczenetben megállott, mintha egy szörnyű ijedelem szállotta volna meg, s kezét fenkopogó szívére vezeté; majd elindult, de most tagjaiban oly ónsúlyt, keblében és arczában oly kimondhatatlan hőséget és zavart tapasztalt, hogy a gypétről, melyen vala, a fásorba kiérve, csak ezen enyhítő távolságban volt kénytelen imádjottja előtt elhaladni. — És mégis, midőn majd a liget árnyaiba kijutva, több hidegséggel számot kért magától, mit talált tehát a leány vonalmiban, vagy egész viseletében, mi e szörnyű lázt, e vakmerő reményeket s e boldogságkéjt igazolhatná? elakadt a kérdésre bántódott hiúsága. Nem, csak egy vonalom sem árult el ezen a csendes, nyugodt arczon legkisebb belső világot; ugyanazon nyílt, kérdező pillanat, mely az első napon; ugyanazon könnyű, szabad viselet és mozdulatok, mint tegnap; csupán a pillanat tartóssága mutatott a szokottnál feszültebb figyelmet s fölgerjedt új vágyat; de ha e változás, ha csakugyan annak kell mondanivaló, legkevésbé is áthathatott volna a kebelre: vajjon túrhette volna-e az ifju lobogó arcját, lángoló szemeit, habozó járását egyenlő nyugalommal? — Hanem, épen e nyugalom, e lélekcsend, e háborítatlanság tetszett Szerényinek, ő azokban a szűz kebel angyali tisztaságát olvasá; azon meggyőződést pedig semmi okoskodás és

semmi szerénység sem vehette ki lelkéből, hogy a bájos hölgy őt akarva keresé föl ma másodszor, akarva hagyá el a közel anyai vagy testvéri társaságot, akarva és szándékkal állott ma a rostélyhoz oly közel. És ha ő e csendes, tiszta pillanatot mélyebben tagolá: igen, ő abban még több valamit talált a pusztá, feszültebb figyelemnél s szokatlan új-vágynál; abban egy rejtett jóakarás, egy titkos szívindulat ragyogott ő iránta, melynek, sejtve vagy nem sejtve, a szív mélyeiből kellett erednie. Ez okoskodás előtte csalhatatlannak látszott, s e pillanattól fogva örök gerjedelmet, tisztelő érzelmet, osztatlan hívséget esküdött bálványának, annak létéhez csatolá lételét, s férfias tettekkel, egy egész élettel akará megmutatni, hogy a szívreszvét, mely felé intéztett, nincs elpazarolva, hogy az általa fölgerjesztett szívvágy keblében nyugpontra s rokonérzelmekre fog találni. Most már szentségtelenítésnek hitte volna e szívet apró kaczerkodásokkal ostromlani, s midőn más és a legközelebb napokon az előtte egyszerre az előtte menynyé és paradicsommá változott ligetben újra megjelent, legelőbb is szilárd léptekkel haladott el a kert előtt, s miután egy pillanattal tudomást szerze magának hölgye künn-, vagy künn-nemléte felől, a sor végén csakhamar megfordult, s a túlsó fasorban, vagy a túlsó majorok egyike előtt oly irány-

ban, hogy a szent helyet elláthatá, a nélkül, hogy állása föltűnhetett volna, helyet fogott, kinyitá a csinos *Forget-me-not*-nak azon évi kötetét, s e helyzetben mindaddig megmaradt, míg a hölgy társnéival együtt eltávozott, vagy a hűvösödni kezdő alkony tudtára adá, hogy a szép alak, ha künn volt, eddig már eltávozott volna. Oh, azok neki boldog, kimondhatatlanul boldog órák voltak; azok, mert a bájalak szinte naponkint megjelent a kertben, jól látta a távol üldelöt vagy állva ábrándozót, gyakran lejött a rostélyhoz, és nem egyszer, hanem több ízben történt az, hogy szemeik a távolban egymással találkozáék egymáson feledkeztek, s a vágnak, örömekek, kétségnek, kesernek s örök hű szerelemnek tiszta s értelmes beszédét látszanak változtatni. De e boldogság és helyzet nem tarthatott soká. A hetedik napon Szerényi, miután hölgyét két napig nem láthatá, s a szokott időnél korábban indúlt ki, már messziről megpillantá a jól ismert kocsit, hánykódó lovaival a kert előtt, s midőn közelebbre ére, hölgyét melegebben, mintegy útilag öltözve, s ha szemei nem csalák, búslakodó arczczal látá közel a rostélyhoz andalгани. Kisded, könnyű kalapja jobb karján, a deli hölgy egy bágyadt rózsát fosztogata zöld díszétől, s a mint az elhaladó ifjura szemeit fölveté, Szerényi azokban egy istenhózzádot vélt kiolvashatni. Két

perczenetre ezután egy éltesebb asszonyság jelent meg a kert közepében, az inas szaladva közelíté a kapu felé, s Szerényi most, az elválás ijedelmeitől gyöttrötten, a leélt boldog órák emlékét óhajtván, hirtelen megfordul, kilép az ösvényről a rostély felé, s «nevedet, szép alak!» úgymond esdve sürgető pillanattal. A hölgy megijed, rózsáját elejti, elmosolyodik, szokott tiszta, nyugodt pillanatával az ifjura tekint, s a mint arcaiba egy szelíd pirosság kezd emelkedni, halk, de pengő szózáttal ezt mondja: Olympia. — Köszönöm — válaszol Szerényi; a kisasszony elfordul, társnője elejébe siet, kezét annak baljába függeszti, felülnek, s a bajtímemény a helyéből meg nem mozdulhatott ifjú szeméből — örökre? — elenyésszik.

Természetesnek fogjuk talán ezek után, legalább ifjabb olvasóim, találni, hogy Szerényi azon estét a város ligetében töltötte, hogy éjnek beálltával a major rostélyzatán evetsebességgel áthágot, az elejtett rózsát fölemelé, ajkaihoz s szívéhez nyomá, a kertet és mulatót bekalandozá, s azt csak az éjfél fagyos és komor órájában hagyá el. De a szerelemnek minden ábrándossága mellett is föltűnhetett az, hogy ő, noha nem a legbátortalanabb, sem a legismertelenebb a városban, sem a kert tulajdonosánál, sem az asszonyság — mert férfit Szerényi a hölgy körül nem

látott — szállásán ennek, s különösen az ifjú, ismeretlen szépnek nemzetségi viszonyai, lakása s tartózkodása iránt legkisebb nyomozódást nem tett. De ezt nem nehéz megfejteni. Szerényi ezer apróbb és nagyobb jelekből oly bizonyossággal megvala az imádott hölgy magas származatáról s neveltetéséről győződve, hogy a közelebb értesülést, mely az ő helyzetét úgy sem teheté semmivel különbbé, nem óhajtania, hanem már azért is, mivel e pont fáj, s a világos tudás keblét csak inkább vérezheté, kerülnie kellett. Egyébiránt is meg kell ezt felőle vallanunk, Szerényi sokkal józanabb, mérséklettebb gondolkozású s világnézetű fiatal ember volt, hogysen e nagy akadályt, hidegebb pillanataiban, meg nem vallotta, s egész súlya szerint ne méltányolta volna; csakhogy az ily méltánylás és hideg meggondolás pillanati, — meg kell ezt is vallanunk, — azon egész idő alatt, melyet még Pesten töltött, ritkák voltak, s akkoridőt, midőn őt Komfyval pozsonyi útjára elindultnak látjuk, a szeretett tárgy képe, a leélt pillanatok emléki, a szent és magas czél, mely előtte e fény- és bájkörzött alakban lebegett, s végre a bizonyos viszontlátásnak, sőt egykori bírhatásnak megfejthetetlen, de kiirthatatlan reményi még folyvást oly erővel uralkodának kebelében, hogy ennek ki-kitörő zaját, mint a fogadó-bani beszélgetésből láthatók, a hideg ész szava

még mindig keserű bánattá s öldöklő kétségbeeséssé változtatá, vagy legfölebb egy-két pillanati csendet és sajtó csillapodást vonhatott fölébe, de azt eloltani vagy hideg tagolgatás és fontolgatás tárgyául tenni nem volt képes.

Romfy, kit barátja szenvedélye iránt ugyanott előbb egy Seneca és Cató, utóbb egy Curtius szerepét vinni látunk, azon túlságos és bizonyos társasági helyzetekben veszedelmes fiatal embereknek volt egyike, kiket függetlenség, szokatlan test- és lélekerő, heves szenvedélyek, dicsvágy, túlműveltség, az emberiség s önméltóságáról magasúlt fogalmak, ezeken épülő szertelen követelések, s majd csalatások s füstbe ment remények az emberekkel, s kivált polgári társaságokkal elégedetlenekké, bizarokká, minden kényuraság, gazság s előítéletek nyílt üldözői s esküdt ellenivé tesznek. Birtokos szülei elhúnytával korán egy fél falu örökébe s okos gazdálkodás által szép évi jövedelem birtokába jutván, eleinte a kormányhivatalok egyikénél nyilvános szolgálatot vállalt, de itt az egészen vérig ható visszaélések s balfogások szemlélete lelkét s legkényesb érzelmeit annyira fölingerlék, hogy csakhamar lelkes, de makacs, de mindenesetre egyenetlen vitába ereszkedvén kisebb és nagyobb előljáróival, a hivatalról lemondani kénytelenítettett, s lakását Pestre tevé át, hol jó módja, külseje, ékesszólása,

szerelengkalandi s tüzes proselytesödítési által soká tartá magán az alabb és magasabb körök figyelmét, míg végre itt is sértő beszédek, gögös viselet, néhány kényesb szerelengkaland s leginkább a kormány s polgári intézmények ellen harogásai a bajnak, pörpatvarnak, keserítéseknek s nyílt és alattomos üldöztetésnek egy oly bosszantó, egyszersmind lankasztó labirinthjába keverék, hogy Romfy nem annyira kifáradtan s legyőzötten, mint inkább tervei kiviteléről s céljai elérhetéséről kétségbeesetten visszavonúlt, s erejét nem többé az egésznek, hanem egyesek, minél jobbak és többek boldogításának s a jövő lassú készítgetésének szentelni eltökélé. Kiment falujára, s míg itt jobbagyira oktatás, alkuk, váltások, példa és buzdítások által minden jót halmozta mit halmozhata, sőt veralkatja s karaktere hevében néha azokat is kényszeríté igyekezetre és jómódra, kik igyekezők és jómóduak lenni teljességgel nem akartak, — egyszersmind közösületbe tevő magát mindazon magányos férfiakkal vagy kisebb nagyobb egyesületekkel, melyeket és kiket országszerte valamely közhasznú munkában és célra sikerrel fáradozni tudott, s azokat mennyire töle telt, pénz- és tanács-segedelmezéssel gyámolítá; szóval a tüzes és túrheteretlen hazafiség hevét nála egy szelídebb s rendszeresb philanthropia látszott fölváltani. Ilyes philanthro-

piai utazási egyikében történt az, hogy a fönnérin-
 tett időben és helyen a széphírű és lelki Szeré-
 nyivel megismerkedett, s rövid időn a jeles, a
 tanult, a nemes, a vele rokon, de az övénél sze-
 lidebb, nyájasabb, s annál vonzóbb gondolko-
 zású, végre az őt bámuló s hozzá egész szívvel és
 szeretettel tapadó ifjut annyira megkedvelé, hogy
 őt emelni, ragyogtatni s boldogságát a szó legel-
 ágazóbb értelmében eszközölni s megalapítani
 lángkaraktere s aczélakarátja egész erőjével ma-
 gában eltökélé. Ő volt az, mint láttuk, ki Szeré-
 nyivel a pozsonyi meghívást elfogadtatá, csak
 azért, hogy őt a nevelői szűk körből és nyügből
 kiemelje; ő volt az, ki vele az elindulás napján
 Budán kocsira ült, csak azért, hogy pályája iránt
 útközben értekezhessek, s őt pozsonyi, rég mel-
 lőzött ismeretségével személyesen bemutassa; ő
 végre az, ki Szerényit, midőn ez neki az ismeret-
 len széphez gerjedt szerelmét a szenvedély egész
 hevével s vigasztalatlanságával elbeszélé, e szere-
 lemre nemesak buzdítá, hanem annak célhoz
 juttatására a pillanat csodálatos elragadtatásá-
 ban szavát és életét leköté.

Ennyit veltünk szükségesnek az olvasó érte-
 sítésére előrebocsátani; most lássuk utazóinkat.

Útasaink, nem a legharmóniásabb quatuor, az alatt a harmadik postát is meghaladják, megháltak, reggeliztek s épen fölültek ismét a nélkül, hogy a mellözhetetleneken kívül a közeledésnek és bizodalomnak legkisebb szavát is ejtették volna egymás iránt. A báró, t. i. megértvén még a fogadóban társától, hogy a fiatal s igen badar beszédű urak épen nem a legnagyobb sietséggel és szívességgel fogadják kérelmét, most már az incognitónak, melyet eleinte merő ötletből s nagyúri szeszélyből veve föl, folyvást és szigorú megtartását akarja, s a szerint adá ki társának parancsait. Ifjaink, kik tulajdonukban érezék magokat s vendégeikben, nem kevés meglepetésökre, semmi közeledni, sőt inkább zárkózni akarást tapasztaltak, folytonos hallgatással tisztelék ugyan e szándékot, de részökről viszont legkevesebbet sem tevének olyast, mi új-vágyat, faggattatást vagy bármi közeledést mutathatott volna. Ez a nem várt gög és megvetés, mint nevezé, mélyen bántotta az öreg bárót, s ő bánva most, hogy a siethetés okáért ennyire leereszkehdhetett, daczosan és hidegen, mintegy számkivetett fölség és mint olyan, ki kegyelmet ad, nem vesz, veté meg magát a hintó sarkába, s csak néha legelteté szemeit a vele szemközt ülő kabátoson, ki a nemszólhatás kínjaiban hol jobbra, hol balra feszengett, s csillogó nagy szemeit és

arczának rángatag játékát majd a bárón, majd a két ifjun kérdőleg jártatá. Szerényi sokkal inkább el vala szívével, Olympia képével s új kétes kilátásaival foglalva, s barátjával az éjen át folyt értekezések által sokkal inkább kielégítve, hogysen a folytonos hallgatás a kocsiban a legkisebb terhére lett volna; de Romfy, ki már tegnap únni kezdé e helyzetet, melynek feszességét s oktalan huzamosságát szintoly sértőnek mint nevetségesnek találá, ma, a második napon, s midőn az együttütazás vége közeledett, önméltósága alatt tartá a viseletet tovább is szenvedni, azért is, mihelyt a kocsi a falun kiére, szerény udvariassággal a báróhoz fordult s

— Uraságod tehát, mint hallom, a csinos kis Győrbe szándékozik? — kérdé.

— Én nem vagyok uraságod; — felele a báró hideg finomsággal.

— A méltós . . . — akará a barna kabátos mondani, de a báró pillanati elnémíták.

— Tehát *kegyed*, mint hallom, Győrbe szándékozik? — ismétlé nyomatosabban Romfy.

— Én *nem* megyek Győrbe; — válaszolá végre s erőködéssel a kérdezett.

— Nem-e? Úgy tehát tessék megparancsolni, hova utasítsuk innen túl a kocsit, mert én és tisztelt barátom eddigi tervünk szerint ma délre Győrbe szándékoznak.

A báró itt egyet ránta bal vállán, mintha onnan valamit le akarna rázni, s a kabátos, patrónusának zavarát látván, fölszabadítottak hitte magát az álnév felröptetésére.

— A méltóságos báró úr, — úgymond sietve és korholó gravitással, — tulajdonképen Pozsonyba szándékozik; de Győrön keresztül. Egyébiránt a baleset, azaz szerencsétlenség, mint már szerencsém vala említeni, mely útközben érte, sokkal mélyebb gyászba és szomorúságba ejtette szívét, hogysen henye s pusztá új-vágy, azaz újságkivánás, szülte kérdézősködésekre felelni kedve volna.

— Oh, az más! Már úgy engedje meg méltóságod, — szóla könnyű kitéréssel Romfy, — hogy miután a nekünk kedvező véletlen már másod napon tartja ily szoros és részvevő közeliinkben, szívfájdalmán, melynek nagyságát, és mélységét én tökéletesen méltánylom, szánakozzam, s figyelmét némi enyhületül azon még szomorubb esetre fordítsam, mely, mint igen jól emlékezik nagyságod, ezelőtt épen tizennegyed nappal Londonban történts a nemes angol népnek igen nagy többségét szinte a legméltóbb aggodalmakba és szívfájdalomba ejtette.

A báró itt még nagyobbat vonított bal vállán, s arczának eleven mozgása világosan láttatá, hogy a beszéd által fölötte kellemetlenül van érintve.

— Oh, én tökéletesen hiszem,— folytatá a jelt szándékkal félremagyarázva Romfy,— hogy nagysád, mint minden fölvilágosodott világpolgár, sajnálja e tettet s lord Melbourne és miniszteriuma leléptét egy, az egész emberiséget sújtó csapásnak tekinti.

A báró most jobbik vállát is fölrántá, s a nagy szemek, melyeket a kabátosra vetett, nyilván elárulták, hogy valami nyomasztja kebelét, mitől menekedni szeretne, de nem tud. E pillanatot fölbátorítá a mindenkor harcukész fidus Achatest, s

— Tudja meg, uraságod, — úgymond vakmerőséggel Romfyhoz, — hogy ő méltósága egy a waterlooi győztes elveinek leghivebb s legelszántabb pártolói közül.

— Nem, ezt nem. hihetem, uram; én ezt nem akarom hinni — felele Romfy a csodálkozásnak és szomorúság oly tökéletesen utánczó hangjával, hogy a bárónak akaratja ellen is sötét szégyenpirulat futá el arczait, s ajkai vonagló mozgással önvédelemre nyíltak.

— Uram, — úgymond remegő szózattal s csak rosszul rejtegetett dühhel, — akárki legyen az úr, tudja meg, hogy én épen *nem* vagyok az angol whigismusnak és csalárdul úgynevezett reformismusnak barátja.

— Nem? és ha szabad kérdezni, miért nem?
— kérdezé Romfy.

— Azért nem, uram, mivel nem szeretném azoknak számát bármely országban is szaporodva látni, kik kevés értékkel a függés és fenyíték alól kiszabadulván, a régi jogok taposásával s a vagyonosok kirabolásával fognák ez ostoba jótettet meghálálni.

— Kirabolásával? — kérdezé csodálkozva Romfy.

— És még azért nem, uram, mivel máris sok olyan embert tudok a hazában, kik egy értetlen philanthropismus, reformismus, liberalismus örve alatt a szegénységet és pórságot jogtalan követelésekre és hiú reményekre bujtogatják, embereket, kiknek tolljuk kard, nyelvök gyilok, beszédjük lázítás, czéljuk gazemberség.

A kabátos arcán öröm és diadalni kacaj valának láthatók.

— Hiszem, hogy a búró úr itt minden czélzás nélkül szól; — megjegyzé nyugalommal Romfy.

— Magyarázza az úr szavaimat, a mint tesszik. Én senkinek nevére nem fogom ezt mondani: ez az; és senkinek nevére nem mondom ezt: nem az.

A kabátos elfehéredett.

— Kocsis, megállj! — riada mennydörögve

Romfy, egy ugrással künn vala a kocsin, kirántá az előülés hosszában fektetett kardokat, s az egyik markolatját a bárónak benyújtva a kocsiba:— Kard, ki kard! úgymond, a mire törvény nincs, ott legyen a szokás a biró. Védje magát kegyed.

A báró még mélyebben húzá magát a kocsiba vissza.

— Kegyed egy szemtelen, hitvány rágalmazó. Védje magát kegyed!

A báró nem mozdult.

— Kegyed egy meggondolatlan gyáva gyermek, ki egyik pillanatban az erősb férfiún paczkázni mer, s midőn a másikban kérdőre vonatik, sírva fakad. Hus és kobak, védje magát kegyed.

A báró elsápadt; ujaki reszkedtek.

— Elég! ne tovább! — kiálta egy szózat, a Szerényié, ki fölállott, a benyújtott markolatot megfogá, s vele a meglepett Romfy előtt terme. — A báró úr, — úgymond, — az én erőmnek, úgy látom, megengedi, hogy e vitát helyette kivívjam. Ha csak vér moshatja le a szennyet, mely mindkettőnket ére, omoljon érte az enyém, ne az övé. Romfy véd magadat!

— Esztelen! — mondá egy hosszú szünet után Romfy, s kardját szomorúan leereszté. — Esztelen! ki tenkebeledbe szúrod a vasat, hogy azt, ki veled nem gondol, megkíméld. Adja az

ég, hogy soha meg ne bánd! — Elég! én mindent megbocsátok. — Itt kardját hüvelybe bocsátá.

Szerényi, ki folyvást vívó helyzetben áll, a báróhoz fordult, s — Meg van elégedve a báró? kérdé nyugalommal s szelíd elszántsággal. A báró bús-nyájasan integette fejével, mintha ezt mondaná: meg vagyok; — s most Szerényi is hüvelybe bocsátá kardját, fölült barátja után a kocsiba, megfogá annak kezét, megszorítá azt, s a szeretet és hódolat legolvadóbb kifejezésével mondá: I thank you.

Mihelyt útsaínik Győrben a fogadóban különváltak, Romfy és Szerényi névjegyeket vevének elő, s azokat ily tartalommal: «Romfy táblabíró, Pozsony, Napfogadó» és «Szerényi Lajos, ügyvéd, báró Fényvály Fülöp titoknoka s ügyvivője, Pozsony», volt útitársaikhoz beküldötték. A szolga, megtérve, jelenté, hogy az öregebb úr, miután a jegyeket nagy megütközéssel átolvasta, elfordult, s mindakettőt gondosan tárczájába tevé; azután ismétlé parancsát, hogy a postán egy külön gyorskocsi rendeltessék, s ha lehet, nyomban inditassék meg. — Romfy ezt hallván, vevé kalapját, elsietett, s midőn egy jó óranegyed múlva belépett:

— Tudod, kivel jöttél? — kérdezé Szerényit

— Nos?

— Báró Fényváry Fülöp ő méltóságával.

— Micsoda?

— Igen. Mit fogsz cselekedni?

— Én — biz azt tartom, jelentem magamat, ha csak megköszönésre is.

— Oh, mindenesetre! Egy szép kisasszony is van a háznál, comtesse Olympia.

— Micsoda?!

— Igen, Olympia. Lásd barátom, mindez nekem csak most jut eszembe, midőn a postáról hazajöttem, s ott a bájnok duelláns nevét kifürkésztém.

— De, az Isten szíriamére kérlek, Olympiának atyja!

— Nincs különben, barátom. Én az öreg bárót sohasem láttam, nevét és házát csak hírből ismerem. Azonban a múlt hónap elején egy hangversenyben vagyok, egy ismeretlen dámát s mellette egy szép fiatal hölgyet látok az első sorban; kérdem, kicsodák: Fényváry Olympia bárókisasszony és anyja, született M^{re} grófné, Pozsonyból. Én neked a dolgot mindjárt akkor akartam említeni Pesten, de azon ízben sem őket, sem téged nem láttalak többé, s utóbb név és találkozás annyira kirepültek emlékezetemből, hogy csak épen most, midőn e nevet ily szokatlan

körülmények közt kell ismét hallanom, jutott ama találkozás is eszembe.

— Rettentő! borzasztó! — én oda vagyok!

— Én nem látom okát, miért lennél oda, és épen *most*. Te fölmégy Pozsonyba; föllépsz a bárónál; s meglátod, mint fogad. Ha jól: megmaradsz, s meglátod mint fogad leánya. Ha jól: érted-e? a leány tied lesz; abban ne kételkedjél. Ha pedig a báró rosszul fogad, ott hagyod őt, s a leány, ha szeret, mégis a tied lesz. Ne félj semmit, bízd reám a dolgot. — Csak azt az egyet ígérd meg, Szerényi, hogy engemet mindenekről korán és teljesen tudósítasz. Ígérd ezt nekem?

Szerényi e beszédből csak igen keveset hallott s még kevesebbet értett, annyira el volt a helyzet különösségétől és szövedékeitől kábítva. Csak midőn barátját az utolsó szavaknál kinyújtott karokkal maga előtt látta, omlott karjaiba, s egy hosszú ölelés, egy elfojtott zokogás enyhített valamennyire keservén.

A két barát mély, de különböző gondolatok közt vevé magához a rövid és szótalán ebédet, s csak miután magokat az út hátra volt részén s másnap Pozsonyban bővebben kibeszélék, váltak el valamennyire derültebb kebellet egymástól.

Midőn Szerényi magát harmadnap a bárónál jelentette, arcza halvány volt, tagjai remegtek,

szemeit lesütötte. A báró azonban nem hagyta őt sokáig várakozni, s midőn az ifju valamivel bátrabb arczczal s tiszta, szép szemeivel megállott előtte, némi zavarral s udvarilag, de bizonyos erőtetett nyájassággal, így szólott hozzája: — I thank you, Sir. Isten hozta Szerényi urat! Az úr nekem tegnapelőtt fontos szolgálatot tett, s nekem szándékom azt csekély erőm szerint meghálálni. Az úr, mint nekem írta, egy akadémiái tanítószékért folyamodott, s bírái által, mint hallom, ajánltatik. Én minden befolyásomat oda fogom használni, hogy az úr czélt érjen, s a kinevezés hova hamarább megtörténjék. Azalatt a közöttünk levő alkü és viszonyok megmaradnak. Dolga nem sok lesz az úrnak, legfontosb, minnek rendbehozására fölkérem, némi tiszteimtől beadott s valamennyire elkesett számadások lesznek, melyek minél előbbi áttekintésével igen le fog az úr kötelezni. Egyébiránt lakával s egyéb alkalmazásával meg lesz olégedve.

Szerényi meghajlott, s menni készült.

— Még egyet! — nekem egy leányom van, kit nagyon szeretek. — Én az úrról minden jót hallottam. — A gyermek föltette magában, hogy az angol nyelvet is megtanúlja. — Az úr tud angolúl. Ha majd neki és anyjának ideje lesz, nézze által az úr fordításait; meglátja, gyönyörködni fog a leány elméjében.

Szerényi itt újra meghajlott; s a báró esengetett. Két ajtó nyílt meg; a mellék- s az előszobáé, mely utóbbin az inas lépett be. — Papa! hallatszott a másikon, s valaki az ajtót félig benyitotta. — Impi, — szóla a báró, — mondd meg anyádnak, hogy egy óra múlva én és Szerényi úr meg fogjuk látogatni. — Egy pillanat, egy lángpirulat, s a kisasszony a másik ajtón elrobogott. Nyomban utána az inas lépett be, és Szerényit, ki nem tudta hol áll, mit szól, mit csinál, csinos szobáiba fölvezette.

— Mama, ő az! — mondá, mihelyt anyjához ért, s még mindig remegő arczezal s remegő szózáttal Olympia.

— Kicsoda? — kérdezé a grófné.

— A városligeti hős!

— Leány! — inte szelíden ujjával a grófné.

— Anyám! — felelé ez, s jó mamájának nyakába borúlt, össze meg össze csókolta azt, enyelgett és kaczagott, szaladgált s kezeit dörzsölgetté, majd a zongorához ült és dalolt: szóval, vígságnak, jóságnak s gyermeki szeretetnek annyi és oly édes jeleit adá, hogy a grófné mosolygott egyetlen leánya ártatlan örömein, melyek különben is a leányéletben oly rövidek és szépek! s nem látta szükségesnek a tárgy iránt komolyabb intésbe is ereszkedni.

A mik következtek, könnyen kitalálják olvasóink. A két dáma, a grófné és leánya, Szerényit mindinkább megkedvelék. Valóban az ifju maga volt a jóság, a szerénység, a szorgalom, a gyöngéd figyelem. Soha egy szó a városligetről; soha egy szó a szerelemről; soha egy szó a kihalt reményekről. De midőn a kisasszony az angol leczkék alatt oly kimondhatatlanul édes szózatot olvasott, vagy a két nyelv különbözőségi és finomsági fölött oly kedves elmés megjegyzéseket teve, s az ifju előtte ült és hallgatott; vagy midőn a kisasszony a harmadik és negyedik hétben a leczke után mintegy köszönetül a zongorához ült s rajta oly különös ügyességgel, lélekkel és kifejezéssel játszott, s az ifju mellette állott, hogy a jelkönyv lapjait forgassa, és ismét nézett, látott és hallott; akkor, igen akkor nem egyszer történt az, hogy az ifju szemei elandaldodtak a leány alakján, eltöltek könnyekkel, s ő úgy vala ott, mintha minden életművezeti egy hosszú szünet alatt elakadtak volna. A kisasszony szava és játéka ilyenkor ingadozni kezdett; de Szerényi ugyanazon pillanatban a grófnéhoz szólott, a legérdektelenebb tárgyakat hozzá érintésbe, s csakhamar, hivatalos dolgokat véve ürügyül, előre kikért és kinyert szabadságakint a leghidegebb csend és nyugalom színével eltávozott. De szobájába érve, ledobá könyveit, pamla-

gára dőlt, s itt szabad folyamot engede könnyeinek, bánatának, kízó keservének. Majd fölkapá guitárját, keresztül harsogott annak reszkető húrjain, s a csak félig enyhült kebel keserveit a legömlőbb, legnehezebb s legharmoniatelibb énekben pihegte ki.

Újabb szerencsétlenség. E dalok a második emeletből nem zengedezhettek el mindig az első fölött hallatlanul. Egyik este, midőn Szerényi a társaságba lement, s miután az nap és már többször azelőtt, Schillernek *Patak melletti ifjút* a leglelkesebb kifejezéssel dala, a kisasszony alkalmat vön magának neki mintegy elmenőben ezt mondani: — Szerényi ur, köszönöm az élelményt, melyet dalaival szerez; tudja-e, melyik dalát szeretem legjobban? Azt a melyikben ez van: *Fraget nicht, warum ich traure!* . . . s a kedves hölgy a kíséret accordjait veré a zongorán és eltűnt. — Szerényinek úgy tetszett, mintha utána kellene rohannia, térdre omlania előtte, mindent, mindent megvallani és meghalnia. — Később az lehetett észrevennie, hogy a kisasszony Szerényit fölötté dícsérte, az ő társaságát mindenkor kikérte, az ő társaságában mindenkor legjobban mulatott, s nem egyszer nyilván mondotta, hogy mindazon férfiak közt, kiket ismer, Szerényit becsüli legtöbbszörre.

Nyolczadik hétre Szerényi kinyilatkoztatá ba-

ratjának, hogy a helyzetet tovább nem tűrheti. Sápadtan és elsoványodtan jöve hozzá, hogy az ejet nála töltsse, s itt, miután a legnagyobb hűséggel s körülményességgel előadá a dolgok fekvését, azon szilárd nyilatkozással végzé beszédét, hogy ő kötelességének ismeri a Fényváry házat elhagyni, s e szándékát a bárónak legközelebb s legjobb móddal tudtára adni. Romfy, miután őt végig kihallgatta, hideg nyugalommal csak ezt válaszolá: — Jól vagyon! — s a barátok néma öleléssel váltak el egymástól.

Midőn másnap Szerényi a báróval akara szólni, ez a grófnénál volt, s ott szokatlanul sokáig mulatott. A tárgy, mely közöttük fenforga, nem volt egyéb, mint comtesse Olympiának férjhez adatása, melyet a grófné több és különféle tekinteteből, most már a kisasszonynak 16-dik évébe leptekor, elintézendőnek hitt. Gróf Bölaky, — mondá, — ki szintén egyetlen fiú s oly fölséges két uradalomnak örököse, már a múlt télen oda volt Olympiáért, s most, mondhatni, egészen bódult a leányba, s neki, a grófnénak, mint darázs, szüntelen körüle dong, hogy az Isten szerelmeért adja már neki az angyali comtesset s vessen vele kínjainak véget. Impinek sem vala kifogása a gróf ellen, s most sincsen; örömet kaczag vele, mulat vele, tánczol vele, s nem bánja, ha a világ egy párnak mondja is a magas, vékony gróffal.

Szóval: a leány okosabb, hogyses e szép parthie ellen kifogása is lehetne, s *ideje* (e szóra a grófné különös nyomást tett), hogy sorsa és szívállapota egy hozzá illő rendelkezés által végképen megállapíttassék. — Az atyának mind e nézetek s anyai észrevételek ellen legkisebb ellennézete vagy észrevételei nem voltak, fölteven t. i. mit fölteve, hogy szeretett Impije a gróf iránt hajlandósággal és szíves indulattal is viseltetik; mi úgy levén, ő a gróf részéről teendő nyilatkozásokat örömmel elvárja, s a grófnéra, mint anyára, bizza a tervnek Olympiával leendő közöltetését s ünnepélyes kinyilatkoztatását.

Impi e nyilatkozást, hidegen, lehet mondani, részvétlenséggel fogadá. — A mint parancsolja, anyám; — ez vala válasza. A kedves hajadont elhagyá egy idő óta enyelgő vígsága, s a gondolkozás, melázás, magánykeresés órái sűrűbbek valának napjaiban, az álom nehezebben lépó el éjeiben. A zongora és jelkönyvek heverték; angol leczkék már szinte két hét óta nem tartattak. Azonban a menyasszonyi készülétek megkezdődtek. Szerényi volt az első, kivel az újságot maga a kisasszony tudatá. — Tudja-e Szerényi úr, hogy én férjhez megyek? — így szólott hozzája mindjárt azon este, melyen a grófnétól az ünnepélyes nyilatkozást vevé. — A legnagyobb örömmel hallottam, kisasszony! — felele

Szerényi, de oly bús hangon, mintha a kisasszony halálát vette volna hírül.

Egy újabb hét múlt el, az eldöntő napok közeledtek, s egy kicsiny kis történet lőn oka, hogy a dolgok más fordulást vettek, mint milyenre számolni lehet. Szerényi t. i. egy este a báró terméin keresztül annak levéltárából jöve ki, hol irományokat szedett rendbe. A közteremben a kisasszonynyal találkozott, ki egy pillanatra a közel társaságból épen most kocsizott haza egyedül, s a fáradásnak, a bűnnek, a kétségbeesésnek minden jeleivel sietett szobái fele. Kettecskén itt találkoznak először. Olympia első pillanatban meg van lepetve, körülmező, azután egyenest Szerényinek tart.

— Szerényi úr, — ugymond, s kezeit annak kezeire teszi, — vigasztaljon engemet, én oda vagyok, — én meghalok!

— Comtesse?!

— Szerényi úr, edes jó Szerényim, én a grófot nem bírom szeretni.

— Nem? — S kit szeret a comtesse?

Olympia lesüté szemeit. — Én — ugymond — senkit sem szeretek.

— Olympia! senkit? — kérdező az ifju, ugyanazon hangon, melyen a város ligetében ezt mondá: — Nevedet, szép alak! — Lehajlott hozzája, s az angyalok, kik látták, kik örködtek e

szűz, szent szerelem fölött, tudják, miként a két ajak egymásba csukódott. Ez egy csókban minden meg vala mondva; a nagy, a került, a rettegett nyilatkozás megtörtént.

Olympiát azon este nem lehetett megismerni. Futott, nevetett, kaczagott, játszott, beszélt, mindent lelkesen, mindent szertelenül. Anyja félni kezdett, hogy valami baja történt. Szerényi másnap levelet kapott Bécsből, hogy professorrá ki van nevezve. Ment, futott Romfyhoz, s itt neki e két nagy dolgot nagy pihegve, nagy nehezen elbeszélé. Romfy sokáig komolyan hallgatott.

— Meg kell kérned a leányt! — így szóla végtére sötét méltósággal.

— Van eszed? — kérde a meglepett Szerényi.

— Meg kell kérned a leányt, — ha mondom.

— Úgy de az Istenért, barátom.

— Nem vagy becsületes ember, nem vagy férfi én előttem többé, ha őt meg nem kéred.

S Szerényi ott állott, mint egy sószóbor, s vejeje, úgy látszott, egészen elapadt. — Végre egy hosszú, mély sóhaj szorult ki kebléből, és e szó: Megkérem!!

— Igen, meg kell őt kérned, barátom. Keserű a lépés, az igaz, de elkerülhetetlen. Egyéb-iránt is, azonkívül, hogy ez az egyetlen mód, melyen most becsülettel visszaléphetesz; e lépés

együttal a legjobb oszlató szer, mely e viszonyzavarnak elemeit tisztán külön fogja választani. Ki fog most tetszeni, mennyire szereti az atya leányát, mennyire előítéleteit; ki fog tetszeni, mennyire ragaszkodik a leány tehozád, mennyire feleihez.

— Oh kérlek, ne sértsd őt; Olympia engem a legtisztább s legforróbb indulattal szeret.

— Ha én azt tudnám! — mondá csodálatos, szinte borzasztó kifejezéssel Romfy; — ha nekem a leány szelleméről, karakteréről csalhatatlan bizonyítványaim volnának!

— Barátom, értsük egymást. Én mélyen érzem azt, hogy Olympia érettem mindenre kész, csak a szégyenre nem; — arra nem, barátom, hogy szülei iránt engedetlen legyen; arra nem, hogy velem a professori port és alacsonyságot megoszsa. Ne kívánj lehetetlenséget az emberektől. Én a legszerencsétlenebb vagyok a világon; de mit tesz az, mit az, ha én e búmban meghalok is. De igen, te jól mondád, nekem meg kell mutatnom előbb, hogy én érette mindent, a legrettenetesbet is, a szégyent is, el tudom viselni; hadd lássa meg, hogy nem vagyok méltatlan ő reá, hanem a végzet, a világ, a század igazságtalanok én irántam.

Romfy itt szomorú barátját ölébe szorítá, s bár maga is csodálatos szándékok s érzemények

között hányaték, mennyire mindkettőjük állapota engedé, vigasztalá: — Légy férfi, barátom, — így szóla, — még nincs elveszve minden, s én még remélek. Meglátjuk, mik történnek. Ha te megtetted a magadét, hadd engemet is megtenni a magamét. Tudod, megesküdtem, míg Romfy él, addig *Szerényinek nem szabad elveszni!*

Új ölelés, s az ifjak elváltak. Szerényi érzette, hogy életének legsúlyosb, legterhesebb szakába jutott. Megkérni a bárótól leányát, teljes lehetetlenségnek, sőt képtelenségnek tetszett előtte; és mégis elhagyni ezt azok után, mik történtek, elhagyni őt azon száraz nyilatkozással, hogy neki kötelessége a tiltott, a kilátástalan szerelemmel fölhagyni, vigasztalja azután magát a leány a mint lehet, — nem, erre szintén nem érzi magát elég pulyának. Tehát menni? maradni? mit tenni?

In dubio abstine; ezt tartja a morál. Szerényi is iszonyú főfájdalmak örve alatt elzárkózott, s szobáját három huszonnégy óra alatt nem hagyta el. A kisasszonyt első nap reggelén csodálkozás, delén nyugtalanság, este szomorúság foglalák el. Második nap délelőtt fölküldé komornáját, kérdeni, mint vagyon Szerényi úr. A komorna azon válaszszal tér vissza, hogy a teins urat egész öltözetben a kanapéra dölve, halálsápadtan és könnyes szemekkel találá. Midőn

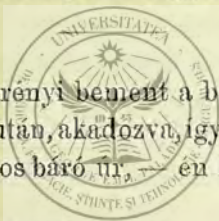
belépett s a comtesse nevét említette, a teins úr fölugrott; földerült, de csakhamar visszaesett ismét s szomorúan ezt mondá: — Köszönöm, jól vagyok. — Délután a kisasszony azt kérdezé, evett-e Szerényi a tésztából és sültből, melyet neki a szakács fölkülde. Lóri azt felele, hogy a titoknok úr egy pár kalánka levesen kívül nem evett semmit. Este hasonló válasz; a comtesse szörnyü ijedelmek közt hányaték. — Harmadik nap reggelén a comtesse így szólott Lórihoz: — Lóri, az Isten szent nevére kérlek, mit csinál Szerényi? — Nagyságos comtesse, — felelé Lóri, — a teinsúr a kanapén fekszik és nem szól semmit; holnap reggelig, ha így megy, vagy meghal, vagy meg... — Ah! — sóhajtja föl kínosan a comtesse; délben lázt kapott s le kellett fektetni. — Midőn ezt Lóri Szerényivel közlötté, ez egy zsebkönyvet, a *Forget-me-not* említett kötetét adá neki által a comtesse számára. — Benne e levélke volt:

«Comtesse! Szándékom, holnap reggel megkérni a comtesset atyjától, a báró úrtól. Ha a comtessenek e szándék iránt észrevételei vannak, azok szerint fogja intézni minden lépteit
Szerényi.»

Késő éjtszakán a comtesse csengetett, előadatá magának muzsikai jelkönyveit s írószereiből a vörös ónat. A könyvekből kikeresett egyet, egy sort aláhúzott benne, s a könyvet Lórinak

általadá. — A kikeresett darab Göthének egyik dala volt, muzsikája Schuberttől; a benne hoszszan aláhúzott sor ez: *Main einzig Glück auf Erden ist dein Wille.*

Midőn Szerényi e sort másodszor elolvasá, vevé kalapját s barátjához ment. Mihelyt Romfy e sort először elolvasá, ezt mondá: elég! — s ruháihoz nyúlt, hogy felöltözködjék. Egy óra volt éjfél után. — Ki akarsz menni? — kérdé Szerényi. — Nem; felöltözöm. — Mi szándékod van. — Ne kérdezd; *holnapután* reggel látjuk egymást.

Másnap Szerényi bement a báróhoz, s a szokott bókolatok után, akadozva, így kezdé beszédét:

— Méltóságos báró úr, — én K*-ra ki vagyok nevezve.

— Szívemből örvendek.

— És szándékom, minél előbb meg is házasodni.

— Miért ne Szerényi úr?

— Én comtesse Olympiát szeretem, báró úr, s comtesse Olympia szeret engemet.

— Micsoda?

— És ha lehetetlen, hogy a báró úr e szövetségben megegyezzek, jelentem, hogy én holnap reggel Pozsonyból elútazom.

— Azt remélem! — felelé a báró a legfenye-

getőbb szózattal, szikrázó szemekkel, s oly düh-
hel, mely ökleit összeszorítá, szavát elakasztá és
egész gyöngé testét megremegteté. Szünet követ-
kezett, mely alatt Szerényi nyugodt, kérdező pil-
lanattal a báró szeméin függe. — Inkább ma,
mint holnap! — szóla ez végtére s karjával egy
heves mozdulatot tett az ajtó felé. Szerényi meg-
hajlott s csendes léptekkel eltávozott.

Ez órától fogva a különben oly csendes, nyu-
galmas ház fenekestől föl látszott fordultnak.
Ajtók ropogtak, cselédek futkostak, vagy félénk
csoportokban meg-megállottak, s föl-föltekint-
gettek a második emeletbe; a comtesse sírt, a
báróné bomladozott hajjal futkosott a termeken
keresztül; egy idegen, barna zömök urat láttak
az első emeletre fölmenni, s ott Victorral, a báró
komornokával, egy pár szót váltani s ismét el-
sietni. Ez Romfy volt, kit még ugyanaz nap a
várhegyen s a városnak több kisebb-nagyobb
útczáin s házaiban leheté látni, s ki csak késő
este tért a fogadóba egy pár pillanatra vissza.

Elfeleedtük olvasóinknak mondani, hogy a
báró ezt a rettenetes embert, mint Romfyt ne-
vezé, mindjárt a kihívás utáni szándéka szerint
in actum majoris potentiae pörbe akará idéztetni;
de midőn Győrben a névjegyekből megérté, kik-
kel legyen dolga, egyszersmind látá, hogy azon
ifjut, ki neki akkor oly nemeslelkűleg védelmére

kelt, s kit a sors minte gy köszönet végett az ő házához vezetett, sohasem fogja a törvény előtt neki, a bárónak, kedvező nyilatkozásokra bírni, fölhagyott e szándékkal annyival is inkább, mint-hogy elv és hajlandóság szerint minden nyilvános vitatkozásnak, feszegetésnek és névhurczoltatásnak, kivált a vármegyék előtt, esküdt ellensége volt. De ha fölhagyott is a nyilvános üldözés szándékával, valahányszor e név és ember négy szem közt előkerült, nem mulasztotta el félénk és vonakodó ábrázattal reá, mint a kornak és hazának egyik leggonoszabb s legveszedelmesebb emberére, a beszélőt figyelmeztetni; keblében pedig az iszonyúnak képe annyi ijedelem s veszély érzetével vala párosítva, hogy meg- és fölrettent, valahányszor e nevet előtte véletlenül említék, vagy a fenyegető férfiú alkalmainak megjelent. E lélekállapotot Szerényi a báróban eleitől fogva igen jól gyanítá, s nem kellett semmi érintések arra kérnie barátját, hogy lehető találkozásoknál a báró érzéseit, mennyire becsület engedi, kímélje; mit ez különben is föltett magában.

Este kilencz órakor a zaj, mely e nevezetes napon a Fényváry házat megrázkódtatá, végre lecsendesedett. A báró és báróné szótalan komolyságban ültek az asztalnál, melynek fogásait szótalan cselédek halk lábtötopogással hordozák

föl.— Fönn, a második emeletben, két ablak vala világítva, s benn egy férfialakot leheté látni, különmemű nyalábbal ide s tova hajlongani. Szerényi volt, az útra készülő. Tizedfélkor egy sötét, sugár nőalak kopogott alant a kapus ablakán, s midőn ez kinézett, egy kised levelkét nyújta föl, esdve az Isten szent nevéért, hogy azt Victor úrnak, a komornoknak, tüstént adják által. Tizenegyor a báró csengetett s magát Victor által ágyba segítetté. Húsz perczel azután Victor betekintett a kulcslyukon, vevé kalapját, kiment lábhegyen, s az ajtót maga után betámasztá.

18*-ben, februárius 17-én, a pozsonyi várharang épen elkonga az éjfelt, midőn báró Fényvály Fülöpnek nyugtalan álmában úgy tetszett, mintha valaki ujjával kebelét illetné, egyszersmind fülében borzasztó hatással e szavak csengettek: Fényvály Fülöp, kelj föl, egyiknek közülünk meg kell halni!

A báró fölnyitá szemeit s oh, irgalom! a rettenetes alak ott állott előtte, halvány, halálhargos arczczal, s hófehér iszonyú ujjával keblét illetve. Az első perczben a báró ütere elakadva látszott. A másodikban a csengetyűszalag felé emelé szemeit. — Hasztalan! — mondá hideg,

kemény, reményölő szózattal Romfy, — mert ő volt, — nincsen közelünkben senki, az ajtókat én magam csuktam be, s nem kell figyelmeztetnem a bárót, hogy minden zaj, a legkisebb gyanús mozdulat életveszedelmes.

— Mit akar az úr tőlem? — kérdezé tompa s elhaló szózattal a báró.

— Csekélységet. Annak egyszerű kinyilatkozását, hogy a báró leányát szereti, s annak szívetét nem akarja lánygyilkos kezekkel megfojtani.

— Oh! — mondta a báró, s a selyemtakarót félreveté. Romfy lehajlott, a himzett papucsot lábára voná, a selyemköpönyeget föladá s kart nyújta, hogy a bárót asztalhoz vezesse. De ez visszahúzá kezét, s keves, de ingadozó léptekkel az íróasztalhoz ért.

Romfy jobb karjára támaszkodva, lehajlott elébe, és olvasá: — Alólírt megkérdeztetve Romfai Romfy Sándor birtokos és táblabíró úr által, micsoda szándékkal legyek egyetlen leányom, Fényváry Olympia leendő kiházásítása iránt, megfontolván: hogy Szerényi Lajos ügyvéd urat nemcsak egynek ismerem a legjelesebb s legtökéletesebb erkölcsű fiatal emberek közül, hanem ő benne épségemnek, sőt életemnek egy ízbeni megmentőjét is őszinte lélekkel kell tisztelnem; és megfontolván: hogy e nevezett úr és leányom,

Olympia között minden tilos csábításon kívül a két részről a legtisztább s legerősebb szerelem támadt s uralkodik: kinyilatkoztattam s ezennel is kinyilatkoztatom, hogy nem tartanék a világ előtt számot a becsületes ember és jó atya nevére, ha e szövetséget tiltanám, halasztanám, akadályoztatnám, vagy miatta egyetlen leányomnak törvényes örökén bármi alku vagy végrendelet által legkisebb csorbulást ejtenék. Nevezetesen . . .

— Nem, semmit, míg én élek! — kiáltá a báró.

— Legyen! — válaszolá Romfy, és a sort kitörle.

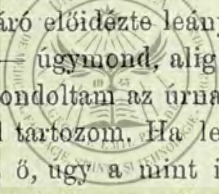
— Pozsony, februárius 17-én 18** Romfy Sándor.

A báró tollat veve és nevét aláírá. Romfy vevé az írást, összehajtá és oldalzsebébe rejté. Ekkor a báróhoz fordult:

— Báró úr, — úgymond, — köszönöm; most még csak ezt: Én szavamat sohasem szegtem meg, hazudni nem tudok. E szómra és bitemre esküszöm az úrnak, hogy én csupán addig mulatok Pozsonyban, míg e nyilatkozás teljesítve lesz, azaz: legfőlebb négy napig, de addig itt leszek. Azontúl elhagyom e hazát, s mi ketten az életben nem fogjuk látni egymást. Végre bizonyossá teszem arról is az urat, hogy e lépésem-

ről sem Szerényi, sem Olympia, sem senki e világon nem tud semmit. — Ajánlom magamat.

Midőn Romfy az ajtót kinyitá, kilépett és elment, a báró visszadőlt székébe, közel az ájuláshoz. A külsőkben gyakorlott figyelmező t. i. észrevette, hogy a kilépő zsebei, az egyetlenek, melyek valamit rejthettek, ki vannak fordítva. Romfynál tehát nem volt sem kard, sem tör, sem pisztoly, sem fegyver. Ez a lélekerő lesujtá a bárót. — Romfy a sarkon Victorral találkozott, s enyhülten tért haza.

Másnap a báró előidézte leányát és Szerényit. — Titoknok úr, — úgymond, alig hallható szózat-

tal, — én meggondoltam az úrnak kérelmét. Én az úrnak sokkal tartozom. Ha leányom önkényet ajánlkozik, s ha ő, úgy a mint itt áll, tetszik az úrnak, én szövetségét nem ellenzem. Comtesse Olympia nyilatkozzék.

Egy sikoj s Olympia Szerényi nyakán függött. — A báró lecsüggeszté fejét. — Negyed napra, titokban, az esketés meglett. Romfy egy szóra magához hívatá Szerényit s csomót adott neki által. Szerényi szólani akart. — Egy szót se! — mondá Romfy, — és Isten hozzád!

A báró azon őszszel meghalt végrendelet nélkül.

Romfy nem vala az országban; mint mondák,

Éjszak-Amerikába költözött. Az iromány egy örök adománylevél volt nemesi birtokáról az új pár számára. Szerényi leveleket bocsátott utána; de hasztalan. Két év múlva az adománylevelet az eltűnt rokoninak általadta.

N Ő K E R E S É S.

(Egy agglegény irományaiból.)

I. ANGELIKA.

— Huszonnyolcz esztendős valék, — jegyezd meg jól, Ferdinand, *huszonnyolcz esztendős*, midőn boldogült atyám a királyi táblától a septemviratushoz áttétetvén, hecsvágyával együtt háza régi fényének helyre állítására szánt törekvéseit is, úgy látszék, egészen kielégítve látta. Felföldi szép ősi jószágát kiváltotta, az alföldön tetemes aquisitorrá lett, egyetlen mostoha testvérem, a te édes anyád, férjnél s kézpénzzel ki vala fizetve, s így az atyai gondnak csaknem egy magam valék még tárgya, kiben egy szép birtok örökösének s egy jeles család érdemes utódjának, másod fölélesztőjének kelle fölvirulni. Én ez ideákkal léptem férfi korba. Ifjúságom egy anyai szem örködése alatt folytonos tanulásban telt el, s a magas ideák, melyekkel magamról s jövődöm-ről valék, és az ősi szemérem, mely házunkban anyám halála előtt s után uralkodott, megóvtak minden könnyelmű lépéstől még akkor is,

midőn már korom s polgári helyzetem cselekedetimmek teljes hatalmú urává tettenek. Célunk vala úgy készülnöm, hogy akár vármegyénél, akár a kormányhivataloknál, mihelyest a nép vagy felség bizodalma felszólít, egyiránt kitünő szolgálatot tehessek; s így idővel, s kedvező szerencsével atyám nyomdokain az ország legelső politikai polczaira juthassak. Azért is, míg az egyik kormányhivatalnál tiszteletbeli szolgálatot tettem, egyszersmind atyám, kinél szállásoltam, bevezetett a hazai törvényeknek és főbb családi viszonyoknak mind azon szövedékeibe, melyek föloldás vagy gordiusi fölmetzés végett a királyi kettős ítélő szék előtt koronként megfordultak.

Házasságom iránt már egykét évvel az előtt atyámmal négyszem közt úgy végeztünk, hogy azzal nem szükség szerfölött sietni, mert egy oly parthic, a milyen én vagyok, mindenkor oly tág körben választhat, hogy választása mind személyes, mind helyzete s jövődjöje kívánatainak teljesen megfelelehet.

Ez ugyan és a kettős munka, mely szüntelenül elfoglalva tartott, valamennyire megnyugtattak, de meg kell vallanom, hogy épen az említett időben e nyugalom már-már elenyészett, s nézeteim e tárgyban mintegy tudtom s akaratom nélkül megváltoztak. Ugyanis mind inkább

érezni kezdettem a hiányt, melyet a szív munkát-
 lansága s kielégítetlen vágyai szülnek, elmém
 szórakozott, álmaim nehezek, életem minden lát-
 szatos ok nélkül szomorúvá lett. Remegő aggoda-
 lommal jártatám szemeimet a körben, melyben
 választhaték, s melynek egy-egy részét minden-
 nap láthatám, de abból a vágy teljesülésnek
 egyetlen sugára sem csillámlott, ha megnyílt is
 néha kebelem azon nemesült kecskeknek s ma-
 gasabb műveltség sugalta kellemeknek, melyek e
 rend fiatal hölgyeit gyakran oly bájolókká s le-
 bilincselőkké teszik, tüstént becsukta azt ismét
 annak látása, hogy ugyanazon hölgy, kit látsza-
 tos műveltsége s gyöngéd érzései miatt már-már
 szerettem, oly baboknak enged lépést előttem,
 kik sem testre, sem szívre, sem észre, sem —
 gyakran — vagyonra velem egy fokra nem áll-
 hattak. A hasonló rangúak közt gyakran szint
 ezen góg és követelések mellett nem találtam fel
 vagy amazok külső simaságát, vagy azon függet-
 lenséget, melylyel magam éltem, vagy ha meg-
 vala mind a kettő, hiában kerestem azon szellem-
 hódolást és leányi szívet, mely minket a fiatal
 nőnemhez oly édesen vonz, s mely nélkül lehe-
 tetlen köztünk minden közlekedés, minden tár-
 salkodás. Ilynemű számos tapasztalás után végre
 azon meggyőződésre jutottam, hogy ha köröm-
 ben akarok választani s szerelmet is akarok, nem

csak házasságot, ahhoz csupán a kecsgetetett hiúság s haszonlelés által lehet jutnom, hogy általában az asszonyok nem bírnak szeretni, mihelyest egy vagy más tekintetben alá kell szállniok, következőleg, hogy nekik mindig föl kell emeltetniök a férfiakhoz, s hozzájok a kötelesség szent érzetén kívül egy vagy más tekintetben a hála és lekötelezettség érzete által is csatoltatniok, hogy a frigy áldó és állandó lehessen, s így hogy nekem le kell szállani a körből, melybe viszonyaim helyeztek, s a hölgyet, ki életemet szelíd barátsággal boldogítsa, nem magam fölött, hanem magam alatt kell keresnem, mert csak itt vethetem meg szívében a szerelemnek állandó alapját, a hiúság kielégítését s a háladatos-ságot.

Ah Ferdinand, így okoskodik az ember, midőn már huszonnyolcz esztendő, így az, kit maga vagy viszonyai a szép nem közt hamis állásba helyeztek. Különbözn tudná, mit minden egyéb sejt vagy tud, hogy a szerelemnek egyetlen törvénye a sympathia, egyetlen forrása a szív rugalmassága, fiatalsága. A ki ezekhez szól s a kinek ezek felelnek, az bátran haladhat, szerelmet fog aratni mindenütt, mert e törvények minden egyéb törvény mellett fölött és alatt fentartják és üzik uralkodásukat akkor is, midőn a hölgy külső viszonyok mostohasága által oly körbe jut, hol a

szereltem, melyet vall, nem egyéb neki többé, mint a személynek megadása, hol azt úgy tekinti csak, mint bért, melyet a többet, fényesebbet ígérőnek hideg, elfásúlt kebelvel elárult, vagy elhagyott árultatni.

De legyen ez akár mint, elég az, hogy én új rendszerembe szerelmes valék, s egyik magányos sétámban épen arról gondolkozáim, miképen lehetne azt legjobban kivinni, létesíteni, midőn egyszerre az útcza másik oldalára tekintve, egy ablakban, közel a rostélyhoz, két csinos asszonyfőt pillantok meg, kik nyájasan kémlő szemekkel lépteimet látszának követni, s amint szememet rólok elferdítám, mosolyogva egymásra nézének, mintha valami közös megjegyzést tennének. Az alatt egyenes vonalba jutván az ablakkal, újra oda nézek, s most az idősebb szemei még nyájasabban tekintének felém, s feje megmozdul, mint azé, a ki köszönni akarna, de ki emberéről nem bizonyos.

Úr Isten! így szólék egyszerre, miután emlékezetemet felkutattam, hiszen ez az özvegy Hollakiné; derék jámbor asszonyság, kivel én ezelőtt nyolcz évvel egy folyosón laktam a kiskereszt-utczában, midőn ügyvédi censurát adandó, nagyobb csend és elvonulás végett két kis szobát bérlettem magamnak. Ah a derék asszony mikép gazdálkodott, mely szerényen s még is mely csinosan

élt csekély nyugpénzéből, melyet korán elhunyt férje után kapott, s mely okosan tudott csevegni velünk esténként, — mert egy magister artium lakott a folyosón, s a házi asszony gyakran kijött hozzánk társalkodni, — a nélkül, hogy valaha untató lett volna, a nélkül, hogy valaki közülünk a fiatal s még kapós özvegykét csak gondolatlanul is sérteni mert volna. Igen s egy nyolcz éves leánya volt neki, egy kisedd vékony alak, de fölötte szép idomú fejjel és sokat ígérő vonásokkal, kit mi a *kis szentnek* neveztünk el, rendkívül félénk s tartózkodó viseleteért s egy, mondhatni makacs s valóban vak buzgalomért, melylyel a leány mindenhez, a mi szerzetes, klastrom, szent, imádság, templom, osztatlan indulattal viseltetik. Soha sem láttam e különös kis hölgyet nevetni, és ritkán s csak keveset hallottam beszélni, s midőn távol tőlem lesütött szemmel, kulcsolt kezekkel, félénk zavarral megállott, nem egyszer irigyeltem az égnek a rendkívül gazdag pompájú sötét gesztenyeszín haját, e márvány homlokot, e vékony és karesú szemöldököt, de kivált a sötét pillák alá alig rejtezhető, fekete, lángoló, nagy szempárt... De mit?... most itt az ablakban?... anyja mellett... nem, ez lehetetlen!

Két percz alatt előttök állottam.

—*** úr! — kiálta az anya, s felugrott szé-
kéről.

— Drága tekintetes asszonyom!

— Már csak bocsásson meg nagysád, hogy a régi bizodalmas *** úr szaladt ki ajkamon, de ez a nem várt igen örvendetes meglepetés...

— Csak a régi bizalomnak s nemes nyájasságnak lehet szüleménye; azért kérem, hagyjunk meg mindent, mi azon rövid szép napokra emlékeztet.

— Széket, széket szaporán! — Leányom Angelika.

— Ah... kisasszony!

— A *kis szent*. — Nos, hogyan tetszik ő most *** úrnak?

— Fölötte!... igen nagyon!

S a kis szent most nevetett s fekete nagy szemeit rajtam zavarodottan egész bátorsággal legeltette.

— Képzelve csak, ő azt vitatta, hogy *** úr nem fog reánk emlékezni, én azt, hogy igen, s midőn *** úr elhaladt, ő már örült s a fogadást sürgette; de bezzeg most, mit szólasz most, Angelika?

Angelika bájolólag süté le szemeit.

— Oh, de kérem, tessék leülni... Ah *** úr, azóta én mennyi bajon, mennyi gondon estem keresztül! Egy szegény özvegynek oly kínos a háztartás, kormányozás. Pedig ezt az árvát is föl kelle nevelnem. Szerencsére addig kértem, addig

jártam a fejedelem-asszonyt, míg őt bevette a klostromba, s ott hat egész esztendeig nevelkedett. Csak ezelőtt két héttel jött haza, s én az alatt e szállást vettem ki itt beljebb a városban, hogy az ő munkája is segítsen tartani a házat. Oh! ha látná *** úr, mely szépen himéz, hálóz, hurkol, varr... igen és olvas francziául is... Leányom, mutasd csak könyveidet!

De a hajadon nem mozdult, s búskomolyan ereszté le a tüt hímes szalagjára.

— Igen és képzelje *** úr, — folytatá az anya, — e napokban egy festő meglátja az utcán, midőn templomba megy s azóta rajtam jár, engedjem meg neki, hogy ő a kisasszonyt lefosthesse; egy *Madonnának* gondolom, akarja őt festeni; de egyszer-kétszer leányomnak is el kellene hozzá menni, pedig az ember fiatal, én nem tudom, meg kell-e engednem?

— Nem, semmi esetre — felelek sietve, s egy homályos érzettől izgatva, — én azt nem tartom szükségesnek. Ki áll jól a művész ügyességéről? Különben is a kisasszony bizonyára nem fog egy ismeretlen ember haszonlesésének eszközül szolgálni. Igen, ha a kép egy jeles gyűjteménybe, egy templomba menne vagy itt maradna, itt a pam-lag fölött...

— Oh az nekem is régi óhajtásom. Az ő gyermekkori képe épen nem hasonló. A boldog-

ságos szüzet s férjemnek s magamnak miniature képeit innen az ágy felül el nem mozdíthatom, pedig ott az a fal csakugyan igen üres...

— Erről én tehetek, s az édes anyai szívnek ily örömet szerezni szabad lesz talán egy régi ismerősnek. Én egy igen jeles festőt ismerek, ki a munkát pusztá mű-gyönyörből is el fogja végezni, — s így én itt egyedül a rámat vállalom magamra.

— Oh *** úr igen kegyes. Nos *Angelika*, nem örülsz? Képed meglesz, még pedig szép képed. Oh hiszen te magad is festegetsz, kis bohó; de mit tanulhat az ember a klastromban, ingyen, a fizető kisasszonyok mögött. Én részemről sokkal jobban szerettem volna, ha te azt a kevés fáradságot is inkább a klavírra, mint a rajzolásra szántad volna; mert a mai világban csak a muzsikát szeretik; minden polgárleány a klavirt vagy gitárt pengeti... de egy klavír!... az igen sokba kerül!

— Az még nem múlta idejét, ha a kisasszonynak kedve van tanulni. S lássa a tekintetes asszony, én itt egy tervvel bátorodom előlépni; méltóztassék azt minden tartózkodás nélkül elfogadni vagy félre vetni. Nekem egy egészen fölösleges klavírom van, azt ide hozzuk; akár nálam legyen, akár itt, reám nézve mindegy, s a mestert fizessük közösen... Jó lesz így?

— Ezer örömmel, drága *** úr, — mondá az asszony mély elpirulással, — s te Angelika nem köszönsz? nem köszönöd meg a sekretarius úrnak ennyi kegyességét, te rossz háladatlan lány?

És Angelika vidám mosolyogva rám tekintett, nem köszönve, nem kaczerlag, hanem egy kecese hatalmát érező s ezen érzetében boldog, kecsegtetett hajadon őszinte s ártatlan örömeivel. S épen ez a leányiség, ez a gyermekded őszinteség tetszett nekem, mert ha ajándékimat oly könnyen, oly öröme s a háladatnak minden terhe nélkül elfogadta, jele: hogy igen jól érzette a jutalmat, melyet értek várok, de hogy tiszta, ártatlan elfogulatlan szíve nem talált s nem keresett semmi mentséget, azt tőlem, ha kívánni fogom, megtagadni.

Utóbb azt lehetett észrevennem, hogy Angelika ruhámat, kendőmet, mellfodromat, tűmet, órámat, kalapomat, sőt keztyűmet is bizonyos csudálkozással s megelegedéssel szemlélgette.

Rövid idő múlva bucsút vettem. — A leány és terv forrottak agyamban.

Ime tehát a legjobb alkalom, egy nőt kényed szerint nevelni magadnak, s korán letenni keblébe a háladatnak és kecsegtetésnek mind azon magvait, melyekből egyedül reménylesz szerelmet!

Ez a gondolat csiklandá hiúságomat. — Há-

rom dolog minden esetre bizonyos vala előttem. Első, hogy a leány szép, szép mint a legelső rózsa, mely a teremő szavára kelyhéből kifejlett. Másik, hogy a lány ártatlan és szíve szabad, nem csak szabad, hanem szent, illetetlen, mint az angyaloké. Harmadik, hogy Angelikának a női tökéletességhez csak egy kevéssel több szív- és szellem-műveltség hiányzott még, s hogy ő azokat tőlem, általam kívánta és várta...

Kívánhatsz-e többet? s kell-e a szerelemhez több? felkiálték büszkén, s még azon estve el lőn határozva, hogy Angelikát — legfőlebb két esztendő múlva — nőül veszem!...

Másnap reggel siettem a pianistához, s egyiket legszebb és legjobb műszerei közül félesztendőre kibérelve, meghagytam neki, hogy azt tüstént lakásomra szállítsa. Innen a szépmű-árúshoz siettem, két vagy három klavír-iskoláért s egy nyaláb hanga-darabért kezdők számára; utóbb a váczi utczába tertem a könyvárúshoz, hol egy két erkölcsi elbeszélésen, szívképző regén, családi és oktató románon kívül — német és francia nyelven t. i., mert ilyenek magyarul még akkor nem írattak — a *Hajadont, milyennek lennie kell*, az *Asszonyosságok tükrét*, a *Mennyországot a földön*, egy hat kötetű *Encyclopaediát*, végre egy szakács és egy levelező könyvet összevásárolván, épen elvbarátomhoz, a derék festőhez, ügyekez-

tem, midőn M. aranyműves a sarkon fölfogott, s miután kiigazított óralánczomat visszaadta, egy csinos, piros bársonnyal bélelt tokot, egy pár fülfüggővel s arany lánczocskával, olcsósága, divatszerúsége miatt annyira földicsért, hogy a kis joujout megvettem, s a kóta-nyalábok közé begöngyöltem. Végre fölhatottam elvbarátomhoz is, és kértem őt, hogy, ha egy Dianát, egy andalusiai szépet, egy Guido Reni képzelte angyalfőt, vagy legjobban, ha *a fiatal lány* idealját akarja látni, festeni; úgy menjen, siessen a Leopold-útczába, vitessen vásznat és színeket magával, s kezdjen mindjárt a dologhoz, mert a terem nálam már kész, mely e képet, mint templom az oltárt, fő ékessége és szentek szentje gyanánt fogadandja. A művész mosolygott, ígerte, hogy elmegy s én végre, mint zaklatott szarvas boldogság-ideák s érzetek közt haza rohantam. Itt a nyalábok azonnal szét osztattak, külön borítékokat kaptak, beköttettek, s rájuk e fölírás tétetett: *Angelikának.*

A klavír, a könyvek, a kóták egyszerre érkeztek meg kevéssel délelőtt, s a kisasszonytól, mint embereim mondák, örvendetes megíjedéssel fogadtattak. A művész, mint utóbb értettem, délelben, egy órakor volt ott, de ma Angelika épen nem akart ülni, s szolgálatját holnapra kérte ki.

Midőn estve beléptem, Angelika előmbe szaladott, mint egy aranykoszorús özecske, harmoniát remegő karokkal, a lánczocska nyakán, a függők fülein, s így öröm s leányi háladat szemében, két kezét két karomra tevè s nyílt, szerelmes pillanatja ezt látszék mondani: Végy egy csókot; vedd el egy részét a háladatnak, melyre leköteleztél, s melyet lefizetni szívemnek boldogság! . . . . De én ezt most önzésnek, szentségteleítésnek hittem volna, azért is megragadtam a hölgy két kezét, szememet szeméire függesztém, s néma forró pillanatom ezt akará mondani: Te szeretsz, s én szeretlek; ez az erzés nőjjön, olvadjon, tisztuljon kebelünkben mind addig, míg testvérlángjai fölöttünk önkényt összecsapnak! . . .

Körültekintek, s a klavír föl vala ütve; a könyvek és kóták felbontva és szétszórva, de egy is föl nem nyitva.

Anyja hozzánk érkezett s olvadt az örömben és háladatban. Elbeszélé nekem, mikép Angelika a sok szépségek látására egészen el vala kaptatva, miképen a festő úr nem vala őt képes csak egy pillanattig is ülésre bírni, s miképen, mihelyt ékességeit föltevè, nem járt többé, hanem futott a szobákban s anyja bármint korholá érte, azokat ma egész nap nem akarja letenni. — A frigy közöttünk e pillanai óta örök időkre

meglátszék alapítva lenni. — Utóbb megegyeztünk, hogy egy mesterné, kit anyja ismert, és igen földicsért, fog Angelikának mindjárt holnap-tól kezdve leczkéket adni klavíron.

Boldog estvélyeim tehát a háznál elkezdődtek. Azon nap, melyen Angelika képe elkészült s fel-függesztetett, fényes családi ünnep volt. De hogy ezt megértse, szükség a ház egyéb körülményeit is tudnod. A szállás, melyet Hollakiné tart, egy nagy szobából, s egy kisedel alkoból áll a utczára; ez vala a hölgyek lakása, a fogadás és társalkodási terem. Ezekről a konyha által elválasztva s ezzel együtt valamivel hátrább fekvő, három szoba úgy futott egy végben az udvarra, hogy mindeniknek ajtaja és ablaka ide nyílnak, következőleg mindenikből az utczára s a hölgyek szobájába egyiránt lehetne jutni a nélkül, hogy egymáson, vagy a konyhán kellene átmenni. Ez a fölosztás igen kedvező volt a szobák bérbe adására, úgy annyira, hogy az özvegy belölök csak nem az egész házbért kivevé, mi neki annál kedvezőbben esék, mivel saját körülményei tilták őt kosztosok tartásától. Azon időben, melyről szólok, a szobák lakói ezek voltak: Nro 1. a már említettem nyelvmester vagy *magister artium*, egy száraz, őszbe vegyült emberke, a háznak régi barátja és meghittje, ki nyelv- s egyéb tudományos leczkékből, melyeket magányos házak

fi- és leány-gyermekinek ada, szerényen éldegélt, s mind alapos oktatása, mind kivált szelíd s szigorúan erkölcsös viselete miatt a szülők bizodalját megnyerte. — Nro 2. egy *juratus inelytae tabulae regiae notarius*, egy magas, vékony, szőke fiatal ember, szelíd merengő vonásokkal s egy puha, keskeny bajuszkával halványdad ajka fölött, ki egy gyógyíthatatlan mellbajban szenvedven, mind e mellett is csüggedhetetlenül fuvá fuvoláját, s zengé énekeit, melyek gyöngye ezüst hanggal, mint megannyi hattyúdal, lélekből jöve, s lélekre hatólag szálltak ki kebleből. Ez, és a magas resignatio, melylyel az ifju közel feloszlását várta, az ő megjelenését mindig érdekessé, társalkodását a legenyhébbé, s mintegy meguntatatlanná tevék. T. i. közel levén az elköltözéshez, e vidám és lelkes ifju nem akart soha senkinek terhére lenni, s ön áldozattal is annyi örömet szerezni mindenkinek, mennyit még szerezhetett. — Végre Nro 3. egy *studiosus medicinae*, fiatal, huszonkét esztendő sötét barna, sasorr, kicsiny, de idomos test; finom, nevelt, ügyes; klavíron és festésben jeles; kifáradhatatlan tánczos; beszéde kevés, hízelgő és halk; az egész ifju egy hamvai alatt rejtő tűz.

Természetes, hogy ez a három ember mind azon figyelemmel s nemes hódolattal viselteték az asszonyok iránt, melyet koruk és helyzetök

s a két hölgy neme, szépsége és magas erényei megkivántak. Mintegy természetes védői s hálás ápolójai az özvegynek, mindennaposak voltak ennek teremében, muzsika és dal, rajzolás és táncz s vidám nyájas beszéd váltogaták, nem múlt el semmi alkalom, melyet az ifjak buzgósága szerény házi ünneppé ne emelt volna. Ilyenkor egy könnyű ozsonna: gyümölcsök, egy sütemény s egy-egy pohárka bor zárák az egészet, míg a későn belépő gyertyavilág a vidám sereget oszlani szólíta. Így volt ez Angelika képének felfüggesztésekor, így minden nev- és születés-napokon, s így lehetetlen vala megütköznöm, ha talán, belépve, a *juratust* csinos házi pongyolájában — mert melle a szabad városi levegőt nem tűrte meg — kedvesem ablakában, a *medicinae student* kedvesem zsámolykáján, a *magistert* közte s anyja között meghitt beszélgetésben találtam. Sőt gyakran magam is részt vettem örömeikben, s én tapsolék legjobban, ha egy általok szerkezett concertecske meglehetősen sikerült, vagy ha a *medicinae studens* Angelikával egy szeles németet, vagy egy szenvedélyes mazurt, szintamnyi bravourral mint könnyűséggel, lelejtett....

Így múlt el a nyár, a tél következett, s Angelika ifjúi szépsége a kifejlés legfénylőbb szakába látszott jutni. Arcai és ajaki szinte megcsattantak az egészségtől és életerőtől, szemei lankadtan

úsztak a szerelemtől és boldogság lángjában, keble hullámzott a megelégedés és titkos vágy szűz ingerletétől, termete kecseit csak alig zabolázhaták kora öltözetének szigorú korlátai. — Az egy félelmes öröm volt, melylyel kedvesemet tekintettem, egy gyötrő vágy, melylyel feléje kíváncsoztam, egy rángatag, elkábító gyönyör, melyet közelsége föllázadt valómon elárasztott.

Azonban titkos aggodalommal vettem észre, hogy a klavír-leczkék, melyek eleinte oly mohón kapattak, nem mennek előre; hogy az olvasás, melyet én neki óránként nagy lelkesedéssel tarték, füleit csak, de lelkét nem illetik; hogy távollétemben a könyvek hevernek; hogy minden munka ellen keserű a panasz, hogy a szellemi megerőltetés, magasabb gondolkodás s beszéd, de kivált az írás, iszonyú, kiállhatatlan teher...

— Szeret! — felelém kétségeimre s ez előbb-utóbb meg fogja tenni a kívánt változást.

Valóban ő legörömelebb mulatott mellettem, némán, könyöke vállamon, hófehér ujjai hajfürteimmal játszadozva, balzam lehellete lángoló orczámat érdekelve....

A hölgyek legalább egyszer redouteba akarának menni, s Angelika anyja kért engemet, engedném meg, hogy leányának, ki ezt még nem látta, ezen kis örömet megadhassa. — Sőt magam is örvendő társ leszek, — lön válaszom, s a fontos

készületek elkezdődtek. Az anya megtevé áldozatit, de nem vala nehéz észrevennem, hogy Angelikának majd a szalag, majd a fihu, majd a virágok iránt súlyos és szomorú fennakadási vannak. Nem szólék semmit, de a kitüzött napon egy csinos bálruha minden hozzávalóval együtt szobámban álla, s én azt épen el akarám küldeni, midön atyámtól azon üzenetet kapom: maradjak ma egész estve itthon, egy fontos dolog iránt fog velem szólani. — Ez így lévén, nem tehettem egyebet, mint a ruhatár küldeni, egy pár sorban kérve Angelikát, hogy azt ma estve viselje kedvemért; ha csak lehetne, föl fognám őt keresni a bálban, de minden esetre bár egy pillanatra is, egy óranegyed múlva útszólani.

A mint átmentem, a szobát üresnek találtam; azaz az anya nem volt épen benn, Angelika pedig, az édes, pajzán gyermek, meglátva jöttömet, a ruhatár mögé bútt. Soha sem feledem el a pillanatot, midön őt édes rejtekében föltaláltam. Nyakamba ugrott, s az egész leány egy megtestesült csók, keble keblemhez nyomúlt, ajaka ajakimhoz forrott, míg karjainkkal egymást átölelve, úgy tetszett, mintha lölkeink egymásba olvadni s együtt egy sötét, feneketlen mélységbe rohanni s innen ismét egy fény- és kimondhatatlan bájlakta vidékbe röpülni akarnánk...

Meddig tartott a bűvös édes ölelés, nem tudom.

Egy széken valék, midőn föleszméltem; Angelika kéjlobogva, kéjmosolygva tekintett szemembe; anyja pedig nyájas arczczal feleletet vára egy kérdésre, melyet tett, de melyet én nem értettem s melyre mozgonyképen, homályos érzetimből s gondolatimból, felé hajolva, a legmelegebb, legszívesebb hangon ezt feleltem: Igenis majd holnap reggel! — A kérdés ez vala: fogok-e ma bálba menni? — Több fonák feleletet adtam még ezen estve, Angelika nem kevés mulattatására, míg azon ígéréssel, hogy fenn a teremben, hihetőleg éjfél tájban, találkozni fogunk, zajgó érzéshullámok közt eltávoztam.

Szobámba lépve, azt iszonyú papir-nyalábokkal láttam elborítva. Atyám már várt reám. Fiam, úgymond a tisztelt, patriarchalis ősz, ha dolgozni akarsz, itt van pör. *Féjér contra Fekete aliosque complures*, régi vérség és öröklési dolog, mintegy másfél milliónyi tárgy-értékkel; az egész felföldi nemesség bele van szövődve; nyolczvan eszten-deje, mióta a tárgy a curia előtt megpendült, s azóta mind a két részről nagy tüzzel és roppant költséggel vitetik. Végre megért a fölvételre; itt van a kivonat, ha azt használni akarod, de én szeretném, ha te egy újat, világosabbat s kime-rítőbbet készítenél...

Neki feküdtem a dolognak. Három hétig nem láttam Angelikát. Részint azért is, mivel még

nem valék képes elhatározni, mi tévő legyek azon bűvös ölelés után, mely eddigi minden tervemet, szándékimat, nézetimet fölforgatta. — Azonban többször küldtem s vettem tőle üzenetet.

A mint a három hét múlva oda mentem: a leány pillanata merő, mosolygása kinos és vonagló lett. — A régi bizodalom köztünk elenyészett, helyét egy erőltetett, hideg nyájasság foglalta el.— Csak anyja maradt mindenkor egyenlő s nem nyíltan ugyan, de inkább mint valaha látszott kívánni, sürgősi az egybekelést, melyet én, igen is, a három hét végén már teljesen eltökéltem, ha t. i. a leányt ekkor is ugyan azon lélekállapotban találtam vala, melyben hagytam.

Nemsokára Holbükine elhagyta a szállást, a nélkül, hogy ezt velem csak egy szóval is tudatta volna. Midőn őt sok kelés, kérdés után fölkerestem, megijedett, elfehérült, hebegett, tévedezett.— Az ablakon több felbontott levelet láttam elszórtan heverni. A mint szememet odavettem, a *medicinae studens* írását véltem megismerni...

Oh, terv!... oh, átkozott állhatatlanság!

II. BETTI.

Eszteideig keseregtem Angelika emlékezetét, s a szemrehányások, melyeket magamnak szünet nélkül tettem, eltölték lelkemet keserűséggel.

Végre a város kiállhatatlanná lett előttem, s egy szép tavaszi reggel Felső-Magyarország felé útban valék.

A szabad lég megújítá crömet s visszaadá keblemnek elvesztett rugalmasságát. A házi boldogságnak azon számos példái, melyeket útban látni, közelebről szemlélni s valóságukról teljesen meggyöződni alkalman volt, vígasztalólag és fölemelőleg hatának szívemre, míg egyszermind komoly és mély kérdések nyomozatára ébreszték lelkemet.

Ki adta ez egyszerű, műveletlen embereknek e boldogságot? a természet. Ki nevelt számokra nőt és férjet? a természet. Ki vezette őket az oly nehéz és fontos választásban? a természet. S ki tanította őket a választás után egymást tőrni, szeretni, boldogítani? a természet.

A természet minden szépnek és jónak typusa.

A műveltség, míg összes tehetségeinket kifejti, ügyességeinket s élményeinket neveli, új czélokat s szükségeket teremt: gyakran, sőt többnyire, ugyan ez által fölforgatja az üdvös idomot, melyben tehetségeinknek egymáshoz állniok kellene; kiemeli őket azon irányból, melyet a természet bölcsesége elejökbe szabott; s eltéveszteni velünk a legfőbb, egyedül igaz czélt, melynél nyugodalmunk, testi és lelki jónk, szóval boldogságunk fekszik.

Vissza kell tehát minden testi és lelki bajainkban a természethez mennünk, s őt kell megkérdenünk.

Én feleséget akartam nevelni magamnak. — Vajjon nem nevelt volna-e nekem már maga a természet?...

Oh, sőt igen. Avagy nem ruházta-e föl a nőt már születésekor mindazon tulajdonokkal, melyek őt kecsessé, szeretetreméltóvá, a férfi felévé s boldogítójává teszik?... Ez a hódító szépség, mely a természete szerint kifelé törekvő, szilaj férfit a házi körbe vonja s itt őt szelidíti egyszerűmire s lelkesíti! ez a nyílt, egyenes, tanítékony ész, mely az élet viszonyait oly hamar áthatja, a czélt és eszközt oly hamar összeméri, a férfi ábrándait üdvösen mérsekli, mely a hol ítélni nem bír, ott ítélni nem mer, de a hol ítélni mer, ott ritkán vagy soha sem csalatkozik! Ez a ragaszkodással és kifogyhatatlan szeretettel tele szív, mely a gyengének gyámol, a szenvedőnek balzam, a bűnösnek erő, a kétségbeesőnek horgony, a mindenektől elhagyatottnak társ, az élet legkeserűbb, legelfásítóbb pillanataiban néha egyetlen és utolsó vígasztalás! végre ez a hajlékony, simulékony akarat és karakter, mely az erősebbnek, azt igazítva és nemesítve, enged, de enged mindig, hogy a házi, a kettős életben oly üdvös és szükséges harmóniát bár önáldozattal is föntarthassa! — Kitől

tanulta ezeket az asszony? a természettől? Kinél kell keresni feleséget? a természetnél...

Értsd meg jól, Ferdinand, mikor én ekkép okoskodtam, távol valék elfogadni mind azt, mit e szók alatt *természet*, *természetes* érteni lehet vagy szokás. Így a hiba, a rútság, a tudatlanság is az. Igen jól tudtam azt is, hogy a műveltség már a családi élettel kezdődik, a polgári társaságokkal nő; következőleg, hogy *tiszta természeti* embert e mi időnkben keresni balgatagság, találni lehetetlen. A kérdés tehát részemről csak ez volt: vajjon a most leírtam tulajdonok nincsenek-e némely női individuumokba már magától a természettől kellőbb s tökéletesebb harmoniában öntve, mint másokba? s ha úgy: hol kell az ilyen női individuumokat inkább keresni, a városokban-e, vagy falun, holitt a természeti állapot, úgy látszik, kevesebbé van a műveltség által módosítva s fölforgatva, mint amott?...

Ha te a felső vidékeken, Helvetián, Skót- és Svédországon, általában a hegyibb s éjszakibb tájakon fogsz utazni, Ferdinand, akkor, meglehet, te is úgy fogsz ez utóbbi kérdésre felelni, mint ekkor én feleltem. Mint ekkor én, föl fogsz kiáltani: nézzétek ezen erős, egyenes, kifejlett termetet; e könnyű, tánczó járást; e munkás, gömbölyű, rugalmas tagokat; e sima liliombört s ragyogó egészségszínt; e tiszta, világos, nyílt

szemeket, s mindenekfölött e vidám életörömet, s mély lélekcsendet, léleknyugodalmat lehelő vonalmakat: s mondjátok meg, ha nincs-e itt meg az említett idom, melyben lelki és testi tehetségeinknek egymáshoz állniok kell; ha nincs-e itt meg azon czélszerűség és harmonia az emberben, melyet egyfelől a munkás élet, másfelől a belső lélekcsend s nyugalom alkotnak, s melyet egy állandó, világos, természetszerű életterv biztosít? Avagy hol jámborabb az ember, mint a hegyekben? hol nyájasabb, hol szaporább, hol munkásabb, s hol megelégedettebb a nép, mint épen itt?...

Valóban, inkább elteszek én némely magasabb, műveltség adta elemény nélkül a részletekben, csak hogy helyettek az asszonyt, az egész asszonyt, bár a műveltségnek egy alsóbb fokán, izlelhessem; ... ne a fejemet népesítse a nő ideákkal, ne csak szememet vakítsa kellemekkel: hanem szívemet töltse meg boldogsággal, házamat gazdagsággal!

A mi birtokunk, valamint sok falu a felföldön egy kies hegyláncz tövében feküdt, házaival az elmenő országútra lefolyva; hátul a kastély egy téres, fölemelt terrasse-al, mögötte kert virágokkal, bokrokkal, romokkal s egy kilátóval, mely után néhány gyümölcsfa s végül a hegy erdeje következtek. Tűrhető karban és rendben

találtam mindent, kivéven az iskolát; de saját szemem s tudomásom után akarván ítélni, bejártam mindent, javítottam és segitettem a hol lehetett; eleget tettem szomszédi kötelességimnek s végre magamról és titkos tervem kiviteléről kezdettem gondolkozni.

Egy napon a kertész lép be hozzám, s jelenti, hogy a rózsák már elvirítanak: mikor akarnám őket leszedni, mert a boldogult nagyságos asszony... úgymond...

— Holnap, kertész, holnap leszedetjük a rózsákat. Mit csinál a veteményes kert?

— Régen várja a szerencsét, hogy nagyságod kegyesen meglátogassa; a boldogult nagyságos asszony...

— Igen jól van, kertész, holnap ezt is meg fogom látogatni.

S a következett hajnal a rózsák között talált. Közepében azon félkörnek, melyben virítottak, egy lugas állott fagyallombocskák árnyékában. Itt ültem le, fejemet tenyerembe hajtva. Egyszerre illatár futja be a vidéket, s kezemen egy puha, szellemcsók lebben ell. Föltekintek s egy angyal — egy leány áll előttem.

— Ki vagy te, bájalak?

— Én-e? — Betti.

— Hol atyád?

— Itt a kertben.

— Talán, a kertész ?

— Az, igen is.

— S ez a bokor ?

— Atyám mondta, hogy szedjem s hozzam el nagyságodnak.

— Mit te örömet tettél ?

— Oh, igen örömet, nagysád.

— Jól van Betti, ereddj és vidd le a kastélyba s várj meg ott engem.

Újra meg akará csókolni kezemet, — módosan meghajolt és eltűnt.

Mennyei termet!

A kis ajtón siettem utána, összeszedtem új tallérjaimat, melyeket ajándékokra szántam, s a váró leánynak, bokraért, kötényébe szórtam. Örömjedve fogá az adományt, kezemre borúlt és elszaladt.

Szaladj bár — előttem nem fogsz elszaladni !

Egy óra múlva a kertésznél voltam. — János apám, — így szólék, — miután mindent láttam, a rózsaszüret nem ma fog tartatni, hanem holnapután. A szárítók és üvegek készen legyenek. —

— Minden már régóta készen áll, nagysád. A boldogúlt nagyságos asszony...

— Tudom, hogy szerette a rózsákat.... de most mennem kell... Isten velünk, János apám.

A tiszteletessel találkoztam. — Mondja meg csak nekem, kérem, drága tiszteletes úr, kik e helységben a legszebb és legjámborabb viseletű fiatal hajadonok?

— Sokan, igen sokan, drága nagysád; mondhatom, mindnyájan igen jámbor és istenfélő viseletűek; nem olyanok, mint a szomszéd helybeliek... De itt van különösen a kántor Terézája, derék, dolgos leány, csendes és érett gondolkodású. Hallom, hogy a bodzai ispán úr jár utána, a hajadon minden tekintetben megérdemli e szerencsét. — Itt van továbbá a jegyző Julcsája, maga az ártatlanság és szemérem; igaz, hogy még alig lépett a hajadonok sorába; a hittudományban minden esztendőben ő volt a legelső. Továbbá... itt van... de hol is jár az eszem?... itt van mindenek előtt kertész uram Borcsája?

— Bettije?

— Igen is, így nevezik őt az udvarban, mióta a nagyságos asszony így szoktatta. Bölcs és okos személy, nagysád; igazi gyöngye a helységnek, valóságos tüköre a hajadoni nemnek. Nem néz ez a templomban jobbra, balra, hanem egyenesen megyen, mint a nádszál. Atyja házánál anyja halála óta ő viszi a kormányt, ő viszi a tollat. Bezzeg nem jár ezeknek házokhoz minden kaczkilégény; csak a derék tekintetes férfiaknak van oda lépések. S ugyan válogatám bennök! Csak

az én tudtomra három hivatalbelinek adott már kosarat, mivel meghallotta, hogy az egyik kártyás, a másik káromkodó, a harma . . . . .

— Hát még? Hát még?

— Továbbá, itt van még öregbíró uram Katkája: ez is becsületes leány... Hiripi Dora: ez is becsületes leány... Kmotko Panni: becsületes leány... Dondé Vicza...

— Elég, elég; nem leszünk igazságtalanok. Szombaton délelőtt legyen szerencsém csekély házunknál... a többit megüzenem... ajánlom magamat.

Tervem megállapodott. Minden készülétek megtétettek.

Szombaton délután, mindjárt templom után, a megnevezett és még több személyek, szüleikkel együtt, a kastély kertjében megjelentek. A rózsaszüret elkezdődött. — A lányok karkákba szedék a leveleket, míg azokat cselédink néhány kiválasztott legény nagyobb kosarakba átvevék, s a kertész örködése alatt a kirendelt táblákon szétterítgeték. Fönn, a lugostól jobbra és balra, félkörben, az öregek ülének, középettök magam, előttem asztal, rajta egy csinos koszorú; mellettem jobbról a komoly és méltóságos tiszteletes díszöltözetében.

Vége szakadván rövid idő múlva a szüretnek, a lányok elönkbe idéztettek, egy sorba, fél-

körbe; mögöttük, távolabb, állának az ifjak. Ekkor fölállván a tiszteletes, kifejté a népnek, miképen a rózsák a fiatalságnak és ártatlanságnak árnyékképe lévén, minden nevezetesebb és műveltebb nemzeteknél dícséretes szokás volna a rózsaszüretnek napját megülni, s e napon különösen a hajadonok sorából egyet az ő helybeli társai és társnéi által, kik őt legjobban ismernék, közakarattal s lelkiismeretes kiválasztatni, ki erkölesi tisztasága, dolgszeretete, jámborsága s egyéb jeles tulajdonai miatt legérdemesebb lenne egy díszes koszorúval megkoszorúztatni s az akkori esztendőben rózsakirálynénak ismer-tetni. Azért tehát mennének most a leányok jobbra, a legények balra; tanakodnának egymás között békességgel és igazsággal, s ha kit kiválasztának, küldenének legelőbb is a legények magok közül a középre kettőt, azután a leányok is ugyan úgy és ugyan oda kettőt; mikor is, legelőbb a legények, halk szóval mondanák meg, kit választottak, s ha a leányok is ugyan azt választának, vezessék a kijelöltet szép sorral a méltóságos földesuraság, úri nemes társaság és jelen lévő hely színe elejébe, hol is a választás megerősíttetni, s a koszorú a kiválasztottnak fejére föl fogna tétetni....

A választás elkezdődött.

Kevés idő múlva, mit nem reménylettem, a fiatalok, komoly, ünnepélyes menettel visszajöttek, elejökön Betti, a hódító lyány, magasan fenpiruló arczczal és szerényen lesütött szemekkel. — Az idősek köréből egy hangos helybehagyó moraj fogadá az érkezőt. — Az asztalkához érve, a tiszteletes lábainál féltérdre ereszkedett, s mély, áhítatos illetődéssel elfogadá kezemből a koszorút. — E pillanatban a mögöttünk rejtekben fölállítva volt hangászkar örömríadást zenge, s egy közös és harsány éljenkiáltás vele együtt oszlott föl a légben...

A tiszteletes azonban újra csendet inte. — Leányom — úgymond meghiato szózattal — fogadd e koszorút, melyet erényeiddel érdemlettél, s légy e napnak, légy e közönségnek ezen esztenőben rózsakirálynéja. Vedd el e koszorút s őrizd meg azt, öntözzed a harmat cseppjeivel, hogy dísze sokáig viruljon s legyen jeléül az állhatatosságnak, melylyel erényeidnek is bírniok kell. De ha majd elvirul, mert a virágok elvirulnak: emlékezzél, hogy a te szépséged, a te fiatal korod is elmúlnak; azért igyekezzél a jószág- és jámborságnak hervadhatatlan kecsével díszeskedni; s igyekezzél, oly férfiéhoz kötnöd egykor sorsodot, kinek barátsága és nemes kímélése boldogítson akkor is, midőn az első, ifjú szerelem rózsái elhervadtak. Ha pedig — mert

a rózsza a virágok királynéja, s a jövő Isten kezében van — a gondviselés téged egy magasabb rangra, egy előkelő, érdemes férfiú kezére szánt: juttasd mindenkor eszedbe, hogy egykor ez a koszorú volt legfőbb ékességed, és hogy a szerénység és háladat az aranykereszték s gyémánt kősöntyük között villognak legszebben....

Bettinek szemében a mint őt fölemelém s rám tekintett, a háladatnak kifejezése s a megindulásnak sűrűn legörgő könnyei csillogtak. — Soha sem voltam büszkébb, ritkán ily boldog egész életemben!

A víg menet azonban megindult le a terrasse felé, hol a fiatal népnek asztal terítve s táncz kör készítve volt. De nem bírta őket semmi tartóztatni, míg királynéjokat nagy örömpompával s a fölsereglett népnek hosszú, tolongó kíséretében házába nem vezeték, hol a koszorú felfüggesztett; mire a menet szint azon pompával visszatért, a terített asztalt elfoglalá, s utóbb a legderültebb tánczot folytatá, míg benn, a kastélyban, nyílt ablakok mellett az öregek s tekintetesebbek vidám beszélgetés közben ettek, poharaztak.

Másnap Betti, atyja s a rózsaszüreten jelen volt atyák és vendégek az udvarban valának ebédre meghíva. Betti kapá az első helyet, s ő

annak a legnagyobb kellemmel s egy nem várt, leghiztosabb könnyúséggel felelt meg. Tudniillik a fölmagasúlt önérzés, a házi kormányhoz szokott elme, s a finom asszonyi tapintat, mely neki oly igen sajátja volt, csodálatosan segíték ebben a hajadont, kinek ezen egész nap a legszebb öröm s a diadalnak magas, büszke érzete csillogtak homlokán, s a különben is méltósággal teljes alakot egy boldog és szelíd királynévá változtaták.

De legelkapóbbak s boldogítóbbak valának rám nézve a háladatnak, s ha minden nem csalt, tisztelő szeretetnek azon pillanati, melyeket gyakran szándékkal rám vetett vagy az én pillanatimra válaszul bocsátott, s melyek után gyakran tűnékeny zavarral s színt olyan elpirulással szemeit lesüté. — Azt mondám: lehetetlen egy asszonykebelnek, bár a kaczérság titkainak legmélyebb bűvárja légyen is, szebb és gyöngédebb formákba önteni hódolását, mint e természet sugalta hajadon . . . .

Boldogságom az első napokban oly teljes, tiszteletem a hajadon iránt oly nagy volt, hogy kétes valék, mikor és miképen kellene leginkább a kifejlést eszközlenem. Azonban egy hét múlva azt hittem észrevenni, hogy Betti ez utolsó napokban, a délelőtti és déleesti órákban, gyakrabban fordul meg az udvarban mint az előtt,

s hogy szemei most, ha velem beszélt is, mé-
lábbak, maga csendesebb, járása lankadtabb.

Ez rábírt azonnal elhatározó lépést tennem,
s az ő és magam boldogságát biztosítanom. Más-
nap reggel a vetemény kertben valék.

— János apám, — így szólék a dinnyék és
ugorkák körül dolgozó kertészhez, — mit csinál-
nak az én édesanyám virágai?

— Oh, igen frissen vannak, úgy gondolom,
nagysád;... ha méltóztatnék őket ott fönt meg-
tekinteni?

— Úgy de, én nem igen értek a virágok-
hoz....

— Vigye el nagysád magával Bettit; az ért
hozzájok, mintha csak iskolában tanulta volna.

— Már úgy jól van, s maga János apánk
nem tart velünk?

— Engedelmeivel nagyságodnak, nekem itt a
vetemények körül van dolgom; a konyha zöld-
ségre vár.

— Legyen úgy. Küldje föl hozzám Bettit.

S karomba öltém az öntözőt és siettem vele
a felső kertbe, a medenczéhez. A mint itt az
edényt az orosz lányfőhöz vezetém, Betti állott
előttem, vígan, derült homlokkal és ábrázattal.

— Tudod-e te, Betti — így szólék hozzá,
mire a virágokhoz értünk, s az öntözőt közünkbe
lettettem, — tudod-e te, Betti, hogy én téged,

midőn a koszorút fejedre tettem, magamnak eljegyeztelek, s hogy te nekem azóta jegyesem vagy?

Betti kaczagott. — Valóban az úgy is jött ki, — mondá.

— Az vala szándékom. S tudod-e te, Betti, hogy az eljegyzés után menyekző következik, hogy te nekem mihelyest magad is úgy akarod, szeretett hitvesem léssz?

— Ah, az igen szép volna, — úgymond.

— Az igen szép lesz. De mondd meg nekem őszintén, Betti: szeretsz-e te engem, úgy mint én szeretlek, s fogsz-e mindig igazán szeretni? Ha igen: úgy add reá kezedet.

A leány egy kissé elhalványult, de csakhamar összeszedé magát, s előbbi könnyűségével vígan tenyerembe ütve, felelé: Tiszta szívemből, nagysád!

— Már úgy jól van. A többit meg fogod halani. Most lássunk virágainkhoz.

S a bibelődés a virágok körül elkezdődött.

— Nézd csak, kedves, - így szólék hozzája meghitten, ez a georgina egészen elhajlott tövétől, s elfödi a pompás virágot, mely a sötét levelek alatt mintegy ég szégyenében. Én őt e büszke karóhoz magasan felkötöm?

— Oh, hiszen, úgy elfojtja őt nagysád.

— A te atyád ezeket az arany rezedákat min-

dég ide félre ülteti el, pedig én őket annál inkább becsülöm, minél szerényebbek.

— Mert, látja nagysád, jobban illatoznak az árnyékban.

— Ezek a hortensiák büszke, de buja virágok, Betti; azonkívül mindig kétszínűek. Én azt tartom: e fekete föld közé nem ártana talán egy kevés fövenyt vegyíteni?

— Már én csak azt tartom, nagysád, a mit atyám mondott: saját földjökben tenyésznek legjobban....

Így folyt egy ideig a munka, a beszéd. Végre színlettem, mintha elfáradtam volna.

— Én már elfáradtam, Betti. Mi várja a férjet szerető nejétől, midőn elfáradtan a munkától hazatér?

Betti fölemelé fejét, elfordítá, s egy édes szájacskát csinált. Oh, ez az édes fej oly örömet fordúlt ismét vissza, s én a legízesebb csókot vettem le ajkáról.

— Isten hozzád, Betti, kedves kis feleség; e napokban végezek atyáddal s aztán egypár napra elutazom; de majd, ha megjövök... ha megjövök... Betti, Isten hozzád!

A leány megállott, selyem szempilláit összehúzta, bal kezével köténykéje szélét felfogva, azt jobbik karja alá vezeté, míg ugyanezen jobb-jának feje és ujjai kebelén nyugodtak. Így nézett

utánam egy ideig. — Utóbb, köténykáját leereszté; lehajlott, fölemelé az öntözőt, s egyenes utat véve, a vetemény-kertnek indúlt, a nélkül, hogy többé visszatekintene.

Még azon napon megírtam atyámnak, hogy én házasodom, s általában azon reményemet fejeztem ki, hogy a legelső találkozás után maga is örvendeni fog a választásnak, melyet én minden körülmények érett megfontolása után tettem.

Parancsot adtam embereimnek, úgy készülniök, hogy néhány napra, talán több napra is, útra indulhassak.

Az elindulást megelőzőtt napon épen az én öreg, becsületes kertész-ipamhoz akarek küldeni, midőn ajtóm előtt Bálint vadászomat pillantom meg, kinek még Pesten megígértem, hogy, ha egy kissé a dologba tanul, mint erdőmestert itt fogom őt hagyni, s róla, híi szolgálatiért, gondoskodni. Az ember, különben nem legfélénekbb, most lesütött fővel süvegét forgatta kezében, s nem mert közeledni. De mögötte egy fehér, gömbölyű kar elő-elő bukkant s őt az ajtó felé nógatta, sürgette. Nem hittem szemeimnek, midőn e kar tulajdonosában Bettit pillantám meg.

— Bálint, mi újság?

— Hát, nagysás uram... én csak azért jöt-

tem . . . minek utána nagysád holnap elutazván . . . ha vajjon a mellett marad-e, a mit nagysád Pesten kegyesen ígérni méltóztatott?

— Az erdőmesterség iránt? Mindenesetre, Bálint; s mi jóért kérdezed?

— Hát csak azért, nagysád . . . mert én e becsületes személy kezét az édes atyjától megkértem . . .

— Valósággal? s hogyan, mióta kezdődött ez az ismeretség?

— Hát csak a . . . rózsaszüret óta.

— S Betti szeret téged? Betti te hozzád elmegyen?

— Elmegyek, hogy ha megengedi nagysád.

— Jól van, Bálint, mincsen semmi szóm ellene. Lakadalmatokra visszatérek, a költségeket magamra vállalom . . . Legyetek boldogok.

A legény kipattant az ajtón.

S Betti közeledett felém, félénken, reszketve. Kezemet megcsókolta.

Midőn kifordult, meg nem állhattam, hogy kezemet szelíden vállára ne tegyem, s mélyen szemébe tekintve, ezt ne kérdjem:

— Így állod te szavadat, kis hitetlen?

Ő pedig lesüté szemeit, s remegve, alig érthetőleg mondá:

— Én azt hittem, hogy csak tréfál nagysád.

III. EUGENIA.

Feleséget akartam nevelni magamnak, s a nevendék — *deseruit scholam; examini se subduxit*. A természettől kértem feleséget s a természet szépen — kinevetett.

Visszahajtottam a fővárosba.

A meglévő, a megszokott, a régi és hagyományyszerű, szóval a társaságnak és hagyománynak dogmái azon biztos rév, hová sietnek és menekesznek mind azok, kik a szabad gondolkozás es saját elv után indulás sík tengerén sűrű viharokat vagy épen hajótörést szenvedtek. Én is elfogadám ismét a társaságot úgy, a mint van; visszasiettem a viszonyokba, melyekből panaszos okoskodásim kiűztenek, s nem csekély vala csodálkozásom, midőn magammal számot vetve, meg kellett vallanom, hogy tapasztalásban ugyan gazdagabb, de megelegedésben s léleknyugalomban jóval szegényebb, tértem vissza, mint előbb valék.

Elveket és öröm-reményeket felfüggesztve, az időtől vártam tanácsot, dolgszeretetben vígasztalást.

Csaknem egy napon nyertem tanácsnoki czímet, léptem harminczkettedik évembe s szeretett atyámnak halálával tetemes örökim birtokába.

A rang és pénz, Ferdinánd, fölemelik az embert nemcsak mások, hanem ön szemei előtt is, és kibékéltetik őt az emberekkel, az Istennel, a világgal, önmagával. Nézzed ezt a kalmárt: egyetlen nemes tett nem díszesíti hosszú életét, egy magasb gondolat nem villant meg soha pókhálós agyában: s ő még is széles-ödöngve, messze kipirosuló arczal jár polgártársai körében; szóval és befolyással bír mindenütt, tiszteltetik, őriztetik, ápoltatik mindenektől: miért? mert pénze van. Nézd ezt az asszonyt: kendőzve, kölesön vett ruhában jár az útczán, száraz kenyeret márt sovány levesébe, egy durva férjnek durvább gyermekei ki-kitaszítják őt saját házából, egy ősi nagy birtok utolsó romjából, s ő mégis büszkén hordja fejét, göggel tekint le embertársaira, nem cserélne a kalmár-Crœsussal: miért? mert ő így írhatja magát a levelek és szerződések alá: Kenderesyné, született N. grófné.

Midön egy 32 esztendős cavalier, 40 ezer pengő forint jövedelemmel, új hintaján, két sima pejen, arany szegélyes inassal és angol harisnyás kocsissal legörög a váczi útczán, mindenki föltekint és fölkiált: — Óh, a boldog ember! oh, a derék, csinos, fiatal úr, oh, a superbe equipage!... és consiliarius! ez ám a legény! ez volna ám a parthie neked, Célestine, vagy neked, Clémentine!....

Ő pedig hidegen mosolyog s gondolja magában: Jártam utánatok, szép asszonyok; járjatok most ti is én utánam... Feleséget kerestem köztetek; ezentúl nem fogok keresni; lehet, hogy így könnyebben talállok!

Ez utóbbi, részemről, nem vala minden szándék s megfontolás nélkül mondva. Ugyan is, bárha eddigi lépteim bal sikeréből nem annyira azt kellett, hideg megfontolás után, következtetnem, hogy elveim voltak rosszak, nézetim fonákok, hanem inkább, hogy azok alkalmazásában magam valék ügyetlen és fonák: még is ugyan ezen nehézsége az alkalmazásnak önkényt arra bírt, hogy utóbbi kelméleteimben az egyesről induljak az elvre, nem pedig megfordítva; inkább az adatra ügyeljek, mint annak theoriájára. Kevés tapogatás után en-belsőmben s szaporodott világismeretem mellett hamar világossá lett előttem: miért nem értettem én mindjárt eleinte Angelikút, s miért nem értett engemet a legvilágosb szó után is Betti; ellenben igen jól érttem én mind azokat, kik most kevesebb szó és fáradság mellett is, mint mennyit amazokra költék, igen is hajlandók valának kezemet és szívemet, elveimet és fonákaimat, bűncimet, s erényeimet, falumat és equipageomat tőlem elfogadni. A végeredmény mindezekből ez lett: a szerelem és

házasság ügyében minden elvek általánosságán kételkedni; a választásból semmi rangot, semmi rendet ki nem rekesztteni; az individuumokat szigorú s mennyire csak lehet, hideg figyelemre venni és tanulni; végre, a melyik mind szellemi, mind erkölcsi tekintetben a mi szellemünkkel s erkölcsünkkel legtöbb közeledésben, legnagyobb rokonságban áll, azt keresni, azt választani. — Ezen, mint látod, türhetőleg józan maximákra bízom én ekkor vitorláimat, s ezt neveztem: *nőt találni*, ellentétben a *nő-kereséssel*, melybe kétszer beletört a késém.

És a jó gondviseelés csakugyan végre megszánt.

A præsesné, egyike legműveltebb asszonyainknak, nagybőjti sorsokat adott minden pénteken. Thea, szavalás, hangászat, táncz, s l'hombre és whist, három nyílt teremben egymás után s együtt következtek, míg egy válogatott, minduntalan változó köröcske a lelkes házi asszony divánját fogá, lépé körül. A mi szép, jeles, híres, előkelő volt Pesten és Budán, az tolongott és hivatalos volt ez estélyekre, s nem kevés csodálkozással láta itt egy magyar mágnásnét *à la Parisienne* tartani házat, s mi sokkal több, *à la Parisienne* társalkodni. — Az én helyem mindennütt volt, mint figyelmezőhöz illett, s a grófné méltóztatott egyszer e szerepemért a társaság

szemének nevezni. — Egyik estve, már közel valánk a nagyhéhoz, s a tavasz kicsalta már a fák virágait, egy új tüneményt látok a tánczosnők között: közép és karcsú test; hollófekete haj és szem; fehér, halványka bőr, igen finom metszetű s eleven játékú vonalmak; sok és nyájas beszéd; zephyrlebegés; kellemes mozdulatok. Már imént észrevettem őt a klavírnál egy négy kézre írt darabban, s utóbb egy ariettóban Mozarttól, melyet szint annyi naivsággal s természetes kellemmel, mint helyes és biztos kifejezéssel énekelt. De a mi engem leginkább meglepett ezen új s előttem teljesen ismeretlen tüneményben: az ő szilárd, biztos és mind végig egyenlő magatartása volt, amott a salonban szintúgy, mint itt a táncsteremben. Lehetetlen több szerénységet nagyobb könnyíséggel, több nyugodalmat szebb udvarisággal s lekötelezőbb nyújassággal párosítva látni.

Minden tánczos örömmel közeledett felé s a lehető legkésőbbben távozott; ugyanazon nyájas szem, ugyanazon szíves szó fogadá mindeniket; mindenik boldognak érzé magát, egyik sem dicsekedhetett elsőséggel.

— Bocsánatot, nagysád — így szólék a jobb kezemen ülő asszonysághoz fordulva — mit szól nagysád ama fiatal hölgyhöz, ki emitt épen most állott meg a sorban, most épen bayaderéhez

nyúl s fölnéz tánczosára, mintha neki felelni akarna?

— Melyik?

— Melyik! nagysád azt kérdi, melyik? az, a ki most épen ide tekint, ki imént a salonban énekelt, kire minden szem néz, ki körül egy óra óta az egész fiataltság forog?

— S miért kérdi kegyed?

— Hogy miért kérdem, nagysád? azért kérdem csupán, mert ez a kellem nem falusi, ez a tapintat és világ nem falusi, ez az egész magaviselet nem falusi. Azonban itt otthonosnak látszik, s én, ki jó ideje lakom Budát, teljességgel meg nem foghatom, mikép kerülhette ki eddig maga, neve, szülei...

Itt az asszonyág fölkel. — Kérdezze őt magát kegyed, — úgymond, s nevetve eltávozott.

Az anyja volt, gondolám magamban, fölállottam, nyakkendőmhöz nyultam, s mint tánczkérő a hajadon előtt állottam.

Fölkel — mint szokta. Egy kérdést tevék; felelt, mint szokta. — A táncz megindult; tánczolt, mint szokta. — Beszédet kezdettem, ő folytatta. — A sor reánk következett, mi cleresztettük. — Megkínáltam a paddal, ő leereszkedett. — Még egy kérdés, s a hajadon egyszerre fölkel, mosolyogva köszön és eltűnik. — Vége lőn a táncznak a nélkül, hogy én észrevettem volna!

Siettem a præsesnéhez. — Grófné, kérem, az Istenért, mutasson be engem szaporán egy ilyen és ilyen asszonyságnak. — Ő pedig már tudta tánczomat, nyájasan, fenyített újjával és kaczagott. — Tanácsnok, — úgymond félig hallhatólag, — miket kell hallanom! mely botrútkoztatás! a társaság szeme alszik! . . . Azonban az semmi . . . Ajánlom a leányt! . . . *Mais, c'est une tête* . . . látogassa meg őket kegyed falun . . .

— Azaz hogy, grófné . . . én nem . . .

— Hagyjuk azt . . . ime Eugenia.

A bemutatás megtörtént.

B* tanácsnok özvegye, közel rokonságban a grófnéval; ki férje halála után, ezelőtt mintegy negyedfél évvel, falura költözött, közel Esztergomhoz.

Másnap reggel az özvegy látogatására valék. Bevezetett leányához. — Eugenie, — így szóla nem sokára az anyja, — itt van egy meghívás L* grófhhoz, ma estve 7 órára.

— Köszönöm, anyám, ma estve nem megyek sehova. Holnap elindulunk, ki kell nyugodnom magamat. Különben is néhány régi barátnémat kell még ma meglátogatnom Pesten . . .

Mennyi szép vonás ezen egy válaszbán!

Engedelmet kértem és nyertem őket falujokon meglátogatnom.

L* helység a Duna partján fekszik, egy pár

órányira Esztergomtól. A folyam másik partján erdő; két órányi körületben sem komp, sem falu. A helység nagyobb részét akkor báró Dépense bírta, üres, haszontalan bonvivant, kitől én különben iszonyodtam; de most egy nyájas levelet írtam neki, melyben kértem, tartatna egy szobát tágas kastélyában rendelkezésemre készen. Parancsoljak vele s egész kastélyával akár-mely órában, ez vala válasza.

Néhány nap múlva L*-ben valék. Anya és leány megelőző nyájassággal fogadtak. A kert, a vidék, a könyvtár, s ismét a grófné és színes estélyei kifogyhatatlan anyagot nyújtanak társalkodásra. Késő estve hagytam el a házat, melyben mindjárt első tekintettel vagy onosság és ízlés nyerek meg a jövőt.

Eugenia a német és franczia írókat mind ismerte s eredeti, gyakran meglepő ítéletit rólok rövid, de velős vagy festő szavakkal fejezte ki. Ilyenek, hogy ő szereti *Gessnert*, imádja *Schillert*, becsüli *Göthét*. — Schiller embereket *teremt*, Iffland embereket *mázol*. — *Bürgert* és *Wielandot* olvasta *valaha*, de most nem bírná őket *kiállani*. *Kotzebuet* igen ügyes és gyors kezű *színdarab-takácsnak* nevezé, csak az a kár, hogy minden darabjából *csepegnek a könnyek*. — *Rousseau* neki *igen meleg* s *épen nem természetes*, *Voltaire* ellenben *felséges* s a század szellemi reformátora volt. —

A magyar literátorok közül csak igen keveset ízlelhetek, úgymond; Gyöngyösit nem, Gvadányit nem, Dugonicsot nem. Ellenben Daykát *kedvesnek*, Báróczyt *édesnek*, Himfyt *bájosnak*, Kazinczyt *csodálatosnak*, s ízlést és írást tekintve, minden magyar írók között elsőnek, és elérhetetlennek mondogatta...

Eltoltem a kedves csevegőné iránt szeretettel, hódolattal.

Sokszor olvastam nekik a salon ablakainál, melyek a Dunára nyíltak, vagy a kertben egy terebélyes alma árnyékában, — mert elfeledtem neked mondani, hogy harmadik látogatásom után az özvegy igen nyájasan megkínált három szobájával, melyek a ház éjszakai részén fölkészülve s használatlanul állottak, s melyekben én ezentúl az édes tánczosnővel egy földél alatt két, sőt harmad napot is folyvást szállásoltam.

Ítéleteinkben, nézeteinkben, ízlésünkben állandó, néha valóban meglepő, sőt csodálatos volt a megegyezés, s ez, úgy hiszem, legelső alapját veté meg azon barátságnek, mely közöttünk mindjárt az első hetekben szövetekezett s melynek szent jogait és követeléseit Eugenia a legbájosabb nyíltsággal s önmegtágudással fogadta el. Különben ő olyan volt, milyennek első tekintetre látszott: szerény, alázatos, okos, kellemetes, nyugodt; minden ember iránt jótékony és nyájas,

minden tettében és szavában, sőt gondolatiban is szigorúan erkölcsi, s a szó legmagasabb, legnemesebb értelmében ájtatos.

De semmi sem vala azon öröméhez hasonlítható, melyet akkor mutatott, midőn neki Pest-ről Staëlné nem rég megjelent *Corinnáj*át hoztam.

Mindjárt az első lapok után kikapá a könyvet kezemből s ő olvasá. Alig fáradt el vagy látszott elfáradni, inkább a csodálat, mint szavalás miatt, midőn ismét én ragadám magamhoz a könyvet, s most rajtam vala a csodálat és indulatos szavalás alatt elfáradni. Gyakran egymásra tekinténk megütközve. Mert ugyanazon szó, melyet ő mondott ki, az én nyelvemen is forgott; s ugyanazon ítélet, melyet én most hoztam, az ő elméjéből látszék merítettnek; nem egyszer szavaink egymásba ütköztek s egymást akaszták el. Így áll meg s csodálkozik két testvér, midőn idegen tájon s idegen nép között egymást megpillantja.

Ez olvasmány után egy gyöngédebb, megíttebb viszony állott be közöttünk. Kettecskén, némán, vagy csak egyes szókkal jártuk be a keretet, az erdőt, a szép Duna partját.

Nem állhattam tovább!

—Eugenia,— mondám egy estve,— én holnap vissza megyek. Mit ítél kegyed: azon sympathia, mely köztünk, szellemeink között legalább, min-

dig uralkodott, nem lehet-e egy mélyebb, egy szentebb viszonynak is alapja? azon barátság, melyet kegyed, mint tudom és vallá, érez én irántam, nem bírná-e arra, hogy velem egy házat, egy szívet, s egy egész életet megoszson? Szóljon, feleljen őszintén.

— Kedves ***, édes hű barátom, én kegyedet őszintén becsülöm. Én tudom, hogy kegyed nem képes visszaélni azon hatalommal, melyet a férfinak társaság s természet a gyöngébb nő fölött adnak; de hiszem kiváltképen azt is, hogy kegyed én irántam igaz indulattal viseltetik; azért is én most félre teszek minden alszégycnt s nem kételkedem kegyed kérdésére a legszívesb, legőszintébb igennel felelni.

— Anyám, hallotta-e? s nem jó megáldani boldog gyermekeit?

Jött és megáldotta boldog gyermekeit.

Utóbb kikocsiztunk. — Ez volt az utolsó szép nap kopár életemben.

Elválásom előtt megengedte Zséni, hogy egy csókot nyomjak bíbor ajkaira.

De másnap reggel, midőn kocsimba akarék szállani, a rég fékezett érzet s asszonyiság kitört. Nyakamba borúlt és sírt, keserűen zokogott elválásomon. Nem bírtam vigasztalni. - Még tegnap estve, Eugeniának minden szemérmes ellenkezése mellett is, úgy végeztünk, hogy én legfőlebb

hat napig, tehát szombatig, kimaradni, s az esketés másnap a helység templomában egész csendességben fog tartatni.

Még azon nap Pestnek legelső nőszabói s divatárúsai előttem állottak. Az egész hét járásban, futosásban telt el. Végre a legszükségesebbek elkészültek. Még szombaton reggel a præsesnéhez kellett mennem. Nyájasan fogá meg kezemet és szerencsét kívánt. — Nőt kap kegyed, — úgymond, — milyet kevés ember.

Az egy izzó nyári delután volt, midőn L⁸ helységet újra megpillantám. A nap tikkadtan sietett bukásához: az egész természet egy mély termékeny álomba lútszék szenderülni. Egy kisdéd, fekete pont úszott a távolban a Duna csilámló közepén, a mi partunk felé. A boldog, gondolám magamban, ki a végtelenbe merítheti keble hő szomjait!

Egy kibeszélhetetlen szorongás fogá el keblemet, midőn az ajtót csendesen benyitottam. — Anyja egyedül ült az ablakban.

— Hol van Zséni?

— Édes fiam uram, ma reggel... igen korán elment az ángyomhoz. De legyen megnyugodva, ma estve, vagy legfőlebb holnap reggel, bizonyosan itt lesz...

— Ma estve? holnap reggel? holott engemet vár?

— Igaz, ez igazán rendes... én magam sem értem jól...

Lassú kopogás hallatszék az ajtón, s egy fiatal ember jött be, egy katonatiszt.

— Nagysád, hol van Zséni? — kérde törött magyarsággal.

Az özvegy elpirult. — De tessék leülni, — ugymond, mellözve a kérdést, — *** tanácsos, többször említett vöm!

A fiatal ember rám nézett. — Hm, hm! — s háttal az asztalnak támaszkodott.

— Kicsoda az úr? — kérde, lassú lépésekkel közeledve.

— O'Nelly, kapitány, szolgálatjára.

— Tehát kapitány O'Nelly, nem mondaná meg nekem holnap reggel, mit akart mondani ez a hm! hm!

— Teljes szívemből, kedves úr; — és kezét nyújtá.

Az egy szép fiatal ember volt; szöke, kék szemű, szelíd, angol ábrázatú.

— Az egekre kérem, kapitány úr... kedves fiam uram.

Kimentem az ajtón.

Nem sokára O'Nelly követett, s a mint találkozáink, kérde, mit választok. Fölrántám vállamat, mert a düh és boszú nem hagytak szólanom, s ő egy igen nyájas «jól van»-nal távozott. Nem vala

kétségem, hogy ő a *kék babot* fogja választani, s épen ez vala az, a mit én akartam.

Benyitám az ajtót.

— De ugyan, kérem, mondja meg nekem nagysád . . . .

— Hát lássa fiam uram . . . már ez egy igazi szerencsétlenség . . . de én kérem, legyen egészen megnyugodva . . . nincsen semmi, valóban semmi az egész dologban . . . Elbeszélem . . . hétfőn reggel, épen midőn elútaozott kegyed, jön a báró és kérve kér minket, aházzuk meg magunkat ma hozzá ebédre . . . de nem mondta, hogy és mi-csoda vendégei lesznek. Én azt gondolom, hogy a dolog föl fogja Eugeniát deríteni, s oda ígérkeztem . . . Midőn belépünk, a szoba tele van tisztekkel. A báró vadászni ment velök. — Én sietek mentegetni magam, s Eugeniát úgy mutatom be mindenütt mint jegyest, mint e napokban férjhez menendőt . . . Én lelkemre, becsületemre mondhatom, hogy egy szó, egy pillanat nem történt, melyet az angyalok ne láthattak, ne hallhattak volna . . . hiszen, ismeri kegyed Eugeniát. — Éz jól van. — Délután itt állunk, s Eugenia még mutatja nekem, hogy amott valaki úszik a Dunában, midőn, alig telik bele egy óranegyed, az ifjú O'Nelly itt áll az ablak alatt, még nedves fürtökkel, alig törülközve. — Jó estét, miss! — Jó estét, milady! — Ez így megy; be sem jött. —

Csak látni akartam kegyeteket; és elment.... Másnap ugyanazon játék; de Eugenia meg nem engedhette, hogy vissza úszszék a nélkül, hogy magát kipihenné, mert egészen eltikkadtnak látszék; bejött tehát. — Hiszen, ismeri kegyed Eugéniát: ön nem mondhatom, hogy soha sem lettek volna együtt, négy szem közt; de én leányomért mindennel, egész életemmel jót állok... Angliáról, Skócziáról, Franciaországról beszéltek, mit én tudom. — A kapitány századja már messze, Pozsony körül, lehetett, midőn ő még is eljött; lovát a túlsó parton hagyta. — Egyszerre mi jut Eugenia eszébe? ma reggel befogat, s ő megyen nénjéhez. Kegyédet kérem, hogy ne haragudjék; ma estve itthon lesz, s meg fog mindent mondani. Ez az egész; én nem tudok többet.

— Jól van, nagysád, én mindent elhiszek; mindenben megnyugszom. Csupán ma éjjel a bírónál fogok szállásolni; a kocsi hadd maradjon úgy, a mint van; holnap reggel, ha élünk, látjuk egymást.

Lábaimhoz borúlt és esdeklett. — Az Isten szerelmére kérem tanácsos úr, szánjon meg egy asszonyt, egy anyát: ne tegyen semmi lépést!...

Valóban szánakozásra méltó volt, a mint csúszott a földön s lábamat átölelte; de nekem nem volt szív kebelemben többé asszonyok számára. — Azon villám-pillanatokot szórtam reá,

melyek a férfitől az asszonyt elűzzák, megsemmisítik, s egy szó nélkül hagytam el a házat.

Éjfél után egy halk, majd erősebb kopogás hallatszott ablakomon. Nem mozdultam. — Ha a világítélet tárogatója harsogta volna fülemben: kelj föl! nem keltem volna föl. — Nekem csak egy érzésem és egy gondolatom volt: elcsábítani ezt az angyalt!

Reggel négy órakor siettem a Duna sík partjára. O'Nelly már várakozott reám. — Könnyű, fehér sapka, finom patyolat ing, fehér mellény, világos pantalon lebegtek az ifju nyulánk, hajlékony tagjain.

Fejével jó reggelt inte s a két kardra tekintett, melyek mellette a levetett dolmányán feküdtek.

Dühösen ragadám föl az egyiket. — A fattyú, gondolám magamban, játszani akar velem, meg akar leczkézni engem, lefegyverzeni; — de nem úgy; élve csak egy hagyhatja el e helyet.

És kiállottunk. — Szeme a legnagyobb jószággal, nyugalommal tekintett rám. — És csak játszott velem, csak védte magát; erősebb volt. — Én pedig erőszakkal akartam végezni a dolgot. Kardom, hol alatt, hol fönn a levegőben járt. Tízszer, nem egyszer keresztül döfhetett volna, magam szaladtam, rohantam kardjába; dühödtem, lángoltam; karom és minden tetemeim remegtek...

Egyszerre bizonyos melegség futja el balkaromat; a vér magosan fecskendett hosszan fölmet-szett izmaimból. — O'Nelly visszahúzta kardját, mintha szólani akart volna, s e pillanatban födetlenül hagyta mellét. Mint tigris az ártatlan özfira, rohantam az ifjunak, s kardom, harmattemein keresztül, a Duna fővenyében akadt meg.

Mint vampyr feküdtem az üdvözülő fölött s csak midőn e két szó: *Eugenia . . . my love* lebent el haldokló ajkain, tértem iszonyodva magamhoz, s a véres kard kezemben, siettem Eugenia lakására.

— Meg vagy . . . meg vagyunk boszúlva; kiáltám, a mint az asszonyokat, az alig ébredőket, megpillantám.

Eugenia, egy pillanatot vetett rám s a véres eszközre. — Boldogtalan, ugymond, én szerettem őt! — s elájulva rogyott párnáira vissza.

Igen, ő szerette őt. Érted te jól ezt a szót, Ferdinánd?

Hat nappal ez előtt nyugodt, jámbor, szeretett, igen szeretett; boldog; és most furdalt, gyilkos, utált, boldogtalan! Megszánhattak volna magok a kárhozottak.

Beküldém jelentésemet a kormányhoz; O'Nelly irományai fölkérettek. Nem jöve semmi válasz. — Esztendő múlva letettem hivatalomat. Eugenia és anyja elköltöztek. — L* helysége azóta ke-

zeimre került; a mi szép van rajta, a mi jámbor,
 dologszerető, boldog ember lakja, az, a mennyire
 embertől lehet, az én munkám. — Kastélyom
 végében egy kert emelkedik, a kertnek végében
 egy kilátó, alatta márvány koporsó, körül ölelve
 virágoktól. Tizenhat év óta ide járok éjjelenként
 sírni s a társ ki velem lefekszik s a társ, ki velem
 ébred föl : O'Nelly és a bánat.

A SZERELEMMELEL NEM JÓ JÁTSZANI.

Benedicta, a város leggazdagabb orvosának leánya, ablakánál ült és hímzett. Midőn azt mondom: hímzett, ez csupán azt akarja jelenteni, hogy a szép és hódító hajadon, reggeli munkái végeztével, mert anyjának kora elhunytával, csaknem 10 éves korától kezdve, rajta fekvének a házasszony tiszteit, hímzőórámája mögé ült, s itt majd egy lassú öltéssel az arany- és selyemszálas hímzet koczkáiban, majd egy oldalpillantással az ablakba fektetett divatújság soraira és képerre, inkább az idő lassú lefolyását akará lassú munkájával betölteni, mint komolyan foglalkozni; s mennyiben az ajtóra vetett gyakori pillanati, s a déli órának elmúlta gyaníttathaták, forrón és egyedül szeretett atyjának jöttére vártakozott, ki reggeli látogatásaiból rendszerint déli egy órakor, gyakran kettőkor, néha még később szokott hazatérni. — Minden, a mi őt a szobában környezé: a drága gyöker- és mahagóni

bútorok, a legnehezebb selyem- és finom gyapjúszövetek a függönyökön és borításokon, egy ropant szekrény, rőfnyi magas fiókjával, mely a kalapoknak, csipkőknek, fejkötőknek és fehérneműeknek egész báljait foglalá magában; fölötte a válogatott porzellánnak színes, töredékeny ezrede; egy iszonyú garderobe, melyben a divatszerű s minden alkalomra szolgáló ruhák egész seregének kelle rejtekezni; nemkülönben egy hosszú, gömbölyű asztal, melyen a honi és külföldi legjelesb politikai, tudományos, szépliteraturai s divathírlapoknak egymástól eltakart négyszögei, a legújabb s legkedveltebb magyar, német vagy francia románok néhány kötetével fölmetzve, tehát elolvasva, vagy legalább átnevezve, heverték: mindez valamint egyrésről tanuja volt az atya nagy vagyonának s azon valódiságnak a kényelem szereiben, mely a középrendűek fényüzését a főbb rendűektől megkülönböztetni szokta, úgy másrésről, némi részben legalább, kulesul szolgálhatott leánya szellemi s lélekbélyegének megismerésére.

Benedicta, mint már mondottuk, korán anya nélkül maradt, mi őt szükségképen az atyai s így férfiu nevelés hatása alá tevő. Atyja, egy imádott hitvos halála után, s egy minden reményekkel biztató gyermeknek birtokában többé nősülni nem akart, s így a háziasszonyiség gondjait aka-

rata nélkül is a gyöngéd, de rendkívüli értelmességet es munkásságot mutató leánykára háritá. Ez s az olvasásnak és férfiúi társalkodásnak megszokása már korán a függetlenség és önállás azon érzetébe avaták a hajadont, mely, úgy látszik, a természettől kirekesztőleg a férfiaknak tartatva fenn, nemének csak a későbbi években, sőt a legnagyobb résznek sohasem esik sajátjául. A függetlenségnek ez érzete okozá legközelebb azt, hogy Benedicta atyjának minden unszolására, sőt kérelmei mellett sem akart soha nevelőnőt vagy társalkodónőt elfogadni; atyjától s idősb férfi mesterektől legörömelebb tanult, maga öltözködött, a ház szamáadásait maga vivé, sőt csakhamar egyedül tölté nappalait szintúgy, mint éjjeleit, s komornának saját szobáikba adá ki munkáikat. Midőn a hajadon kifejlett, az önállásnak ezen érzete, párosulva ritka szépségének s atyja roppant gazdagságának tudásával, egy könnyen kifejthető s megbocsátható büszkeséget szülének keblében, mely hajadon kora első éveiben karaktere és visclete uralkodó, legkitünőbb s némely nyilatkozásaiban tagadhatatlanul túlságos s nem ritkán sértő bélyege lön. Ha az asszonyiságnak homályos, de a karakter említett önállásában fölmagasúlt érzete már a tíz esztendő gyermekét megtudá őrzeni a férfitársalkodás minden, nem mondom illetlen, de gyöngédtelen

érintkezésétől, a tizennégy és tizenhét esztendőös hajadon minden férfinak, atyját kivéve, a társalkodás hideg és kikerülhetetlen illedelmein kívül a szó legszorosabb értelmében közelíthetetlen volt. Ez időpontban Benedicta, úgy látszott, szegyenlé, hogy asszony. Azonban az említett házi-ság és kora önállás magokkal hozák a magányosságot, Benedicta növendékkorának kedvelt barátnéját, s ez, az olvasás szeretetével és szokásával párosulva, egy szelid andalgást hozza a leány karakterébe, mely önmagába térítve vissza a lelket, s ellágyítva a szívet, üdvös ellensúlyul szolgált azon büszkeségnek, mely rajta s viseletén első pillanatra mutatkozott. A ki őt ekkor lelke mélyéig ismerte volna, azt fogta volna mondani, mit Benedicta atyjának s önmagának nem egyszer mondott: hogy ő az emberiséget szereti, bárha az embereket becsülni nem képes. Igenis, neki, ki a férfiakat még nem ismeré, sem türni nem tudá, a férfiúi szépségnek és erőnek egy ideálja lebegett elméjében, melynek meghatározott körrajzát valamint ő nem lett volna képes előadni, úgy megfelelő hasonmásút lehetetlen vala az életben föltalálni.

Az ilyenmü asszonykeblek vagy sohasem, vagy ritkán, vagy csak igen későn lehetnek boldogok ez életben.

Midőn Benedicta tizennyolczadik évébe lé-

pett, melyben ez elbeszélésünk története kezdőd-
 nek, királynéja vala már a szíveknek, a szó leg-
 absolutistább, sőt legtiránusabb értelmében.
 Nemcsak parancsola híveinek, hanem kínzotta,
 gyötrötte, gyilkolta azokat, a nélkül, hogy ezt
 észrevenné, a nélkül, hogy irántok a szeretetnek
 vagy szánakozásnak leggyöngébb érzete serkede-
 zett volna kebelében. Szerencsétlenségökre imá-
 dóinak, Benedicta csak épen most jutt szépsége
 legteljesebb virágába. A természettől nyert sze-
 rencsés és erős testalkata, az atyai józan nevelés,
 a vidám munkásságban eltöltött gyermekkor s a
 phantásiának azon fékentartása által, mely a ma-
 gát kormányzani s a férfiak előtt a legnagyobb
 tiszteletben s így távolabban tartani korán meg-
 szokott Benedictát minden lélek- és test-elpuhult-
 ságtól mindvégig megóvák, termete kellemeit
 azon fiatal erőben s ép pompában hagyá kifej-
 leni, mely ugyanezen gazdagság és erő által a
 szépség kényes formáinak talán ártott volna, ha
 a természet több mint közepszerű nagyságát annak
 finomsága, s a kecsék pompáját a formák tökéle-
 tessége s a színnek hasonlíthatatlan gyöngédsége
 szerencsésen nem mérséklék vala. Hajúnak vilá-
 gos aranyszíne, midőn az ritka, átlátszó fürtökben
 övedzé homlokát, vagy reá szelíden s mintegy
 engesztelőleg simult, elfeledteté e homloknak
 férfias magasságát s lélektehetségeket áruló szög-

leteit, pillájának hosszú, tömött selyemszálai s szemének kék színe bizonyos lágyságot s andalgást adának pillanatának, mely különben e rendszerint hideg és büszke pillanatokban nem vala; az orczák, a nyak és a váll erős carnatióját mérséklé nemcsak azon szerencsés vegyülete a pirosnak és fehérnek, mely a nedvek épségéből s a bőrnek rendkívüli tisztaságából és fényéből ered, hanem még inkább azon finom átpárolgás, mely a dús és romlatlan vegetációjú fiatal testen mint egy látható, egy szemmel tapintható vékony köd elterül, s annak azon enyhe bársonyosságot és kibeszélhetetlen illatosságot adja, melynek közele, mint valami édes varázsital, érzéseinket egyszersmind elkabítja és föllazítja, s lelkünket mennyei szenderedésekbe paradicsomálmodozásokba meríti. Mind ezeken kívül, midőn Benedicta föllépett, a szüzességnek, a gondolatban is szeplőtelen életnek, a szellemi és polgári függetlenségnek érzete oly nemességet és méltóságot, hogy ne mondjam, fölséget adának járásának és tekintetének, mely végképen kétségbeejté a hozzá minden tekintethen méltatlan szájtátók, piperőczők, úrfiak és fiatalocskák egész seregét, s oka lett, hogy ezek őt, kit tizennégy esztendőskorában közelíthetetlennek mondtak, most, a tizen-nyolczadikban, hódíthatatlan hódítónak nevezék el.

Azonban minde szépség, függetlenség, pompa és hódolatok nem tevék Benedictát sem hiúvá, sem boldoggá. Ha lehetetlen volt a legmélyebb megvetést nem éreznie és mutatnia azon férfúi csontvázak, azon agyatlan és velőtlen árnyékok iránt, kik ifjúi évekkel aggok, kísértetes mosolygással s mozdulatlan vampyr szemekkel szállongtak körülte; vagy azon fölfuvalkodott dandyket és királynékról álmodó dús elegánsokat, kik, mivel egy-két árva leánykát roppant hazugságaik iránt hiszékenynek, egy-két töredékeny asszonyt hitetlen csábításaik iránt gyöngének találtak, az egész asszonyi nemet lenézik, s benne csak hiúságok, politikájok vagy testiségök eszközeit és bábjait, de magasabb s szentebb szerelem- és barátságtársakat sohasem keresnek; és azon pedansokat, kik egy jól táplált test s egy jól tápláló hivatal s világi tekintet birtokában az atyától kérik a leány szerelmét, s ezt a leglázítóbb impertinentiával évekig ostromolják unalmas, illedelmes látogatásaikkal, míg egy gyöngé pillanatot, egy kedvező családi körülményt meglesve, mint gonosz pók a gyanútlanul repeső lepét, hálójokba kerítik, s vérző, küzködő szívvel hurcolják oltárhoz s utált vőlegényi ágyukba: ha, mondom, Benedicta a legmélyebb megvetéssel tekintett is minde férfiakra, ez a megvetés nála mindig egy mély és metsző keserűség érzetével

párosult; mert vajjon nem kín-e emberi épség s méltóság nélkül látnunk azt, ki különben emberi alkotásban és rendeltetésben hozzánk hasonló, másunk, rokonunk, felünk? nem kín-e megvetni, alacsonynak, hitszegőnek, haszonlesőnek találni azt, kit különben becsülni, kit különben magunknál nagyobbnek, nemesebbnek találni óhajtanánk? nem kín-e minden nap s egész életünk végeig társalkodnunk kelleni olyanokkal, kikkel semmi közelebb lélek- és szívviszonyokba lépni nem akarunk, nem fogunk, nem léphetünk, mivel érezzük, hogy őket szeretnünk lehetetlen? — Pedig a nőkebelnek hazán nem a ridegség, nem a magányosság. Innen lehet és kell kimagyarázni azt, hogy azon hódító, büszke szemek, melyek a társaságban sokszor hidegen, sokszor kevélyen, sokszor haraggal függöttek a gyáva epekedőn, otthon a magányosságban, a szép birtokosné tudta s akaratja nélkül is oltöltek könnyekkel; hogy azon kebel, melynek márványfehérségét a márvány keménységével párosulva mondák az imádók, gyakran titkos sóhajokban s kínos panaszerzetekben emelkedék és olvadozék. Szóval Benedicta, a szívek királynéja, kegygyel és méltósággal tekintgete körül naponkint nagy birodalmában, s mindannyiszor búsan, elszomorodva térének tekinteti vissza; mert nem vala egy az ezer közt méltó, kivel a boldogságtrónt megosztaná.

Egy ily édes-keserű, a váagnak és panasznak ily néma órája vala az, melyben Benedictát, atyját várva, hímzőpárnája mögött megpillantók. Az egy szép márcziusi dél vala, két héttel a farsang után. A 18 esztendő s hajadonok tudják, milyen érzetek azok, melyek a lánykeblet a farsang végével ellepik. — Lehet a farsangot, mint táncz- és szórakozásidőt szeretni, nem szeretni, benne részt venni, vagy nem venni: az érzet annak el-tüntével mindenekre nézve egy és általános. Mintha egy gyémánt esnék ki arany koronádból, mintha egy-egy levél hullana le a gyéren levelezett aster szép koszorujából, és mintha mindinkább közelíteni látnád azon szomorú órát, melyben hajdanta a gyönyörűséges és szerelemdús Ninon, a legelső, vékony redőcskét pillantva meg homlokán, sírva fakadt. Igen, mert a farsang, neveztessek az a táj, kör, nép és rangok szerint akármikép, a hajadonkor tavasza; s a tavasz, mint tudjuk, igen rövid. Ha tehát egy ilyen tavasz, részben vagy egészben, reményvirágok nélkül tűnik el, mi örömet vársz a zsibbasztó nyártól; és mi vigasztalást az ősznek szomorú napjain? . . .

Én nem mondom azt, hogy e gondolatok s érzések világosan lebegtek Benedicta előtt; ő sokkal büszkébb volt, hogysen ilyesmit magának megvallana, sokkal önállóbb s dúsabban föl-készült szellemű, hogysen magán kívül vetette

volna meg azon horgonyt, melytől életünk legmélyebb s legvalódibb boldogsága függ, s melynek elszakadtával a halandónak nincs többé a földön vigasztalás. Hanem azon mód, a mikép a hajadon sűrű selyem szempillái egymáshoz közeltek, midőn ablakán a tiszta verőfényben csillogó háztetőkre s a rajtok víg csevegésnek indúlt madarakra hosszan kitekintett; és azon mód, a mikép nyakát az ablaktól el, munkájára, s ismét a munkától föl, ablakára vezeté, egy édes és titkos merengésnek, egy homályos, fejtegettetni nem akart vágnak s már támadatban elfojtott sóhajnak valának árulói; s azon türhetetlen pillanatot, melyet utóbb s gyakrabban az ajtóra vetett, azt látszék kérdeni: ha nincs-e, ha nem jön-e végre valaki, kinek nemes és érző kebelén . . .

Egy rövid és gyors kopogás hallatszék az ajtón, s egy fiatal ember lépett be sietve, kit Benedicta nem ismert. E pillanatot a hideg méltóságnak s éles figyelemnek szokott érzetébe helyezé vissza a hajadont. Legelső gondolatja vala figyelni, vajjon a szokott neszt hallja-e a folyosón; a második már az idegenre vala függesztve, a nélkül, hogy ez az elsőt a szemnek és arcnak legkisebb mozdulatából is gyaníthatta volna.

— Nincs itthon a doktor úr? — kérdé az idegen, hirtelen meghajolva, s magának ugyanazon pillanatban széket rántva.

— Nincs; — tessék leülni . . .

Az idegen már leült, s merő búsongó szemekkel bámúlt a hajadonra . . .

Az egy szép fiatal ember volt. Termete magas és nyúlánk, egy azon könnyű, hajlékony, meghúzott termetek közül, ha szabad ez utóbbi kifejezéssel élnem, melyeket korán kezdett s szakadatlanul és rendszeresen folytatott testgyakorlatok adnak, s melyeket rendszerint azon jó házból származott fiataloknál látunk, kiket szüleik korán katonaságra adnak, s kik ezt rendszerint hadnagy- vagy kapitánykorukban egy szép külföldinéért, egy gazdag özvegyért, vagy az ezredessel s egyéb tisztársaikkal kezdett villongásért odahagyják. Feje hosszú, esillogó, fekete fürtökkel, melyek közül néhányan most bizonyos kellemes rendetlenséget s látszatos gondatlanságot árultak el, vala elborítva; szemei nagyok, feketék, szépen metszvék s rendkívüli erejűek; orra finom s tökéletes idomú; arca nemes és gyöngéd, csaknem asszonyi metszetű, melynek azonban ama sárgásbarna szín, mely egyfelől a szabad levegőbeni gyakor forgásnak, másfelől az erős és nemes férfiúi alkatnak szokott jeléül vétetni, adának férfiaságot, s melyen most e természetes színeken kívül, még egy ingatag halványosság, bizonyos sápadtság és tikkadás vala látható, mintha az idegen az utóbbi éjeket ál-

matlanúl töltötte volna el; vállain egy tág s gazdag szövetű carbonaro omlott pongyolán, s mintegy az idegen tudta nélkül kellemetes redőkben alá; nyakán fekete selyemkendő, szintén pongyolán, de erősen s szintén kellemesen kötve, gyorsan fölötte finom, kezei különösen szépek; kalapja és keztyűje a legutolsó divatúak s finomságúak. Az egész alakon, mennyiben ezt Benedicta egy pár oldalpillanattal kiveheté, bizonyos elhagyatottság s deli pongyolaság terült el, s az arczon, különösen az ajkon és orczákon, egy dúló bánatnak kifejezése, melyhez csak a szemnek és homloknak leverttsége kívántatott meg, hogy tökéletes legyen, s mindjárt a legelső pillanatra akárkiben is szánakozást gerjeszzen.

Benedicta néhány perczig hallgatott az idegenre, kit illetett, hagyván a társalkodás megkezdését; azonban, miután ez is folyvást hallgatott s szemeit ugyanazon merő elámulással rajta felejteni látszék, felé fordult s

— Szabad-e tudnom, — így szólt, — mit kell mondanom édes atyámnak, midőn majd hazajön?

— Ah, kisasszony, — felelt az idegen, láthatólag illetődve s fölelevenedve Benedicta szavaitól, — én az emberek legszerencsétlenebbike vagyok. Azonban mit tesz ez? . . . Az ide nem tartozik. De én beteg vagyok . . . Mondja meg kegyed, ha oly szíves akar lenni, édes atyjának, hogy őt egy

beteg, egy nagy beteg, talán egy haldokló ke-
reste, s végső segedelmét, ha van még rá nézve
segedelem, akarta kikérni. Ah, kisasszony, én ki-
beszélhetetlenül szerencsétlen vagyok!

Az idegen jobbja végig esett a székek kar-
ján, — mert karosszéket ragadott volt meg, —
s feje a legnagyobb szomorúság kifejezésével haj-
lott jobb vállára.

— Vigasztalja kegyedet legalább az . . .

— Vigasztalás, kisasszony? — mondá az ide-
gen gúnyos mosolygással, van-e vagy lehet-c
annak vigasztalás, a ki mindenét elvesztette?
Elveszteni őt, elveszteni őt legbájosabb korában,
elveszteni őt akkor, midőn a legszentebb frigy
kezeinket és szívünket örökre kapcsolandó vala
. . . Ah kisasszony, ha van kegyedben érzés, ha
van kegyedben szív, kérem, szánjon meg egy
boldogtalant, a ki annyira tehetetlen önmagával,
hogy embertársai szánakozására szorúlt, ha a
kétségbeesésnek s öngyilkolásnak mélyébe sü-
lyedni nem akar . . .

Még mielőtt e szenvedélyes szavakat elvé-
gezné, az idegen, érzelmeitől elragadtatva, fél
térdel Benedicta hímzőasztalának zsámolyára
borult, midőn is ábrázatja a leány karjához oly
közelre esett, hogy ennek lehetetlen volt az ifju
arczán lefutó két nagy könnyet észre nem vennie.

— Uram, — mondá a hajadon egy kissé za

varodva, — valóban . . . én szánom kegyedet . . . de én azt tartom, hogy a férfiúnak előbb keble minden erejét, szelleme minden magasságát kell kimerítenie, mielőtt egy sokkal gyöngébbnél, mint maga, keres vigasztalást.

— Igazság, és én csak háborítom, zavarom kegyedet, kit a dolog nem érdekel. Bocsanat. Köszönöm azon szót, hogy száni kegyed. Igazán: nekem ezt a bajt magannak kell magammal kiküzdenem. Az enyhít, hogy lesz mégis társam e bajban: az ő képe, melylyel már negyedik éjemet virasztom, s melylyel addig fogok virasztani, míg végre elalszom. Holnap, ha lehet, eljövök; addig is legyen szabad itt hagynom nevetem. Ajánlom magamat kegyednek s a doktor úrnak.

Ezzel az idegen, sokkal nyugalmasabban, úgy látszék, mint jöve, eltávozott, miután az ajtó melletti asztalkára névjegyét letette.

— Ennek legalább szíve van; — mondá magában Benedicta, mire az idegen léptei elhangzottak, s maga szokott csendébe visszatért, — de ez a boldog férfihiúság: azt binni, hogy engem személye vagy jelenléte megzavart! Mit nekem ő? mit nekem ez igaz vagy költött történetek?

Midőn atyja haza jött, elbeszélé neki Benedicta a történetet. A doktor vevé az asztalról a névjegyet, áttekinté azt s a többi közé a tárczájába tevé. Nem vala szó többé a dologról. Másnap az idegen nem jött el. Este a doktor Budán a protomedicusnál whistezett.

— Beszéltem romános vendégeddel, — ígyszóla reggel, a kávénál, Dictyhez; az egy igen deli és nevelt fiatal ember. Nénje a consiliáriusné, ki özvegy és fölötte gazdag, beteg, s mint a kapitány mondja, engem kíván látni . . .

— Kapitány? — kérdé odavetve Dicty.

— Igen, a fiatal ember, mint szavaiból értettem, a Sándor-husároknál szolgált, s csak ezelőtt egy évvel hagyta el karakterével a serget.

— S neki tehát nem kell doktor? — kérdé gyöngén mosolyogva Dicty.

— Bah, gyermekség! Egy kis álmatlanság, inkább kimerülésből, mint az idegek magasztaltságából, a mint láttam. Én egy napi csendet ajánlottam neki, de ő nem hagyott nyugtot, míg ott helyben enyhítő porokat nem írtam számára.

— Adieu, gyermekem, délben látjuk egymást.

Még ezen délelőtt, tizenegy órakor, egy barna és fehérbe öltözött inas vezetteté magát Benedicta elébe, s egy kised cseresznyefa-szekrényt nyújtott neki által. — A doktor úr számára, — úgy-

mond. — Kitől? — Bent meg van írva. — S az ember eltávozott.

Benedicta fölnyitá a szekrényt, melyen nem vala zár, s a bársonyfalak közül egy ószabású tubákszelenczét húza ki, mely egy rendkívüli szépségű csigahajból készült, s a széleken és sarkokon igen gazdagon meg vala aranyozva. A szekrényke alján egy levelke vala hamuszín atlaszpapírosra írva, s csak egyszer összehajtva; tartalma az itt következő:

«Tisztelt doktor úr! Annyi éjek óta a kegyed áldott porainak köszönök egy pár órai csendes nyugtot. Fogadja kegyed legfőbb köszönetemet, s ha lehet, színtoly-szívesen a csekély emléket is, melyet ide rekeszteni bátor vagyok. Néném, ki naponként gyöngül, igen szépen kéreti kegyedet, hogy öt, ha foglalatosságai engedik, ma délután 3 és 4 óra közt egy rövid látogatással megörvendeztetni méltóztassék. Különös tisztelettel Zeredyey Arthur, kapitány.»

Tudni kell, hogy a doktor szenvedélyes gyűjtője vala a szelenczéknek. Gyűjteményében ez vala a százhuszonötödik, de becsre és ritkaságra bizonyosan nem a legutolsó.

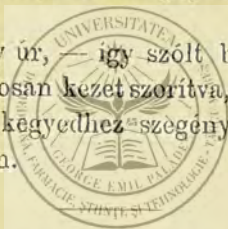
Midőn Benedicta e sorokat elolvasá s a szelenczét még egyszer megtekinté, nem leheté a tiszteletnek és háladatnak némi érzeteit megtagadnia azon férfiútól, ki ily gazdagon s mégis ily

gyöngéden tudta jutalmazni, s ki atyjának oly nagy és bizonyos örömet vala okozandó.

Tizenkét órakor, ablakán kitekintve, Zerednyeyt látá ellovagolni az útczán. Feketében vala öltözve, kalapján fátyol; bal mellén a gomblyukba egy sárga immortal. Lassan haladott el az útczán és az ablak alatt, a nélkül, hogy valamerre föl- vagy visszatekintene.

Délután három órakor a doktor Budán a consiliáriusnénál volt, s Zerednyeyt a beteg ágyfejénél találá.

— Kapitány úr, — így szólt bucsúzaskor, az iljuval barátságosan kezét szorítva, — legyen szerencsém néha kegyedhez szegény házamnál is, szombat estéken.

Minden szombaton este a doktor úr egy meghitt és válogatott körnek szíves gazdája és vendéglője vala. Ezt megkívánák tőle számos rokonsága, roppant vagyona, széles praxisa s talán egyetlen leányának szerencséje. A boldogult asszony egy vala Pestnek legtehetősb polgárlányi közül; miért is ez estélyeken a komák s komasszonyok, a sógorok és sógornék, az ángyok és nénék egész serege annál kevesebbé maradhatott el, minél sajátabb tulajdona a pesti vagyonos polgárnak s polgárnénak a főnemességet mímelni,

s így minél magasabb élelmény vala egy gazdag fa-, vas- vagy fűszerárús hat iskolát végzett fiának e körökben a fiatal nemesembert, dandyt és fashionablet játszani, édes anyjaiknak s nőtestvéreiknek pedig a kávé- és thea-asztalok mellett kifejtteni mindazon pompát, melyet sok pénz és kevés ízlés reájok aggatott, s melynek ők egy előkelő mozdulatlansággal, s néhány susogva kicserélt semmiséggel vagy gonosz megjegyzéssel vélték legjobban megfelelni. Néhány öreg úr és tisztes asszonyság a régi nemességből, a doktorok részint gyógyítóitjai, részint lekötelezettjei valának a napok, melyeket a polgárbüjdosók részint mintául, részint középpontul s a társalkodás vezetőiül vevének, ismerenek.

Azonban legelőkelőbb s legszabadabb része a körnek minden esetre az orvosi testnek azon avatottjaiból s nagymestereiből áll, kiket a doktor estélyeire barátság, víg kedv, játék, egy pohár óbor, vagy a fiatal és gazdag örökös nő csábított. A világnak minden kincseért sem maradtak volna el azon segédek, *adjunctusok*, kik az egyetemi tanítók vagy kórházi orvosok mellé adatva, iskolai tanulmányaik végeztével, fiatalságuk s polgári függetlenségök virágjában a szép *Benedicta* kezére haszonlesésből és szerelemből egyiránt vágyának. Ezek sorából támadott s állott elő rendszerint egy hangászati quator, egy jeles pianista

s négy vagy öt deli, fürge tánczos, kik a nősze-
mélyzet derültebb s élénkebb, bár nem mindig
fiatalabb, részét mulaták azalatt, míg a komo-
lyabbak és idősebbek egy asztal lotto, piquet,
whist, boston és halbzwölf körül az éjféli óra kö-
zeledtét minél lassúbbnak óhajták, elmúltát gyak-
ran elfeledék. Gazdagon öltözött inasok, a dok-
toré s a jelesebb vendégekéi, a legszebb ezüstön
hordák félóránként a frissítőket körül, mi a tehe-
tős polgárnök hiúságát nem kissé kecsegteté.

De legfontosabb személye e körnek, mind
magára a tisztos körre, mind jelen történetünkre
nézve egy alacsony, fiatal, szőke, piros és teljes
ábrázatú úr vala, ki kék frakkban, világos mel-
lényben és czombruhában, fehér nyakkendővel
és magas feszes gallérkával, lábait egymásra fek-
tetve, pislogó szemekkel s egy állandó gúnymo-
solylyal ajkai körül a főasztal mellett ült, s itt
elmozdíthatatlanul s egy valóban bámulatos tü-
redelemmel az öreg nénékkal és ángyokkal, Be-
neditának anyai rokonaival, látszólag a legna-
gyobb vígságban s mindvégig egyenlő jó kedvvel
társalkodott. Valahányszor valamely fiatal ember
ezen asztaltól Benedictút tánczra fölkérte, el nem
mulaszthatá e férfiúra a félelemnek s irigy gya-
nunak, a haragnak és boszúnak, vagy a dacznak
s kihívó megvetésnek egy mérges oldalpillanatát
lövelleni. Mert jól lehet doktor Szálnoky, így

hívták az embert, a lehető legkevesebbet foglalatostkodott Benedictával, sőt gyakran egész estélyeket el tudott tölteni, a nélkül, hogy hozzá egyetlen szót intézett volna, mégis tudta az egész kör, hogy ő, az atyjának pártolása s talán ajánló szószólása mellett, Benedicta kezére vágyik, s az ángyok és nénék hatalmas klubbja fennen hirdeté, hogy Benedictának más férje nem lesz, mint épen ő.

Szegény és nem-nemes szülőktől eredve, de tőlök mégis iskolába adatva s itt a mindennapi szükség beszerzésiben önmagára hagyatva, az ifjú Szálnoky már jó korán azon makacs és állhatatos szorgalmat mutatá tanulásiban, mely későbbben, ha nem a tudós, legalább a tanúlt emberek, s különösen a tanítók osztályát képezni szokta. Korán az idegenek pártolására és segedelmére szorulva, korán meg is tanulá e pártfogást és segedelmet keresni és becsülni; innen azon hajlékonyság, alázatosság és síma, gyakran alacsony hízkeledés viseletében; innen a szeplőtelen élet s gondos óvakodás mindazoktól, mik őt a világ előtt gyanússá, bűnössé s a pártfogásra méltatlanná tehetnék volna. E viselet, párosulva a jeles előmenetellel, melyet tanulmányiban vas szorgalma által tesz vala, okozá, hogy Szálnoky mindjárt iskolái végeztével tanítója segédvé neveztetett ki, s csakhamar üresség támad-

ván egyben azon mellékes és különösb tanítószékek közül, melyekre az idősebb gyakornokok restek, az ifjabb s lángolóbb elmék csak ritkán képesek vetélkedni, a pesti egyetemhez rendes oktatóvá nevezteték. Most már a rég hajlongott, sőt csúszott ember valamivel egyenesb állásba kezdé magát tenni. De ez még nem vala minden szerencséje. Ő, a ki mind egész orvosi pályáját az iskolai falak közt végezte, most professorrá neveztetve, híres és kapós praktikus orvos is akart lenni, s hála az ő ügyességinek s világismeretének, csakhamar híre és gazdag jövedelemre is kapott. Ki nem ismer közülünk egyet azon házaló, síma, nyájas orvosok közül, kik míg a beteg gyermekeket vagy ház-asszonyát megnézik, egyszersmind a házi és családi viszonyokról, melyeket előre a végső hájszálig kikutatnak, hírvivőleg, részvevőleg, tanakodólag, sőt nyomban meghitt barátilag és segélyajánlólag beszélnek; kik egészen ismeretlen családokba magokat a szomszédság, véletlenség, bemutatás és szíves látogatás színe alatt befürják; kik mindig *édes* orvosságot rendelnek, s vagy kell vagy nem, rendelnek örökké; kik a homœopathiát dicsérik, de allopathice gyógyítanak; kik a diétát, ez egyetlen s valóságos egyetemi gyógyszer, újjokkal nyájasan fenyegetve, mindenkor ajánlják, de bűnös lágyságok s az orvosságok erejébe helye-

zett vakmerő bizodalom által minden régi szokásnak s szeretett véteknek leggondosb ápolói; végre, kik jelesebb s tapasztaltabb orvosok jelenlétében hazug s erénységgel és sokat jelentő hallgatással vonulnak árnyékba, de az avatatlanok előtt annál széditőbb s szódusabb suadával fejtik ki nézeteiket, ajánlják rendszeröket, s e fogással igen könnyen a legügyesb és legszerencsésb gyógyász hírére vergődnek? Ilyen vala Szálnoky. Nem csoda, ha professorsága második évében már saját kocsián látogathatta számos betegeit. Ekkor látta meg Benedictát, s a szép és gazdag hajadon iránt a legmélyebb szenvedély támadott keblében. Minden különösb személyes érdem nélkül egy biztos hivatal és szép évi jövedelem birtokában látván magát, nem hitt többé semmi szerencset elég magasnak, de kivált a szépnem részéről, melyet általában csak tanulmányaiból s polgári mostoha viszonyai után ismert, s így sem érteni, sem becsülni nem vala képes. Ehhez képest csakhamar azon öntetsző bizakodással nyilatkoztatta ki szándékát a hajadon előtt, mely az ilynemű embereknek kirekesztőleg sajátja; s el lehet képzelni azon megütközést és rejtett bosszút, mely őt ellepé, midőn a hajadontól, ki őt és alacsony vágyait egy pillanattal keresztülhatá, a legnagyobb hidegséggel, sőt világos megvetéssel fogadtatott. Minden egyéb

kérőt eltávolított, sőt örökre elkedvetlenített volna e fogadtatás, de Szálnoky sokkal inkább ismeré a világ folyását s az asszonyi szeszély forgékonyságát, hogysesem ez első baleset őt céljai üzésétől eltántoríthatta, vagy szenvedélye hőségét legkevesebbé csökkenthette volna. Ő most a leánytól az atyához fordult, kinek lehetetlen volt egy ily jeles és szeplőtelen életű férfit nem kímélni, nem ajánlani; és az ángyok és nénék hatalmas seregéhez, kiknek kedvezését gyöngéd figyelemmel s ezer apró szolgálatokkal meg tudá nyerni, s kik őt háladatul azon egyetlen férfiúnak mondák, kivel Benedictának párosulni mind ész, mind kor, mind polgári viszonyok egyiránt javaslák. Ily partfogóktól gyámolítatva, Szálnoky többször megújta kérelmit, de mindannyiszor süket s részvétlen szívre talált. Ez őt a legnagyobb mértékben, melyre ez embercsék képesek, ingerlé, bosszantá, s új tervek kobolására készíté, mialatt azonban Benedicta iránt folyvást a legmélyebb tiszteletnek s hódoló nyájasságnak jeleivel viseltetett. E jelek az utolsó napokban, ha lehet, még inkább szaporodtak s a mélyebb figyelmező előtt azt fogták vala elárulni, hogy Szálnoky e napokban egy újabb fortélyra talált, mely őt a kívánt hajadon s az egykori, igen nagyra becsült örökség biztos birtokába vezesse . . .

E ház és kör vala az, melybe magát Zerednyey Arthur, a doktor meghívása következtében 1831 márczius 12-én legelőször bemutatá.

Azon mély bú, melybe Zerednyeyt, — mint mondá, — legelső szerelme tárgyának, egy, a fiatalság legszebb virágjában elhunyt jegyesnek vesztése ejté, szükségképen magával hozá azt, hogy ő a doktornáli estélyen mély gyászban jelent meg, semmi örömben részt nem vett, s az éjnek legnagyobb részét, egy magányos lámpasztalkához támaszkodva, néma elmerülésben tölté el, s első távozott. Ez őt kétségkívül az öregek rágalom- s az ifjak gúnymosolygásinak s megjegyzéseinek tette volna ki, ha másrészről ritka férfiúi szépsége, öltözetének ízlése és drágasága, s állásának és minden mozdulatának bizonyos delisége s utánozhatatlan nemessége azon tiszteletet nem gerjesztik iránta, melylyel a középrend a vagyonosság s rang iránt mindenkor viseltetik. Mihelyest a társaságban fülről fölré ment, hogy ez előkelő nemes háznak gyermeke, művelt és szolgált férfiú s gazdag örökös, ki a múlt hetekben jegyesét elvesztette, s hogy ez adatok egyenest magától a házigazdától származnak, Zerednyey azonnal a közrészvétnek és sajnálatnak tárgya lón, mely eltávozásával szó-

dús magasztalásokban, sűrű sóhajokban s mindennemű tudakozódásokban tört ki. Legföltűnőbb vala e mellett, hogy Szálnoky az idegennek deliségét és külső kellemeit különös meleggel, sőt némi affectatióval dicsérgette.

A második szombaton e részvét és szószátyárság Zerednyey dolgában mindinkább növekedett. Ő ezúttal valamivel tovább maradt, mint egy héttel ezelőtt; s a vén leányok, ez éles szemű sereg, azt akarák észrevenni, hogy a bús idegennek pillanati ma sokkal gyakrabban s húzamosabban mulattak Benedictán, mint ezt a gyász s a nem rég elvesztett kedvesnek emlékezete magokkal hozhaták . . .

A harmadik szombaton Benedicta leírhatatlan benső örömmel vette észre, hogy az idegen nemcsak szokatlanul sokáig maradt, hanem a mulatságokban is tettelegesebb részt vett, mint ezelőtt. Zerednyey ez este minden előkészület nélkül magára vállalta egy véletlenül elmaradt énekesnek partieját. Szava, egy gyöngé, de rendkívül kellemetes bariton, tökéletesen kifejezé mindazon lágyságot és bánatot, melyben lelkének az ismert körülményekhez képest úsznia kelle. A társaság, még az ángyok s vén leányok is, elhalmozák az énekest tapsaikkal, örvendezéseikkel.

Hogy azonban e változást s Benedicta emli-

tett örömeztétét érthessük, tudni kell, hogy Zerednyey műveltsége s még inkább ama gazdag jövedelmű gyakorlat, melyet ő a doktornak sínlődő nénje körül szerzett, közte és a doktor között csakhamar egy bizonyos barátságot és fraternitást állapította meg, milyen az egyenlő rangú, vagyonú s műveltségű férfiak között oly gyakor. Budai látogatásai után, néha pusztá közelségből s udvariságból is, a doktor be-benézett Zerednyeyhez, kinek házában egy deli és gazdag nőtelennek minden kényelmeit föltalálta; ellenben, ha Zerednyey jöve Pestre s találkoznak egymással az útczán, karöltve, mint bátya az öcseszel, ballagtak a doktor háza felé, s itt hol kettecskén, hol a lelkes Benedicta társaságában egy-egy órát azon nemes szabadságban, s válogatott tárgyú és tónusú beszélgetésben töltöttek el, mely a kisdéd, de jól összeillő körök társalkodását füszerezni szokta. Ily módon Zerednyey már a legelső szombat után, melynek estélyét a doktornál tölté, csaknem mindennapos lett ennek házában, a nélkül, hogy őt ebben személyes czélok vezérteni látszottak volna.

Itt tanulta őt Benedicta ismerni és becsülni. Azon nemes tartózkodás, finom udvariság s mindig mély s egyenlő gyász, mely Zerednyey viseletét az első hetekben bélyegzé, végre elfeledteté Benedictával azon színházit, túlságot és

szokatlant, mi Zerednyey legelső megjelenésén előmleni látszék, s neki akkor méltán visszatetszett. Egyébiránt is Zerednyey rangja és vagyona messze tarták tőle az alacsony önzésnek s haszonlesésnek minden gyanúját. Így Benedicta, midőn egyfelől részvétet és szánakozást érzett azon férfiu mély keservén, kit ő minden tekintetben becsülni kénytelen volt, egyszersmind az asszonyi szívnek oly természetes jóságból s hiúságból óhaj-tania kellett, ha társalkodása e férfiút legalább pillanatokig földerítheté, s lelkébe az élet eleve-nebb színeinek s újabb vidor behatásoknak rést csinál vala. Ez a magában igen nemes és ártatlan játék minden egyéb szívnek, mint a Benedictáé, veszedelmes lehetett volna, annál is inkább, mivel ő előbb, mint akáki, nemcsak a második szombat óta, hanem Zerednyeynek legelső föl-léptekor már észrevette azon mély és méla pil-lanatokot, melyeket ez koronkints mintegy tudta és akarata nélkül rajta felejtett; de ezen, kecséi-nek tett hódolat Benedicta előtt sokkal szokottabb s önmagában sokkal csekélyebb becsü volt, hogysen szívére legkisebb benyomást tett volna. E szív maga is erős és mély és hajthatatlan levén, csupán erős és mély és állhatatos szenvedélynek hódolhatott, s Benedicta megvetette volna Zerednyeyt azon pillanat óta, melyben észreuvé, hogy személyének első látása, vagy

általában pusztá külső kellemei csak egy perczig is képesek elmozdítani szívéből s elméjéből azon képet, melynek azokban még az első s igaz szerelem egész hatalmával s az első veszteségnek makacs-édes fájdalmával kelle uralkodni. Így lévén biztosítva mind maga, mind Zerednyey felől, csupán az udvariságnak s tiszta emberi részvétnek hangja vala az, melylyel a másik szombat után így szóla vendégéhez:

— Nekem kegyedre haragudnom kell. Tegnap este ismét semmit sem mulatott, s korábban, mint ezt a társaság s különösen atyám óhajtotta s várta, eltávozott.

— Gondolja kegyed? — kérde andalodásiból föleszmélve Zerednyey.

— Igen, én azt gondolom, hogy kegyednek lassankint, habár erőltetve is, meg kell ismét barátkozni e világgal, melyben mind vallás, mind kétségkívül a boldogútnak árnyéka megmaradni, s benne boldogítva és boldogulva munkálni kényszerítik.

— Ah! . . .

— A mi ha úgy van, én továbbá azt is gondolom, hogy kegyednek a bánatos emlékezet minden hívsége mellett is, képzeletét lassankint vidámabb színekhez szoktatni, elméjét más, idegen tárgyakra is vezetni, s szívének meg-ereszkedett húrjait újabb szelid acóordok hatá-

sának kitenni s átengedni nemcsak tanácsos, hanem kötelesség!

— Szivemet, kisasszony?! — Nem fog engem soha senki többé úgy szeretni, mint ő.

— Ki tudja?

— Gondolja kegyed? . . .

S e szónál, melyet hirtelen ejte ki, Zerednyey oly mély és sokat jelentő pillanatot vetett Benedictára, hogy ez akarata ellen is szeméit lesüté, s arczán egy könnyü pirosság futott el.

E pillanat óta egy szelíd vidámság kezdé föl-váltani azon mély keservet, mely eddig Zerednyey lelkét s minden mozdulatát egy nehéz, nyomasztó s egyhuru merevenségben tartá. Benedicta látta e fölvidulásnak, e belső föléledésnek legelső zsengeit; látta azokat hatod napra, a harmadik estélyen annyira üdülni, hogy Zerednyey már ekkor a társaság örömeiben részt vehetett, sőt azokat diadalmas közrehatással szokatlan mértékig növelé. Az eddig kizárt, a társaságnak; az eddig kihalt és eltemetett, az életnek vissza vala adva. Mint a pinczébe zárt növény lankad, önmagába esik vissza, s mintegy bucsút látszik inteni a szabad levegőnek, melytől elzáratott, mignem egyik ága rést lelvén, a falon vagy az ajtó vastag táblái közt kibúvik, a napnak és levegőnek örül, dagad, erősödik s életet küld az egész eltikkadt törzsökbe: úgy derült, úgy éledett

föl Zerednyey borongó keble is azon enyhítő reménysugárra, mely felé Benedicta ajkáról s részvevő pillanatiból csillámlott. Benedicta látta ezt s örült neki, mert hogyan is ne örült volna, midőn tudta, hogy e nagy és mindenektől örvendő fogadott változás az ő mindenhatóságának, egy véletlenül oda vetett szónak, egy nem akarva nyújtott messze reménynek munkája? Hogyne örült volna neki, midőn tudta, látta, hogy ő a nap, mely felé e nemes és gyöngye üdületű növény élet és erő után epekedve fordul, s mely nélkül az előbbi éjébe és halálába omlik vissza. Igenis ő örült Zerednyey fölvidulásának, miként az anya örül, midőn gyermekét a közel harsogó örvény forrásból kiragadhatja; miként az angyalok örülnek, midőn elhunyt emberek lelkeit e földi élet homályaiból az üdvözület magas világosságai felé vezetik.

Már másnap reggel, az említett harmadik estély után, Zerednyey világos mellényben jelent meg; harmad napon a fekete frakkot kék színű váltotta föl, negyed napon legmosolygóbb külsejű s legvirítóbb épségű férfiú állott a megelégedett Benedicta szemei előtt. A mi azonban a lelkes hajadont e külső élet minden jeleinél sokkal inkább kecsegteté, az Zerednyey belső életé-

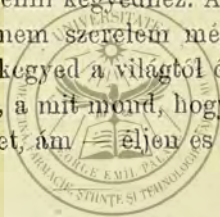
nek, gazdag szelleme s keble kincseinek visszatérése volt. A mily szótalan és hanyag volt az első hetekben, épen oly szódús, oly étellel és részvétellel teljes lön az utóbbi napokban társalkodása. Mintha egy varázsvessző ütésére nyílt volna meg előtte a világ, most őt minden, a legkisebb tárgyak is érdeklették, s elméje, mint egy ma szárnyra kelt pillangó, vagy a gyűjtésre legelőször kiindult méhecske, virágról virágra szállt, s a csillogó ötleteknek, meglepő nézeteknek, mély és nyomós okoskodásoknak mézterhét rakta ki «imádott barátnéja, második nemesebb, fölélesztője, életangyala s egyetlen, szép reménycsillaga» elejébe. S Benedicta mintegy genius lebegett a kedves, az indulatos csevegő fölött, leste szemének minden mozdulatát, elnyomott, eltávolított minden szót, mely azt a múlta vagy szerelemre emlékezteté, s a legtisztább, legnemesebb öröm tölté el kebelét, midőn látá, hogy ápolítja minden este vidorabban, erősödöttebben s lelkesültebben hagyá el a házat, mint abba belépett.

Ah, a nemes szűz kétségkívül azon gondolattal volt, hogy ez így egy fél esztendeig fog eltartani, lelkeik azalatt összeforni s frigyöket az atyai és mennyei áldás fogja koszorúzni. Azonban legyen az; hogy a beteg ifju természete korán erőt vett a sínlesztő kóranyagon; legyen az, hogy Benedicta szépsége s hódító kel-

lemei elkábítólag hatottak a még gyöngé idegekre vagy legyen más akármi ok: elég az hozzá, hogy Zerednyey csakhamar visszaesett ismét előbbi szótlanságába s elmerültségébe. Azon lángpillanatokról, melyekkel ő mostan szép barátnéját s szabaditónéját nem nézé többé, hanem nyeldesé, azon hideg érzéktelenségről, melylyel elvesztett jegyesének említését tűré, s azon mély szórakozottságról, mely őt a különben legkedvesebb tárgyakra sem engedé figyelni, Benedicta igenis jól érté az új tüzet, mely őt emészté; de mindez a leánynak még igenis korának tetszett. Úgy tetszett neki, hogy Zerednyeynek ezen új lánggal tovább küzdeni, hogy a szerelemnek közöttök a sympathia és kölcsönös becsülés lassú, de biztos és állandó alappal kell vala fölépülni, s a szűz kebel vonakodott elfoglalni a helyet, melyen minden hihetőség és számolat szerint még egy régibb, egy szentebb emlékezetnek kell vala uralkodni. Azonban mindazon apró kötelek, melyek őt négy hetes ismeretségek alatt az oly sok tekintetben jeles és érdekes férfhoz csatolák, sokkal erősebbek valának már, semmint Benedicta magát tőle csupán szenvedélyének hirtelensége, makacssága, s féktelensége miatt végkép elvonni képes lett volna; azért is midőn Zerednyey e negyedik hét végén, eltávozta előtt, halk és szomorú, de elszánt szózáttal így szóla

hozzá: — Kisasszony, én reménység és szeretet nélkül nem élhetek. Azért megyek s holnap felöltöm ismét a gyászt, melyet igenis hirtelen vettem le, mert hiszem és tapasztalom most, hogy az érzékeny szívekre nézve sokkal enyhébb és jótékonyabb a halottak társasága, mint az élőké. Éljen kegyed boldogúl s emlékezzék meg néha néha háladatos és őszinte barátjáról. — Ekkor Benedicta a legnagyobb fölindulással állott meg előtte. — Barátom, — úgymond remegő szózáttal s egy kimondhatatlan bájjal arcuzatán, — én is őszinte akarok lenni kegyedhez. A mit én kegyed iránt érzek, az nem szerelem még; de azért ne vonja el magát kegyed a világtól és tőlem; s ha csakugyan igaz, a mit mond, hogy e reménység nélkül nem élhet, ám éljen és reméljen.

Természete volt, — úgy látszik, — Zerednyeynek egyik túlságból a másikba, a legnagyobb örömből a legnagyobb szomorúságba és viszont menni által. Mert nyomban Benedictának ez édes szavai után, melyeket ő egy tökéletes szerelemvallásnak, s méltán, magyarázott, a gyermekded s kicsapongó örömnök s a legbensőbb boldogságérzetnek annyi jeleit adá a doktor negyedik estélyén, egyszersmind Benedicta iránti viselete a leggyöngédebb, de egyszersmind leg-

érzetesebb s leghódolóbb szeretetnek oly fontos és félremagyarázhatatlan kifejezése volt, hogy az ángyok összedugták fejeiket, az ifjak egymásra nézének, s mindnyájan megegyeztek annak vallásában, hogy így és nem másképp nyilatkozik a boldog szerelem, s hogy ezentúl Zerednyeyt és Benedictát egy párnak szükség tekinteni. Zerednyeyről minden szem akarat ellen is doktor Szálnokyra fordult, az ángyoké ugyan szíves sajnálattal s bosszús oldalpillanattal Benedictára, az ifjaké pedig élénk kárörömmel és faggató kérdészködéssel. A ki azonban leghidegebb vala a társaságban s a ki legkevesebbé látszott észrevenni a gonosz szemeket, s mindazt, a mi körülötte történt, az doktor Szálnoky volt, ki szokott játékát szokott asztala mellett ma is úgy, mint máskor, háborítatlan vig kedvvel s orczával folytatá. Meg nem zavarák e csendet sem a gonosz ártatlansággal s véletlenül hozzá intézett kérdések, sem azon titkos jelek, melyekkel őt baráti és barátnéi az asztal fölött és alatt Zerednyey és Benedicta viseletére figyelmezteték. Csupán csak egyszer tett e tárgyban egy, Benedicta által is hallható megjegyzést szomszédnéjához, mely abból állott, hogy ő oly férfiú előtt, minő Zerednyey, önként s örömmel visszalép és Benedictának szívből minden boldogságot kíván. Többen a társaságból azt is akarták észrevenni, hogy

Szálnoky, eltávoztakor, Zerednyeyvel igen meghittten s barátságosan kezet fogott.

Egy személy volt azonban a körben, kit a pár viselete s a társaság suttogási mélyebben s komolyabban érdeklettek, mint ezt hideg arczvonási, hallgatagsága s a társaságra néha-néha fölemelt méla pillanati gyaníttaták. Ez egy vastag, középkorú, gazdag borkereskedőné volt, Benedicta boldogült anyjának egyetlen testvére, ki valamint hajdan ezt, úgy annak hátrahagyott egyetlen leányát példás, igaz és mindenkor egyenlő szeretettel ölelte. Maga gyermektelen s minden közelebbi rokon nélkül lévén, Benedictát szándékozott ő is egykor nem csekély vagyónak örökösévé tenni, s ezért, valamint közel vérségi viszonyánál s szeretetével fogva, fő jogot tulajdonított s tartott fenn magának az árva nevelésébe s jövendőjébe beszólhatni. E tárgyban nem egyszer szövődött heves vitába a doktorral, kit számtalan kérelmi s könnyhullatási mellett sem bírhatott arra, hogy a leánynak anyát, vagy ha ezt nem, nevelőnét, vagy legalább valamely biztos intézetben *asszonyi* nevelést adjon. Későbbben, midőn a hajadont oly hódító kecsekkel, oly munkás háziságban s oly szüzi szeméremmel fölvirulni látta, megbocsátá ugyan sógorának e vakmerő és veszedelmes férfinevelést, mely által kedves unokájának fejét annyi haszontalan tudós

dolgokkal betömette, s őt szüntelen olvasni engedé, a helyett, hogy inkább táncz-, varró- és klavír-órúit szorgalmazná; de most már annál inkább aggódott a férjen, kinek kezeibe a kedves egyetlennek sorsa és szép öröke jutni fogna. Azért is titkolhatatlan vala öröme, midőn hozzá doktor és professor Szálnoky, unokája kezét tőle köteles tisztelettel és alázatossággal megkérendő, újdónúj kocsiján és habos pejein beszólott. Őt is, mint számtalant, megnyeré már előbb a doktor símasága, szorgalma, hűnyászkodó viselete, szep-lőtelen reputációja s biztos és tisztos jövedelme és hivatala. S az ember mindent ígért; olyakat is, miket Benedictának előtte jól ismert ízlésénél és sympathiáinál fogva betölteni teljességgel nem vala hatalmában. Csakugyan e jámbor és tisztos asszonyság vala, kinek forró ajánlása és hathatós pártfogása őt a doktornak, Benedicta atyjának, kegyelmében s jóakaratóban legmesszebb emelé, noha ez mind az asszony, mind a kérő, mind mindenki előtt számtalanszor kinyilatkoztatta, hogy leányát férje választásában semmi fogás vagy rábeszélés által erőltetni annál is kevesebbé fogja, minél bizonyosabban hiszi, hogy az, az ő tudta nélkül, ily fontos dologban határozni, semmi esetre pedig olyat határozni és tenni, mi a familiára nézve talán alacsonyító vagy méltán szomorító volna, nem képes. Így állván a dolgok,

igen természetes, hogy a jó borkereskedőné és nagynéne csak a legnagyobb megrettenéssel s belső fölháborodással látta Benedictát a kijelölt estélyen egy ismeretlen, egy szerencsevadász, egy ügyes és veszedelmes csábító körmei között. Ezek valának t. i. a címek, melyeket most pusztá látszat után ugyanazon férfiúra ruházott, kit egy héttel ezelőtt ő és az egész társaság egy igen szeretetreméltó, szerencsétlen és szánandó cavaliernak mondtak. Látván a közel veszedelmet, de egyszersmind ismervén unokája *fejét*, a nagynéne sokkal okosabb volt, hogysen ezen este gyanújának legkisebb rést is engedett volna, de erősen föltette *magában*, hogy tüstént hazatérté után, ki és mi legyen ezen új tolakodó, mi születése, mi karaktere, mi vagyona, mi viselete, s kik ismeretségei hegytől tövig végére fog járni, s akkor, a tanúírományok kezében, ezen egész balszövetségnek egyszerre s míg még ideje van, véget vetni.

Benedicta azalatt az első, megvallott s viszonyos szerelemnek boldog pillanatit és éden-órúit élte.

Kevés nappal a nevezett ostély után Benedicta és Zerednyey az ablakban állának, meghitt szerelemcsevegésekben elmerülve.

— Dicty, édes angyal, szeretsz-e te engem, úgy a mint én szeretlek? — nem mondom halálig, mert a halál semmi akkor, midőn az ember szeret, hanem magamért, az önfeledésig?

— Igen, szeretlek!

— És ha téged mégis megcsálnálak? . . .

— Akkor én téged megvetnélek, gyűlölnék, meg . . .

— Megölhetnél, Dicty? — Oh, adná az ég; az nekem kegyelem, az nekem édes halál volna, a te szép kezeidtől, a te szép szemeid előtt meghalni. De nekem nem fog jutni ez a kegyelem, és én azt nem is érdemlem. Én te tőled távol, tőled nem szerettetve, nem is szánatva, fogok kimúlni, s az lesz akkor is a legmardosóbb kín, a legélesebb tördöfés szívemnek, hogy szeretlek és szerettelek.

— Mily örjögések ezek, Arthur? — mondá elhíjvedve Benedicta, s édes aggodalommal simítá le a komor felhőket s fagyos cseppeket elbágyadt kedvese homlokáról.

Ugyanezen napnak estéjén két férfi találkozik egymással a színház tornáczában; az egyik magas, sötétbarna, a másik alacsony és szőke. Amaz a páholyok első emeletébe vala menendő,

s már jobb lábával a széles lépcső legalsó fokán áll, midőn ez a földszínről kijöve, s nyájas, csaknem alázatos udvarisúggal köszönt.

— Az ördögbe, doktor, hogyan áll már kegyed kedvesével? — kérdezé sietve s halk szóval a barna.

— Rosszabbúl, mint valaha, — mondá kedvetlenül a kérdezett.

— Annál jobb, doktor, annál bizonyosabban ezélt érünk.

— Kicsoda?

— S ki egyéb, mint kegyed?

— Elhinném, ha már a negyedik hét el nem telt volna s . . .

— No — s?

— Engedelmevel legyen mondva kegyednek, nekem úgy tetszik, hogy a nagy hódító ezúttal magának akarja megtartani a hódítás gyümölcseit.

— Igen, ha doktor Szálnoky volnék, — mondá megvetéssel Zerednyey. — Jelentse magát kegyed mához egy hétre mint kérő, s meglátjuk, mint fog fogadtatni. Tartsa Isten.

— Becsület és világ bolondjai mi, — mondá magában a sötét, magas alak, midőn a lépcsőn fölhaladt, s fogait haraggal csikorgatá, — kik vétket követünk el, hogy egy alacsony lelkű előtt tekintetünket föntartsuk, s egy gondo-

latlanúl, vakmerően kiszalasztott szót megálljunk!

Ez péntek nap vala.

Míg ezek a játékszímben beszélének, azalatt Benedicta atyjával ült szemközt, a hideg sülttel és gyümölcsökkel rakott vacsora-asztalnál.

— Mondd meg nekem, Dicty — kérdezé az asztal vége felé, poharát fölemelve a doktor — mi végválaszt adjak én Szalmokynak, ki ma engem eziránt újra megszólított?

— Csak azt, hogy én őt ki nem állhatom; — vala a rövid és elhatározott válasz.

— Tehát mint ezelőtt.

— Inkább, mint ezelőtt.

— Pedig ő józan és állhatatos ember, Dicty. Keserűen panaszkodott nekem, hogy te őt a múlt szombaton csak egy pillanatra sem méltattad.

— Lássá csak, atyám: ő még panaszkodik. Mintha én neki valaha jogot adtam volna pillanatimra számot tartani, vagy azokról tölem számot kérni. Én az ilyen férfiút utálok, sőt gyűlölöm, ha különben egeket hasogatna is tudományával. Míg kérök, csúsznak, midőn férjek, zsarnokok.

A doktor letette üres poharát és hallgatott.

— Mit tart édes atyám Zerednyeyről? —

kérdé kevés várakozás után, szelídebb hangon Dicty.

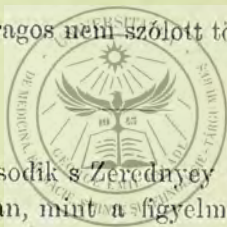
— Gyermekem, — én azt hallom, hogy az ember igen asszonyos.

— Asszonyos? mit tesz ez a szó: *asszonyos*?

— Csak azt, hogy szereti az asszonyokat, — Dicty.

— Ah! — e pillanatban legalább, én úgy hiszem, *egy asszony* sem dicsekedhetik szerelmével.

S a kis haragos nem szólott többé egész a lenyugvásig.

Április második s Zerednyey fölléptének Benedicta házában, mint a figyelmes olvasó tudni fogja, ötödik vasárnapja vala, midőn egy deli és kényelmes hintó, hátul két asszonysággal, elöl egy koros férfúval a király-útczán végig a pesti városliget felé hajtatott. Midőn a nagy fa-sorhoz kiértek, egy deli fiatal lovag csatlakozott hozzájuk, kit a hintóbeliek könnyű, meghitt főhajtással fogadtak, s ki, messze maga után intve lovászát, a hintó jobb ajtaja mellett szintannyi ügyességgel és kellemmel, mint látható szenvedélylyel és büszke örömmel vágatott. Kiérvén a ligetbe, a lovag leszállott lováról, átadá azt legé-

nyének, és sietett a hintőbeliekkel egyesülni, kik-
től azontúl el nem vált, s midőn a hintő egy fél
óra múlva azon számos, úri és bérlett kocsik tár-
saságában, melyeket a szép tavaszi dél egy min-
den rendű- és rangúakból álló tarka sereggel
kicsala, visszatért, a szép lovag is benn ült a hin-
tóban, a fiatalabb asszonysággal átellenben.

A nagynéne, — mert hogy a doktor társasá-
gáról van a szó, nem szükség mondanom, — ki
már a ligetben számos jeleit adá türhetetlenségé-
nek s elfojtott haragjának, alig látta magát Be-
nedictával, ennek szobájában, négy szem közt;
megfogá reszketve ennek kezét, felre az ablakba
voná őt, s

— Az Istenért, kedves öcsém, mit csináltok!
— úgymond. — Ha én ezt tudom, a világnak min-
den kincseért sem megyek ki veletek. Most már
az egész világ tudja, hogy szeretitek egymást;
mikép fogsz megválhatni az embertől? s tudod-e
te kicsoda Zerednyey? mit? te csodálkozol? Én
tudok mindent, én megmondom neked. Zered-
nyey a legnagyobb csapodár a két fővárosban.
Igaz, hogy gazdag, igaz, hogy nemes, de mit
használnak ezek, ha szíve nincs, vagyis inkább,
ha szíve romlott, csapodár és hamis? fog-e téged
a pusztá vagyon és rang boldogítani? nincs-e ne-
ked már magadnak is elegendő vagyonod és ran-
god? De te azt mondod, hol vannak a próbák?

Itt vannak a próbák. Zerednyeynek azért kellett elhagyni a katonaságot, mivel egyik tisztársának ifjú és ártatlan nejét elcsábította, s férjét, ki őt a gyalázat után kardra hívta, párviadalban megölte. Igenis, Benedicta megölte; egy gyilkos! ha le nem mond, gyalázattal törlik ki nevét a seregből. És itt, mintán Budára jött lakni, csak egy év alatt is miket tett, micsoda életet élt, én Istenem! Hallgasd csak. Inasa az én Bettimmel kezdett ismerkedni; a napokban, igen, tegnapelőtt, kitekintek az ablakon, s együtt látom őket meghittén csevegni. A legénynek ruháját megismerem estélyeitekről. Azonnal kérdőre fogom a leányt, s ő megvall mindeneiket. Ezen inas hordja már fél esztendő óta Zerednyey szerelmes leveleit szerte a két városban, asszonyokhoz, leányokhoz, mit én tudom, borzadok, ha csak meggondolom. Ezen inas vitt ezelőtt négy héttel, midőn ura már veled ismerős volt, egy nyaláb drága selyem- és aranyszövetet Clary kisasszonyhoz, a német színház egyik tánczosnéjához, ajándéknak. Kell-e még több? És te jámbor, azt hitted, és még ma is azt hiszed úgy-e, hogy Zerednyey fiatal jegyesét vesztette el, s azt gyászoló oly mély, oly példás keservvel? Igen, egy távol rokonát egy 65 esztendőös özvegyet vesztett el, kit ő életében alig látott kétszer, s kiért a gyászt akkor vette föl s akkor tette le, mikor neki tet-

szett! És te egy ilyen emberre bíznád sorsodat; és én, ezt tudva, engedjem, ereszszelek? Nem, Benedicta. Mindezt én már tegnap, tegnapelőtt tudtam; de szerencsétlenségemre nem jöhöttem. Azt gondoltam, ma is jókor leszen. És most megöl a bánat, hogy nem jöttem, hogy nem írtam, hogy nem segíthetek. Mit is tehetsz te a mai séta után, miután őt, úgy szólván, az egész világnak bemutatad? Ha hozzá mégysz, szerencsétlen vagy; ha nem mégysz hozzá, ha ma kiadsz rajta, szólj, mi vagy te a világ előtt? mi egyéb, mint egy didone-abandonnata, egy elhagyatott, mint annyi más! Oh, Istenem! és én ezt talán megakadályozhattam volna és nem tettem!... mit kezdesz, mit segítsz magadon? . . .

— Jó nénikém, mondta Benedicta halavány arczezal és rángatag ajkakkal, — nyugodjék meg; itt még nincsen helye a kétségbeesésnek. Engedjen nekem csak két napot; s mindenek előtt ne tagadjuk meg senkitől a kihallgattatást, az önvédelmet. Bizonyos lehet benne nénikém, hogy én nem fogom az igazság előtt behúnyni szemeimet; bizonyos arról is, hogy tudta és meggyezése nélkül nem fogok határozni. S most, ha engem szeret, ne szóljunk többet erről a dologról.

Zerednyey más nap csak késő délután jött el. Benedicta elíjedt, midőn őt megpillantá. Az ember ki vala forgatva sarkából. Arcza sötét, szemei vadak és tétovázók, léptei ingadozók valának. Azonban mindezen jelek az első nyájas üdvözleti szóra már eltűntek, vagyis inkább egy szelíd, de mély bánat kifejezésévé olvadtanak által. Benedicta igenis jól vette észre e hirtelen és rejtélyes változást, de figyelme még mindig nénye beszédeire vala főképen függesztve. Mint minden erős lélek, úgy ő is, egy öleléssel fogta föl a csapást, egy pillanattal látta s latolta át a vádakat, melyek ama beszédbe foglaltattak. Minden egyéb vád alól, így sügü érzete, kimenthető, kitisztíthatá magát kedvese, sőt kimenté, kitisztítá őt már régen ön szerető szíve: de hogy ugyanazon időben, melyben őt ismerte, habár a legelső óra után is, Zerednyey másért éghetett, másért is éghetett, egy tánczosnéért is éghetett légyen: e gyanú alól nem bírá őt szíve fölmenteni, s ezen egy iránt, föltette magában, teljes fölvilágosítást fog kívánni, kell kapnia. Zerednyey szokatlan föllépése egy kissé megzavarta a tervet, melyet Benedicta e végre magának előre készít vala.

— Kisasszony, — így kezdé némi zavarral Zerednyey, — íme, itt hozom a keztyűt, mely tegnap feledékenységből nálam maradt. — Ezzel helyet fogott Benedictával szemben, s

pillanatit egy néma, kifejezhetetlen búsongással függeszté reá.

— Kisasszony? — kérdezé csodálkozva Dicty; — az én barátom ma rossz kedvű, s lehet, hogy e rossz kedvnek tudtom s akaratom ellen is én vagyok az oka. Ekkor elengedhetem a *kisasszonyt*, különben, édes Zerednyey úr, én a kicsinységekben is szeretem az állhatatosságot.

— Megbocsáss, *te*, imádott angyalom! — kiálta Zerednyey, s karját szenvedélyesen kiterjeszté; de azt egy elfojtott sóhajjal csakhamar ismét leereszté.

Benedicta lesüté szemeit, s a mint az előtte fekvő keztyüre tekintett, azon foltokat vett észre. — Arthur, te könnyeztel? — kérdé megíjedve, egyszersmind a legbensőbb részvétellel.

— Igen, édes — az éjjel . . . én magam sem tudom, mi jutott eszembe; . . . s minthogy keztyüid szívemen feküdtek, azokkal takartam el arczomat.

— Ah! — mondá Benedicta, s szerelme erőt vesz vala kétségein, de a nagynéne szavai jutának eszébe, s ő elég erős volt azonnal kétsége tárgyára menni által.

— Te szomorú vagy, kedves, — így szólt szelíd kitéréssel, szemeit azonban Zerednyey szemekre függesztve, — én pedig haragszom. Hogyan is ne haragudnám, midőn emberek jönnek

hozzám, kik azt beszélik, hogy te, a ki most itt velem szólasz, s a kiből én bíztam, mint senki-ben nem, Clary kisasszonyt, a tánczosnét, szereted, s neki gazdag ajándékokat küldözgetsz. Mit felelsz te nekik erre, Arthúr?

— Oh, rúgalom! oh, undok rúgalom-nyelvek, — mondá csak igen csekély változással Arthur — mit nem mocskol be förtelmes tajtékok? . . . Tintát es tollat nekem! — ezt adá hozzá parancsoló szóval, s mintha otthon volna, az ajtó felé fordult s inasát szólítá.

— Minek az írás? kérdezé Diety, mialatt egyszersmind sietett az írószereket kedvese keze alá nyújtani.

S Zerednyey vevé a tollat és írt: «Kisasszony! Bizonyos hírek szárnyalnak a városban kegyed felől és én felőlem. En részemről, valamint bizonynyal kegyed is, megvetném e híreket, ha azok meg nem szomorítottak volna egy angyalt, kit én imádok. Azért, ha kegyed szint-úgy becsüli és tiszteli a jók véleményét és nyugodalmát, mint én tisztelem és becsülöm: minél hamarább lehet, meg fog jelenni a helyen, melyet emberem kijelölend. El nem foglaltatás esetén, kocsim és embereim várakozni fognak kegyedre. — Budán április . . . Zerednyey Arthur, kapitány.»

— Ferencz — így szóla inasához, miután az

írást Dicty is elolvasá, — emlékszel-e még azon asszonyság lakására, kit egyszer a boltból egy nyaláb szövettel kísértél haza.

— Igenis, nagyságos uram.

— Eredj és vidd hozzá e levelet. Azt mondd, hogy Budáról jössz, s vagy magát, vagy a választ *ide* hozod. Értetted?

S az inas kifordult az ajtón. — Egy órane-gyed múlva a koesi ismét begörgött a kapun, s Ferencz, felszökve, jelenté, hogy az asszonyság nem akarta használni a hintót, azonban őt, — úgy mondá, — sarkon fogja követni, s így ket-ségkívül nemsokára itt lesz.

— Jól van Ferencz; csak ti még egy ki-csinyt jártassátok meg a lovakat.

Valóban csakhamar egy selyemruha suho-gása hallatszott a folyosón, s Zerednyey a mel-lékszobába lépett, kedvesére hagyván, mint mo-solyogva mondá, a vallatást . . .

Egy rózsaszín kalapos, nagy figyelemmel és tisztasággal öltözött, könnyű, karesú alak lépett be halk kopogás után s félelmesen az ajtón. Be-nedicta elejébe sietett.

— Clary kisasszony, — úgymond, a félénk tánczosnét a legnagyobb nyájassággal kézen fogva, — én igen örülök, hogy kegyeddel, kit a színen annyiszor csodáltam, személyesen megis-merkedhetni van szerencsém. Kérem, üljünk le

ide meghitten, s beszéljünk egymással, úgy mint barátnek, úgy mint testvérek; itt nincs a ki hallgasson, vagy meglepjen . . . Ah, így! . . . A dolog ugyan, mely minket összehoz, egy kissé kényes természetű; de mi, az egész familia, kiket Zerednyey kapitány sorsa érdekel, mondhatom, a legnagyobb bizodalommal vagyunk kegyedhez, s e rövid, barátságos beszédre csupán azért választottak ki engemet, mivel azt hitték, hogy leány leánynak megmond, a hallgatás szentsége alatt t. i., olyakat is, miket egy férfi előtt természetes tartózkodásból nem mondana. Zerednyeynek, arról bizonyossá teszem kegyedet, minden meg vagyon bocsátva, ha csakugyan meg kell bocsátani valakinek azt, hogy ily angyalt szeretett, mint kegyed; azért, kérem, beszélje el nekem őszintén, mikor és mikép ismerkedett meg kegyeddel legelőször a kapitány, s mikép viselte ő magát kegyed iránt ismeretségek ez egész hosszú ideje alatt?

— Ah! kisasszony, — felele a leány, s szemei eltelték könnyekkel, — én nem tudom, mikép jöhet ezen egész fölszólításba ez a szó *bocsánat*; en nem értem, mit kellene vagy lehetne a kapitány úrnak a mi rövid, igen rövid ismeretségünk néhány pillanata alatt megbocsátani. Anynyit azonban tudok, hogy a kapitány úr a legnagyobb, a legnemesebb lelkű mindazon emberek

között, kiket én valaha ismertem. Ítéljen bár kegyed; elmondom a dolgot. Fél esztendő óta nem adtak balletet. Ah, a mi színházunk e részben olyan szegény; a director úr teljességgel nem akar balletre költeni, holott — de ez ide nem tartozik; tehát elég az, hogy végtére csakugyan megérkezett Bécsből a rég ígért, rég óhajtott ballet: *Zephyr és Flóra*, melyben nekem kell vala Flórát adnom. Örültem neki, megvallom, mint a gyermek, mert színpadunkon oly ritkán esik az embernek szerencsése egész erejével fölléphetni, s ezúttal különösen ki akarám tüntetni magamat annyival inkább, mivel a Zephyrt egy első rangú idegen táncos vala adandó. Ez jól van. Már a darab be vala tanulva, a díszítmények elkészültek, szóval, harmad este a mi balle-tünknek kell vala adatni, és nekem még nem volt ruhám. Ah, kisasszony, mi színésznők, de kivált mi táncosnők, oly igen-igen szegények vagyunk! . . . és mégis fénylenünk kell! Ócskaságokkal nem lehetett föllépnem, hogyan is? . . . legalább egy új rózsa atlaszjuponnak, új övnek, új szárnynak, új virágoknak, szóval mindennek újnak kellett lenni; és most hol veszed ezt a pénzt szegény leány! . . . Korán reggel elsompolyogtam a selyemárúshoz, s elémbé rakattam a mire gondoltam, hogy szükségem lesz . . . Ah, kisasszony, én annyira el voltam merülve a szövetek szépsé-

gébe, drágaságába s a magam szegénységébe, hogy észre sem vettem, mint jött be valaki utánam a boltba s szinte vásárlani kezdett. Az idegen kétségkívül látta a halálos aggodalmat arczomon, látta, mint tettem-vettem a szövetdarabokat egy helyről másra, mindig a szebbiket válogatva, ha egyszersmind drágább nem volna, — hallotta kétségkívül mint alkuszom a boltossal az utolsó garasokon, hallotta sóhajimat és panaszimat, ha oly díszben nem léphetnék föl, milyet a nagy színház, a főváros s az új díszítmények megkívánnak, és megszánt, mint hinnenem kell, mert egyszerre ily szavakkal fordult hozzám: «Nem bánthatom-e meg szép kisasszony, ha kérném, engedje meg, hogy a miket itten kiválasztott, én küldhessem lakására? Igen nagy tisztelője lévén a színeszetnek, én meg nem tudnám magamnak bocsátani, ha egy új ballet első adatása fényét oly homályfoltocska csorbítaná, melyet elhárítani hatalmamban áll. Azért kérem, fogadja el az ajánlást minden habozás nélkül, s tekintse azt úgy, mint egy a művészetnek szánt csekély áldozatot.» — Ah, kisasszony, a legszebb muzsika nem lett vala édesebb füleimnek, mint e szók valának; én nem tudom többé, mit szóltam, mit feleltem, mint jöttem ki, csak azt tudom, hogy siettem lakásomra, s hogy csakhamar utánam egy inas lépett be, nyalábbal hóna alatt.

Kibontottam, s egeknek ura! a legszebb atlasz, a legszebb ezüst és arany szövet, a legszebb virágok! . . . ez a kalap is még azon atlaszból telt. Sirtam, hogy a legény el nem fogadta az öt forintot, melyet neki örömben nyújtottam, s hogy jótevőm nevét elfeledtem tőle megkérdeni. Idegen emberektől tudtam meg azután azt a nevet, melynek örök tisztelője leszek; s csak az fáj, hogy mélyen érzett tiszteletemet s hálámat a kapitány úr iránt szóval ki nem fejezhettem. Oh, ha én öt csak egyszer is találhattam, bárha ő csak egyszer látta volna örömeimet, hálaadó szívemet. Semmi! mondja meg ezt neki kegyed én helyettem. Íme, ez az én történetem a kapitány úrral.

— Igen jól van kisasszony; de azon billetek, melyeket ő kegyednek a ballet adatása után írt; mi volt azoknak rövid foglalatjok?

— Billet? billetek? én nem láttam egyet sem, kisasszony. Nem most mondtam-e, hogy idegenektől tudtam meg a kapitány úr nevét? Én öt azóta csak egyszer vagy kétszer láttam az útczán, de gyászban volt, s én fölsóhajték, bár e nemes szívet valami érzékeny veszteség ne érte volna. Az első billet, melyet tőle kaptam, a mai volt, kisasszony, s nem tagadom, megcsókoltam a nevet, midőn azt megpillantám; s kegyed látja, ha engedelmeskedtem-e tartalmúak.

— Elég, elég, köszönöm kegyednek; — mondá Benedicta, erősen fogván meg kezét a leánynak, s arca pirulása mutatá az erőltetést, melylyel könnyeit elnyomá. Ezzel sebesen fölkel és asztalához fordúlt. — Meg ne bántsam kegyedet, — úgymond, — ha én is csekély takaréktáramból egy újabb mutatvány költségeire akarok adózni. Kéves; — ezt tevé még hozzá, a száz tallért magában foglaló erszényt erőszakkal a tánczosnéra tolván, — de azt kegyed Zerednyeynek egy barátnejútól, úgy hiszem, szívesen fogja venni. — Egy csók, s a módos tánczosnő hálát rebegve, eltávozott.

— Arthur! — mondá Benedicta a belépőnek kebelére borúlva, megbocsáss; megbocsáss! Te nemes és tiszta vagy, mint a hősök lelkei, és én a te alázatos szolgáld. Ezentúl nem áll semmi frigyünknek ellene, és én azt óhajtom, hogy annak kötelei ama jobb és szebb világban is tartsanak!

Zerednyey iszonyú küzdesekben hányattaték. Két forró könnycsepp szivárgott alá halvány arcán, szelíden háritá el magától Benedicta ölelő karjait; hirtelen mozdulattal kalapja után nyúlt s egy elfojtott, tompa Isten hozzáddal, kedvese bámulása s kérlelő szavai közt, kirohant az ajtón.

A zavarodást és rettegést, melyben Benedic-tát e különös eltávozás és bucsúvét hagyá, nem lehet leírni . . . Keble valami nagy és kifejt-het-len veszedelmet sejte; de bízott mégis és remény-lett még, valamint bízunk és reménylünk min-dig legelső szerelmünkben.

Más napon Zerednyey nem jött el; pénteken nem jött el. Csupán ez utóbbi napon, délután, Ferencz, Zerednyey legénye, lépett be egy levél-lel a doktor úrékhoz, s átadá azt a ház kisasszo-nyának.

— Mit csinál ura, Ferencz? . . .

— Kisasszony, ma délben nagy ebéd volt a város majorjában; az urak még most is ott mu-latnak.

— És holnap?

— Holnap nagy vadászat lesz a kamara er-dőcskéjében.

— Isten vele, Ferencz. — S Ferencz meg-hajlott s kifordult az ajtón.

A hajadon pedig vevé a levelet, fölnyitá azt és olvasá.

«Kisasszony! Eddigi egész viseletem kegyed iránt tréfa és szilaj pajkosság volt: tetteim szín-lés, szavaim hazugság. Midőn ezt elkerülhetet-lennek látom tudatni kegyeddel, egyszersmind fölszabadítom, sőt fölkérem mindazon lépések megtételére, melyekre kegyednek egy ily nyilat-

kozás jogot adhat, Budán, április 14. 1831. Zerednyey Arthur.»

A lélekállapot, melybe Benedictát e levél olvasása ejtette, azon emberéhez hasonlítható, ki egy iszonyú magasságról leesvén, az eszmélet első, kétes visszatértekor azt kérde magától, ha vajjon mindaz, mit egy még gyöngé öntudat homályában érez és lát, egy volt régi életnek részei-e, vagy egy újnak s ismeretlennek aggas- és kinteljes sejtései.

Egy óra múlva doktor Szálnoky jelentette magát.

A hajadon mozgonyképen ígent inte, főlegyenesedett székében s a levelekét két ujj között folyvást nyitva tartá.

A doktor szokott hajlongási és mézes beköszöntése után helyet fogott.

— Mi újság doktor úr? — kérdé mozgonyképen Benedicta.

— Nekem, kisasszony, semmi újság. Én még mindig egy ósággal küzködöm, melynek varázsából, ha lehet és kell, kimenekednem, végre úgy érzem kötelesség. Azért is bocsásson meg kegyed, ha ez órában ön szájából jöttem végképen s elhatározólag hallani, vajjon azon mély megvetés és gyűlölet . . .

— Gyűlölet, doktor úr? és megvetés? — Én kegyedet őszintén becsülöm.

— Ezt nekem boldogság hallani, — mondá örömében összezsugorodva a kis ember, — de mily gyöngé lehet ez érzet azokhoz képest, melyek kegyed szívében, mint gyanítanom kell, egy nálam sokkal érdekesebb mellett szólnak?

— Nemesebb, doktor úr? — érdekesebb? — Kegyed ma engem faggatni akar, vagy szemben dicsértetni. Igen, én hallottam kegyedet azt mondani, hogy kész egy magánál érdekesebb előtt visszalépni. Én tehát azt mondom ma kegyednek, doktor Szálmoky, hogy kegyed én előttem ama bizonyosnál sokkal nemesebb, sokkal is érdekesebb.

— Ah, kisasszony, ha szabad volna nekem e nyilatkozáson építeni; ha szabad volna nekem e szókat . . .

— Atyámnak megvinni? — Akármely órában, doktor úr.

— Kisasszony! — mondá a kis ember és fölkelt székéről s egy könyörületre készítő ábrázattal állta meg a keservében is büszke és biztos tartású hajadon előtt.

— Kegyed kételkedik? — kérdé Benedicta, szinte fölhállva, s levélkéjével kezében a mellékajtó felé fordulva, — tudja meg kegyed, kedves Szálmoky úr, hogy én, noha férfi nem vagyok, állhatatos tudok lenni, s adott szavamat meg szoktam tartani.

Ezzel a pár különböző ajtókon elhagyá a termet, amaz örömekben, — ez marczangoló szív-
vonaglásokban. Ki hitte volna, hogy ez csak kevés
nap múlva egy pár leend?

Zerednyey Arthur egy volt azon fiatal embe-
rek közül, kik kényökön nevelkedve, e kényen
felől semmi törvényt cselekedeteik vezérletében
nem ismernek. Ifjui korba lépve, a szerelem lett
egyetlen és korlátlan szenvedélye. Azonban a
természettől erős lélekkel s szép tehetségekkel
megáldatva, csakhamar észrevév, hogy maga az
éldelet, sőt a legmagasabb gyönyör is terjedel-
met, változatosságot s nemességet kap a művelt-
ségtől. Ez okon egy elköszött, de annál makacsabb
szorgalommal művelni kezdé szép tehetségeit, s
csakhamar örvendetes meglepetéssel vevé észre,
hogy a mely mértékben lett maga e műveltség
által csábulhatóbb, ugyanazon mértékben növe-
kedett csábító hatalma, növekedtek és szaporod-
tak éldeletei. Minden szerelem, ha boldog, föl-
emeli, megedzi s tettekre buzdítja a lelket; ezért
kedvelé és választá Zerednyey a katonaságot; s
ő kétségkívül mindig használható, sőt kedvező
körülmények közt csak kevés szerencsével is
könnyen nagy katona logott lenni. Ezredében a
vívásban és lovaglásban első, a virasztásban és

testgyakorlatokban legerősb, gyakran napokat és éjeket töltött huzamos fáradalmakban, s nem egyszer erőt és életet koczkáztatott hiú fogadásból. De a békeidei katonáskodásnak s kivált huszártiszti életnek mindezen vitézségei s szokott foglalatossági csakhamar ki lönek meritve, elköptatva, s Zeredyey, nem látván maga előtt több és nagyobb tenni valót, mint a mit és megnyit már százszor és többször tett, csak épen a száraz kötelességekhez szabta magát s visszatért szerelmeihez. S most már a könnyü, akadálytalan szerelem itt sem elégítette ki lelkét, hanem a szerelemmel együtt veszélyt és akadályokat vadászott, s gyakran a gyönyört ezek kikerülésében s legyőzésében kereste és találta csak, nem a czél birtokában. Zsembes anyak és serdülő hajadonok, szemes nénék és rejtekben viruló hölgyek, kegyetlen gyámok és szenvedő gyámoltak, fiatal nők és dühös, feltékeny férjeik közé veté magát, s az volt legnagyobb éldelete s dicsősége, ha az ellenség és világ vagy soha nem, vagy csak a lehető legkésőbb találta föl a cselszövény végfonalát. Mennyi erő és ész, mennyi taktikai ügyesség itt is elvesztegetve, elfecsérelve, czélt téveszte! Hanem épen az tanúsítja leginkább emberi természetünk méltóságát, hogy minden erőlködés és munka, a legnagyobb szándékok és tettek, hármely fényes és tartó sikerűek a kivi-

telben, ha *erkölcsi czélra* nem voltak irányozva, kielégítlenül hagyják a keblet, s a diadal büszke érzete s külső pompája mellett csakhamar lankadás, utóbb undorodás és csömör, végre tompaság s teljes érzéktelenség foglalják el a szívet mindazok iránt, miket előbb oly hőn és annyi erőköltéssel vadásztunk. Így volt az Zerednyeyvel már akkor, midőn őt a jámbor nagynéne és borkereskedőné által föntebb említett kaland, mely, a párviadal halálos kimenetelét kivéve, igenis igaz, s a maga nemében épen nem vala egyetlen, a hadi szolgálatból kilépésre bírá. Azon kívül, hogy a csíny ezuttal egyik tisztársá ellen vala elkövetve, s így az illédelemnek s katonabecsületnek nagyobb sérelmével összekötve; azon kívül, hogy Zerednyeyt ezuttal is jól kikoholt tervének egy előreláthatlan véletlenség által okozott kora föllebbenése rendkívül bosszantá és ingerlé: s azon tekinteten kívül, hogy az általa kompromittált hölgy további nyugodalmát s híret végeltávozása által, mennyire csak lehet, biztosítsa: Zerednyeynek e lépésben a legfőbb s talán mindezeknél erősebb indító ok az vala, mivel ő már ekkor mély unatkozást s elfásultságot érzett mindezen kalandok iránt, melyekre őt hiúság és szokás még folyvást ösztönzék, de melyekben szíve már rég idő óta legkisebb részt sem vett. Így találjuk őt a fővárosban: elfásulva, el-

tompulva a gyönyör iránt; szerelemről még csak gyermekéveiből emlékezve; keble ürességét játéknak, vadászatnak, társaságnak és művészetnek álszenvedélyével altatgatva, de valóban ünva magát, ünva mindent s megvetve az embereket, meg az életet, meg kiváltképen az asszonyokat. Hogyan is ne? balsorsa a sok közt nem hagyott neki találni egyet sem, kit gyöngéi mellett is becsülni lett volna kénytelen. Voltak ugyan még folyvást kalandjai, — neki foglalatossága volt kettőt, hármat, sőt néha többet is úgy vezetni, hogy egyik a másikat fedezze, téveszsze, elevenitse, — de az asszonyok nem voltak neki egyéb többé, mint a sok románt olvasottnak az ezredik kötet: mihelyt a kifejlést sejdíthette, letette a könyvet. — Ez időben, mintegy 8—10 nappal elbeszélésünk történeti előtt, találkozott doktor Szálnokyval, midőn egy szép téli éjszakán a városi redoute-teremben fölpillantott. Ők két évig együtt iskoláztak az egyetemnél, s Szálnoky már akkor is csúszott a gazdag ifju előtt, s annak egykori pártfogását kikérte. Midőn most Zerednyey kérdé, mint folynak dolgai, elbeszélé neki őszintén reménytelen szerelmét, s nem hagyott nyugtot, míg amaszt a bájos *hódíthatatlan* megtekintésére nem bírta. Beléptek tehát egy pillanatra a tánczterembe, s itt vala az, hol Zerednyey, miután a távol álló Benedictán egy futó pillanatot végig

ereszte, a mellette álló Szálnokyhoz e hiú s meg-
gondolatlan szókat ejté: — Négy hét múlva bizo-
nyossá teszem kegyedet, a leány kegyedé lesz...
Szálnoky elég alacsony volt tőle e sértő s vak-
merő ígéretet elfogadni, s láttuk, mint kezdett
Zerednycy annak teljesítéséhez. — De ugyan-
azon háló, melyet a leány nemes és tapasztalat-
lan szívének oly finom számolattal szőtt, csak-
hamar őt magát is bekeríté. Azon biztos, noha
lassú siker, melylyel tervét egy ily nemes, mű-
velt s magas leányiségű hajadon előtt is előre
haladni látta, megkedvelteté vele a tervet, s ő
most föltette magában azt a lehető legnagyobb
gömbölyűséggel igazán művész- és mesterileg
hajtani végre. Fölhagyott tehát minden egyéb
kalandjaival, vagy legalább fölfüggeszté azokat;
névszerint mint már láttuk, Clary kisasszonynál,
kit néhány nappal azelőtt szinte czélba vett, a
egelső lépésnél nem ment tovább. Eleinte e
terv szerint sem neki, sem Benedictának nem
kelle szerelmesnek lenni, elég volt, ha ő úgy ve-
zeté a dolgot, hogy a világ előtt, egy kis ideig
bár, annak látszassanak; ekkor ő egyszerűen ki-
fogott maradni, s ha Szálnoky e pillanatot ügye-
sen használá, a bosszús leányka kezét meg fogá
nyerhetni. De most már Benedictának a szere-
lem minden phasisain keresztül kell vala esnie;
ezt a gyönyört a tapasztalt csábító meg nem ta-

gadhatta magától; — de hogy ő maga is szerelembe essék, ez távol sem jutott eszébe. Azonban, mint Zerednyey igen jól gyanítá, a szerelem e szűz, szép és erős lélekben oly új, megkapó, igéző s lebilincsező phasisokat idéze föl; Benedictának fakadó és sejtetlenül növekedő lángja ő iránta oly szép, igaz, hű, szent s annyi jósággal és kellemekkel párosulva volt: hogy ugyanazon pillanatban, melyben Benedicta e lángot megvallá, Zerednyey a szónak tökéletes s életében először, *nemesebb* értelmében maga is szerelmes volt. Midőn ezt nem keves csodálkozással legelőször vevé észre szívében, az vala gondolatja és szándéka, hogy azt mint lehetetlent, vagy legfőbb is csak egy szokatlan, de, mint a többi, mulékony lángot mind maga, mind Benedicta előtt el fogja tagadni, s így azt önkényt és könnyűszerrel megsemmisíteni. De csakhamar azt kelle tapasztalnia, hogy sem egyik, sem másik nem sikerült, különösen pedig azt, hogy ha maga előtt tetteg eltagadhatá is a lángot, Benedicta előtt kölcsönös vallomásuk után ezt nem teheté; nem teheté pedig azért, mert ő, az oly gyakorlott, az oly sokat színlett és költött csábító, Benedicta előtt sem nem bírt, sem nem mert hazudni. — Ezen erkölcsi változás legelső nyitá föl szemeit önlángja, önbelseje s egész múltja fölött. Zerednyey jobbulva, nemesülve érzé magát Benedictá-

hoz való szerelme által. Az erkölcsi világ egész fényében és szentségében fölnyíltott előtte, a rég elnyomott, rég hátratolt *jobb ember* benne föl-emelé szavát, s haragosan kívánta vissza bitangolt jogait, bitangolt királyszékét. És Zerednyey mélyen pirult eddigi múltjáért s azt üresnek, haszontalannak, férfihoz és emberhez méltatlannak vallotta. De ő még fiatal ember. Ő a szerelem karjain egy új, okosabb életet fog élni. Ő bizonyos polgári foglalatosságot, valamely közhasznú és nemes hivatalt fog nézni. Neki szép gyermekei lesznek. Ő azokat, Benedicta segedelmével, bölcsen és szerényen fogja nevelni. Néha utazásokat fog tenni nagyobb fiúval vagy nejével. Gyermekeit szépen ki fogja házasítani. Végre, ha meg kell halnia: legalább tett, alkotott valamit; nemcsak magának élt, hanem másoknak is, nevét és tetteit emlegetni fogják ivadéki; s legalább lesz egy hű kéz fölötte, ki a fáradottnak be fogja szemeit: Benedicta!...

Ezek szép órák, ez egy pár szép nap vala! de az újjá született lélek még nem volt elég erős túltörni a balítéleteken, a világ balítéletein. S midőn Szálnoky, a rossz démon, ravasz gonoszsággal azt kérde a fölmagasult lelkűtől, ha vajjon a nagy hódító ezúttal magának tartja-e fön a hódítás gyümölcseit: akkor Zerednyey ismételve s könnyelműen, mint mindig s min-

dent tenni szokott, adá szavát, hogy boldogság-egéről, egy másnak, kinek ahhoz legkisebb joga sem vala, kedvéért le fog mondani, s Benedictát legelső szerelme hitében megtántorítani. Az egy nagy és hosszú és kínos tusa volt, melyet ő magával küzdött, mielőtt a vészterhes levelkét, legnagyobb s legkárosb hazugságát életének, útra ereszté; de ő még mindig azt remélte, hogy Benedicta, egyetlen reménycsillaga ez életben, valami rést fog neki nyitni, melyen magát kitisztíthassa, utolsó bűnét kimenthesse, miután egyszermind mindent mivel Szálnoky iránt lekötött szavának tartozott, oly egyetlen hűséggel teljesített. De e végső gyöngé reményt is kijátszá Benedicta lélektisztasága, erkölcsi szüzessége. Előtte Zerednyey bűnös volt, mert kezében tartá a bűnvalló irományt, melyet attól hazugul semmi hatalomnak, semmi ígéretnek s lekötött szónak sem kelle kicsikarhatni; Szálnoky ellenben jámbor és tiszta, mert ez ellen semmi tett, semmi nyilvánosság nem szólottak. Így, ha Benedicta most ennek esdekléseire végre szavát adá: azért lehet az, mivel azon egyben, kit szeretett, kit imádott, kit választott, elesvén bizodalma minden férfiakhoz, a rosszak közt e türhetőnek barátsága s állhatatos vonzalma is nyereségnek látszott.

Midőn Zerednyey meghallá, hogy Benedicta,

kevés nappal a levél után, csakugyan Szálnokyné lett, s az esketés a pesti anyaegyház templomában valóban megtörtént, kétségbeesett jövendője felől, s ugyanazon éjjel megroncsolt, megszaggatott szívvel elhagyta a fővárost. Tivornyák, szórakozások, veszélyek, úgy hitte, még ki fogják tépni kebléből s emlékezetéből a képet, mely őt üldöző; de mélyen feküvék szívében a nyíl, melynek fájdalmait eltompítani vagy elnémítani kevés időre ugyan lehete, de melyet kihúzni, halál nélkül, lehetetlen volt. Kiesvén a kapocs, mely új és jobb életének bájcsarnokát összetartá, beomlott e csarnok, s romjai alá temeté a lakost, kinek e csarnokon kívül többé nem volt élet. Zeredy el vala kárhozva; ő érzé ezt, s e kárhozatnak ejét és kínjait talán még eltűrhetette volna; de ő már látta a mennyet, s ez emlékezet tette előtte a poklot kiállhatatlanná.

Három hónappal azután, hogy doktor Szálnoky fiatal és szép hitvesét az atyai háztól elvezeté, azt regélék neki szomszédai, hogy éjjelenként egy férfiút látnak megjeleni lakása előtt, ki rendszerint 11 és 12 óra között érkezik, hajnali 4 és 5 óra közt távozik, s az egész közbeneső időt a ház kapujához, vagy annak kapufalához támaszkodva, néma mozdulatlanságban tölti el. Szálnoky eleinte keveset hajta e beszédre;

de az naponkint s többektől ismételtetvén, végre tartani kezdett, hogy majd közbírré leend a két városban, azért is föltevé magában, későbben jönni haza, s szokatlan látogatójával találkozni. Csak egy fél pillanatra vala szükség, hogy a kapuőr sötét és hallgatag vonalmiban barátját, Zerednyey Arthurt, ismerje meg.

— Édes jó barátom, — mondá nyájasan a doktor, — az Istenre is kérlek, kímélj meg engemet, kíméld meg házamat e szokatlan látogatósoktól . . .

— Jó Szálnoky, — így a megszólított, ki sem mozdulva helyéből, — én neked megígértem, hogy a lányt kezedre fogom játszani, s kezedre játszottam őt. De az, ha vajjon fogom-e én, s mikor es meddig fogom őt szeretni, úgy hiszem, nem vala közöttünk kikötve. Most tehát tudd meg azt, jó doktor, hogy én őt szeretem, s hihetőleg holtomig fogom őt szeretni. Ha neked ez a szerelem nem tetszik, jó doktor, kérlek, válaszs magadnak elégtételt . . .

— De ez már mégis csak különös! — dörögé a doktor, de szava és maga hamar elenyésztek a föltárt s ismét becsukott kapu mögött.

Nyolezad napra ismét és ugyanott kereste föl az elűzhetetlent.

— Barátom, — így szóla most, — nőm, Be-

nedicta, kéret, hagynád el e tájat, ha az ő nyugodalmát s házi boldogságát zavarni nem akarod.

— Nöd, Benedicta? — kérdé előre hajolva Zerednyey, — s kéret engem? Hogyan is mondtad? *Benedicta kéret engem, hagynám el e tájat, ha az ő nyugodalmát s házi boldogságát zavarni nem akarom?* Igen, én elmegyek, eltávozom; de előbb bucsút veszek tőle. Szálnoky, te holnap délután 5 órakor otthon léssz, s ha tetszik, nyílt ajtónál hallgathatsz minket; de szobádból ki nem lépsz; vagy, ha nem! . . .

S a beszélő bal vállára vetvén köpönyegét, erős és lassú léptekkel eltávozott.

Másnap délután 5 órakor doktor Szálnokyné házi dolgokkal foglalatoskodék a pamlagon, s férje a mellékszobában írt, midőn egy idegen, magas szál férfiú halkán s kopogás nélkül belépett az ajtón. Benedicta elijedt, midőn őt arczúl megpillantá, s hangos szóval «Szálnokyt» kiálta.

A doktor nem mozdult.

Zerednyey azonban az asztalig közelített, itt megállapodott, s baljával arra nehezedvén:

— Benedicta, — úgymond, — én elútazom, messze, igen messze; megbocsátasz-e?

S Benedicta most még egyszer és hangosabban kiáltá férjét, s midőn ez újlag nem moz-

dúlt, föllázadt, fölzúdult érzelmei haragos könyvekben törtek ki.

— Valóban, én meg nem foghatom, Zerednyey úr, mikép merészel egy oly férfiú megjeleni előttem, mikép merészli azon férfiú már hetek óta zavarni csendemet s házi boldogságomat, ki miatt, ha rajta áll vala, én soha boldogságot nem ismertem volna . . .

Zerednyey közelebb hajtá fejét, mintha égi zenét, mintha bocsánat- és kegyelemszózatokat hallott volna.

— Kegyed engemet kigúnyolt, kijútszott, megcsalt, mint soha férfi egy tapasztalatlan leány bizodalját meg nem csalta; s kegyed bocsánatot kér? Én pedig azt kérdem, mivel lehet ily iszonyú tettet, nem mondom menteni, hanem megfejteni, csak megfoghatóvá tenni? van-e kulcs, mely emberi lelket borzalom nélkül ily feketeség mélyére vezessen? Ha van, ha lehet itt mentség, a mit én nem hiszek: ám szóljon, adja elő kegyed, én kész vagyok hallgatni . . .

Itt a doktor megmozdúlt székén.

— Nincs, nem lehet! — mondá Zerednyey lágy és tompa hangon.

— Ha nincs: minek e lépés? mire volna kegyednek a bocsánat?

— Benedicta, én elutazom, messze, igen messze. Megbocsátasz-e?

— Arthur, te halni mégysz? — én uram Istenem! — De én nem akarom, hogy te meghalj, én azt akarom, hogy te élj és jobbúlj meg és légy boldog, boldogabb mint én . . .

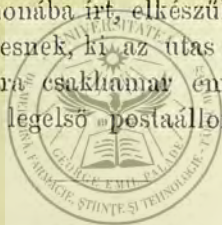
Zerednyey fuldoklott; Benedicta nem bírt keservével.

— Igen, az jól van, hogy te elmégysz, neked el kell menni; — és én neked szívből megbocsátok; de egy föltétel alatt, értsd meg jól . . . ne bántsd életedet, s öt esztendeig ne igyekezzél engem látni . . . Ha ezen idő múlva a polgári életbe, mint reménylem, egészen visszatérsz . . . akkor, igen, öröm lesz neked felőled hallanom, szerencsédet tudnom, látnom, ha te úgy akarsz . . .

— Sok, igen sok! . . . köszönöm! . . . Isten veled! — kiálta Zerednyey, s a legnagyobb fölindulásban elhagyá a ténnet, s rövid idő múlva, miután nagynénjét eltemette s vagyonát rendbe hozta, el a hazát.

A nagyobb Bernardhegy örök fagy- és szél-lakta csúcsán egy vándor sietett 1832-nek tavaszán az ember- és vendégszerető augustinusok messze kifehérlő tanyája felé. Fagy és hó dacára, — mert itt, 7000 lábbal a tenger tükre fölött, márczius még a tél közepébe esik, — vándorunk homlokán az izzadás nehéz cseppjei

valának láthatók. Eltikkadva, föndobogó mellel érkezék e vándor a szerzet vendégtermébe, s rekedt hanggal, lankadó torokkal egy kupa friss vizet kiáltott. A szolgálattelvő szerzetes s a legközelebb álló vendégek intésének ellenére is útasunk fenékgig hajtá föl a nyújtott poharat, s tintát és papirost kívánva, tüstént íráshoz ült. Csakhamar egy fagyos borzalom futá vállát és derekát végig; de ő sokkal mélyebben vala iromásába elmerülve, hogysen e változásra legkevésbé is hajtana, s az ívekre terjedő levél, az első, melyet eltávozása óta honába írt, elkészült, átadá azt az említett szerzetesnek, ki az útas sürgetéseire és gazdag jutalmára csakhamar émbert talált, ki azt a piemonti legelső postaállomásig azonnal elvivé.

1836-nak őszével ugyanezen útas egy gyógyíthatatlan s már végső szakaszába jutott mellbetegségnek minden jeleivel honába visszatért.

Szinte ez időben doktor Szálnokyné, második szülöttével, egy szép, szőke leánykával karjain, ablakában ült épen, midőn az előtt egy roskadt férfialakot láta elhaladni, kinek ingatag körvonalai s leginkább a fényes fekete haj egy régi, föl nem található ismerősre emlékezteték. De csakhamar ölébe ereszté le gyermekét, s teste

egy bűnész csodálkozással egyenesüle föl, midőn ugyanazon alakot ajtaján belépni, a szoba közepén reszketeg tagokkal az asztalhoz támaszkodni, s itt szükséges pihenés végett megállapodni észrevette. E földült, siri vonalmakból lehetetlen volt bármi ismeretes, vagy csak félig ép ábrázatot is összealkotnia. A hajdan magas és sima homloknak s kellemes orczáknak csontjai most élesen s ijesztőleg ugrottak elé, csak a vékony, száraz, sárga és ránczokba töredezett bőrtől takartatva; a hajdan lángoló, nagy, fekete szempár most mély gödreiben, erős kék-sárga karikák mögött minden fény és tűz nélkül heverte; a vékony ajkak vonaglását s kínos pihegését egy finom ptyolat zsebkendő takará el, míg a mellnek hallható hörgése s a rendkívül megszoványult tagoknak csörgése a különben holt alaknak egy borzasztó, kísérteti életet kölcsönöztek.

— Benedicta, — így szóla az idegen, mialatt arczába egy sötét pirulat szökelt, s a tüdök gyöngesége a már hangtalan beszédben is gyakor meg-megállapodást parancsolt, — eljöttem . . . hogy még egyszer lássalak . . . mivel megengedted . . . Örömnapokat éltem, mióta megbocsátottál . . . mert ismét szabad volt te reád gondolnom . . . s most, midőn miattad szeretni kezdtem az életet . . . meg kell halnom . . . Igen

jól van; hiszen te megbocsátasz . . . kérlek, engeddd meg, hogy vagyonomat gyermekeidre hagy. . .

Az idegent, — kit e beszéd folyta alatt csaknem minden pillanatban elbagyni látszott lehetete, — az utolsó szóknál oly erős köhögés és fuladozás fogá el, hogy kénytelen volt egy közel karszékbe sietni, holott alig ragadá meg a szék két karját, végső szavát ki sem fejezhetve, feje hátra rogyott, ajkai elhalványultak, s lelke egy más, jobb világba látszott általköltözöttnek.

Benedicta, mihelyt ezt észrevevé, az iszonyatnak hangos sikojával ugrott föl székéről, s kisdédét letévén, a betegnek ápolására sietott. Jobbját ennek feje alá hajtva, a főnek s az egész felső testnek egy kedvezőbb, enyhítőbb helyzetet adni igyekezett, míg baljával, a kendőjét vevén föl öléből, az arcz és homlok hideg cseppjeit a részvét s szerelem aggodalmával törülgeté.

És Zerednyey fölüté szemeit, s pillanata Benedicta pillanatával találkozott. Egy szelíd kéj ömlött el ábrázatján, mely e pillanatban ismét szépnek, ismét fiatalnak látszott, midőn magát kedvesétől látá ápoltatni, s fejét annak karján nyugodni érezé. Úgy látszott, nem akar avagy nem bir többé egyebet gondolni; úgy látszott itt és most akar meghalni. Fölüté szemeit, de mindig egy irányban, Benedicta felé tekintve, s

ismét becsuká azokat. Mindazon kérdésekre, melyeket hozzá kedvese az első s halhatatlan szerelem hangjával intéze, nem felelt egyebet, mint e két bágyadt szót: *haza, haza!*

Zerednyey a doktor lakásáról a lehető legnagyobb kímélettel viteték haza. Harmadnapra a doktor egy halottkísérettel találkozott.

A BOLDOG SZERETŐ.

I.

... De Juliska hirtelen megfordult, kipattant az ajtón, haragosan becsapta azt, beszökött szobájába, magára csuká ezt, bedőlt karszékébe, ölébe szorítá két kövér, sima karját, s elkezdett keservesen sírni, és panaszkodni. — Oh Istenem! oh én Istenem! oh átkozott csalla kis fiskális! engemet így megcsalni, így rászedni! ki hitte volna, hogy engem így megcsal! Elmegy, elmegy! most mondta, hogy elmegy. És minek megyen el? oh hiszen tudom én jól, minek, mert asszonyt hoz a házhoz, és én rajtam kiad... oh Istenem, oh én Istenem!... Azt mondotta ugyan, hogy nem kell neki senki, csak én, csak én, de gonosz a csontja, hamis a lelke, hazug a párája. Bezzeg itthon a városban nem tudott megházasodni, mert kicsiny az ember, vékony a lába, sápadt az orcája. Gazdagnak nem kellett, szegénye nem tetszett; én az alatt dolgoztam, fáradtam, és szép lassan egyszerre csak asszony lettem volna, és most megyen

el, ki tudja hová, messze, igen messze, igen messze. Igen és ott a falusi libák közt fölveszi majd szép ruháját, melyet én poroztam, fölégeti haját, melyet én fésültem, kipödri bajuszát, melyet én nyírdeltem; s dicsekszik majd, hazudik majd, hogy ennyi ezer forinttal bír, — hiszen én tudom legjobban, mennyivel bír — s elcsábítja valamelyikét; talán épen, mert bolond a szerencséje, a legszebbiket, s elveszi, ide hozza! ... Oh hogy egye meg a gólya, lepje meg a tályog, verje ki a himlő! Pedig mint szerettem! Őt esztendeje küszködöm már vele, s milyen szépen gazdálkodtam neki! Hányszor kapott tőlem egy pár huszast kölcsön! Korán reggel a legjobb kávét főztem meg számára, olyat mint magamnak, délben övé volt a legízesebb falat, ha nekem nem kellett, s este ha elkésett, ott ültem s vártam, mint a hű feleség, s midőn néha gőzösen jött haza, magam fektettem le, magam takartam be, főtől talpig, s nem haragudtam meg, ha néha nem tudta, mit csinál! A hitetlen! Hányszor szólt úgy hozzám: «Juliska, édes kis Juliska, angyali Juliska, vagy maga vagy senki!» És most házasodik, asszonyt hoz a házhoz! De jól van Peörfeeregh, ma ugyan nem kapsz egy falatot is enni, s én még ma, igen még ma íratok a gróf huszárjának, és elmegyek hozzá, igen én elmegyek. Van nekem még holmim, oh azt ne hidd, hogy üresen megyek el. Csak hogy én itt

már annyira megszoktam. Asszony voltam, asszony lettem volna, s mit nekem a huszár!? De ha elmegy, ha már reggel elmegy, ki segít én rajtam? oh Istenem, oh én édes Istenem! — S ismét sírás és kezek tördelése.

II.

A személy, kit így panaszkodni hallott az olvasó, egy fiatal, inkább alacsony, mint közép termetű, elég kellemes, s finom arczú dabasi leányzó, ki tekintetes *Peörfceregh Antal* királyi táblai ügyvéd, táblabíró s több méltóságos és tekintetes családok részéről meghatalmazott ügyviselő úrnál, mint hallók, már öt év óta gazdasszonykodik, s e hivatásának falusi nevelése, s az annak emlékezetéül megtartott szalagos belont haj daczára — volna a váll s hosszú ruha épen nem voltak ismeretlenek előtte, — fölötte ügyesen, s minden részről kielégítőleg felelt meg. A *Peörfceregh* család negyedik ivadékát látta már fölvirulni Pesten a mi Antalunkban, fától fira bocsátva pöreit, clienseit, régi gazdasszonyait, kik rendszerint valamint megelőzték az asszonyt a háznál, úgy rendszerint ki is élték azt, s az «öreg úrtól» az «úrfihoz» szegődtek át. Az öreg Boreza, Antalunk atyjának hátrahagyott gondviselőnéje, egy közöl 90 esztendő, de még mindég ép és mozgékony aggastyán, ez előtt 7 évvel múlt ki gyomormegter

helés és rájött meghülés következtében, s benne úgy látszott akkor, a gazdasszony fajnak a *Peör-ferregh* háznál magva fog szakadni. Mert valamint az egy szük körben s fajban luzamosan tenyésző növényeknél és állatoknál tapasztaljuk, a mi ügyvédünk is, jó korán elütött nagyapja és szépapja szokásitól, és azoknak mind testi mind szellemi erejétől, szóval a törzsök egész ősi bélyegétől. A pesti hő lég s frivol szokások már serdülő korában megszüretek, megvesztegetek a fiatal sarjadék életnedveit s a növény gyöngé lett és törpe, mint az üvegházak bágyadt növényéi, noha az ág egy szabadban díszlett mély gyökerű terepély törzsökről vétetett. Innen történt, hogy Antal úr meghaladta már 36 évét, a nélkül, hogy atyjai példájára a házasságról gondolkodott volna, s midőn a fenn említett Boris asszony meghalozék, öreg legényével, Péterrel együtt visszatért a nőtelenek víg életmódjára, melyet már atyja éltében hányszor csak lehetett, kísérgetett, reggel későn kelve, dolgainak egy nap csak fél órúcskát szánva, hosszan öltözködve, dél felé két vagy három futó lútogatást téve, ebédet hol egyik, hol másik fogadóban költve, s ott rendszerint hosszas, részint hivatalos beszélgetésekbe tapadva, estve a megszokott ismerősökkel ez vagy ama kijelölt kertben s más mulató helyeken találkozáva, végre éjfél után a mécsével együtt szunnyadozó Péterhez visszatérve. Ez így

folyt két esztendeig. Ekkor történt, hogy egy dabasi közbirtokos, ügyvédünk örökölt cliense, nagy meggondolás és készülgetés után végre eltökelé magát bejönni a fővárosba, úti társul magához vévén testvérének egyik hajadonát, az épen akkor legszebb virágjába indult Juliannát, s tekintetes fiskalis uránál azzal együtt tevé udvarlását. Itt az egyenes eszű s jumbor falusi úr, miután a beszélgetés alatt a lak teremeit átvizsgálta, s egy véletlen ajtónyitás alkalmával a régóta hideg konyhába is bepillantott, végtére eképen töre: — Uram, fiskalis uram! engedelmét kérek egy szabad szóra, de ne legyen az haragnak szülője, különben szívesebben elhallgatom.

Az ügyvéd. Oh kerem, kerem alássan!...

A falusi úr. Már az még is csak véték, drága fiskalis úr, ezt a sok drága szép jószágot így elromlani hagyni. Nézze csak ezt az újjnyi port, mely ezeket a szép régi findsákat és ibrikeket fődí! Ez a könyves szekrény, és az a magas és széles ruhaszekrény, tudom, hogy az idén nem voltak kiszellőzve; sem ezek a drága kanapék s számtalan székek kiporozva! Ne mondja nekem fiskalis úr, mert tudom, hogy ezen mély fiókos almárium fehér ruhával, ama két roppant nagy láda asztalneművel van tele, ki lát ezek után? mind ez össze-sárgul, összedohosodik. És azok az egymásra rakott drága szép konyhaedények ott kint, azért

voltak e kedves anyja s nagyanyja által besze-
rezve, hogy a rozsdá emészsze őket el, s közöttük
pókok fészkeljenek?

Az ügyvéd. Oh ha majd én egykor megháza-
sodom.

A falusi úr. Nem arról van a szó, drága fiskalis
úr. Asszony kell a házhoz. Feleség nem feleség,
húgom asszony, vagy gazdasszony, *de asszony* kell
a házhoz, még pedig most mindjárt. Ki tudja mi-
kor házasodik fiskalis úr? Addig ez a szép jószág
mind dugába dőlhet. Én egyenes ember vagyok,
zsákba macskát nem árulok. Nézze meg ezt a lyánt
fiskalis úr. Az én Juliska húgom, akár hogy süti
is most le szemét, a legtüzesebb gazdasszony
Dabason, sőt én hibítom párját Pest vármegyében,
fél Magyarországon... Ezt tudja az egész magyar
világ!

Az ügyvéd. (Ki csak most méri éleesebb szemek-
kel a piruló fiatal hajadont.) Ah ha a leánysz-
szonykának úgy tetszenék.

A falusi úr. Tetszik, nem tetszik fiskalis úr,
nem az itt a kérdés. Én atyja helyett vagyok a
leánynak, a mi nekem tetszik, az neki is tetszik.
Ha tehát a tens fiskalis úr elfogadja recomenda-
tiomat, akkor a leány mához egy hétre bejöhet
anyjával, az anyja itt marad egy pár napig vele,
míg a leány kissé házhoz szokik, s azontúl becsület-
szavamra mondom, kezére adhat neki mindent...

És ebben megegyeztek. A következő hét-
főn Juliska és anyja eljövének. Ügyvédünk már
várta s kiemelte Julcsát a kocsiból. A jó dabasi
anya egészen magán kívül lett örömeiben, midőn
a konyhát megpillantá. Ennyi kincset egy kony-
hában még csakugyan sohasem látott, nem álmo-
dott. Másnap épen heti vásár vala Pesten, s Jul-
csának mint új gazdasszonynak legelső próbáját
kellett megtennie. Az ügyvéd Pétert rendelé mel-
léje, ki neki a különböző piaczokat s vásárhe-
lyeket megmutassa, s kilencz ezüst huszast adott a
leány kezébe, melyen mára egy ebédre valót vá-
sároljon. A leány örült, mert ennyi pénz még
sohasem volt egyszerre kezében, s csodálkozva
nevetett, midőn hallá, hogy az csak a *mai* ebédre
van szánva, de ment és hallgatott még is, mert az
engedelmesség egy volt azon jó falusi tulajdonok
közül, melyeket anyjától öröklött, s melyről csak
később szoktatta le a város. Péter eleinte mo-
rogva követé kosarával a befont hajú s kopogó
sarku leányasszonyt, de a legelső utczasarkon már
kibékült sorsával, s a legtermészetesebb nyájas-
sággal, egyszersmind a legigénytelenebb meghitt-
séggel vivé a kalauz tisztét új colleganéja körül.
Ilyen szakácsnét vagy gazdasszonyt azonban
— szerényen vallá meg magának — még sohasem
látott: Julcsa kevésben múlt, hogy hajba nem ka-
pott a mézjárossal, ki neki egy szép fél ökörből

a két fontot nem akarta épen onnan kivágni, honnan ő kivánta. Lehet, hogy ő Dabason tapasztalt talán ily kedvezéseket, de itt a széklegény rá sem hajtott, s Julesánkat csak annál inkább ette a méreg. Végre a szomszéd széklegény nyájasan megszólítja, és ígére mindent, a mit kíván, ha nála méltóztatnék vásárolni. Julesának sem kellett több, átpattant a székbe, kiadatá magának a két font főzni valót, félfontot a káposztába s két szelet rostélyost, mindent válogatva, s annyira lekötelezve érzi magát a széklegény iránt, hogy szíves köszönetén kívül, mit amaz csaknem egy ajakcsípéssel viszonzza, föltette magában, ezentúl csak innen vásárolni. Most a zöldségpiaczra ment az út, s itt elég esendesen történt meg a vásár, de midőn a baromfi-árusokhoz kiérték, Péternek megújult a kinja tüzes kis gazdasszonyával. Julesának szándéka vala egy szép pulykát vagy egy kövér ludat tenni ma föl sültnek, de úr Isten! csak hallani is ezeket az embereket, mit kívántak? Egy pulykafiú 3 huszas, egy könnyű liba 3 forint. Lehetetlen ezt nekik megadni, kétszer háromszor végig szaladt az egész Dunasoron, meddig a baromfi-árusok állottak, megmérgetett, megtapogattott minden libát s minden pulykát, s legnagyobb bosszúsága az volt, hogy épen falusiak, kikkel ő eddig oly bizodalmasan bánt, s kik őt otthon nem merték volna egy garashban megcsalni, most egy

egész forinttal, sőt tallérral kérnek többet, mint a mennyit számolása szerint az áru ér. — No de bátya, kérem az Istenért! ... No de néném asszony csak gondolja meg, ... így sarkalá az árusokat, miután kétszer háromszor visszatért hozzájuk, de a kívánt pénznek mindenkor csak felét ígéré. — Nem lehet, nem adhatom! felele hidegen a paraszt, s Julesa végre daczosan fordult el, és két kacsát vásárlott olcsóbban, mint mennyibe az egy lúd került volna, s még is midőn árukat letévén, ma már a negyedik huszas repült ki kezéből, egy pár könny görgö elevelen kék szemeiben. Több pénzt a világnak minden kincseért sem adott volna ki egy napon: azért is néma elszántsággal hazafelé tért. Péter árnyékként utána, s midőn otthon kacsáit s kosarát Peorfeereghnek bemutatta, s a megtakarított egész 5 huszast ennek kezeibe nyomá, az ügyvéd hálás pillanattal az ég felé ezt mondá magában: — Az ég adjon nekem holto-miglan ily takaros és takarékos gazdasszonyt!

Nem szükség mondanom, hogy az alku létrejött közöttök. Két egész ruha, egy nyári és egy téli kendő, három pár czipő, egy pár kordovány csizma télre, és hónaponként nyolcz forint váltó czédelában voltak azok, miket Julesa anyja leánya részére kikötött, s ezzel három napi mulatás után nagy meglegedés és sok áldás közt elhagyá a házat.

Peörfeeregh ismét honilag érzé magát ősei házában, midőn nő laká azt. Bútorairól a régi por elenyészett, ablakai ismét világot kapának. Fektekor tiszta és meleg ágy, keltekor kövér és izes reggeli várak, asztala táplálóbb, egész háztartása olcsóbb lett, s ha gyöngékedések lépék meg, asszonyi gond virasztott fölötte. Igaz, hogy ő más élvezeteket is várt új gazdasszonyától. A fiatal egészséges lyány ingerlé tompa érzékeit. Feje szédült, midőn őt a mosó teknő körül fölfedett vállakkal sűrögni, vagy szobájában egy székre kelve, s magasan fölnyújtózva az óriási szekrényeket tisztogatni látá, s ilyenkor nem egyszer nyújtá ki szentségtelen kezét a tiszta virág után, de az ellentállás, melyre talált, az első gyermekded szüzességben gyökerezve, oly elhatározott, mondhatni durva volt, hogy a könnyű győzedelmekhez szokott, a sikertelen és szégyenítő próbákkal csak hamar fölhagyott. Idővel azonban e viszonyok sokképen szelidültek és módosultak. Julcsa minden látszatos meghidegülés mellett is jól tudván urának hajlandóságát iránta, akár szívösztönből (mert tagadhatatlan, hogy nő és férfi nem lakhatnak sokáig némi elszigeteltségben együtt, a nélkül hogy mind a két részről gyöngédebb közelítő érzetek keletkezzenek), akár pusztai női tapintatból azon gondolatra, s csak hamar szándékra jött, hogy az ügyvéd hitese nejévé, s így

mind ezen birtok örökös és teljes hatalmú asszonyává lenni, rá nézve korán sem volna megvetendő és okosan elmollózandó szerencse. Ennek elérése végett kettőzteté szorgalmát Peörfeeregh személye körül, s más részről engedett a sórfiúi érzékiségnek s élvezetváagnak valamin, a nélkül hogy hajadon becsületét s függetlenségét, melyekre magasabb bért szabott, kockáztatta volna. Így történt, hogy a kijelelt korlátok közt a legközelebb s legmeghittebb érintkezések fűződtek Julcsa és Peörfeeregh közt. Gyakran midőn ez éji kalandjaiból haza tért, Julcsa virasztott ágya mellett, és nem Péter, kit fűadság, vagy a Julcsa által talán bőségesen adott ital már lenyomott, s reggel midőn Peörfeeregh a kegy- s szabadságmámorban néha el-elmaradt Pétert hasztalan kiáltá, Julcsa vivé be a kávét, s végzé a komornok tisztét, szint annyi gyönyörrel elbájolt urára, mint szüntelen növekedő sikerrel tervének kivitelére nézve. Valóban ezen összevágó női cselszövények következtében nem egyszer villant meg Peörfeeregh agyában azon gondolat, hogy Julcsát nőül veszi, de az egykedvűség, melybe a tompult érzékek oly hamar visszaesnek, s a henyeség és a házasságtóli ösztönszerű iszony, melyek az agglegenyeknek szokott tulajdoni, tartóztaták őt e szándék világos kimondásától, kivitelétől.

Így állottak a dolgok, midőn Julcsát elbeszé-

lésünk elején megpillantjuk. Egy pár esztendő még, s Peörfeeregh őt, mint bizonyosan hitte, nejévé fogta tenni. De erre a viszonyok további huzamossága, in statu quo maradása vala szükséges. S épen ekkor érkezett Orbay Jánostól, Peörfeeregh régi cliensétől, kinek ez már több pörét szerencsésen elveszté, egy levél, melyben amaz jelenti, hogy dúsgazdag testvére, ki őt régi szándéka szerint roppant aquisitumiból, sőt noha csak egy leánygyermek van, az ösiből is, melyben pedig hajdan közösen gazdálkodtak, ki akarja tagadni, halálán van, s így, ha valaha, most segíthetne rajta egy ügyes fiskális, kinek fáradtságát ő fejedelmileg fogná meghalálni. A tárgy — egy igen gazdag testamentumba befolyhatás — sokkal fontosabb volt, hogysen azt egy okos ügyvéd elmellőzte volna, azért is Peörfeeregh sok küzdés után tudtára adá Julcsájának, hogy ő maholnap messze vidékre kénytelen elutazni, honnan csak 3—4 hét alatt ígérhet visszatérést. Lesujtó villám vala ez Julcsánk terveire nézve, s láttuk, mily keserű panaszokra fakadt azon napon, midőn értesére esett, hogy ura már más nap utazni fog. Igaz, hogy ő azon nap szerelmi boszújában nem főzött ügyvédének semmit, s nem nyitotta föl neki bucsúra ajtaját, de Peörfeeregh a hajónál ebédelt, s élve a gyanúpörrel, előre elkészített mindent, reggel előállott a kocsi, Péter föltette a lábát, s

egy hatalmas «hajts!» mind kettejeket elragadá a boszús hajadon könnyáztatta szemei elől.

III.

És neked igazad volt, haragos kis gazdasszony, a te féltékeny szíved igen igen jól gyanítá a veszélyt, mely szerelmed és kilátásaid tárgyát fenyegeté. Ez a nyílt fris levegő, melynek elevenítő hatását a kocsi vidám rohanása kettőzteté, a jobbra és balra s mindenfelé szabad, csaknem végetlen láthatár, melyben előttünk földünk színe a természet egyszerű pompájában és rokonító közelségében tűnnek föl, végre a magas tiszta ég, melyre a szem önkényt és örömet emelkedék, s a tavaszi napnak első eltető sugarai (az út márcziusban történt) egy kis időre visszaadák ismét Peörfeeregh idegeinek azon feszültségét, lelkének azon rugalmasságot, mely tőlök örökre elbucsúzottnak látszék, egy édes merengés fiatalsága első éveibe vezérlé őt, midőn hasonló külső behatások alatt Rákos andalító térein, s a budai hegyek regényes ormain oly boldog és szép álmokat álmodék, s igen, e perczenetben elhatározott szándékká lőn előtte megházasodni, s fiataalkori álmait, midőn még nem késő — létesülésbe hozni. E határozat után legelső és legtermészetesb cselekvése volt kémlő pillanatit az általa boldogítandó szép után

kibocsátani, s ekkor úgy találá, hogy erre városi ismeretségeinek egész serege közt egyetlen egy hajadon sem alkalmas, egy sem méltó. Hiúság, vastag önzés, kielégíthetetlen piperevágó az uralkodó alkatrészek ezekben, s vajon kielégíthetnek-e e tulajdonok oly érzékeny s ideálok után esengő szívet, mint az övé? Az ő imádotija legyen a szűz romlatlan természet gyermeke, fiatal és szép, mint a májusi reggelen burkaiból kifeselő rózsza; szegény vagy nem, de művelt és jó, s gazdag a házi erényekben ... ekkor Peörfeeregh boldog általa, s ő Peörfeeregh szerelme által!

Reggelre kelve azonban ez eszmék egy kissé más fordulatot vőnek. A városi hölgyek folyvást kirekesztve maradtak ugyan, de az éjen át szokott lélekhangulatához s világgyakorlati nézeteihez visszatért ügyvéd a «szűz és romlatlan természet gyermekeire» más szóval a «falusi hölgyekre» egészen más scálát alkalmazott ma, mint tegnap. A «fiatalság és szépség» ma is megmaradtak ugyan az első fokon, mint viszhangjai tegnapi fölvagalsult hangulatának, de a második helyet, mint hatalmas vetélkedő, most már a pénz, a birtok foglalá el, melyek fontosságát a világ minden nemű ügyeiben senki sem vala hajlandóbb méltánylani, mint épen ő, s csak ezek után — virtus post numos — következének a «műveltség és jóság» mely »jóság» alatt ő egy «együgyüségig jámbor szelíd-

séget», s egy «szolgaiságig hódoló engedelmességet» értett, mert senkisémet féltékenyebb férji hatalmára s elsőségeire, mint ki legkevesébbé képes azokat szellemi s physical felsőbbiséggel fentartani. — Egyébiránt ha igazat akarunk szólani, koránsem volt különös fontosságú előtte, mivel azt előbb-utóbb a legviharos házasságokban is a férfiaknak kedvezőleg tapasztalá eldölni, a két fő pont tehát rá nézve egyedül a «szépség és gazdagság» maradt, s mint hogy az elkényeztetett címzetes városi úr, — ki még maga is tett a «szépségre» követeléseket, — semmit sem tartott bizonyosabbnak, minthogy, miután ő egyszer magát a házasságra elhatározá, a falusi leggazdagabb hölgyek virító seregében válogathatni fog, hiusága annyira ragadá, hogy a gazdagságban egy bizonyos mértéken túl nem levén mit válogatnia, a szépséget kezdé taglalgatni, s útazása henye óráiban az leve fő gondja, vajon a kék, kökény, vagy barna szemeknek, a szőke, szög, vagy hollósötét hajnak, a magas, de karcsú, vagy a kisebb, de kövérded, gömbölyű természetnek, s milyen orrnak, szájnak, állnak, pillantásnak, s milyen lábnek és kéznek adjon elsőséget. — Boszonkodik az ember, midőn ily parányi hősöket hasonló követelésekre lát fölbátorodni. S jegyezze meg kérem az olvasó, hogy az annyiszor megkívánt, *a már szeretett*, Julesáról mind ezen tervezetek-

ben egyetlen egyszer sem vala szó, nem vala emlékezet.

És mégis oh Peörfeeregh! ha te ekkor tudtad volna, hogy négy nappal azután, midőn ily kéjringatta álomban merengtél, rajtad egy hajadon, kiben a szived kívánta tulajdonok mint egy halomban valának egyesülve, epedő szemekkel fog függeni! ha te tudtad volna, hogy négyszer 24 óra után föl fogsz kiáltani: — Nem, ily szerencsét még soha sem reméltem; nem, ily boldog még soha sem voltam! — De igaz az, némely embernek csak le kell hajolni, hogy aranyat leljen, a szerencse őt ragadja üstökénél, nem ő a szerencsét! Így járt Peörfeeregh is.

Krassó vármegyének regényes vidékiben, hol a bánási sík, a határszéli havasok lábaihoz simul, s hegyet és rónát oly csodálatosan szép és sajátlag édes contrastban egyesít, fekvék azon falu, melyben az ügyvédünket meghívott Orbay János lakozék, s hová Peörfeeregh igyekezett. Öt napi lassú utazás után — mert elfeledtük mondani, hogy házasulandó hevében ez időnek nem csekély részét háztűz-nézésekre fordítá — végre elérte ezen czélt, s most annál inkább sietett mindjárt megérkezte után első reggel védencze látogatására. Ha már kedvezőleg hatott rá e félre eső helységben

kőépületű vendégfogadót, benne tiszta szobát és ágyat, s tiszta szolgálatú cselédet találni, e kedvező benyomás csak növekedett, midőn reggel 9 óra után városi pompájában és felsőbbségében védencze lakását fölkeresni indult. Egy kised, de izletesen épült egyház, mellette egy díszes paplak, előtte egy hatalmas kastély, hihetőleg a helység urának tulajdona, több csinos és erős gazdasági épületek, s a földművelők csinos külsejű házainak szabályozott és élőfáktól szegélyezett sorai voltak azok, mik pillanatit mindjárt legelső lépéseinél leköték s elfoglalák. Peorfeeregh nem gondolt egyebet, mint hogy védenczet is itt e díszlakok egyikében fogja föltalálni, s nem kevésbé vala meglepetve, midőn tudakolására megérté, hogy az kit keres, az előtte elnyúló elég hosszú sornak épen legutolsó házában lakozik. Görbedt házfödél, rosszul meszelt falak, elhagyatott udvar félig öltözött gyermekekkel, és éhsóvár ebekkel tele pitvar tüntek itt legelőször is szemébe; nem a legbiztatóbb jóslatok védencze gazdálkodása és házi állapota felől. A háziúr egy korán megöszült, magas szikár alak, halavány és igen redős képén sok kinyomásával gondnak és kiállott szív-viharoknak, de szemében és ajkaiban bizonyos kipusztíthatatlan elevenséggel és nyájassággal; midőn vendége nevét meghallá, azon ömledező barátsággal és túlzott nyájaskodásokkal sietett

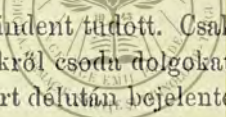
elejébe, melyeket nemes urainknál, a főrendűeket is ide értve, az élet folyamában szokássá s így második természetté válva tapasztalunk. A csókok és legelső bókók után — melyekben rendkívül szerencsésnek vallá magát, hogy ily országos hírű ügyvédet, kinek ő már annyit köszön, noha Peörfeeregh minden eddigi ügyét elvesztette, személyesen tisztelhet szegény házánál, — meghittebbre fordítá a beszédet, s tudósítá Peörfeereghet, miszerint bátyja, kitől az ő gazdag öröksége, vagy igazságtalan kitagadtatása függ, szerencsére még él, de ismét szerencsére, halála csakugyan naponként várható; hogy végrendelet, mint ő esküvel erősítheti, mind eddig téve nincs, sem annak megtételére hiteles személyek még eddig nem hívtak, hogy tehát egy derék ügyvéd okos ijesztgetésekkel, s más számtalan tudva lévő eszközökkel véghetetlenül sokat tehet, s hogy ő annak ebbeli fáradságát fejedelmileg fogná azonnal meghálálni, hogy továbbá csak egy gyámoltalan nő és egy kiskorú leánygyermek vannak, mint félhető fő örökösök a háznál, kikkel ily esetben fölötte könnyű bánni; — s hogy ezeknél fogva szeretve tisztelt fiskalis urát nem kérheti egyébre, mint hogy holnap mindjárt, mint a testvér ügyvéde bátyja házánál bejelentve magát, a körülményeket vegye bölcs szemügyre, s a történeendőkre magának a lehető legnagyobb s legked-

vezőbb befolyást szerezni igyekezzék. — Említé különösen a *megyesi* pusztát, mint ösit, melyben csupán csak a fiúk örökülhetnek, s melynek egyedül fundus instructusa juhokban, marhákban s épületekben száz ezeret megér, s mit tehát igazi halálos véték s meghocsáthatatlan ügyetlenség volna kéz közüi kiszalasztani stb. — De mind ezen előadásban Peörfeeregh annyi hézagot, habozást hogy ne mondjam, kézzel fogható igaztalanságot talált, hogy azon rózsa szín, melyben előtte egész útja alatt leendő foglalatossági lebegtek, tetemesen halványulni kezdett, s midőn még a beszéd további folytatában az is kisült, hogy maga azon udvar, melyben védencze lakott, egyedül bátyja irgalmából vagy birtokában, kinek az az egész helységgel egyedül tiszta és mind a két ágra menő aquisituma: akarátja ellen is azon sóhaj fakadt keblében, bár csak ő amannak volna megbizottja, bár csak ő amannak érdekében tehetné hív szolgálatjait! . . . Azonban miután a sors és kötelesség ezt máskép akarták, Peörfeeregh nem az vala, ki ezek meghívásával ellenkezzék.

Midőn ily komoly gondolatok közt dél tájban hazafelé ballagna — mert csak másnapra vala védenczéhez meghíva — fölveti szemeit, s oh egek, egy gyönyörű leány-alakon akadnak meg pillanati, ki egy aggastyán társné kíséretében alig öt lépésnyi távolatban közelít feléje. Karcsubb ter-

metet, méltóságosabb járást, nyíltabb homlokot s igézőbb fekete szemeket, s a hosszan lefüggő fekete fürtök közt nyugvó nyújasabb arcot még soha sem látott! Úgy tetszett neki, mintha valamely régi kedves ismerőssel találkoznék, s akarat nélkül vevé le kalapját, mit egy nyújas üdvözlét követett, ő pedig megállta, megvárta még a hölgyek az imént említett diszes kastély kapuján bétértek, s kimondhatatlan vala öröme, midőn az ifjabbik eltünése előtt a kandiság és részvét egy kimagyarázhatatlanul édes és kifejezésdús pillanattal feleje vissza tekintett!

Ő már mindent tudott. Csak fél füllel hallá a csodagyermekről csodá dolgokat beszélő fogadónét, s mindjárt delután bejelenteté magát a földes asszonynál, mint Orbay János sógor ügyvéde s teljes hatalmú megbizottja. Péter azon hírrel tért vissza, hogy őt a tekintetes asszony holnap reggel 10 és 11 óra közt igen szívesen látandja.

Midőn Peörfeeregh a kijelölt időben a helység birtokosnéjának udvarolt, azt egy pompás félfényű teremben divánja szögletébe találá telepedve; a hölgy egy méltóságos alak vala a gondnak nyomaival homlokán, de nyomaival egy ritka szépségnek is, szemeiben és minden vonalmain; bánása szint oly lekötelező mint finom. Peör-

feeregh a városi legválogatottabb bókolatok után épen hívatásának legelső részébe, tudniillik a «békés egyezkedés» szükséges voltának megmutatásába kezdett ereszkedni, midőn az őt tegnap elbájolt kisasszony a szobában megjelent, s az ülőkkel szemközti szekrénynek balkönyökére támaszkodva, megállapodék. Ez állás nem volt erőltetett, sem pórias, sem kellemetlen, mint egy gondolkodónak szép szobra ömlött el a lány az ékes szekrény mellett, de még is szelíd pír futá el az anya arczát, mert az attitude minden esetre egy kissé falusiasnak tetszhetett s hiányos nevelésre hagyta következtetni. Azért is merő szemekkel nézett leányára, őt figyelmeztetendő, de Mari, a bájos tapasztalatlan hölgy, maga az újvágy, egészen Peörfeeregh beszédébe és alakjába vala tapadva. Részéről az ügyvéd, midőn a csendes nyájas szemeket kirekesztőleg magára látá függesztve, elnémult, furcsa kaczérsággal nyujtá képét s egész profilját a szemle alá, s feszült pillanati egy hozzá intézendő kérdést, vagy épen bókot látásának a kedves, a tőle már szeretett hölgy részéről várni.

— Mi újság Pesten — kérdé Orbayné, hogy a különös szünetnek véget vessen, egyszersmind leánya szeméit magára fordítsa.

— Nagyságos asszonyom — felele Peörfeeregh hirtelen eszmélve s egy sóhajtást elfojtva, — a

lóverseny, mely tavaly legelőször tartatott fővárosunkban, s mely hat hét múlva ismét megújuland a Rákos mezején, egyike a legérdekeseb újságoknak, mely jelenleg fővárosunk minden rendű népét mozgásban és feszültségben tartja...

— Oh kérem alássan, kedves fiskalis úr! beszélje el! — szóla igen élénken a kisasszony, egyszersmind két lépést tévén előre, oly közel állott meg Peörfeeregh előtt, hogy ez minden conceptusából kiforgatva, másodszor és az előbbinél sokkal zavarodottabban némult el. Szerencséjére anyjának egy szigorú pillanatára a hajadon nyomban észrevette hibáját s a legszerényebb, egyszersmind a legkecsesebb mozdulattal helyet fogott a széken, mely az asztal előtt anyjával s Peörfeereghgel szemközt a legarányosb távolatban álla.

De az ügyvéd nem igen lele szót beszéde folytatására, s a tavalyi lóverseny előadásának fonalát nem egyszer elveszté. Ennyi nyíltságra, ennyi sokat jelentő közeledésre a hasonlíthatlanúl szép, úrtatlan, naiv s minden tekintetben annyira szeretetre méltó hajadon részéről ő nem tartott számot. Szíve dobogott, vére ismét arczába szökelt, s maga is érzé, hogy szava ingadozó, reszketeg. Azért is csakhamar elhagyá a lóverseny tárgyát, mely indulatossága által csak még inkább nevelé zavarát s egy hideg száraz tárgyra ugrott által, olyanra, melyet különben sem emlegetni, sem

emlegettetni nem szeretett, s melyet tehát most mintegy vérhítésre, merő ösztön-sugallatból ragadt meg.

— Egy társaság is ült össze nem rég Pesten — így tevé a fordulást, lábait kinyújtva, derekát a székek feszítve, és szavának az ironia hideg metsző hangját adva, — mely maga magát tudósnek nevezi, vagy fogja nevezni. Mondhatom nagyságodnak, 30 vagy 40 ember lehetett egyben, a kik, mint hallom, még többeket fognak teremteni, úgy hogy ha az isten megsegít, egy pár esztendő múlva 100 vagy 200 tudós embere lesz szerencsés hazánkunk. Bizonyossá tehetem nagyságodat, hogy Anglia- és Franciaország büszke benne, ha egyszerre öt vagy hat tudós embere él, kiket a honban kiki ismer, az idegennék újjal mutat s dicsekedve említ; de én még nem olvastam, hogy ezek magokat tudósoknak, egyesületöket tudós társaságnak nevezték volna. Hiszem tehát ennél fogva, hogy a mi pesti nagy társaságunk is nem épen csak *tudósok* társasága leend, hanem pusztán *írói egyesület*, írói czéh, mely szabadon választhat és nevezhet a maga számára mestereket és legényeket, de azért kiki tudja, hogy nem mind mester az, a ki czéhben ül. És hiszi-e nagyságod, hogy törvénytudományi osztályok is leve, hogy azok közt, kik ebbe az első tagokat kinevezendik, alig van egy két ügyvéd? s hogy minket tabuláris

ügyvédeket a dologban mind eddig egy szóval sem méltóztattak megkérdeni? Legyen a mint lehet, mondják, hogy holmi fiatal poetákat akarnak ide is oda is beszúrni. Sok szerencsét bozzá. Részemről a poéta uraknak nem igen vagyok különös barátjok. Ah az igazi mesterek! de ez a sok czinczi - finezi üres verskoholó, mi haszon van ebben? Vannak nekünk is igazi poetáink: Kisfaludy Sándor, Kölcsey Ferencz, Berzsenyi Dániel, superintendens Kis János! ... Apropos olvasta-e már a kisasszony *Himfy szerelmeit*?

— Oh nem! — felele pirulva a hajadon — én még *Etelkánál* egyebet nem olvastam.

— Ah akkor... de hiszen most jut eszembe, hogy e fölséges dalokat másom kinn felejtette, hanem a regéket elhoztam magammal, kisasszony. *Regék a magyar elődökből* Kisfaludy Sándortól. Igen is, ezeket merem ajánlani, kisasszony, és ha a nagyságos asszony megengedi, különben is szándékom vala pesti emlékül egy szép imádságos könyvvel kedveskedni a kisasszonynak, akkor én e két könyvet alázatos hódolattal teszem le a kisasszony lábaihoz ...

— Oh az szép! az szép! Anyám megengeded? én mindjárt délután elküldök a könyvekért.

— Az az kisasszony én magam fogom azokat elküldeni — habozék a fiskalis, mert egy oldal pillanatot vetvén az anyára, fellegetek látott annak

homlokán borongani, mit természetesen csak oda magyarázhata, hogy egy ily ritka őszinteségű s hajlandóságot palástolni nem tudó, sem akaró leánykát oly hamar ismételt látogatással ostromlani, minden illendőséggel ellenkezik, s így magát a könyveknek inkább elküldésére, mint elhozására határozza.

A nyájas hölgy azonban anyját megcsókolá.

— Köszönöm édes anyám! — mondá s — köszönöm kedves fiskalis! — ezzel egy igéző pillanatot vetve az ügyvédre, kiosont a teremből.

Orbayné jól látta a verejtéket Peörfeeregh homlokán, azért jónak vélte a mai conversatiót félbeszakasztani. — Betegem van a háznál, mint tudja fiskalis úr, — így szóla fájdalmasan — legyen tehát szabad látogatását dolgaink folytatása végett holnap reggelre újonnan kikérem, addig is ajánlom magamat!

VI.

— Péter — kiálta Peörfeeregh, mihelyt haza ére — Péter! ez ám a leány! ilyen szerencsét sohasem reméltem! Meg kell házasodnom, ő vagy senki, add ki könyveimet! — Ezzel az említett két könyv betakarásához fogott, s miután ezt, a legkitelhetőbb csínnal elvégezte, korán dél n elküldé a nyalábot Orbayékhoz.

— Nos, nos Péter? — kiálta örömmel repesve az érkező elejébe.

— Tekintetes uram! — monda Péter aggodalmas arczczal, hogy igazat szóljak, nekem ez az egész ház nem tetszik. A pitvartól kezdve minden ajtó csukva, semmi nőcseléd a háznál. Nagy kopogtatásomra nézve egy agg kisasszony (talán a duenna) nyitá meg az ajtót, átvevé tőlem a nyalábot, s csak hamar egy «jól van» - nal fordult vissza, ismét rám csuká az ajtót, és én ott valék, hol az előtt. Utóbb egy pár férfi-cselédet láték az udvaron; szóba akartam ereszkedni velök, egy pár itcze borra hívtam őket, mentsen Isten, dolgok után láttak, egymásra néztek, hallgattak, s nevettek!

— Balgatag! — így szóla az ügyvéd — mit tudsz te? beteg, nagy beteg, halálos beteg van a háznál, kinek testamentumától ezerek függenek. De az én érdekem fölülmúl ezereket, hagyj engem cselekedni.

Midőn másnap Orbay Sándornéhoz ment, mindjárt az udvarba léptekor igen örvendetes meglepetésére a kisasszonyt a ház szögleténél állva pillantá meg, kezében az egyik könyv, de nem az imádságos. — Szinte úgy látszék, várta az ügyvédet, mert arcza ennek megpillantásakor láthatólag kiderült, ujját csendesen intőleg ajkához, utóbb az udvaron keresztül futó kertsorompó-

felé emelé. — A kertben leszek! — úgymond halk, meghitt hangon s ezzel csakhamar a kertajtó mögött eltűnt. — Istenem, mily gyorsan haladok! — gondolá Peörfeeregh, s elfojtott örömmel lépett a terembe. S itt az asszonyságot ma sokkal nyiltabbnak, bizodalmasabbnak találá, mint tegnap, s különösen el vala bájolvá azon jóság és szeretet által, melyet az sógora, Orbay János, és családja iránt nyilvánított. Ügyvédünk el nem mulasztá e fölötte kedvező hangulatot használni, emlité az atyafiui kötelékek szentségét; Orbay Jánosnak nem csak az ősi, hanem a szerzemények egy részéhez is világos és tagadhatatlan jogát, egy ideje korán teendő igazságos, és léleknyugtató testamentum szükséges voltát, s különféle ügyesen oda vetett kérdésekkel iparkodék az asszonyságnak az iránti vélekedését kivenni, vajjon mit és mennyit kellene, vagy lehetne védenetze számára az alkotandó végrendeletben kikötni. De mindezekre Orbayné asszonyság csak azt felele, ennek elhatározásába neki legkisebb befolyása sincs, ő férje végső akaratját még nem tudja, sem azt erőszakolni nem képes, nem akarja; egyébiránt fájdalom, úgy látja, hogy e végnyilatkozás pillanata nem sokára be fog következni, s akkor ő, valamint azután is, annak fogja magát vérei és rokoni iránt mutatni, kit benne emberi és isteni törvények szerint várhatnak. Ily biztató nyilat-

kozások után Peörfeeregh nem tartá tanácsosnak ezuttal tovább sürgetni a dolgot, s a legközelebbi jövendőtől minden jót reményle. Egy kő feküvök még szívéen, melyet arról minél hamarább lehengeríteni szeretett volna, t. i. saját szerelmének ügye. Az anya ma oly jó, oly nyílt, oly vidám s könnyű társalkodású vala iránta; világos, hogy szerelmeért, melyet tegnap észre nem vennie lehetetlen volt, nem neheztelt, s így talán épen most vala a legjobb alkalom — tekintve kivált a körülmények sürgetősségét s könnyen gyászra fordulhatását, — ha nem egészen is, legalább közelítőleg nyilatkoznia, de őszinten megvallva, bár mennyi-szer akará, nem volt ereje, nem volt bátorsága a gondolatot szóvá változtatni. Mert ezen szólani akarást részéről mind annyiszor egy kínos és akaratlan szünet előzé meg, mely alatt a hallgató asszonyosság, különben is méltóságos arca oly komolyságot sőt hidegséget vön föl, mely Peörfeeregh szívének már már kinyílt bizodalom-kelyhét ismét behegeszté. E mellett szüntelen eszében forgott az is, hogy őt a kisasszony nem ok nélkül rendelte a kertbe, hihetőleg, sőt bizonyosan szerelme újabb bizonyoságin kívül közleményeket szándékozá tenni, melyek mindkettőjök szerencsájének talpkövet valának megvetendők. Miután tehát hosszabb mulatás után meggyőződött, hogy a hölgy által, ki ezen egész idő alatt meg nem jelent, csakugyan

váratik, sietős munka ürügye alatt búcsut vett, s rendkívül örvendett, midőn Orbaynét nem az udvar, hanem szokás szerint a ház belső teremei felé látta lépteit irányzani.

Most már az udvaron volt, s félelmes léptekkel a kert ajtaja felé közelített. Félelmesekkel mondom, mert minden pesti libertinage-a mellett is, sőt talán épen azért volt még annyi erkölcsi érzet keblében sejteni, hogy egy ártatlan, tapasztalatlan, talán egy kissé balúl nevelt hajadont, kivált ha azt nejeül választá, egy magányos kerti lakban meglátogatni sem szabad, sem illik. Azonban ez aggodalmakon csak hamar túlesett, mert hölgye, hihetőleg sokalva a várást, egészen a kert rostélyozata mellett állott közel az ajtóhoz s várva várt vendéget nyájias szavakkal üdvözle! Az ügyvéd, mellözve az ajtót, mozgonyképen a bájos alak felé tartott, s a rostély előtt annál is nyugodtabban állapodék meg, mivel az, gömbölyű és karcsú lándzsákból alkotva, a legszabadabb s meghittebb társalkodásnak is elég tért engedé.

Hölgye ma egy kissé lankadtabb vala, de szemei annál lángolóbbak, annál égetőbbek. A könyv még mindég kezében.

— Oh fiskalis úr, — úgymond, — mennyit köszönök én magának! Mi szép, mi szép e könyv. Ha engemet a sors egykor Pestre vezet, megengedi-e, hogy meglátogassam? reménylhetem-e...

— Oh kisasszony — így erre Peörfeeregh — ha tudná kegyed, hogy én két nap óta nem gondolok mást, mint hogy nekem nincs öröm, nincs boldogság e földön kegyeden kívül, nincs...

— Én reménylem, hogy anyámat a pesti útra nem sokára rábírhatom, de ő annyira becsüli a fiskalis urat, annyi bizodalommal van iránta, miket én részemről még százszorta inkább érzek, hogy kérni akartam ezúttal a fiskalis urat, szóljon e részben én mellettem.

— Micsoda? a kisasszony kér engemet? Igen is ön holnap mindjárt szólani fogok, szólani mind kettőnkért, szólani elhatározottan. Boldog én, ha ez ünnepélyes alkalommal bizonyos lehetek, hogy azon őszinte indulat, azon palástolatlan nyájas hajlandóság, melyet a kisasszony részéről mindjárt legelső föllepésem óta tapasztaltam, több mint csak barátság ...! -

— Minden, minden, a mit akar, kedves fiskalis úr, én becsülöm, én szeretem a fiskalis urat leg-tisztább szivemből ...

Látni kellett volna az ügyvédet, mint hajlongott, mint nyúladozott, mint görbedezett e nyilatkozat után a rostély előtt. Legelőbb is levevé kulapját, hősége s tisztelete jelekül, utóbb érthetetlen szavakat, elharapott mondatokat mormoga, végre egy kissé tisztába jöven eszméivel, és hely-

zetével, s maga előtt a pihegő keblet, csattanó arcot, a rózsás ajkat látva :

— Szabad-e — úgymond — a boldog kérőnek ez édes nyilakozat erősítéseül egy csókért esdenie ?

A csók minden vonakodás nélkül megadatott, s Peörfeeregh a szeretők legboldogabbika nappalának hátra levő részét szerelmes tervkoholásokban, éjjelét pedig, a kimondhatatlanul hosszút, a legkínosabban töltötte el.

VII.

El volt határozva nála a hölgyet másnap megkérnie. Ezt becsület és okosság egyiránt kívánták. Reggel jelentették neki, hogy ez éjjel két hintó érkezett a kastélyba. Ő titkosan mosolygott. Tanúk vagy kérők — gondolá magában — bizvást hadd jöjjenek. — Midőn éppen a kastélyba készül, egy cseléd jöve onnan, ki jelenté, hogy a tekintetes asszony délutáni három órára kéreti magához. — L'orr tehát, forr az én dolgom — mondá magának fönhangon, föl s alá járva a szobában, — családi tanácskozások tartatnak, annál jobb, az utakat annyival simábbaknak lelendem, mindenestre a két fő személy egyetért, s ez, ha több nem volna, már magában is elég.

Délután, három órakor csillogva pillogva, illatozva jelent meg. Az asszonyságot egyedül találá, mit egészen a maga javára magyarázott, s annyira

el vala föltett szándokától s már kézben tartott boldogságától vakulva, hogy nem látá a kisírt szemeket, s a végső elcsüggedéshez közelgő lankadást, melyekkel Orbayné dívánja szokott helyét elfoglalá.

Szünet következék.

— Nagyságos asszonyom — szóla végre ünnepesty hangon Peörfeeregh, ki magát e szünet által a megszólalásra fölhíva érezé, — mióta legelőször vala szerencsém udvarolni nagyságodnak, s mi nemes családja egyéb tagjaival érdemem fölött kedvező viszonyokba vezérlett a sorsainkat intéző szerencse

— Kedves drága fiskalis úr — monda fölemelkedve s nem kevés erőlködéssel a legkülönbözőbb indulatokkal vívó asszonyság — engedje meg, hogy előbb én beszéljek el egy történetet, mely mindnyájunkat igen közelről érdekel, s mely talán magában foglalandja kulcsát mind azon dolgoknak, melyeknek fiskalis úr e szomorú házban minden látszat szerint igen rövid idő alatt szint oly meglepett, mint megilletett tanúja leend. Röviden igyekszem szólni, s úgy mintha egészen idegen volnék a történetekhez, melyek legrejtettebb rugóit fiskalis úrnak kezébe letenni szándékom. Volt két testvér. Péter az idősb az ügyesség, becsület, szorgalom, s takarékos gazdaság, — és Pál valamivel könyelműbb, de nem rossz. Amaz

korán a mezei gazdálkodásra adta magát, s e pályán megmaradt mind végig, emez a csillogóbb életet választá, s hadnagygyá lett egy huszár-ezredben épen akkor, midőn atyjok meghalálozék. Csekély ösiben örökötek. Péter a tüzes gazda, kinek természetével ellenkezett minden zavar, s az enyim és tied körüli minden homály, azonnal osztályt sürgetett és nyert is, noha azt testvére nem akará, de kérelmére megtevé azt, hogy öcsese kiszakasztott részét is megtartá kezelése alatt, s annak évenként szaporodó jövedelmét mindig a legszigorúbb lélekismeretességgel megküldötte. De Pál csakhamar megunta a katonáskodást és haza jött, s a két testvér kebele szeretetteljesen dobogott egymason. Csakugyan két testvért vettek el... Péter megmaradt a falun s mind inkább nevelé vagyonosságát, Pál a városba ment lakni, hol csakhamar elérte őt ismét az üres, a műveletlen lelkek ostora: az unalom, s ő játéokban, pompában, vendégeskedésben keresett menedéket. A szerelmes nő nem csak nem gátolta, hanem talán még inkább segítette őt e pazarlásban s az övé, az asszonyé röpült ki legelőször is a konyhán, jutott a játszó társaság vagy a fényüzeést ingerelni tudó kalmárok zsebére. A magában csekély ősi jövedelme nem volt többé elég a pazar életmód folytatására, s Pál szüntelenül pénzt kért testvérétől. Ez adott, mennyit csak az okosság, és

igazságtól mérsékelt testvéri szeretet adhatott, de végre midőn látá, hogy három évi komoly figyelmeztetési és szíves könyörgési legkevesebbet sem fognak könnyelmű testvérén, megszorítá az adakozó kezét, kimutatá Pálnak egész vagyoni állapotját s vele egyetértőleg egy bizonyosra, az illetőt jóval meghaladóra határozá az évi illetőséget, s e mellett szigorúan megmaradott. Pál most azt tevé, mit ily esetben a könnyelmű szellemek tenni szoktak: adósságot. A mely arányban szaporodtak és nőttek a gyermekek a háznál, szint azon arányban szaporodtak és nőttek az adósságok. De mit töröm fejemet? — gondolá magában Pál — Péter bátyám jó gazda, neki nincsenek gyermekei, mi vagyunk természetes örökösei? Péter tudta az adósságokat, s azon neheztelessel tudta azokat, melylyel a jó gazda a rossz gazdalkodást mindenkor nézni szokta, de hallgatott, de nem fizetett semmit, nem pótlott semmit, nem állott jót senkiért. E bölcs szilárdság fölingerlé Pált annyira, hogy bátyját főnhangon fukarnak, köszívűnek s az «övéből uzsoráskodónak» nevezgeté; mi utóbbi Péter meghallván, biztosságot kért a vármegyétől a számadások megvizsgálására, s miután ez szoros vizsgálat után azon ítéletet hozá, hogy Péter nemcsak nem tartozik Pálnak, hanem inkább ez tartozik Péternek, még pedig nem csupán készpénzzel, melyet tőle járandóságán felül kötelezvények mellett föl-

szedett, hanem leginkább háladatossággal azon hív kezelésért, s tetemes javításokért, melyekkel öcsese földének becsét s jövedelmeit csaknem évről évre szaporította, miután, mondom, az a biztosság által megismerve s a vármegye közgyűlésén fölolvastva volt, Péter levonta kezét öcsese jószágáról, s azt annak szabad rendelkezése alá bocsátotta. Pál, dühödve a rajta egy *testvér* által elkövetett megszégyenítésen, úgy látszott, magokat a vérségi kötelékeket akará megtagadni, midőn jószágát sem maga átvenni, sem bérbe adni nem akarta, hanem azt egyenesen örök eladásra hirdette ki. De a szenvedély sugallta eszközök ritkán érnek czélt, néha az ellenkezőre vezetnek. Virágzásban állván a jószág, csakhamar akadtak vevői, de ki lett volna közöttök okos ember, ki alku előtt a köztisztelőben álló Péternél, mint szomszédnál s legilletőbb vásárolhatónál kérdést ne tett volna? Ez kinyilatkoztatá, hogy mind eddig megintve nem lévén, minden történhető esetben a törvények kedvezéseivel élést fentartja magának. Most már ott áll a dolog, hogy Pál Pétert a jószág megvétele iránt intse meg, az az hogy őt a jószággal maga megkínálja, sőt egyenesen kezeibe adja, mert józanúl kételkednie nem lehetett, hogy Péter az árt, melyet más akárki nyújthat, nem csak megadhatja, hanem már az ősök iránti mély tiszteletnél fogva bizonyosan meg is fogja adni. De hiszen

Pál épen az ellenkezőt akarta, ő Péter boszújára idegent akart az ősi birtokába helyezni! — Azon már rég kikürtölt szándéka s hitelezőinek ijesztő sarkalása előre nyomák őt, s az annyira oly méltatlanul gyűlölt testvért jószága megvételével csak ugyan megkínálta. Péter a meghunyászkodót, de meg nem tértet szokott jóságával, egyenességével, s az okosság világánál megtisztult atyafiúi szeretettel fogadta. Megvette jószágát, átvállalta az adósságokat, s ezek következtében annyi készpénzt juttata még testvére kezébe, hogy ez annak kamatjaiból számaszámával együtt nem szegényül, de gazdaságosan élhetett! Figyelmezteté őt egyszersmind négy szem közt ünnepélyesen, hogy ha ez a pénz is, az utolsó tőke, melylyel bír, gonoszúl elfecsérelve lesz, nem él többé a földön, kinek gyámolítására a felebaráti irgalmasságon túl számot tartson. — Hiszi ön, hogy Pál megsértve érzi magát e szavak által? hiszi-e, hogy ő nevette magában, mert nem az ő gyermekei voltak-e a folyvást magzattalan Péternek örökösi? — Két év alatt vége volt a pénznek. *Most* akart ő szerezni, gazdálkodni. Nincsen e benne is tehetség? Nincsenek-e számára ezer ágai a keresetnek nyitva? — Oh de *nem* voltak, mert a tehetséghez *állhatatosság* kell, s a keresethez *tőkepénz*. Szóval Pál másodszor hunyászkodott meg, s testvérénél megtörődve, de meg nem javulva, alamizsnáért es-

deklett. Péter keserű könnyeket hullatva, tekintett rajta végig, hosszú ideig. — Pál öcsém — mondá végre — gyermekeidért meglátom mit tehetek, de te még meg nem vagy jobbulva, érted én nem fogok, nem akarok semmit tenni! . . .

— Engedje folytatnom fiskalis úr. Kevéssel ezután Péternek jelenté neje, hogy magát anyának érezi. Az atya öröme csaknem túlságos volt. Tetemes somma pénzt ada nejének, hogy ez azt a család javára Pálné kezébe juttassa, mert a két asszony szerette egymást s Pálnéhoz Péternek is több bizodalma volt, az okosság és gazdálkodás tekintetéből, mint férjéhez. A két asszony már rég gyakorolta ezen utat. Amaz örvendetes esemény megújítani látszék a vérséges kötelékeket. A mikép közeledék szülés ideje, a szerint látszának az elidegenült testvérek is közeledni, s a két nő már már egy tökéletes kibékülés reményének ada helyet, midön Pálnak egy tette, melyet mai napig sem tudok magának megmagyarázni, rémülésbe hozá a két nő testvért, s a kibékülés minden reményét végképen kioltá. Pált a titkou nyert segedelmezések nem engesztelék meg, sőt inkább ő azok által lealacsonyítva érzé magát, s minthogy bátyját az utolsó találkozás óta még hajthatatlanabbnak lelé, mint az előtt, föltette magában, hogy ha őt meg nem nyerheti, sem meg nem bánthatja, legalább boszantani fogja. E végre alkal-

masabb eszközt nem is választhatott volna, mint melyet választott. Tudta ő, hogy Péter halálos ellene minden pörnek, s hogy a ki őt az általa annyira tisztelt ösire fordított javításban és szépítésekben háborgatná, szíve legérzékenyebb húrjaiba fogna kapni. Azért is értekezésekbe bocsátkozott a lugosi és pesti ügyvédekkel, s vége az lett, hogy hátyját *ad novam divisionem* megintette. — Péter vevén az idéző levelet, belépett hitveséhez s magasan föntartva az irományt: — *Esküszöm* az elő Istenre — úgymond rettenetes arczzal, — hogy ha fiam születik, Pál öcsém egy krajczárt erőmben sem örökül, mátol fogva megtiltok minden segedelmezést; én őt és családját nem ismerem többé. — Ah voltak-e fiskális úrnak testvérei? tudja-e mi a testveri szeretet? Oh hiszen Péter is szerette testvérét, a kit kitagadott, de ez a férfiúnak hideg, számoló, javulást és háladatosságot kívánó szeretete volt, hanem egy nőt gondoljon, a ki vérét hét gyermekkel nyomorogni látja, egy oly férjnek könnyelműsége, vagy ha tetszik — most már kimondhatom a szót — bűne miatt, ki végre még is *testvére* az ő férjének, kit szeret, s kinek akaratjától függ e népet éltében s életén túl szerencséssé tenni, vagy legalább az inség iszonyai közt vonaglani hagyni, vagy nem hagyni. — Annyi bizonyos volt, hogy ha Péternek fia születik, azonnal megszűnnek minden titkos adakozások, a két

család közelíthetetlenül válik el egymástól s kire az éhhalál vár, az Pál és családja! — Ily kilátások közt közeledék, s végre elérkezék a szülés órája. Péter neje *fiat* szült, de a vajudás és halál ijedelmei megújultak, midőn e hírt a segéd nő személy tudtára adá s ő nem volt képes a jámbor asszony tudakolásira rettegéseinek okát elhallgatni. E pillanatban lepe be a férj. — Nos? — kérdé kemény, de még sem egészen biztos hangon — hányadán vagyunk? — Hát hányadán volnánk, nagyságos uram — felele ravaszul a kisdeddal bibelődő asszony — *ihol itt van egy kedves kökény szemű kis kisasszony...* Péter némán és búsan csapá be az ajtót. Mit mondjak még kegyednek fiskalis úr? Az anya folytatá a bába hazudságát. Mennyit szenvedett, azt ember meg nem mondhatja. Péter minden erejét kihúzta az ösiből, bérlett földekre fordította azt, s néhány év múlva megvette e falut, melyben fiú és leány egyiránt örökül...

VIII.

— Anyám siess, itt az idő, ezt üzeni a doktor! — e szókkal nyitá be az ajtót a hajadon, Orbayné mintegy eszméletlenül rohant ki a teremből, magával ragada a gyászhiért hozó lánykát. Peörfeeregh, noha elkábulva a hallottak által, bírt annyi éberséggel s hívatás-tapintattal, hogy a

perczenet fontosságát érezé, s azonnal a beteg szobája felé sietett.

Itt két komoly alakot látá (egyike az orvos, másika a megye alispánja, mint utóbb megérté) egy a föltornyozott párnák közt végéhez közeledő ősz tiszteletes aggastyán fejénél állani. A néma bók után közeledék az egyikhez, szólani akaró; de annak ábrázatja a zárkózás legszigorúbb kifejezését ölté fel azonnal, míg a másik ajkára nyomott ujjával szintén hallgatást látszék parancsolni. Oh de Peörfeeregh nem hagyta magát ily könnyű fogással rúszedetni, elutasítottani, ő ügyvéd volt ismét egészen, annál szemesebb a más javára, minél kínosabban sajgott meg keblében saját boldogságálmainak elenyészte. Bizva tehát az asszony ígéréteiben, s a betegnek az általa tett elkészítésében: — Uraim — úgy mond kissé halk, de erős szóval — én azt gondolom, nem bántjuk meg a tisztelt beteget, sem az ő akaratja és bölcsesége ellen nem cselekszünk, ha őt egészségének mostani biztató állapotjában egy igazságos [testamentum alkotására figyelmeztetjük az én . . .

— Testamentum? ki beszél itt testamentumról? — kérdé a beteg gyöngé és töredező, de a neheztelést még is eléggé kifejező hangon — én a régi testamentum mellett megmaradok, érti; hiszen mondtam már, . . . érti-e azt, a mit mondok, alispán úr?

— Tökéletesen — válaszolá amaz, fölemelt, de megnyugtató hangon — s gondom lesz a testamentum végrehajtására.

A beteg jóváhagyást inte fejével, s vonalmai ismét a nyugalom és szenvedőlegesség kifejezését ölték fel.

Peörfeeregh pedig egy-két pillanatra elakadva érezé magát, mert csakugyan meg vala lepetve. Tehát *van* testamentum? Még pedig in optima forma? Ezt ő még eddig nem tudta, nem akarta hinni. Most azonban más útkról kelle gondoskodni, s minden esetre gondolá magában — még nem lehet elveszve minden, mert a beteg él, s másképen rendelkezhetik, és ezen akaratja kifejezését egészen az utolsó pillanatra halaszthatja s így ...

Még be nem fejezhette ökoskodását, midőn egy szívrázó jel minden jelenlévő figyelmét más tárgyra fordítá, Orbayné rohant be bomladozott hajjal, s földült vonalmakkal, s térdeire omlott férje ágya előtt. — Szeretett férjem — úgymond fuldokló szózattal — bocsáss meg nekem, ha lehet még számonra bocsánat, én téged megcsaltalak ...

— Megcsaltál? — szóla a haldokló tompa siri hangon.

— Igen megcsaltalak, mert azt mondtam neked, hogy leányod van, holott tizenhárom év óta

egy szép fiút nevelek neked; íme itt van, nézd csak József... Mária...

A fiú fuldokolva borult atyja mellére, lehellete annak lehelletébe vegyült, barna fürtjei annak ősz hajszálaival érintkeztek...

A beteg mintegy villanyi hatásra féltesttel fölegyenesedék ágyában, s fiának fejét két keze közé szorítá.

— Fiam... oh fiam... oh fiam! — úgymond, s szava egyszerre elhalni kezdett — oh fiam!... János öcsémnek me... E hangnál az alsó ajak leesve maradt, a szemek egy irányban merően megállapodtak, a lélek elhagyta a testet... Minden orvosi segély sikertelen volt.

Az anyát és fiút el kelle szakasztani a holttesttől. Peörfeeregh, noha a fiú alakja — kurta kék spencer, tapadó fejér lábruha — kiállhatatlan vala előtte, rá nem veheté magát, hogy a mély gyászba borúltakat keserűségük túlságának engedje martalékul. A többiekkel együtt helyt állott, míg a fájdalom legelső s legveszedelmesebb rohamai csillapultak. Végre válni kellett, az orvos megmaradt, ő és az alispán együtt távoztak el.

— De azt csak megengedi, s a legtisztább lélekismerettel tanúsíthatja teins alispán úr, hogy a boldogult utolsó szavaiban János testvérének Megyest hagyá?... E szókkal simonga útitársa körül a mi jó ügyvédünk.

— Részemről csak azt tanúsíthatom, ügyvéd úr, a mit *hallottam* — felele nyomattal az alispán — s ez nem több, mint: János öcsémnek *me* ... Mi következhetett volna ezután: megyes-e, vagy talán megbocsátok, ez az, a mit én sem tudok, sem tanúsíthatok, annyiról azonban bizonyossá tehetem fiscalis urat, hogy én, mint egyik végrehajtó, magamat szorosán a testamentum betűjéhez s azontúl élő törvényeinkhez fogom tartani, s hogy ha tanácsolhatok Orbay János ügyvédének, az egyedül az atyafiúi szeretethez és kegyelemhez folyamodás, mi hihetőleg gazdagabban fog fizetni, mint a pör, melytől mi különben nem tartunk s nincs miért tartanunk.

— Oh a törvények védelmét minden esetre fenntartjuk magunknak, — felele szűnlett biztossággal Peörfeeregh, ámbár az előzmények után tökéletesen érezé a törvényút sikeretlenségét, s már előbb föltevé magában, az anya fájdalomát s rokonszeretetét a legelső alkalommal védenecze javára használni.

IX.

Miután Peörfeeregh magát másnap reggel az özvegnél jelentette, vagy csak az iránti szándékával tökéletesen tisztába jött volna, már vevé annak bizodalmas szókkal fölhívó levelét, melyben fölszólíttaték, hogy egy «pár atyafiúi szóra» magát

megalázni méltóztassék. Az özvegyet mély bánatban, de sokkal több lélekerőben találá, mint reménylél. — Miután — így szóla a lelkes nő — nem reménylhetem, hogy a keserűség e napjaiban többé szerencsém lehessen fiskalis úrhoz, ezennel egész bizodalommal jelentem, miszerint mi érett megfontolás és több ízbeli tanácskozás után abban egyeztünk meg, hogy János sógoromnak a megyesi majort minden ahhoz tartozandókkal együtt teljes igazgatási és haszonvételi hatalommal azonnal engedjük át: mi mellett én magamnak különösen fentartom özvegyi jogomnál s anyai befolyásomnál fogva oda irányozni a dolgot, hogy szeretett sógorom, ha magát bár valamennyire is a szerint alkalmazandja, fiam megegyezésével az ősi egy részének vagy talán az egésznek is örökös birtokába juthasson. Fiskalis urat illeti már most őt e határozatomról, melynél tovább atyafiúi szeretet nem mehet, s melylyel talán boldogult férjem árnyékát, s egyetlen gyermekem jogait sértem meg, kellőleg értesíteni, s neki általában a legüdvösebb, legbékeszeretőbb, legközelíthetőbb tanácsokat adni. Egyébiránt ne vegye rossz néven fiskalis úr, ha házam iránt kimutatott különös szívessége s hajlandósága teljes megismerése mellett már eddig tett s még ezután teendő fáradozásáért ...

Itt az asszonyság egy teljes súlyú tekerestet

tola ügyvédünk kezébe, s egy lekötelező bucsúmosolylyal eltávozték.

Peörfeeregh sokáig habozott, haza menjen-e a tekercs ingerlő tartalmát megvizsgálni, vagy védenczéhez, vele a dolgok kimenetelét s a körülmények közt lehető legjobb tanácsokat közleni. Végre még is ez utóbbi tekintet győzött, s ő előadá Jánosnak a látottakat, hallottakat, tapasztaltakat. Kiemelé a sógorné, mint legközelebbi általános és törvényes örökösne, jóakarattját a megyesi major azonnali átengedésében, s inté őt az e nemes asszonyság akaratjában föltételetlen megnyugvásra, ígervén azonban, hogy ha akár most, akár később jogainak védelmére, az ő törvényes hivataloskodására lenne szüksége, arra őt mindenkor s önzéstelenül késznek találandja. — Orbay boldog, hogy legalább valamit, még pedig oly tetemest mint a *megyesi* major, azonnali kezelése alá kaphatott, s még többeknek biztató reményében, átkarolá kedves fiskálisát, magasztalá annak páratlan ügyességét, ígére herczegi jutalmakat, s mindent, mit tőle szeretett sógorasszonya kívánt vagy nem kívánt, s a kedves ügyvédet, kinek hasonlíthatatlan tudományához s jártasságához fentartá magának a további netalán szükséges folyamodást, — üres kezekkel bocsátá el magától.

Peörfeeregh haza érkezve, fölbontá a tekercset

s 200 darab aranyat lele benne. — Oh Péter! — így szóla semmit sem mutató inasához — ha minden asszony ilyen volna, mint ez az asszony!... de eredj, s rendelj nekem lovakat holnapra!

X.

S Peörfeeregh korán reggel elment. Terve most már az volt, hogy egyike azon szép falusi hölgyeknek, kiket magának jöttében kijegyzett, igazán és szívből megunt agglegénységének véget vetend. Kopogott is itt és amott annak módja szerint, de mily nagy vala meglepetése, midőn itt és amott kosarakra talált, és a tőle megnyert közbenjárók végtére is a megkerettek ezen őszinte, de nem éppen kedves nyilatkozásával jöttek elé: «Nekem bizony nem kell!»

Sebei még nem hegedtek be, midőn Pest utcáira hajtának gyors lovai. — Julcsa eleibe sietett lángoló arczezel, mert nem várta őt e napra, ez órában, s éppen megszokatlanabb foglalkodásában némely irományok átnézése körül vala meglepetve...

— Hozta Isten, drága kedves fiskális!

— Ah Juliska, te tehát szívesen látsz engem? te szeretsz engem?

— Hogy ne, kedves fiskális úr?

— Oh ha úgy, én téged elveszlek, mához egy hétre megesküszünk.

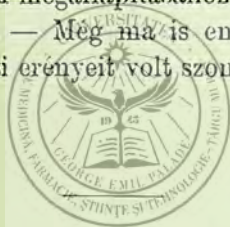

— Nem lehet, nem hiszem! . . .

— De igen; miért ne lehetne? . . . és most adj nekem egy csókot! . . . de légy hű és szeress!

És az ügyvédnek a csók alatt egy pár könny gördül a szemébe. — Elvesztett éveire emlékezék . . .

Juliska pedig egészen boldog vala: — Én Istenem és én teremtőm? — valának legelső szavai, midőn magára vált; de a legmélyebb csudálkozásnak e kifejezését csak hamar leendő boldogságának vidor képei válták föl, s ő az vala, ki e tünekény képek megállapításához nem a legroszszabbúl értett. — Még ma is emlegetik Pesten hívségét és házi erényeit volt szomszédi.

EREDETI SZINMŰVEK.

MEGHÁZASODTAM!

EREDETI VIGJÁTÉK HÁROM FÖLVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK.

- FÉNYPATAKYNÉ, gazdag özvegy.
RÓZA, lányja.
PAULINA, ennek zshena s barátjánéja.
FELLEGHY HEKTOR, kőműves.
LENGEY KÁROLY, költész és lízli titkosh.
HARMOS, ügyész.
HÁROM FIATAL ÚR.
SZALMÁSY, földművelész.
LAJOS, fiú.
JANCSI, Lengey özvegy.
NETTI, hemezena Fénypatakhiűcénál.
LÖVY, zsidó.
EGY VARGA.
EGY SZABÓ.
EGY INAS.

ELSŐ FÖLVONÁS.

(Terem Fénypatakynénál, egy liézep- s hűt ekladajtóval. Bakél arztal és székhé; az arztalen lítea-edények. Jobb-él festő arztal, rajta egy Madonna.)

ELSŐ JELENET.

Fénypatakyné. Róza.

FÉNYPATAKYNÉ (az arztal mellett ül és hűt).

És a báró szüntelen reád nézett?

RÓZA (a festő tábla előtt rajzol).

Igen, anyám! és nekem tetszik a báró.

FÉNYPATAKYNÉ.

Úgy ő minden bizonynyal rövid időn nyilatkozni fog.

RÓZA.

Ha szól, ki fog hallgattatni.

FÉNYPATAKYNÉ.

Úgy, de Lengey oly régóta jár a házhoz.

RÓZA.

Igen, de nem szól!

FÉNYPATAKYNÉ.

Lengey fiatal, művelt, gazdag.

RÓZA.

Igen, de nem szól.

FÉNYPATAKYNÉ.

S a báró már koros, könnyelmű, adós.

 Mi lányok, nem igen válogathatunk.
FÉNYPATAKYNÉ *(leteszi a hűtést s előre jö).*

Mind jó, lányom; de nekem úgy tetszik, te
 ezelőtt Lengeyt szeretted?

RÓZA *(leteszi a rajzont s anyjához lép).*

Értsük egymást, anyám; Lengey fiatal, mű-
 velt, gazdag, és a mi több ezeknél, érzést muta-
 tott irántam, a mi nálunk lányoknál, fő. De
 csaknem két esztendő óta folyvást hallgat. — Mi
 következik ebből? Az, hogy őt elvei tartóztatják
 a házasságtól! Azt kívánja-e tehát, anyám, hogy,
 mivel Lengey nem vesz nőül, örökké pártában
 maradjak?

FENYPATAKYNÉ.

Úgy... de a báró...

RÓZA.

A báró koros, anyám : ebből az következik, hogy meg fog becsülni ; a báró könnyelmű : ebből az következik, hogy könnyű lesz őt kormányozni ; a báró adós : ebből az következik, hogy ha házasodik — gazdálkodni kíván —

FENYPATAKYNÉ.

Azaz, lyányom, te szereted a bárót?

Igen, a bárót, anyám : azaz a czímet, a rangot, a cselédeket.

FENYPATAKYNÉ.

És ha Lengey szólana?

RÓZA (ismét előveszi az önt).

Oh, ő nem szól.

FENYPATAKYNÉ.

De ha még is. A minapi piquenique óta, úgy látszik nekem —

RÓZA.

Hihi hi.

FÉNYPATAKYNÉ.

Mintha szerelme újabb táplálatot kapott volna.
— Egy bizonyos tánczról emlékezett —

RÓZA.

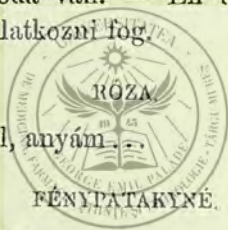
Na, igen, anyám, a mazur, melyet a gróffal
tánczoltam: lala, lili lala!

(Egy pár mazurtánczot énekel, és vállalcaival hellemesen haczétködi.)

FÉNYPATAKYNÉ.

És azóta oda van. — Én úgy hiszem, ő is
rövid időn nyilatkozni fog.

Oh, ha szól, anyám.

Nos, ha szól?

RÓZA.

Akkor én őt anyámhoz fogom küldeni.

FÉNYPATAKYNÉ.

Ki neki bizonyosan nem fog kosarat adni.

RÓZA.

De mit használ mindez, anyám? Lengye oly
határozatlan.

FÉNYPATAKYNÉ.

Már el van határozva.

RÓZA.

Oly állhatatlan.

FÉNYPATAKYNÉ.

Te nálad meg fog állapodni.

RÓZA.

Oh — ha nője leszek —

Akkor te hálót fonsz körülé kezeidből —

És nem tágítok.

FÉNYPATAKYNÉ.

Nem — egy tapodtat sem. Neki szüntelen körülötted kell maradni.

RÓZA.

Mint egy planetának.

FÉNYPATAKYNÉ.

Így jól van. — Nekem most leveleket kell írnom. Hagyj magamra néhány pillanatig. *(El balfelé.)*

RÓZA (egyedül).

Én pedig a Madonnát végzem el. — Ha Lengey elvesz, akkor én szintoly szelíd és szintoly kegyes akarok lenni, mint ez a Madonna. Hogyan? lábdobogást hallok; ez vagy ő, vagy a báró. *(Feláll, s hallgatézzik.)* Madonna, legyen nekem a te akaratod szerint. *(Él vissza.)*

MÁSODIK JELENET.

Lengey, utóbb Harmos.

LENGEY *(a fejét szőnyegre hajtja s megáll a hűszékben).*

Menjek, ne menjek, menjek, ne menjek?
— Nem megyek. *(Ébresszolja hűszékén s szárnyakat s nem sekkos a jeltéhez feléli mellékhajten jó és zavarokban — kerett halappal.)* Valakit hallottam a lépcsőn, a kisebb folyosóra léptem, és íme — itt vagyok ismét, hol lenni nem akartam. — Mit is akarok én itt? — Másfél esztendeje járok már e házhoz, a nélkül, hogy szerelemről szolttam volna, és most házasságról akarok szólni — meg akarom kérni e lyányt, e Rózát. — Nem, nem! Lengey, szeretett barátom, — az Istenre kérlek, ne házasodjál meg! Tudod, hogy 999 ok van a házasság ellen — és 1000 ok van a házasság mellett: ha ez utóbbiakból csak egyet is eltévesztesz, mindjártama másik oldalon van több, s te szerencsét-

len vagy. *(Gondelkedve fél s alá jár.)* Mit tegyek — mit ne tegyek?

HARMOS

(Belép a szajtán s hűzel ahhoz megáll!)

LENGEY.

Elvenni őt baj; s el nem venni őt, miután a mazurt tánczolta? Nem, ezt nem tehetem. Igen, én megkérem őt. Végre a férfinak consequensnek — állhatatosnak kell lenni, s én már háromszor állottam itt, hogy őt megkérem — de mindannyiszor visszalökött a határozatlanság! — Most el vagyok határozva, megyek, és megkérem. *(Az ajtó felé megy.)* Egek! az ajtó nyílik. — Megyek, futok! *(Felbőg el akar menni. Róza megjelenik a bal oldalajtán.)*

HARMADIK JELENET.

Róza. Előbbiek.

LENGEY *(jéke)*.

Már késő! — Ész, el ne hagyj.

RÓZA

(hi hűzeztül ahhoz menni a színen, meglátván az urakat, előre jő).

Ah, uraim!

LENGEY *(hűzelit Rózához — zavarral)*.

Kisasszony!

HARMOS

(hátsz alatt Lengey mögött emek eldálához lieült, most vele egyeztetve hajtja meg magát s egyeztetve mondja):

Kisasszony!

LENGEY (visszapattan, édesmesehez).

Hogyan? mi tetszik? (Élveés szünet után félre.) Harmos — mit akar ez itt?

HARMOS (felytatva éhezáliz).

Nevem Harmos, jellemem ügyvéd; egy barátságos levélnek vagyok hozója a kisasszony nagyság mamájához, báró Felleghy Hektor ő nagyságától. (Élveés s levelet.)

Micsoda báró? (Élveés a levelet után hup, de tüstént észrevelte a hibát, s zavartan vissza rántja kezét.) Engedelmet kérek!

HARMOS.

Ki nekem egyszersmind kötelességemmé tevő, szóval is kifejeznem azon határtalan tiszteletet, melylyel ő a nagyság asszony s az imádott hajadon iránt viseltetik.

LENGEY (édesmese elébe akar lépni, ez nem engedi).

Imádott hajadon! már ezt, uram, fölötte különösnek találom.

HARMOS (*Lengyelhez*).

Mi különös lehet e kifejezésben, kedves úr?

LENGEY.

Oh semmi, épen semmi!

HARMOS (*Riczálhoz*).

Maga a báró úr, mint jöttömben értésemre esett, csak fél órával ezelőtt érkezett a városba, s kétségkívül legközelebb személyesen teendi tiszteletét.

LENGEY (*féle*).

De már úgy szólnom kell.

(*Imét hátra fordítva lép.*)

HARMOS (*féle*).

Méltóztassék.

LENGEY (*zavarlan imét hátra lép*).

Oh, kérem, kérem!

HARMOS (*Riczálhoz*).

Csak egyet még. Szabad-e az alatt reménylenem, szép kisasszony, hogy követségem nem jött egészen kedvetlenül, s hogy a tiszteletnek, a csodálatnak, s a leggyöngédebb tapadásnak azon érzelmei —

LENGEY

(Róza és Harmos közti fel térdre bukás és hiált).

Kisasszony, a tiszteletnek, a csodálatnak s leggyöngédebb tapadásnak érzelmei ön iránt, egyedül itt, e szívben lakoznak. Igenis, kisasszony, én szeretem önt, és ezennel kinyilatkoztatom és megvallom — igen én kinyilatkoztatom.

(Szalhat Rózához.)

Róza! ha most ki nem hallgat ön, vagy én ugrom a Dunába, vagy ő —

Uraim, önök feledik, hogy nekem mindezeket hallanom nem illett. (Harmoshoz) Uraságotól a levelet, minthogy anyamhoz szól, elfogadom. Lengy urat pedig nem szükség figyelmeztetnem, hogy a lépés, melyet tett, tökéletes fölvilágosítást kíván. (Él.)

NEGYEDIK JELENET.

Harmos. Lengy.

LENGEY (még térdén).

Egek! mit cselekedtem? (Harmoshoz) Ember — barát — te nem félsz most, hogy fölkelek és tüstént kitekerem nyakadat?

HARMOS.

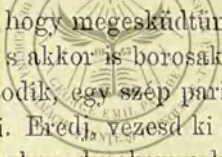
Jó ember, te már nyakadat szegted, mikor ide térdeltél.

LENGEY *(feláll)*.

Örök barátságot eskünni nekem, nekem, s most kedvesemet akarni elcsípni előlem!

HARMOS.

Megeskünni velem, hogy mi ketten soha nem fogunk megházasodni, és most önkényt, szemem láttára rohanni az igába.

Tagadom, hogy megesküdünk. — Mi csupán azt fogadtuk, s akkor is borosak voltunk, hogy a ki első házasodik, egy szép paripát fog a másiknak vásárolni. Eredj, vezesd ki almás szürkémet istállóból, és hagyd nekem a lyányt.

HARMOS.

Fiatal barátom, te tehát egészen megvakultál? Te tehát nem tudod többé: mi a házasság, mi a lyány?

LENGEY *(szécsalhosra)*.

Oh, igen.

HARMOS.

Nem lehet, hogy tudjad. Elmondom még egyszer. A lyány oly tarka virág, melyet kezedbe

veszesz, csodálsz, és simogatsz; de a mint simogatsz, tarka levelei egyenként lehullanak, s egyszerre mi marad kezdedben? tövises és kőró.

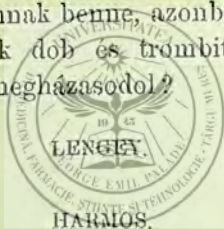
LENGEY.

Helyesen!

HARMOS *(mindig hűresében)*.

A lány oly síma hangműszer, melyet bezárva játszanak kezdedbe; te balga, azt gondolod, mivel még szavát nem hallottad, hogy merő mennyei symphoniák vannak benne, azonban, ha egyszer kinyitottad, örök dob és trómbita harsog füleidbe. — S te megházasodol?

Fölséges!

A lány oly szelíd sárkányszülött, hogy megszánod. Behozod házádba, tejjel és kalácscsal táplálod, s azt mondod: hadd legyen és egyék velem, ez nem sokba kerül. — De a szörnyeteg csakhamar megnő s föleszi házádat, kertedet, vagyonedat; kiszorít lakodból — s te megházasodol?

LENGEY.

Ah — valósággal.

HARMOS (*Lengeyt karjánál ragadja*).

A lány az ifju kinya, a férfi terhe, az öreg pokla, a természetnek legszebb hazugsága — s te megházosodol?

LENGEY (*feleszmélve*).

Micsoda? mit mondasz, barátom? — Természet, szépség? Én azt mondom neked, ez egy természet fölötti szépség. — Emlékezel azon angyalfökre, melyeket Raphael studiumúl rajzolt? Na, képzelj, hogy egy ily angyal lejő, megmutatni az emberiségnek, mikép mutatnak ott fenn az égiek; — a mikép ez szárnyait ingatja, akként forgatta vállait Róza a mazurbán.

Boldog Isten! Ez az ember megbolondult. Nem, ez hallatlan, ez kiállhatatlan. Lengey! most komolyan és utoljára kérdelek: eltökéltt akarod ezt a vészterhes, ezt a téged örök szerencsetlenségbe döntő lépést megtenni?

LENGEY (*enyegve*).

Minden bizonynyal. — Nem láttad, hogy itt térdeltem?

HARMOS.

Akkor én emberi és felebaráti kötelességemnek tartom, tégedet ebben minden kitelhető és

törvényes módon akadályoztatni. Mert ha azt nem tekintem is, hogy messziről, igen messziről atyámfia vagy, és a mi több, hogy már 10 év óta szeretlek, ha mind ezt nem tekintem is, de egy jó reményű fiatal embert így elveszni látni? Nem, Lengey, te nem fogsz, neked nem szabad megházasodni, míg én élek. *(Alapját keresi.)*

LENGEY *(mindig enyelgve).*

S szabad e tudni, micsoda eszközöket fogsz erre használni? Hihetőleg hölgyem anyjának írsz, s e levélben egy 10 évi szeretés színeivel leföstersz?

(felvást indulatosan keztyűjét tűzza fel).

Jól van, csak te trefálj!

Vagy talán Felleghydet hozod majd nyakamra, s azt hiszed, hogy e Felleghyből majd igen veszedelmes vágytárs fog kikerülni. Ha ha ha!

HARMOS *(kalapját veszi kezébe).*

Csak te nevedd!

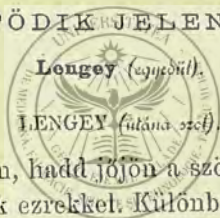
LENGEY.

Vagy talán, hah! most kitaláltam, te magad veszed el?

HARMOS *(nagy indulattal halapjával fenyegetőzve).*

Én, Lengey? én házasodjam meg? Ha én valaha megházasodom, akkor neked nem csak lovat adok, hanem megengedem, hogy a nyeret vedd le a hátáról, és tedd az én hátamra. — De még te sem vagy révnél. Meglátjuk, miként állsz a kegyben. A bizakodás, melylyel szólasz, biztos jel előttem, hogy megbukol. — Meglátjuk egymást, kedves barátocskám; de légy bizonyos benne, hogy nem jövök magam. *(Fenyegetőzve el.)*

ÖTÖDIK JELENET.

Hadd jöjön, hadd jöjön a szörnyeteg, én magam megvívok ezekkel. Különben is keblemet a boldogságnak oly bizonyos előérzete fogja el, mely nem ereszt hozzám semmi aggodalmat. *(Híhíááá)* Hé, Jancsi, Jancsi!

HATODIK JELENET.

Jancsi. Előbbiek.

JANCSI *(jő).*

LENGEY.

Menj, siess és parancsold hozzám a szabót és vargát. Szaporán! fél óra múlva otthon leszek.

JANCSI *(el).*

HETEDIK JELENET.

Lengey. Utóbb Fénypatakyné.

LENGEY *(egyedül)*.

S most az anyához. A lány szeret, nincs két-ség, hogy az anya két kézzel fogad. — Ah, nagysád! Épen jókor!

FÉNYPATAKYNÉ *(jő)*.

Örvendek, hogy Lengey úrhoz van szerencsém. Lyányomtól hallottam a mik itt történtek, s megvallom, részemről igen fájjalom, hogy azok megtörténtek.

LENGEY *(megdöbbenve)*.

Fájjalja nagysád?

FÉNYPATAKYNÉ.

Igenis, fájjalom. Csak értsük meg egymást. Mert jóllehet, ön már másfél év óta, mondhatom, igen szívesen látott vendége házamnak, még is eddigi viselete nem igazolja a lépést, melyet csak épen most, bocsásson meg ön, talán hirtelenkedve tett. — Én e hirtelenkedést, ha úgy szabad neveznem, az ifjú tűznek örömet megbocsátom; de miután tanúk voltak jelen, érezni fogja

ön, hogy lyányom híre, neve egy kissé kockáz-
tatva volt.

LENGEY.

Nagysád tehát még most is kételkedhetik ?

FÉNYPATAKYNÉ.

Én kétkedni? — Nem, Lengey úr? miről is kételkedném? Hiszen lám, mondom, én mindent elfeledek, megbocsátok. Csak az anyai gond és részvét szól belőlem. — Egyébiránt is, édes Lengey úr, épen most kaptam levelet, melyben egy előttem ugyan ismeretlen úr, de a legillőbb kifejezésekben lyányom kezeért esdeklik. Így állván a dolgok, természetes, hogy a kérők, akárkik legyenek azok, illendően ki fognak hallgattatni, s a vég határozatot mindenestre szeretett lyányomnak tartandom föl.

LENGEY *(féle)*.

Nem értem ezt az asszonyt; én minden egeimből aláestem.

FÉNYPATAKYNÉ.

S minthogy az ő boldogsága mindenek fölött szívemen fekszik, igen szeretem, hogy önnel most négyszem közt szólhatok. Ön az én házamnak, mint hiszem, őszinte barátja, s mint ilyen, ta-

lán némi ismertetést adhat lyányom új kérőjéről,
báró Felleghy Hektorról.

LENGEY *(hívesen)*.

Felleghy egy üres fő, hazug szív, útonálló,
gyilkos, haramia!

FÉNYPATAKYNÉ.

Ah, az lehetetlen, Lengey úr!

LENGEY *(csöndesedre)*.

Azaz, nagysád! Felleghy a legtökéletesebb
chevalier!

Az egekre, minő ellenmondás!

Azaz, nagysád, én — én appellálok, igen, én
Róza kisasszonyhoz appellálok. — Mert tudja
meg nagysád, a mit tudni nem akart, higgye el,
a mit hinni nem akart, s ne kételkedjék, a miben
kételkedett: *(úristelen kérdre esik)*, hogy én Róza kisasz-
szonyt szeretem; szeretni fogom őt mind halálig,
s azért vagyok itt, hogy őt nagyságodtól nőmül
kérjem ki.

FÉNYPATAKYNÉ *(özönyt alig rejtőre)*.

Lengey, édes Lengeym, lehetséges-é?

LENGEY.

Nemcsak lehetséges, hanem való, igaz, szent, oly keserű igaz, mint, hogy itt másodszor térdelek.

FÉNYPATAKYNÉ.

Oh, de már úgy elő kell hínom lyányomat; hadd feleljen. *(Ősiet balra.)*

LENGEY *(egyedül).*

Itt vagyok tehát ismét, hol lenni nem akartam. Hányszor fogok még ma térdelni? Elmegy, és sem igen, sem nem. Asszonyok, asszonyok! igaz-é tehát, hogy színtoly nehéz titeket megnyerni, mint a milyen nehéz tőletek elválni?

NYOLCZADIK JELENET.

Lengey. Fénypatakyné. Róza.

FÉNYPATAKYNÉ *(Rózát kezén fogva).*

Íme itt hozom a rabot.

LENGEY *(felszökki és elébök siet).*

Ah, imádott kisasszony.

FENYPATAKYNÉ.

Mik történtek itten? Épen nem; házam baráti előtt ninesen semmi titkom. Báró Felleghy Hektor, kit itt szerencsém van a társaságnak bemutatni, megkérte lyányom kezét. Ítéletem szerint a házasságnál mindig a megkérettet illeti az utolsó szó. Azért tehát, lyányom, nyilatkozzál.

RÓZA.

Anyám — báró úr — én íme itt, ezen úrral (*Legegyre mutat*) mint házunk régi barátjával közlöttem szándékomat. Engedjék meg, hogy ő, kit erre fölhatalmaztam, legyen őszinte érzéseimnek tolmácsa. (*Titlén Legegyre*) Szóljon szíve szerint.

LENGEY (*hányattal közt*).

Igen is, nagysáid igen is báró úr — én ismerem a körülményeket; reménylem, hogy tökéletesen értettem a kisasszony szándékát, midőn azt mondom, hogy igen bölcsen vette észre ama híres poeta Sprichwort, midőn azt mondja, hogy «*Gleich und gleich gesellt sich gern*» és ismét egy másik versében: «*Die Ehen werden im Himmel geschlossen*». Igenis, báró úr, «*im Himmel!*» mert, ha tökéletesen fontolóra vesszük, úgy találjuk, hogy vannak a lyányi szívben bizonyos fonalak, melyeket nem tanácsos sokáig fenni, mert — végre is egy bizonyos jószág áll elő,

mely ha a szemnek kedves is, de a szívnek bizonyosan nem kedves. — Qui habet aures audiendi.
— Ez a kisasszonynak elszánt akarátja.

BÁRÓ (*Fényfatahyménice*).

Ivott ez az ember? (*Lengeyficz.*) Nemes ember az úr?

LENGEY.

Corpo di Dio, egyenesen Árpád ivadéka.

BÁRÓ.

Úgy kövessen engem.

Hová?

A városligetbe

Most mindjárt?

Mindjárt!

Megyek, futok.

Elvárom önt. (*Féjficzenetes cl.*)

Semmi várakozás. Reményilem, én leszek az első. (*Megyen.*)

RÓZA.

Károly, szeretett Károlyom. *(Elnyjánaht élébe dől).*

LENGEY *(Róza és az ajtó fözt halszeva).*

Róza, imádott angyal! engedje meg ön, hogy ezt az embert megölhessem, és én tüstént kézcsókolására fogok lenni. Anyám! a propos — azt az egyet kikérem, hogy ha visszatérek, az esketés még ma meglegyen. A többi az én gondom. Ígéri ezt, anyám?

FÉNYPATAKYNÉ.

Fiam, kedves fiam, a mint te akarod.

Úgy jól van. Még látjuk egymást; itt vagy amott! adieu, ma belle. *(Él.)*

HARMOS *(utána siet).*

Valami bolondot követ el. Utána kell látnom. *(Él.)*

RÓZA *(bágyaстан).*

Isten veled! *(Elnyjja által elvezetteli).*

V Á L T O Z Á S.

(Szoba Lengyeinél.)

TÍZEDIK JELENET.

Jancsi (egyedül).

JANCSI (fel és alá jár).

Uram még sem jő. — Szerencsére még amazok sem jönnek. Ülünk le addig, és írjunk verseket. (Egy üres asztal mellé ül, és térdén ír.)

Mit ér a nagy urak fémlő plánétája,
Fényes társaságuk teketornáját;
Gyakran a szegénység sokkal jobban fizet,
Hol egyet érdemlek, fizet nekem tízet.
S bár én az ajándék kész pénzen nem veszem,
A mit érte nének, azt ingyen elteszem.

Istenem, ezek a versek milyen szépen folynak, nekem egy ládával van ilyen, s mégis senki sem ad érte semmit. — Oda adtam a *Rajzolatok*-nak, a *Honművésznek*, a *Társalkodónak* mind a hármát én tartom rejtett szókkal, s mit kaptam értök? Egy ingyen példányt, melylyel Róza kisasszony szobalyányának kedveskedtem! — Ha ezek a szabók és vargák nem volnának! De hol is maradnak oly soká? Uram nyomban itt lesz! — Addig is olvassuk el még egyszer ezeket a gyönyörű verseket (olvás) «Mit ér a nagy urak fémlő plánétája!» (Elcsygtatnak.) Szabad!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Varga. Majd szabó. Előbbi.

VARGA *(az ajtón kifeléint)*.

Alázatos szolgája, János úr!

JÁNOS.

Csak tessék várakozni, uram még nincs itthon.

VARGA *(visszatérve)*.JANCSI *(elvis)*.

Fémlő plánétája! — Milyen gyönyörű szó itten ez a fémlő? a philologusok ugyan azt mondják: ennek fénylőnek kellene lenni; de én tudom, hogy a köznép így mondja: fémlő; már pedig a köznép alkotta a nyelvet. *(Előcsodálva.)* Szabad!

SZABÓ *(kifeléint az ajtón)*.

Szolgája, János úr!

JANCSI.

Csak tessék várakozni, mester uram.

SZABÓ *(visszatérve)*.JANCSI *(elvis)*.

«Fényes társaságuk teketóriája». — Na, itt van: teketóriája! — Én kihívom az egész tudós

társaságot, hogy nekem ezt a gondolatot rövidében és magyarabbúl mondja ki. Én meg nem foghatom, miért haragusznak az ilyen szavakra, holott ezek valóságos csillagai a nyelvnek, azonkívül, hogy őket mindenki megérti. (*Успехів hallik.*) Ah! (*Діахит зоб'яві зєпти.*) Uram jó.

TIZENKETTEDIK JELENET.

Lengey. Harmos. Előbbi.

Jancsi, Jancsi

Parancsol nagysád?

LENGEY

(*jő; mindenihé kezében egy pisztoly; a vele levő ébormesiez).*

Ha ha ha! Azt mindjárt gondoltam. Ha ön azt mondja: akkor én ezt mondom. Ha ön elveszi, akkor én visszalépek. Oh, szégyen; oh iszonyú gyalázat!

HARMOS.

Adj inkább hálát az istennek, hogy itt vagyunk. A bárónak tökéletesen igaza van, hogy életét

nem akarja kockáztatni egy lányért, kinek szívét úgy sem bírja.

LENGEY *(homályosan)*.

De, barátom, a ki életében legalább egyszer nem kész feláldozni életét az asszonyokért, az nem érdemes az asszonyokra.

(Pisztolyait andaktárában Harmos mellébe szegzi.)

HARMOS.

Kérlek, ne bolondozz azokkal a pisztolyokkal.

Igazság! *(Visszafordulva az őshöz)* De én fölötte fájlalom, hogy legalább egy teket nem válthattam a báróval. Ez igen romános lett volna, őt meglőni, paripára kapni. Hé, Jancsi, Jancsi!

JANCSI.

Parancsoljon nagysád.

LENGEY.

Nyergeltess szaporán. A fakót.

JANCSI *(indúl)*.

LENGEY.

Hé, Jancsi! A varga s a szabó itt vannak?

JANCSI *(visszatér)*.

Várákoznak, nagysád.

LENGEY.

Bocsásd be szaporán. *(Zanosi el. Hévessel utána a varga és szabó feléjük. Lengey felytatva észak-mészhez.)* Papot hozni, Rózával titkon egybekelni, vele Bécsbe, Londonba, vagy akárhova rándulni, s boldog lenni! — Ah, kedves szabó mester úr; holnap reggelig öt frakra, öt mellényre, két kaputra és egy köpönyegre van szükségem. *(A vargához.)* Kedves mester úr, reménylem holnap reggelig elkészít nekem hat pár eszímát s öt pár cipőt.

SZABÓ, VARGA.

Lehetetlen, nagyságos uram, lehetetlen.

(feléjük megyen, minden az egyik pizsoly a vargá, másik a szabó felé esik).

Micsoda?

SZABÓ, VARGA *(jólbra s balra hülékre).*

Azaz, hogy... nagysád, mi mindent el fogunk követni.

LENGEY.

Már úgy jól van. Tessék mértéket venni.

(Szabó és varga mértéket vesznek. Elzalatt Lengey felytatlag észak-mészhez.)

Ha pedig a sors úgy akarta volna, hogy én kapjak sebet, akkor mennyi öröm, tőle sajnálatni, talán ápoltatni is! — Te pedig vitéz se-

cundansom, nyomban utánam kiállottál, s engem a bárón megboszúttál volna!

HARMOS.

Köszönöm alássan!

LENGEY.

Mindegy. Most már a romantika nélkül is el kell lennünk. Most én egyenest Esztergomba vágatok. Este hét órára itt leszek; te azalatt a plébános úrhoz mégysz, s megmondod neki, hogy pontban 7 órakor esküdni fogok. Azután kedvesemhez... de nem; oda én magam megyek el.

Teremtő Isten!... alig menekszik meg a haláltól, és már házasságról ábrándozik.

LENGEY.

Hanem, a vacsora gondját reád bízom — megfogod híni —

JANCSI (jő).

Nagyságos uram, Lövy már régen itt vár.

LENGEY.

Hadd jöjjön be.

TIZENHARMADIK JELENET.

Lövy

(hi már egy idő óta az ajtónál bedugott fővel koshelődött).

Előbbiek.

LENGEY *(Szatmestész).*

Meg fogod híni —

LÖVY *(felép, hajlengással).*

Méltóságos úr... értésemre esett, hallottam, gratulálok.

Lövy, mi újság, mit hallottál?

Értésemre esett, hogy nagysád egy grófkis-asszonyt veszen el, s miután egy olasz herceget agyon lött. Erre én el nem mulaszthattam a leg-tisztább szívből gratulálni; egyszersmind némi drágaságokat hoztam, melyek a méltóságos gróf-nénak tetszését minden bizonynyal meg fogják érdemelni.

LENGEY.

Hadd lássuk, Lövy, hadd lássuk.

LÖVY *(egy fekete tohót húz ki zsebéből).*

Íme, méltóságos uram, egy gyémánt diadema, Párisból. *(Állatja.)*

Párisból? LENGEY.

LÖVY *(páros teltet húz li).*

Egy finom arany láncz Londonból. *(Hitezi.)*

Londonból? LENGEY.

LÖVY *(más húscbb teltet húz li).*

És imé, egy pár opál függő Bécsből. *(Hitezi és mutatja.)*

LENGEY *(csa fut).*

Párisból, Londonból, Bécsből.

(Mélien beszéli a drágaságokat, a hűt fizetést Lovy kezébe telja.)

Itt van, édes Lövym, ha talán a drágaságokat ki nem bírnam fizetni. Adieu, Lövy, adieu Harmos! — Mielőtt tíz óra elmúlnék, én már megházasodtam! *(Hatalpot ragadva, el.)*

SZABÓ, VARGA *(mértékeiket összehadli s Lengey után el).*

LÖVY *(Lengey után).*

Nagyságos úr, nagyságos úr! *(Félt.)* Legalább ezek a drága pisztolyok mindenesetre rübach. *(Sl.)*

HARMOS.

Meg fogod még te emlegetni ezt a szót « megházasodtan »! *(Sl.)*

MÁSODIK FÖLVONÁS.

(Terem Fénypatakynénál, ugyanaz, mely az első felvonásban, csak valamivel gazdagabban kiteresze. El rajzasztal helyett most zongora áll, a balfelőli fiókjában asztal mellett *gyertya és székeli*. Ez asztalon reggeli készíti áll.)

ELSŐ JELENET.

RÓZA

(csinos asszonyi pengycslában, felselye szalagú főkötővel ; a jobb kéz felőli oldalajtó külsőlyukán néz be).

Fénypatakyné. Majd Lengye. Később Jancsi.

RÓZA (a külsőlyukon).

FÉNYPATAKYNÉ (jő lakót).

Ébren van férjed ?

RÓZA (risztonéz).

Öltözik ; nyomban itt lesz.

FÉNYPATAKYNE

(Rózát kézen fogja, s felnyást félhangon beszélve, előre vezeti).

Lyányom, még egyet. — Anyai áldásomat már vetted, most vedd tanácsomat. Ne engedj! És ne ereszd férjedet a háztól. Törd meg mindjárt első napon a jeget, hogy később annál bátrabban evezhess. Ne hagyj kifogni magadon, meglásd, kísérteni fognak.

RÓZA (mindig az ajtó felé nézve).

Igen helyesen, anyám.

Megyek lyányom. — Csak okosan mindig. —
Te járj keresztül az ő eszen, ne ő a tiéden. (Zúdul.)
Érted? Bizom benned. (St.)

RÓZA (utána).

Mindenesetre. (El reggeli kézül foglalatozkodik. — Lengey jő.)

Ah!

LENGEY

(tarka virágos pengyelében (Schlofcseli). himszelt tőzeli sapka a fején, hennszü tőzeli pipa szájában, lényelmesen jó jobbról, s a reggeli-asztal mellé telepedjli).

RÓZA (tölt).

Tüstént, tüstént!

LENGEY (a megelégedés s fényelem hangjaival).

Én megházasodtam!

RÓZA (szukrot ad magánál s fézjénél).

Kedves! Ez a legszebb reggel életemben. A tegnapi nap merő ijedelmekben s szívszorongásokban telt el; nem tudtam, mit csinálok, — s ez éjjel — én Istenem — egész hajnalig nem tudtam elaludni. Csak most vagyok képes, egészen érezni boldogságom, csak most tudom, bírom meggondolni, hogy te az enyém vagy.

Ne adj annyi szukrot, édes Rózám. (Észli.)

S tudod-e te, Károly, hogy te az este kibeszélhetetlenül szép voltál! Midőn mindnyájan ott állottak a sekrestyében már készen, és várakozva, én akkor nyugodt valék; mert tudtam, hogy te szavadnak ura léssz. — Egyszerre 7-et üt az óra, ugyanazon pillanatban lódobogás hallik, és ki száll le a templom ajtajánál? Károly, az én szeretett Károlyom. — Porosan és izzadt homlokkal, mint a diadalmas Apoll, léptél közünkbe, szó nélkül adtad át a dispencziót és szó nélkül vezettél az oltárhoz.

LENGEY.

Elvitték lovamat a kovácshoz?

RÓZA.

El, kedves. — De most már egészen bírlak, most már semmi sem képes engem tőled eltávolítani. Életemnek minden órája arra leendő szentelve, hogy a tiednek örömit megoszszam, keserűt édesítsem. — Károly... szeretsz é?

LENGEY.

Igen. — De gondold, hogy resignáljak, édes?

És te bírnál egész napokat eltölteni a bureau-ban, a nélkül, hogy hitvesedet lássad, a nélkül, hogy hozzám kíváncsozzál?

LENGEY.

Igaz, holnap mindjárt írok a præsidentshez és reménylem, természetesnek fogja találni, hogy miután már megházasodtam — —

RÓZA.

Minden kétség kívül. — Vannak szentebb kötelességek is, mint a hivatalé, s te, hála az égnek, nem vagy kénytelen szolgálni.

JANCSI

(jő; valamivel czifrábban öltetve, mint az első felvonásban).

Nagysád ma nem fog kilovagolni? már nyergeltettem.

LENGEY.

Micsoda? hány óra?

JANCSI.

Tíz.

LENGEY.

Lehetetlen.

Már elmúlt.

Igazság. — Meghazasodtam. *(Feláll.)* Megyek, futok.

Károly! te elhagyhatsz? kilovagolhatsz? házasságunk első reggelén? te tehát nem találsz elég mulatságot társalkodásomban?

LENGEY *(zavarban).*

Azaz... hogy... oh... sőt... igen sokat, angyal, nem, én nem lovaglok; hanem felöltözöm csakugyan kell, így az egész napon nem lehetek, ki tudja, ki találna jöni, alkalmatlan-kodni. *(Hívóitól dűdölés hallatán.)* Jancsi, nézd, ki van ott?

JANCSI *(el).*

RÓZA.

Jó. — Én megyek, elhagylak, de csak egy pillanatig; ezután ismét itt termék. Nekünk ezentúl örökké együtt kell maradnunk; érted? örökké! *(Elégedéseljelja.)* Au revoir!

LENGEY *(öt mindig szóbája felé intszelja).*

Au revoir! *(Félre.)* Egek! ki lehet!

MÁSODIK JELENET.

Három fiatal úr. Lengey.

ELSŐ FIATAL ÚR.

Ah! Lengey pajtás, hiszen itt vagy — na ez derek. — Csak képzeld, másod nem akart beereszteni, ha csak be nem jelent. Minket bejelenteni, ha ha ha!

LENGEY.

(Itt az egész jelenet alatt bizonyos zavartban van).

Csendesen, csendesen, az Istenért!

ELSŐ FIATAL ÚR.

Mi az ördögért csendesen? Ki parancsol neked? Nem vagy te úr a magad házánál?

LENGEY.

Beteg van a háznál.

ELSŐ FIATAL ÚR.

Hadd haljon, ki meg nem élhet. — Lengey, barátom, mi neked gratulálni jöttünk.

MÁSODIK és HARMADIK FIATAL ÚR.

Gratulálunk, pajtás, gratulálunk. *(Műki széchet tánt magánah elö s leül.)*

LENGEY.

És még le akartok ülni? Mi történt? Nem értelek.

MÁSODIK FIATAL ÚR.

Gyönyörűen kifizetted azt a bárót. — De ugyan kérlek, miért nem lötted föbe? — Egy szép lyányt ki akarni csikarni kezedből!

Hallgass, az Istenre kérlek?

HARMADIK FIATAL ÚR.

Hozass bort pajtás, ennek az egészségét meg kell innunk.

LENGEY.

Bort, ily korán reggel?

HARMADIK FIATAL ÚR.

Vagy sört, ha tetszik.

MÁSODIK FIATAL ÚR.

Vagy puncsot, pálinkát, mi nem válogatunk.

ELSŐ FIATAL ÚR.

És azután mutasd meg nekünk a kedvest,
melyet nyertél, hadd lássuk, hadd szeressük.

HARMADIK FIATAL ÚR.

Vagy ha talán elvesztetted, ne búsulj, pajtás,
tudok én még annál különbet is.

LENGEY *(a harmadik fiatal úrhoz, fenyegetve).*

Tóni, te vagy az utolsó garázda juratus Pes-
ten, a többi mint becsületes ember.

HARMADIK FIATAL ÚR.

Ha nem hiszed, megmondom szállását is.

LENGEY *(odaszóhí és becsületes száján).*

HARMADIK FIATAL ÚR, *(hezőn hezesztül beszél).*

Vadászkürt — 49-dik szám.

LENGEY *(nyemhédva).*

Most mindjárt megfojtalak.

ELSŐ FIATAL ÚR.

De ugyan hadd beszéljen, kérlek. *(Daltal.)*

Jobb a barua, mint a szöke;
Mert a szöke ijedőeske;
De a barua, fűrge madár,
Mihelyt intek, ölembe száll.

LENGEY *(hísfahádra).*

Emberek, barátim, most tüstént takarodjatok ki a szobából, különben eselédeket hívok, s kibotoztatlak a házból.

MÁSODIK FIATAL ÚR *(házműhely).*

De ugyan mi ördög lelhetete ma ezt a Lengeyt?

LENGEY *(felvást a legnagyobb tüzzel).*

Egyszer, kétszer ittam veletek; egyszer, kétszer nevettem, éjtszakáztam veletek, s most így a nyakamra rohantok? Művelt embereknek akartok tartatni, s az ember szégyel veletek az útezőn menni, nemes embereknek mond a világ s moeskaik vagytok minden társaságnak.

ELSŐ FIATAL ÚR.

Hobó! Mi a manó?

LENGEY.

Mi történt? Úgy-e ezt akarjátok hallani? megmondom. Megházasodtam! S most, ha kímélni akartok engem, ha szerettek, ha jó barátim akartok tovább is maradni, takarodjatok el innét, s garázda szándékkal vissza ne jőjjetek többé.

ELSŐ FIATAL ÚR *(a mázsdíly).*

Pajtás, itt nem jól van a dolog. *(Zúdul.)* Elmegyek.

MÁSODIK FIATAL ÚR.

Menjünk. Au revoir, Lengey; ma este a vasbotnál. *(Első és második fiatal úr el.)*

HARMADIK FIATAL ÚR *(széhen hinyújtózza).*

Én innen nem megyek, míg nem iszom.

LENGEY.

Nem? Akarod, hogy menjek, s ide híjam feleségemet? *(Bal kéz felé indul.)*

HARMADIK FIATAL ÚR *(felkiel).*

Hadd el pajtás! Nem szenvedhetem azokat a becsületes asszonyokat. Találok én annál jobb compániát. Isten veled. *(El.)*

LENGEY. *(Az ajtón keresztül.)*

Isten veled. *(Halkán, amint elment.)* Hála Istennek. *(El bal oldalajtóhoz siet s a hulestnyhen benéz.)* Nem hallott semmit. Belebb vannak. *(El középső ajtón kihíja.)* Jancsi!

HARMADIK JELENET.

Lengey. Jancsi.

JANCSI *(jő).*

Parancsoljon nagysád.

LENGEY *(előre jő s egy székre veti magát).*

Ah! fésülj meg és öltöztess föl.

JANCSI (*hízzálát, fűtöt hízzán hi zsebéből*).

LENGEY.

Nos, Jancsi, te nem veszed észre, hogy megházasodtam?

JANCSI.

Sőt inkább. — Nagysád igen jó színben van.

LENGEY.

Gondolod? — Nincsen ott künn senki?

Sőt inkább. A szabó és a varga.

Mit akarnak ezek?

Nem tudom: papirost tartanak kezökben.

LENGEY.

Ezek kétségkívül gratulánsok. — Igazítsd el őket.

JANCSI.

Sőt inkább, nagysád, nekem úgy tetszik, ezek épen nem gratulánsok; sőt inkább —

LENGEY.

Nos, micsoda sőt inkább?

JANCSI.

A ruhadarabok, melyeket tegnap megparancsolt nagysád —

LENGEY.

Ah, igen, emlékezem. Eredj és bocsásd be őket; te az alatt felöltöztetsz.

JANCSI.

Azonnal, nagysád. *(st.)*

NEGYEDIK JELENET.

Lengey. Szabó. Varga. Jancsi *(uzálicz lát).*

(nagy nyalábokkal tal — 5 egy-egy kézirattal jobb kezökben hajtengra hűzelednek).

LENGEY.

Csak tessék, halljuk.

SZABÓ.

Nagysád tegnap öt frakkot, öt mellényt, két kaputot s egy köpönyeget méltóztatott megrendelni.

VARGA.

Hat csizmát, s öt pár czipőt.

LENGEY.

Én — mit? megbolondultak az urak, — öt frakk, hat pár csizma?

SZABÓ és VARGA.

Úgy tetszett parancsolni.

LENGEY.

Lehetetlen! — Hadd lássuk. *(Dívicszi az irást kezébe.)* Nyolczszáz forint; kétszáz forint. — Ez retentő. — S e ruha mind itt van?

Két frakk és egy kaput, a többi munkában van.

Két csizma, s két pár czipő, a többi munkában van.

LENGEY *(indulatosan fel s alá jár).*

Ez iszonyú! — Hallják az urak, én azóta megházasodtam. A mit tegnapj mondtam, azt szelességből mondtam; azonban legyen úgy. — Én tüstént városi embert küldök az önök műhelyébe, s ha minden, minden munkában van, vagy kiszabva már; akkor áll az alku, különben nem. Addig is lássuk azt, a mi kész.

SZABÓ *(hírlentja a csemét a felszögít egy fafiliét).*

LENGEY. *(Jancsihez.)*

Jancsi, te láss a csizmákhoz.

JANCSI *(cseléliszi).*

LENGEY *(a szabóhoz).*

Szűk, és égett posztó! Nem kell. Lássuk a kaputot. *(Fölveszi.)* Ez jó, ezt elfogadom. *(Fentatja.)* Jancsi, milyenek a csizmák?

A csizmák viselhetők, nagyságos uram.

LENGEY *(a szabóhoz).*

Megelégszik az úr 50 forinttal? *(A szabóhoz.)* És az úr 300-al? Jogom volna mindent félre vetni, mert minden ma reggelre volt ígérve, értik az urak? — Nos?

SZABÓ, VARGA *(egymásra nézve).*

A mint parancsolja nagysád.

LENGEY.

Úgy jól van. *(Pénzt vesz ki.)* Itt a pénz. — Jancsi viselj gondot a ruhákra, ne keféld oly nagyon, mert igen hamar kopnak. — Adieu, uraim.

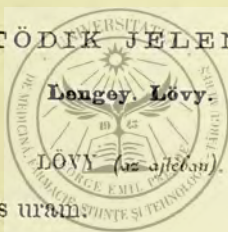
SZABÓ.

Varga. Ajánljuk magunkat nagyságodnak.

*(Elt hágyjáh a ruhát s el.)*JANCSI *(hívizi a fielmit utánch).*LENGEY *(fél s alá jót).*

Gazdálkodnom kell, különben mire jutok? —
 Szakácsné 20 frt, cseléd 50 frt, feleségem 100 frt,
 magam 200 frt. — Ah, ismét! —

ÖTÖDIK JELENET.

Méltóságos uram.

LENGEY.

Lövy, te vagy? Hadd el a czimeket, s mondd,
 mi jót hozasz?

LÖVY.

Engedelmével nagyságodnak, most az egyszer
 vinni szeretnék

LENGEY.

Mit?

LÖVY.

Pénzt.

Miért?

LENGEY.

LÖVY.

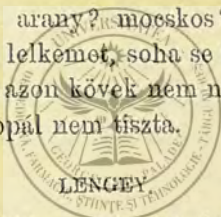
A párisi diademe, a londoni aranyláncz, és a bécsi opál.

LENGEY.

Ah, ah; sajnállak, édes Lövym, de feleségem a te drágaságodat nem használja. — A kövek aprók, a láncz nem színarany, az opál mocskos; vidd el.

LÖVY.

Apró? nem arany? mocskos? — Az Isten úgy áldja meg lelkemet, soha se legyek szerencsés a földön, ha azon kövek nem nagyok, a láncz nem arany, az opál nem tiszta.

Mindegy; vidd el. Tüstént előhozom. (*Indul.*)

LÖVY.

Ha megöl is nagysád, ezt az árút vissza nem vehetem.

LENGEY.

S miért nem, Lövy?

LÖVY.

Azért, mert már 24 óra óta nincsenek kezmenél.

LENGEY (*viszajó*).

S aztán, ha 48 volna is?

LÖVY.

Nagysád igen böles chevalier, érti a dolgot; tudja, hogy a drágaságok nem közönséges portéka — ha egyszer kiadtam kezemből, ki áll nekem jót?

LENGEY.

Gazember, te azt mered gondolni, hogy én — én —

Nagysád? — Az Isten mentsen! — Más valaki, egy cseléd, egy gazember. — De ha a szegény zsidó megesküszik, nagysád, hogy a kövek ki vannak cserélve?

LENGEY (*hívzei kezébe az írást*).

Lássuk ezt az írást.

LÖVY.

Én azt csak úgy mondom. — Nagysád nagy-lelkű chevalier, s mit megvásárolt, megvásárlotta; egyébiránt is ez a csekélység —

LENGEY (*szava*).

Ember! eszeden vagy-e? 4000 forint balgatságaidért?

LÖVY.

Balgatagságok, méltóságos uram? He he he — tréfálni méltóztatik. — A legelső diademe Pesten! a legfinomabb aranyláncz, a legeslegnagyobb opálok az országban! Én a fejemet hagyom elvágatni, ha különbet talál a két fővárosban. — Meglássa, nagysád, hogy ha majd a nagyságos asszony, kinek én minden földi boldogságot kívánok, bennök megjelenik, a legelső dánák, grófnék, herczegnek fogják irigyelni.

LENGEY. *(felte.)*

Ezzel szép szerrel nem boldogulok. *(Feszével.)*
Jól van, Lövy, add ide pisztolyimat.

LÖVY. *(szécc.)*

A pisztolyokat nagysád! *(felte.)* Ah! a rübach!

LENGEY.

Igen, a pisztolyokat, melyeket zálogul nálad hagytam.

LÖVY

Zálogul, nagyságos úr?

LENGEY.

Igen, hol vannak? hová tetted?

LÖVY.

Én... igen... nem...

LENGÉY *(hívesen zátámad).*

Ember, te az én, hitedre bízott, jószágomat megrontottad, eldugtad, eladtad, elcserélted. Én tégedet fiskálisom által ex capite depositi violatitáltatlak, convincáltatlak, decapitáltatlak, bezáratlak. A vármegye nekem elégtételt fog szolgáltatni.

LÖVY *(kényezög).*

Nagyságos uram, instálom, ne a vármegyéhez, inkább a királyi táblához.

Nem, gazember, a vármegyéhez. Legkevesebb a mit kérek, 26 esztendei fogság, és 4000 bot. Ezenkívül hitványságidat megbecsültetem, s ha kisül, hogy csak egy kövecske is hamis, csak egy láncszem is rossz ércz, az opálon csak egy sötét folt van, akkor te engem megcsaltál, s tudod te, mit tesz az egy nemes embert megcsalni?

LÖVY.

Oh, tudom, nagyságos uram, hogy ne tudnám. — De hiszen az alku még nincs megkötve; én kérek, nagysád ígér, és én mindent nagysádra bizok; nagysád nagylelkű chevalier. *(Félté.)* Úr Isten, hányszor megcsaltam már, és soha nem protestált.

LENGEY.

Ám, ha alkudni akarsz, már az más. — Elég 500 forint?

LÖVY.

Ezer, nagyságos uram.

LENGEY.

Nem, ötszáz, vagy mindent visszavihetsz.

LÖVY.

Nem, nem viszem el. — Tessék megtartani.

És hogy lásd, mily nagylelkű vagyok irántad, itt van egy 5000 forintról szóló kötelezés, és itt van 500 forint készpénz, melyiket választod?

Kié a kötelezés?

LENGEY.

Báró Felleghy Hektoré.

LÖVY.

Én az 500 forintot választom. *(Éleszi.)*

LENGEY *(visszatér a kötelezéshez; félre).*

Szerencséd, mert ebből úgy sem kaptál volna semmit. *(Fonliangon.)* Így tehát készen vagyunk, Lövy?

LÖVY.

Készen, nagyságos uram, parancsoljon más-szor is alázatos szolgáljával. *(Visszatér.)* És mivel épen itt vagyok. *(Hívessz hiefléöl egy hisedet telict.)* Nem parancsol nagysád egy gyémánt tüt?

LENGEY.

Most nem, Lövy.

LÖVY.

Egy arany gyűrüt?

Majd másszor, Lövy.

Vagy egy Loost? *(Ölünköt.)*

LENGEY.

Majd másszor, másszor. *(Hifelé igazítja.)*

LÖVY *(tárcztáfan félte.)*

A pisztolyok csakugyan — rābach, he he he!
(Ehangsan.) Ajánlom magamat nagyságodnak. Alá-zatos szolgálja nagyságodnak! *(Ehajlengva el.)*

HATODIK JELENET.

Harmos. Lengey.

HARMOS (az ajtóban Lengyel találkozásán).

Mi a patvar, barátom; szerelem és zsidó?
vigyázz, mert megcsalnak. (Élője.) Jó reggelt.

LENGEY.

Jó reggelt.

Nos, hogy vagyunk?

Jól!

HARMOS.

A humor nem a legjobb.

LENGEY.

Reggeli.

HARMOS.

S ez a kabát?

LENGEY.

Ez a kabát, barátom, a comfort.

HARMOS (*fraklijára mutat*).

S ez a frakk barátom, a fashion. — Szóljunk egyébről. Tudod miért jöttem?

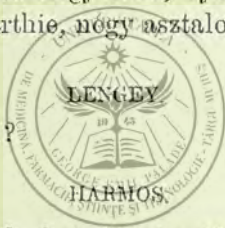
LENGEY.

Nem tudom.

HARMOS.

Napi rend: Ma délkor 12-ed félkor dejeuner a la fourchette a városligetben, 1 órakor szánka-parthie, négykor nagy ebéd, nyolczkor thé dansant és whistparthie, négy asztalon.

Hol? Kinél?

Nem találod el A fiatal grófnál, s az özvegy bárónénál. Te előkelőleg hivatalos vagy.

LENGEY.

Megyek, futok.

HARMOS.

Igy e kabátban?

LENGEY.

Jancsi? frakkot, — fogass! —

JANCSI (*jő frakkal s halappal, usát eltölteti*).

HARMOS.

Nem tudják, hogy megházasodtál. Az mennyei tréfa lesz. — Az öreg comtesse meg fog gebedni boszújában. — Halljad és kaczagj. Tegnap este a mesalliance-okról vala szó; egyik ezt, másik azt hozza föl a dolognak ellenére és mellette. A comtesse minden oldalról faggattaték, te veled, én, velem, az öreg consiliarussal, mindnyájunkkal. Végre az aggszúz szokott német és francia jargonjában — mert tudod, hogy magyarul nem ért a jámbor — fölkiált. (*Mitauozott affectált hangon.*) Après tout, ich könnte mich doch entschliessen, Frau v. Lengey zu werden. Ha ha ha!

Ha ha ha ha!

HARMOS.

Ha ha ha! S most menjünk. (*Indulnak, Szamos hitetlen megáll.*) De, barátom, megbocsáss. Egyet kérdek, nem akarnék házi csend zavarója lenni. Te megházasodtál. (*Síjra.*) Megengedi a feleséged?

LENGEY.

Mit?

HARMOS.

Hogy velünk tart.

LENGEY.

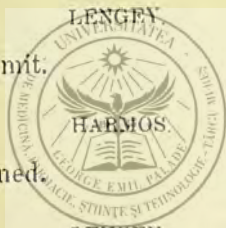
Bah!

HARMOS.

Na, így jól van. — Megvallom, örvendek, hogy nem állasz papucs alatt. Ha már megházásodtál, legalább légy férfi a háznál. Mindenek fölött pedig: ne engedj! törd meg mindjárt első napon a jeget, hogy későbben annál bátrabban evezhess. Ne hagyj kifogni magadon! meglásd, kísérteni fognak.

Ne félj semmit.

Bízom benned.

LENGEY.

Mindenesetre. — Janesi! mondd meg feleségemnek — ah, íme itt van.

HETEDIK JELENET.

Róza. Előbbiek.

RÓZA (jű).

Édesem, oly soká kellett el lennem nélküled. Jó reggelt, Harmos úr! (Férfjét meqőleli.)

LENGEY *(hákezo)*.

Angyalom, én ma nem leszek itthon — meg-
vagyok hívva — ebédre és vacsorára.

RÓZA *(ájulea egy szélifűz lámazhizli)*.

Te elhagyhatsz?

LENGEY.

Emberek, segítsetek! *(Döcje áplásáza diet.)*

HARMOS.

Vége a kijövetnek.

Nekünk — magunknak is — vendégeink lesz-
nek. — Kérem, Harmos ur!

LENGEY *(háamestiz exalucem zice)*.

Barátom, ereddj — mondj meg a grófnak és a
bárónak, hogy — én — megházasodtam! — És
ha lehet, jöjj el ma hozzám ebédre.

HARMOS *(fळे)*.

Szépen vagyunk; de eljövök. *(Főulicangem.)* Hány
órákor parancsolja nagysád?

RÓZA *(fळेhrást a szihen és kágyadta)*.

Két — órákor.

HARMOS.

Fogom tenni tiszteletemet. *(Félt.)* Ma kétszer kell ebédelnem. *(Él.)*

LENGEY *(Róza hűzül).*

Térj, oh térj magadhoz, kedves! íme — én — kedvedért — mindent föláldoztam!

RÓZA *(éledzve).*

Erről ismerem meg, hogy igazán szerető férjem vagy. *(Dühökébe kezül.)* Édes Jánosom!

Helyesen — de most már mit csinálunk egész délig?

RÓZA *(hűfjűlt hűzjűtél, vidáman).*

Mit édes? Te leülsz, és én olvasok.

LENGEY *(ásítzva).*

Ah, igen — Jancsi pongyolámat!

JANCSI *(behozza a pongyolát a mütara ölti).*

LENGEY *(a pamlagen üt).*

Már ez fejedelmi multság lesz.

RÓZA

(hőnyret és széllet vez elő s az asztalhoz ülve, olvas).

«Idyllek Gesnertől, fordította Kazinczy Ferencz».

L. ENGEY (áéítva).

Ah!

RÓZA (olvas).

«Daphnis. — Egy csendes éjjel Daphnis kedvesének ablakához csúszott, mert a szerelem elúzi az álmot. Tisztán ragyogtak a csillagok, elszórva az egész kék égen; csendesen fénylett a hold, a fák fekete arnyai között; csendelgett az egész természet, s rémképekkel ámitá a szemet. — De a hold szikrái játszadoztak a hömpölygő patakon, s még egy különös bogaré a homály mélyében. — Itt töl Daphnis andalgó örömök közt átellenben a kunyhóval, s szemeit annak ablakán nyugtatá. — Ezek felnyiltan állanak, bebocsátva a hús lebleket, s a hold néma fényét. — Most Daphnis gyenge hangzatokon így kezdé epedő dalát: «Édes, legyen alvásod kedves —

L. ENGEY (hi már eddig is áéítvott, és szunyóháált, hét kezjéce lehajtja fejét és elabzih).

RÓZA (olvasását folytatja).

«S élesztő, mint a reggelnek harmatja. Puhán feküdjél és csendesen, mint harmatcsepp a lilio-

mokon, midőn ezek szálait semmi lehelet nem ingatja; mert az ártatlanság nyugta esendes. — Szálljatok alá, melléje, édes álmak; szálljatok alá, melléje a hold sugárin. — Kies táj nyúljon el szemei előtt, melyen fehér bárányok legelnek, s tessék úgy neki, mintha szelid sípok zengzetét hallaná; vagy gondolja, hogy a Gráciaikkal szembe-kötöt játszik.»

NYOLCZADIK JELENET.

Paulina, előbbiek.

PAULINA *(kezei alatt, látványosságok az utolsó szavaknál Róza szemeit hátul befogja).*

Ah, Paulina! *(a szemeit leteszi s felszéli)* Íme, itt férjem; jer s beszéljünk halkabban. *(Éltető vezeti.)*

PAULINA *(hátját leteszi).*

Hát ki?

RÓZA *(üzentelen).*

Hát mi?

PAULINA.

Hát hogy?

RÓZA.

Hát miért?

PAULINA.

Hát hol?

RÓZA.

Hát — íme, itt a férj, s itt a legboldogabb asszony a föld kerekiségén.

PAULINA.

Ah, azon örvendek. — Megbocsáss kedves, hogy hamaríbb nem jöhöttem, de anyám hirtelen rosszul lett.

Lehetetlen!

Valósággal. — S én ezen kimondhatatlanul örvendek — mert

Nos?

PAULINA.

Mert lásd, igen eluntam a falut.

RÓZA.

Lehetetlen. — Na úgy tehát mulatságot kell keresnünk. Szóljunk egyenest a dologhoz. — Te szeretsz, úgy-é?

PAULINA *(int, hiszgy nem).*

ROZA.

De férjhez csak elmennél?

PAULINA (*int, hogy igen*).

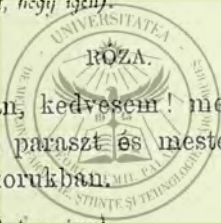
ROZA.

Fiatalhoz?

PAULINA (*int, hogy nem*).

RÓZA.

De középkorúhoz?

PAULINA (*int, hogy igen*).

Igen okosan, kedvesem! mert ebben a rossz időben csak a paraszt és mesterlegények házasodnak fiatal korukban.

PAULINA (*int, hogy igen*).

RÓZA.

A mi azt mutatja, hogy hazánkban még több szükség van a kéz- és láb munkára, mint a főmunkára.

PAULINA (*int, hogy igen*).

RÓZA.

És azt, hogy a mi tehetős fiatal uraink valószínűleg éppen nem tehetősek. Különben miért igye-

keznék a nagyobb rész tehetségét a házasság által nevelni?

PAULINA *(int, hiegy igen).*

RÓZA.

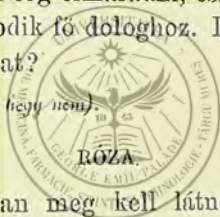
De azért az ilyen kép, mint a tiéd, mindig tarthat egy jó férjre számot.

PAULINA *(int, hiegy igen).*

RÓZA.

A mi nem is fog elmaradni, csak bízd rám. — S most a második fő dologhoz. Láttad-e menyasszonyi ruhámat?

PAULINA *(int, hiegy nem).*

Azt nyomban meg kell látnod. Jer velem, vagy ide hozzam?

PAULINA.

Csak rakd ki, mindjárt megyek.

RÓZA *(el).*

PAULINA.

Ah egek, milyen emberekkel fogok találkozni? — Ugyan milyen ember lehet ez az én sógorom?

(Lábiliegyen hiezelit az alvó Lengyeficz, s hiezelitől nézdeli.)

KILENCZEDIK JELENET.

Lengey. Paulina.

LENGEY.

(Fejét felemeli, s pillanatja Paulina szemével találkozik.)

PAULINA.

Ah! *(Elszalad sicsa után.)*LENGEY *(egyedül).*

Egek! lehetséges-e? Álmodtam-e vagy most is álmodom?

(Feláll s lassú lépéscsúttal elője.)

Mit láttak szemeim? Szébb szemeket, mint az én feleségeméi. — Tehát vannak szébb szemek is, mint az én feleségeméi?

(Andalgóra fel s alá jár.)

Bocsáss meg nekem, oh, te minden pompát, minden kecsét, minden szépséget összefoglaló természet, hogy remekid különféleségében kételkedni mertem. Bocsáss meg nekem, te dicső asszonyi nem, hogy millióid közül, csupán csak egyet imádtam, s a többi fénye iránt kétszer 24 óráig egészen vak valók. Most már megnyitlak szemeim s látom a mit régen látni óhajtottam, t. i. az igazságot. Igen, mert ha igaz az, hogy ezen ég alatti világban az asszonyok képezik

a napokat, melyek körül más homályosabb tes-
tek, t. i. a férfiak, forognak; úgy, valamint ama
föld feletti világban kisebb és nagyobb napok
léteznek, melyek közül egynek több, másnak
kevesebb a kísérője: szintúgy kétségkívül a mi
napjaink is különbözök, s mi férfiak nem vagyunk
egyebek, mint árva bujdosók, kiknek egyik szép-
től a másikhoz kell bujdosnunk. És íme; nekem
egy ily nap egyesén a szobámba szállott, és én
ne forognék körülötte? Sőt inkább, forogni fogok
körülötte. — Balgatag én, ki már neheztelni kez-
dék hitvesemre, hogy ma nem akart kiereszteni
a házból, hogy gátlani kívánt mulatságomban. —
Hiszen, itt van a nap, itt van a mulatság nekem.
Legyen az ő akaratja. Ma, holnap, holnap-
után, egy hétig nem megyek ki a szobából. Titkon,
csendesesen, rejtekben, mint a pók, fogom itt szö-
vögetni hálójomat. — Mit fog ő e házasságomra
mondani, nem tudom; de hogy én rendeltetésem-
nek megfogok felelni, azt ígérem! *(Él a középpajta felé.)*
Nap, oh nap! jer föl nekem megint, és ha nem
jössz, fogok én azon is segíteni, mert egy fel órá-
val hamarúbb tálaltatok. *(Él.)*

HARMADIK FÖLVONÁS.

(Szín mint előbb.)

ELSŐ JELENET.

Harmos. Utóbb Lengey.

(Ő a léczepajlén, az arczfallendő mellényébe tűzve, nagyon felhevűlten e egy léczé utaxan szűzde de e tera.)

Levegőt, levegőt nekem! — Adjatok levegőt nekem; hisz látjátok, hogy égek, hogy elvesztem.

(Álunytja a jobbi lécz felőli ablakot, e a léczepajlé szárnyait.)

Egy pohár champagnei még és egy pillanat, és én meghaltam — én nem vagyok többé. — Hah! mint zúdul a vér agyam felé; hah! mint feszülnek e karok ölelni őt, a büvöst, a bájost, a mindenhatót! *(Átkönyököz az ablakon.)* Oh hold, te minden szerelmesek pártfogója, oh légy az enyim is, és ah, szerezd meg őt nekem, de ah ah, ne kívánd tőlem a lehetetlent — a házasságot! *(Éljő az ablaktól.)* Ni, ni, hát ez a szerelem, a mely mindig

játszik velem? — Nem öröm ez, de gyötrellem; csupa merő veszedelem?

(Ei szín színpadán, lépeledésében a szüntelen változó mimikával föl a alá jár.)

LENGEY.

(Ő a lépeledésben, csendes melancholiával, a színpadon a szín színpadán leereszkedik sőtál, úgy, midőn ez jobb felől indúl, ahhoz az vele kalfelől szembe jő)

Igen, én el vagyok határozva; meg kell lenni, el kell válnom tőle, hogy egészen amazé lehessenk, azé az angyalé. — Mily kedves szem!

Micsoda? — Azt meghiszem.

Egy azon nedves pillanatú szemek közül, melyeket én oly kimondhatatlanul szeretek. Midőn hosszú selyem pilláit fölveti, és reád néz, bús érzékenységgel ezt látszik vallani: — ez a szív érez, ez a szív tiéd, kérlek, ne bánj vele rosszul.

HARMOS.

Oh, boldogság!

LENGEY.

Arczain a liliumok és rózsák párosulnak, és hogy e színek ne csak holt szín legyenek, ha-

nem a napnak életadó sugaraiban csillogjanak,
egy szelíd finom mosolygás derít el rajtok bájsu-
gárokat.

HARMOS.

Meg kell bolondulnom !

LENGEY.

És ha nevet —

HARMOS *(sühesen)*

Ha ha ha!

Akkor egy pár gödörke lép el két arczat, s
egy kisebb harmadik szép állat: — megannyi
sirverem, melyekből Amor öldöklő nyilakkal
sebzi a szíveket.

HARMOS *(szívete teszi lét lézét).*

Oh, oh — oh, oh!!

LENGEY.

De ez még csak a fő; egy bizonyos módja van
neki nyakát hordani, melyet lehetetlen kifejezni.
Ez a nyak nem süpped a vállba, nem is nyúlik
ki abból hosszú egyenesen; hanem a középén
szelíden begörbül, s épen ez a görbedés a legéde-
sebb meghívás itt kulcsolnod keresztbe karjaidat,

hogy míg szemed hősín válla és egész termete pompájában megrészegül: kebled, az ő keblének forró dobogási fölött olvadjon el. —

HARMOS *(elkapadtatásban fél kőzre említi).*

Paulina!

LENGEY *(a kőzre elharmosított szöveg).*

Ember, te szerelmes vagy, te házasodni akarsz. Te tehát nem tudod többé, mi a lány, mi a házasság?

HARMOS *(fél kőzre említi).*

Oh!

Nem. Elmondom még egyszer. A lány barátom, egy síma hangműszer, melyet bezárva játszanak kezébe. Te, balga, azt gondold, mivel még szavát nem hallottad, merő mennyei symphoniák vannak benne — de mihelyt megnyitottad —

HARMOS *(hőnyöztet).*

Oh!

LENGEY *(séhajta).*

A lány, barátom, egy ezíra virág, melyet kezébe veszsz, egy óráig csodálsz és símogatsz. De a mint csodálsz, a mint símogatsz, egyszerre a tarka levelek lehullanak, és mi marad kezében? Tövisek és kóró!

HARMOS (*fiényzöng*).

LENGEY (*csözen*).

A lány, barátom, egy szelíd sárkányszülött —

HARMOS (*egykezre felpattan*).

Vigyen el az ördög! (*Szalad a házában*.)

MASODIK JELENET.

LENGEY (*egyedül, érzékeny után néz*).

Íme, a térítő! Ilyenek az elvek! valóságos képe az asszonygyűlölőnek! (*Gondolatokban előre jár*) Nem, nem, a természet nem lehet hazug ézeljében; de az eszközök ezen ézelra az emberi okosságnak kell megválasztani. Én például nem abban hibáztam, hogy megházasodtam, nem, hanem oly párt választottam, kinek hajlandósági, szeszélyei, sajtásági, szóval ész és szív mérséklete az enyéimhez nem illenek. Végre ma ebédnél feltaláltam azt, ki lelkemhez illik, kit nekem az ég szánt. Szép, csendes, szelíd, szerelmes és engem szabadságaimban nem korlátozó. Szerencsére, még lehet segíteni a dolgon. Egy csendes barátságos elválás mind a két fél megegyezésével. Csupán feleségemet kell még rábeszélnem. — Íme itt jő; most ég! engedj rendbe szednem gondolatimat.

HARMADIK JELENET.

Lengey. Róza.

RÓZA

(*Hi Lengeynek már a szarónál: „mind a hét fél meggyezésével” belépett, megáll a szin fenekén, félre.*)

Mit főz magában? — Az egész ebéd alatt néma és szórakozott volt. Ennek nyomába kell jutnom. (*Fenszócát.*) Kedves férjem!

LENGEY (*elérkezően, ünnepélyesen de szarván.*)

Kedves feleségem, — neked egy fontos, igen fontos beszédem van veled. Ha tetszik üljünk le. (*Székelhet neki a leül.*)

Igen kíváncsi vagyok hallani.

LENGEY (*egy kis kihéccelés után, lassan, ünnepélyesen.*)

Midőn a természet az emberi nemet alkotta, és midőn a két nemet egymástól megkülönböztette —

RÓZA.

Igen, akkor teremtette Ádámot és Évát.

LENGEY.

De mi ezélből kedves? ez a kérdés, hogy mi

czélból? E czél tudomása az egész élet és erkölcs-
philosophiának alapja.

RÓZA.

Kétségkívül, hogy egymást szeressék.

LENGEY.

És boldogítsák. Íme itt van a bökkenő: és
boldogítsák! — A szeretet eszköz, a boldogság
czél. *(Féltéveszt.)* Most, kérlek, figyelmezz.

RÓZA *(széjjel a kezét a szemébe néz).*

Halljuk, halljuk!

Már tehát igen természetesen a természet —
(Féltéveszt.) Nem, ha így néz rám, lehetetlen folytatnom.

RÓZA.

Igen, a természet?

LENGEY.

Ha tehát a természet, mint mondám, a nemet
megkülönböztette, és e különbözés által akart
valamely czélt, t. i. a boldogságot, elérni, akkor,
minthogy a különbözés maga semmi czélra nem
vezethet, e különbözéseknek ama czélra össze-
egyezniök, vagyis közre munkálkodniök kell,

még pedig tökéletesen, különben a czél nincsen tökélyesen elérve, a boldogság a házások közt nem tökéletes.

RÓZA (*meggútházva*).

Valósággal?

LENGEY.

Igen. Példának okáért, ha azon czélra, t. i. a boldogságra, akármely részről szépség kívántatnék, akkor a nagyobb szépség ugyanazon részről alkalmasabb volna a czélra, mint a kisebb szépség; ha jóság kívántatnék, a nagyobb jóság alkalmasabb volna, mint a kisebb, ha szelídség, a nagyobb szelídség, ha engedékenység, a nagyobb engedékenység s így végig.

Ezt talán értem.

LENGEY.

Úgy-e? Na, ez felséges. Most tehát tegyük föl, a mit ugyan fölteni teljes lehetetlen, mert te nekem örök ideáлом maradsz; de tegyünk föl, mondom, a lehetetlent, azt, hogy én szebb szemeket találtam volna, mint a tieid, szebb karokat és vállakat, mint a tieid, több jóságot és szelídséget, mint a tieid; s szóval — *(fél lérdre erőszakkal, mindig nőrekedő indulattal, hűvel és zavartal.)* egy különböztetést,

mely az én boldogságommal inkább egyeznék, mint a te különbözésed, hogy én egyedül ennek bírásában reménylenék boldogságot, és mással sehol, soha nem lehetnék tökéletesen boldog; oh mondd, szólj, ha ez így volna, — mit javasolnál, mit tanácsolnál te nekem ekkor?

RÓZA *(feláll; szemét záfniggeszti, szelíd méltósággal).*

Édes Károlyom — én neked azt tanácslom, — eredj ki — sétálni. A szobalevegő neked megártott; lovadat már megnyergeltettem, menj, fuss, mulasd ki magadat, nézz körül a világban, s ha mindent megfontoltál, ha gondolatodat jobban rendbe szedted, akkor jér, és beszélj; mert én megvallom, mind eddig semmit nem értettem, hidd el, én nem tudom mit mondál.

(Széjt elfordítja, hogy meggyűlöletét ellakozja.)

LENGEY *(az utolsó szavainál felszökli).*

Róza, angyal! — Lehetséges-e? te engem sétálni eresztesz — te lovamat megnyergeltetted? Fogadd legforróbb hálámat. Ah! megyek, futok. — Jancsi! Lovamat, kalapomat!

JANCSI *(bélép).*

Egyszeribe, nagysád! *(St.)*

RÓZA.

Hogyan kérdezhetsz? A te örököd, a te akaratod mindig az enyim is. Légy boldog, ez az én kívánságom. *(Sgyfiedvüle.)* Vaesorára tehát ne várjunk?

LENGEY.

Azaz, hogy én — igen — nem tudom.

RÓZA.

Jól van, nem várunk.

Megyek Harmoshoz.

Harmos a kertben van s nagy lépésekkel méri az utakat. Nem tudom, min töri fejét.

LENGEY *(zavarzódással)* ne-et).

He he he!

JANCSI

(jó hialappal, lovogrosszóval és szantanyival: a fiét előt utának átadja, hi a halapból keztyűjél felhúzza, azután sietve a szantanyit felhóti).

RÓZA.

Ha talán húzasodni akarna —

LENGEY *(tartézfódo).*

Nos?

RÓZA.

Mondd meg neki, hogy —

LENGEY.

Nos?

RÓZA.

Hogy olyat ne vegyen, ki őt tökéletesen nem ismeri.

LENGEY *(csúsztan)*.

He he he! Te magad vagy a legbájosb elmés-ség. Igazán a legszebb kis epigramm. Adieu! *(ét)*

Isten veled!

NEGYEDIK JELENET.

RÓZA.

(Egyedül; kis ideig utána néz, előre jár, fel s alá meggjen, könnyet teszi, egyzetemind eszleiden meret.)

Ha ha! Siránkozhatnám és mégis nevetnem kell. Mint hebegett, mint pirult, mint reszketett! Ki hitte volna ezt? — Egy nap, egy ebéd, egy óra alatt férjet elveszteni. Tehát ily kényesek, ily könnyűk, ily szelesek vagytok ti férfiak? — Igen; de épen azért, mivel ilyenek vagytok, könnyen, kényesen, édesen kell veletek bánunk. — Anyám, megbocsáss, te nekem rosszat

tanácsoltál. — Azt mondád, ne engedjek semmi-
ben, ne ereszszem férjemet magamtól. Sőt inkább
engednünk kell nekik egy bizonyos pontig, nem
rövid, hanem hosszú pórázon kell őket tartanunk,
hogy a kötél vége mindig kezünkben maradjon,
s ők örömestérjenek hozzánk vissza. Ha a házasság
kötél: legyen az rózsakötél; ha a házasság
iga: legyen az oly könnyű, milyen csak lehet. —
Nem, Károly nem magyarázhatja az én jóságo-
mat félre, sem azzal vissza nem fog élni. Igen,
én erősen hiszem, hogy ő ma este itthon fog va-
csorálni *(hezit észlőre)*. Oh, én, édes istenkém, hozd
őt ma este vacsorára háza! *(Sógra.)* De azon kis
csábítón mindenestre túl kell adnom; neki nem
szabad sokáig itt maradni. *(Sógránál megpillantván.)* Ah,
épen jókor.

ÖTÖDIK JELENET.

Harmos. Róza.

HARMOS *(jő lassan, feléje lendül, el heziflen)*.

Nagyságos asszonyom!

RÓZA.

Harmos úr, szabad-e kérdezniem, mi hajtja önt
ma oly kedvetlen időben a kertbe?

HARMOS.

Nagyságocskám, én egy alázatos supplikával jövök, melyet mihelyst nagysád mély belátású elméje ráreplikázni, én pedig erre ha szükséges, dupplikázni fogtam, azonnal végítélet végett ön szíve elebe fogok submitálni.

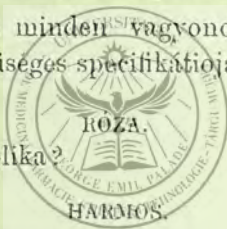
RÓZA.

Nem értem önt.

HARMOS *(heltétlenül egy íratot írni hi)*.

Íme, itt ez minden vagyonomnak és keresmenyemnek hűségese specifikatioja.

S ez a supplika?

Igen is, nagyságocskám.

RÓZA.

Mely az én szívemhez szól?

HARMOS.

Nem egyenesen nagyságocskám, nem egyenesen nagysád szívéhez.

RÓZA.

Ah, értem. — Talán —

HARMOS (*szemét leüti*).

Igen.

RÓZA.

Hisz én még nem mondtam nevet, ki tudja, ha egyet gondolunk-e mindketten? Hogyan?

HARMOS (*szemézmesen hendőjével játszi*).

RÓZA.

Ah, ah, ön még igen fiatal szerelmes; tisztelni kell a szemérmességet. Tehát én majd találgatni fogom: Az első betű P.

HARMOS (*int, hogy igen*).

A második A?

HARMOS (*int hogy igen*).

P A pa. — Elég, már értem. Kedves Harmos úr postillon d'amourja nem leszek, hanem annyit egész lelkiismeretességgel megtehetek, hogy az illető félt, ha önkényt akar jöni, ide küldöm. Tessek itt addig is leülni.

(Egy székhez vezeti bakta. Harmos leül. Róza el.)

HARMOS (*egyszül*).

Ezen az egyen keresztül estem; de a másik; — és Lengy! — mit fog még Lengy mondani! — Most ügyvéd, most forgasd magadat.

HATODIK JELENET.

Róza. Paulina. Harmos.

ROZA *(kézen fogva Paulinát).*

Itt jő a contrapars.

*(Paulinát leülteti egy székre jobbra, szemmel szembe.)*Ügyvéd úr, tessék a supplikát átadni. *(Róza el.)*

HETEDIK JELENET.

Harmos, Paulina.

*(Mindkétken leültetett fércsükhöz a nézői felé.)*HARMOS *(kézzel szemmel után).*

Tekintetes kisasszony,

PAULINA *(nem felel).*HARMOS *(szavattal).*

A szüzesség, a jámborság, a szemérmesség,
a szelídség, a kisasszony nagy jósága, és az én
kis jószágom —

PAULINA *(nem felel).*

HARMOS.

Nem szól. *(Féltanzen.)* Mind ezek, mondom, arra
bátorítanak; sőt inkább akarom mondani: arra

öszönöznek engemet, hogy a kisasszony kegyes engedelmeivel ez írományt, melyet íme itt zsebből kihúzok, fõnszóval felolvassam annak tartalmát a kisasszony különös és megkülönböztetett figyelmébe ajánljam. — Tetszik? —

PAULINA (*nem felel*).

HARMOS.

Igen jól van. — Tehát:

(*felnyitja az iratot, és némi köhécselés után hangosan elolv.*).

«Tekintetes, nemes, nemzeti Harmos Dávid, hites ügyvéd, prokurátor, királyi táblai advokátus és fiskális úr, mindennemű jószágainak és keresményének hona fide vallott specifikatiója. — Nr. 1. Egy ház a Józsefvárosban, 995. szám alatt, melynek esztendei jövedelme 215 forint pengő pénzben» — Tessék?

PAULINA (*nem felel*).

HARMOS.

Igen helyesen. — «Nr. 2. Egy kert a Terézia-városban, melynek esztendei jövedelme 95 forint. —» Hogyan?

PAULINA (*nem felel*).

HARMOS.

Igen bölcsen. — «Nr. 3. Egy szõllõ a budai

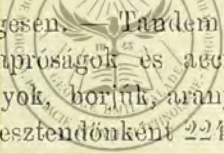
hegyen, melynek esztendei termése közep számmal 89 akó. — Méltóztatik?

PAULINA *(nem felel)*.

HARMOS.

Fölségesen. *(Zavara nő, a papirus mindinkább vesztel kezében.)*
«Nr. 4. 12 processus biztos jövedelmekkel, mindenike 120 pengő forint, és mindenike még 120 esztendeig elhúzható! teszen esztendőként 1440 pengő forintot.» — Micsoda?

PAULINA *(nem szól)*.

Igen fölségesen. — Tandem Nr. 5. Különfelegő pörök, apróságok és accidentiák: ú. m. nyúlak, bárányok, borjúk, aranyak, ingyen ebéddek stb. facit, esztendőként 2240 pengő forint.»
(Feltáll.) Kisasszony!

PAULINA *(nem felel)*.

HARMOS *(némi szünet után maghaményjére s pathétusán)*.

És így bátoritva a kisasszony feleletei által, nincsen egyéb hátra, mint hogy térdemre ereszkedve, végitéletemet várjam, nem kételkedven, hogy ha vagyonom és személyem tetszenek, ön legalább is ez írást kezemből kivenni...

PAULINA *(hívózi)*.

HARMOS.

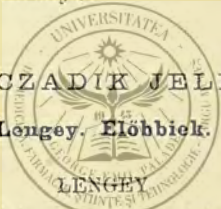
Majd kacsóját fölemelésemre kegyesen nyújtani —

PAULINA *(kezeit nyújtja).*

HARMOS.

Végre talán, s még kegyesebben megengedni méltóztatik, hogy hajának e legkisebbik fürtjét örök szerelmem és háladatosságom jeléül forró és szerelmes ajkaimhoz nyomhassam.

PAULINA *(fejét oda tartja).*

NYOLCZADIK JELENET.

Lengye. Előbbiek.

LENGEY

(hi az utóbbi szavainál, lovagesszöveget, szarkantyúval és kalappal már az ajtóban állott).

Ah! *(éleslt.)* Nyergeljétek le lovanat.

HARMOS *(felpattan).*

Micsoda? Nyereg? Diffamatio? — Kövesd meg magadat, barátom; ilyen tréfákat, midőn még nőtelen valék, eltűrtem, de most, minekutána megházasodtam...

LENGEY.

Te megházasodtál?

HARMOS.

Igen, és íme itt leendő hitvesem.

LENGEY.

Úgy-é? (*Lezognetlen nézi Paulinát; félke.*) Isten tudja, én ezen az asszonyon most szeplőket látok, és szemei sem olyan nagyok, mint feleségeméi. (*Szatmóczicz.*) Barátom, én gratulálok; azonban...

KILENCZEDIK JELENET.

Kedves férjem!

Édes barátném —

LENGEY (*Shézáticz.*)

Csak képzeld, ezek egyek s én ezen szívemből örvendek.

RÓZA. (*Lengy nyakán.*)

Valósággal?

LENGEY.

Igen; ámbar én nem foghatom meg, miképen az én barátom — ki csak tegnap reggel —

HARMOS.

Nekem még némely formalitások megtétele végett el kell távoznom. *(Mégym.)*

LENGEY.

Jó, de vacsorára visszavárlak, azt megmondom.

HARMOS.

Mindenesetre.

(Miközben ezazmal indul, Paulina és Róza visszazurul, s miután a szin fenehéu néhány szét váltottak, Szarmy a középs ajtón, Paulina pedig a bal ajtón, elmennék.)

TIZEDIK JELENET.

Lengey, Róza.

RÓZA *(míg amazok elmennék, gyöngéd-hízelget).*

Édes Károlyom, te tehát itthon vacsorálsz?

LENGEY.

Kétség kívül, édes angyalom —

RÓZA

*(kiszót Lengey nyaká köztül fonja; s vele így lassú lépészhel a szin meg-
szorul, mindig halk-gyöngéden).*

Ah! te tehát engem szeretsz, hm?

LENGEY (*ugyanúgy, t. i. halk-gyöngéden*).

Igen nagyon. — Mióta künn voltam, mióta másokat láték: azóta még inkább szeretlek. Értetted? — És te, hm? —

RÓZA.

Oh! — De valld meg csak, az én képem nem uralkodik-e annyira a te lelkeseden, mint tied az enyimen — hm?

LENGEY.

Sőt inkább, kivüled a világ nem érdekel. Ezentúl körödben keresem minden örömömet, körödben keresek lelkesedést, mulatást, boldogságot. Hiszesz nekem?

Oh!

LENGEY (*minden színt a szin elejére értek*).

S e tekintetben épen most egy kis kéréssem van.

RÓZA.

Hm?

LENGEY.

Kérlek, tánczold el nekem a mazurt, melyet a gróffal tánczoltál.

RÓZA.

Szívesen. Te játszol?

LENGEY.

Igen szívesen.

(Alapját leteszi, s a zongorához ül, egy mazurt játszik.)

RÓZA

(tánczol szellett válljártatással. Dixeris idő múlva hirtelenre szól).

S te nem tánczolsz velem.

LENGEY.

Oh, igen szívesen.

(Főllel a zongora mellől, s elkezd tánczolni, mialatt mindketten hangja nélkül tánczolni, a közép ajtóba lép Szalmásy s fia, Lengey is feje szétpattannak.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Szalmásy és fia, Lajos. Előbbiek.SZALMÁSY *(contata).*

Alázatos szolgája, kedves uram öcsém, íme itt behozom Lajos fiamat juristának, s hallván, hogy kedves öcsém uram megházasodott — oh, bizony talán a nagyságos asszony! De már itt kezdet kell csókolnom.

(Részhez közelül, hogy kezét csókoljon; ez elevenje magát, s a szin másik oldalára látál; Szalmásy mindig utána, s ennek láta mögött Lajos, hi az egész jelenet alatt vagy atyja láta mögött, vagy szerezzen mellette tartózkodni.)

Kérem alázatosan, ezt már meg kell tennem.

(Szalatt, mindig Részát lázva, a szin elejére jutttak.)

Igazság. — Lajos fiam, eredj csókolj kezét
nagyságos nénikédnek.

LAJOS

(nagy tartézetkedással előre lép, s Réza ellenében tesütkézt fövel megá)

SZALMÁSY.

Rajta, philosophus, hát csak így tanultad a
philosophiát?

RÓZA *(hezét cészica nyújtva, nyájazan).*

Kedves kis öcsécském.

*(egy lépéssel előre lép, s jobh hezét tányujlja, s csalhiamat ismét leereszti,
s minül iméntb, tesütkétt förel áll).*

SZALMÁSY *(időimód).*

Oh, te marha, te réttentő gazember, hát így
kell magadat becsületes asszonyóságok előtt vi-
selned?

LENGEY *(Lajcshez).*

Édes öcsém, most ez egyszer fölváltalak. *(Réza-
nahi hezét cészicel.)* Tessék leülni.

*(Előndnyájan leülni; Lajos atyja oldata mellé szalad; Szalmásy,
hát hezét térdéce támosztra, előre hajlett testtel ül.)*

Tehát az úrfi philosophiát végzett?

SZALMÁSY.

Igenis, Rétságon.

LENGEY.

Hol? Rétságon?

SZALMÁSY.

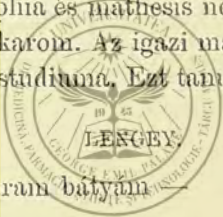
Igen is, egy kicsapott rectortól; azonban a privatum examen reménységem fölött jól ütött ki.

LENGEY.

Az igaz életphilosophiáját itt Pesten fogja megtanulni.

SZALMÁSY.

Nem szükség, kedves uram öcsém, nem szükség; a philosophia és mathesis nem megy a fejébe. Nem is azt akarom. Az igazi magyar nemes embernek Jus a studiuma. Ezt tanulja.

Úgy, de, uram bátyám

SZALMÁSY.

Hány méltóságos personalis, præses, kancellárius vált a boeskoros nemes ember jurista fiából, ellenben, hány philosophus, hány matematikus, boldogul még ebben a hazában, mióta még Magyarország fönnáll?

LENGEY.

Bravo, urambátyám; megvallom: non sine fundamento.

SZALMÁSY.

Meghiszem, kedves uram öcsém. Dejszen Lajosnak már ki van csinálva az útja. — A nagyságos protonotárius, ki feleségemről közelről atyámfia, és az én viczispán komám ...

TIZENKETTEDIK JELENET.

JANCSI *(jö).*

SZALMÁSY *(fölsáll elébe).*

Alázatos szolgája, domine spectabilis —

JANCSI *(szorongal, látréz, Lengyelhez).*

Nagysád, teims Harmos ur kívánna egy pár szóra.

Csak jöjön ide be; itt mindnyájan atyafiak vagyunk.

SZALMÁSY. *(Léül.)*

TIZENHARMADIK JELENET.

Harmos és Paulina. Előbbiek.

HARMOS *(jobb kezén vezeti Paulinát, s lassan liúzeledik).*

SZALMÁSY *(fölsáll).*

Alázatos szolgája, domine spectabilis.

LENGEY.

Csak bátran előre, ifjú házaspár — ti látom, már mindenképen egyek vagytok, s csupán kedves húgom asszony édes anyja hiányzik körünkben.

PAULINA *(sietve)*.

Helyette kedves nénikémet kérdeztük meg, és ő mindenben megegyezett.

HARMOS *(féle)*.

Bezzeg tud már beszélni.

Alácssan gratulálok.

Valósággal? Már úgy meg egyszer gratulálok.

HARMOS.

Lovaink istállójokban maradnak; erről nincs szó többé. Leczkéket sem adok, a házasság mindenkor magával hozza.

RÓZA *(nevetve, és eltérvén a beszédet)*.

Ah ah, az egy napos házas mint játszsza az öreget. *(Paulinához.)* Kedvesem, mi siessünk anyánkhoz: az urak meg hadd beszélgessenek egymással. *(Szalmáshoz.)* Drága urambátyám, kérem, legyen

ma szerencsénk vacsorára, s míg itt mulatni tesszik, mindennap ebédre. Reményilem, kedves kis jurista öcsém is gyakrabban meg fog látogatni.

LENGEY *(érezéssel Rézához).*

Angyali lélek te, ki az én szegény rokonaimat szereted; ki az én gyengeségeimet elnézed, ki akkor is, midőn hibáztam, sőt vétettem ellened, kimélsz, becsülsz, szeretsz és rózsakötelekkel szorítasz magadhoz, te gyöngye vagy nemednek.

(Réza hódvason enyélve száját eltakarja kezével.)

Te nekem az életet paradicsommá teszed. Fiatal pár végy példát magadnak. *(Rézát érzékenyen mezeikli.)*

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Jancsi. Netti. Előbbiek.

JANCSI *(az ajtón hágyja Dóltit, s maga nagy könnyesen előre jő, s Lengyrel szembe áll).*

Nagyságos uram!

LENGEY *(hízfjlik Réza kezjaitél).*

Nos, mi kell?

JANCSI *(föltérdre ereszkedik).*

Én megházasodtam!

LENGEY.

Te fiú? Mi az ördög?

JANCSI.

Igen; s miután nagyságod is megházasodott, nem illik, hogy többé inasnak neveztessem.

RÓZA *(az ajtóra tekint s meglátja Dittit).*

Ah, te vagy gonosz? Jer csak, jer?

NETTI *(előre jő s Róza jelétje előtt megáll).*

Nos, hát mi kell?

Kérem alázatosan, nagyságodat, üssön hátamra! s nevezzen engem kammerdienerének.

LENGEY.

Komornokomnak, akarod mondani.

JANCSI.

Nem, nagyságos uram, az új szókat nem szeretem. Kammerdiener, ezt egész Pest megérti.

RÓZA *(Dittitől).*

Hát te, kis lyány, mi akarsz lenni?

NETTI (*Jancsival szemben lelézdel*).

Belső!

LENGEY (*Jancsival*).

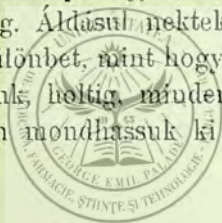
Már ha úgy akarod. (*Dél a vállára üt.*) Kelj föl, kammerdiener!

RÓZA (*szintén azt teszi Nettivel*).

Kelj föl, belső!

LENGEY.

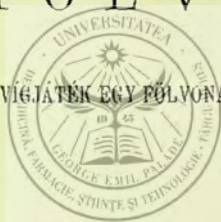
Barátim, három pár egy háznál. Ily rövid farsangon ez elég. Áldásul nektek és nekem nem kívánhatok különbet, mint hogy mindnyájan, a kik itt vagyunk, holtig, mindenkor örömmel s meglegedetten mondhassuk ki e szót: megházasodtam.

A T O L V A J.

DALOS VIGJÁTEK EGY FÖLVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK.

OZVEGY SÁRVÁRYNÉ, *fiészbirolizsmé.*

KATINKA, *leány.*

ANDAY, *festő.*

BIKAFŐ, *fiatal fiészbirolizsmé.*

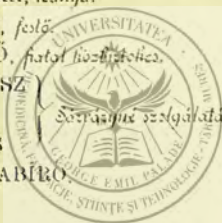
KERTÉSZ

INAS

KOCSIS

SZOLGABÍRO.

NÉP.

(TÖRTÉNIK FALUN SÁRVÁRYNÉ LAKÁSÁN.)

ELSŐ JELENET.

(Szoba egy kőzép ajtóval s a két oldalán egy-egy ablakkal, melyek egyiké az udvarra, másik a kertre nyílik, s egy agy dícsának lemljait láttatja. A bútorzat nehéz és ózzerű, n. m. a kert felől, közel az ablakhoz, egy nagy tulaszokhéány : másik oldaltól fiékes székény csoporttal és szézzel : mellette ruhák : székek a fal mellett, egyen eloztva.)

Katinka, Anday (kivül, a dícsán).

KATINKA (az ablak ajtóján áll s külső szél).

Ó kérem önt, kíméljen meg. Tudja, hogy ily látogatást becsület és kötelesség tiltanak elfogadnom. Igen, ha majd anyám balitéletei el fognak enyészni — mint óhajtom és hiszem, hogy azok el fognak oszlani. — Hogyan? Ön addig nem élhet? Ön addig meghal? . . . Ó kérem hagyjon föl az ilyen beszédekkel, azok nekem fájnak, azok engem megsomorítanak. Micsoda? vajon ez a szoba az utolsó-e a házban? Igenis, de mit használ önnek ezt tudni? Anyámat hallom jönni; távozzék el az ablaktól!

MÁSODIK JELENET.

Katinka, Sárváryné, Anday *(felgyást hívul).*

SÁRVÁRYNÉ *(sicre).*

Tinka! Tinka! az Istenért, hordjunk ki mindent ebből a szobából. Nem hallod-e, hogy tolvajok, haramiák járnak a vidéken, kik mindent kirabolnak, gyújtogatnak, fosztogatnak. Reszketek, ha csak rá gondolok. Csak képzeld, tegnap este kirabolták ismét az öreg Régvári kisaszszonyt, elvitték tyukját, malacját, az egész smukját, sőt talán magát is elrabolták volna, ha midőn segedelemert kiáltott, az iszonyú fogcsorbát észre nem veszik. Kérlek, siessünk. Ez a szoba az utolsó a háznál; itt az ablakon, itt az udvaron, vagy itt a falon könnyen betörhetnek. Az Istenért, tolvajok a háznál! talán épen ebben a szobában! én mindjárt meghalnék ijedtemben. De te ne felej semmit, leányom ne reszkess . . . hanem inkább segíts *(az alatt hibuzta az almájzem felő fiébját s hírahedni kezd).* Ide rendeltem szeretett öcsémet, Bikafőt, a kiről még szólanom kell veled; ő fölfegyverkeztette az egész házat, maga is tetőtől talpig fegyverben áll; megkértem a tekintetes szolgabíró urat, — szóval, ne tarts semmitől, leányom, ne félj, de azért még is vigyük ki innen

ezt a holmit; én viszem az asztalneműeket, te hozd utánam a vásznat. *(Egy nyáláb fűszerművel el, a fűket nyitra hagyva.)*

HARMADIK JELENET.

Anday, Katinka.

ANDAY

(nyári felső ellátásban nagy karamit szalmakalappal; beugrik az ablakon).

Imádott Katinka.

Az Istenért, ön itten?

Igenis, kisasszony, én itt; hol is lehetnék más, mint azon egyetlen helyen, hol rám nézve szerelem s boldogság reménye virágzik? Ó, kérem, hallgasson meg ön; mihelyest valaki jó, a terebély diófa ágai azonnal elrejtenek szem elől. Midőn két héttel ezelőtt Olaszországból jöve s hazám fővárosa felé tartva, e helyre érkeztem, megkapott a tájnak festői szépsége, s én a szomszéd helység fogadójában megszállottam. Másnap, vasárnap, sétát tevék ezen falu felé, s miután azt egy pár kedvező látpontról tárczámba fölvevém, egy belső szózattól izgatva, sieték a

csinos egyház felé. Alig valék benn, s egy angyalt, egy madonnát láték az oltár előtt térdelve, önt Katinka, elöntve az ájtatosság mennyei bájából. A helyett, hogy imádkoznám, — bocsássa meg Isten bűneimet! — a madonna eszembe hozza művészetemet, művészetem a hazát, mely most, — mint hallom, — minden művészetet oly melegen pártol, a haza az életet s az élet önt; — és én azt kérdem magamtól, ha vajon nem lehetne-e e négyet, t. i. hazát, művészetet, életet és önt egy kicsiny kis ponton, azaz három vagy négy csinos szobában Pesten a Dorottya-utcában egyesíteni. A gondolat, — megvallom, — igen szép volt, legalább nekem igen tetszett, s minthogy a többi háromról, — úgy hittem, — bizonyos valék, a negyediken, önön kezdettem aggódni, s tudakozódni a szomszédságban, leskelődtem a ház tája körül . . . de minden, a mit eddig kitudhattam, csak annyi, hogy egy angyal, hogy ön másnak van szánva, hogy ön édes anyja, mindennek a mi színész, szobrász, festész, szóval mi úsz és ész, halálos ellensége.

KATINKA.

Anday úr!

ANDAY.

Angyal! s ön tudja nevemet! Így lévén a dolog, tervet kezdettem koholni agyamban, s közelebb húzódtam a házhoz, a cselédségtől talán

egyetmást kiveendő. De ez a nép oly ravasz vagy oly együgyü, oly keveset mond urasága felől, vagy oly hamar rámond mindent, mit az ember halani szeretne, hogy lehetetlen volt tőlük valami tervemhez valót — különösen a tisztelt asszony-ság karakterét illetőleg, mire pedig oly igen nagy szükségem vala — kivennem, s e kétségbeesés-semben . . .

KATINKA.

Elhatározta magát ön, hozzám fordulni, s anyám gyöngéi iránt engem kérdezni meg.

Nem, ó nem, kisasszony! Valóban nem! Nekem e vakmerő lépésnél egyetlen szándékom volt: látni önt, szólhatni önnel: és íme a szerencse e boldogságomat már eddig is azon kedvezéssel tetézte, hogy megtudtam, miszerint itt a házban a tolvajoktól rendkívül rettegnék. E fölfedezést is lehet használnom: legközelebb talán arra, hogy önnel még egyszer négy szem közt szólhassak. *(Mielőtt észrevágyóné szava hallatik.)* Tinka, Tinka!

ANDAY *(hallian és sietve).*

És önnel, mielőtt föllépnék, tervemet közöl-jem. *(Ez ablakon tüstelen eltűnik.)*

KATINKA.

Úr Isten, el ne hagyj.

NEGYEDIK JELENET.

Sárváryné, Katinka.

SÁRVÁRYNÉ *(felép a gyamúsán tisztulóz).*

Hát te miért nem jössz?

KATINKA *(a fiókhöz sietve).*

Édes anyám, én nem bírom el ezt a nagy nyalábot.

SÁRVÁRYNÉ.

Nem bírod el? Na, csak lássa az ember ezt a mai fiatal népet! Én ezt a vég vásznat saját kezeimmel törtem, fontam, felhírtettem, — s ők nem bírják el készet egy helyről más helyre emelni. Lányka, lányka! neked más bajod van, avagy azt hiszed, nem látom én, mikép búsongsz, mikép hervadsz te naponként? nem látom, miért szereted egy idő óta ezt a szobát és ezt az ablakot, hol órákig ülsz és kinézesz? Az a fiatal férfi, az a képíró vagy minek is nevezitek, kinek mult vasárnap a templom előtt oly szívesen köszöntél? Micsoda? De vigyázz magadra, leány; azt megmondom. Nekem ily csavargót a házhoz be ne hozz, meg ne lássam őt házam környékében, különben! . . . De én most nem akarok perleni veled, leányom, hanem csak arra intelek, vigyázz magadra, óvjad magadat.

DAL.

SÁRVÁRYNÉ.

A leány egy édes mézköpücske
 Ört áll mellette az ész;
 De az ör oly lenge és könnyücske,
 A virágos réten szerte néz,
 S míg ő szállong, szállong untalan
 Ah a köpü (ter.) meglopva van.

KATINKA.

Nem mind tolvaj, a ki annak látszik,
 Pusztá külszin olyan gyakran esal,
 Van ki messze czélt üz, bárha játszik,
 S boldogítás jár nyomdokival.
 De szívemet el nem lopatom, —
 Nem, nem anyám! (ter.) azt — od'adom.

KATINKA.

Gyanítja-e, a kiért óhajtok?
 Gyanítja-e már kedveltemet?
 Rejtegetnem kell még keblemet,
 Míg jó a perez, melyet hön óhajtok.

SÁRVÁRYNÉ.

Gyanítja-e, a kit én óhajtok?
 Gyanítja-e már emberemet?
 Rég elkészítettem tervemet,
 Most itt a perez; mindent végrehajtok.

SÁRVÁRYNÉ.

Különben is... mivel a körülmények sürgetnek s mivel már elég nagy vagy hozzá... tudodra kell adnom, Katinka, hogy egyedül Bikafő lehet a férjed. Mondottam már miért, és ha nem mondottam, akkor is csak ő lesz. (Sültsgya.) Föl-

dünk nála van zálogban; nem bírjuk kiváltani. Értesz már? — S gyenge asszonyok vagyok, veszedelmes időket élünk, haramiák vannak a környéken... (Fenn.) Ő fog minket megöztzeni. Azért is akarom, hogy még ma megtörténjek köztetek az alku, a jegyváltás. Egy szó mint száz: nekem ne feleselj! Az ember jó ember és szeret téged. De erről majd többet. Úgy. (A pichán metz: Katinka egy könyvet kezél szemlél.) Te talán bizony sírhatnál?.. Ej ej, be nagy dolog is az a házasság! Na na, kis bohó, csak te bízd reám a dolgot s most hozd utánam azt a második vég vásznat, az már nem oly nehéz. (Újabb a palatékát.)

Megyek, édes anyam, viszem!

ÖTÖDIK JELENET

Anday. Katinka.

ANDAY (leszkihi az állakent).

Katinka az egekért, mit hallottam? Önt még ma máshoz adják? s ön nem segít rajtam? nem igyekszik ez utált szövetségtől menekedni?

KATINKA.

Én az engedelmességet nem utálom.

ANDAY.

Nem? meg akkor sem, midőn az másnak életébe kerül? Kisasszony, mit akarok én, mi az én czélom? Önt a magamévá tennem édesanyja megegyezésével. De hogy ezt megnyerhessem, szükség, hogy a legjobb fényben jelenjek meg előtte; mi végre —

KATINKA.

Aligha rossz útat nem választott ön. Ha most itt meglátná, vajon mit gondolna?

Gondom lesz rá, hogy meg ne lússon, míg mindent el nem készítettem. Hogy ezt megtehessem, önt kell kermem

És nekem ki áll jól csak kevés ideig is önért?

ANDAY.

Képem és lelkem, mely belőle szól.

KATINKA.

És mi az ön kívánsága?

ANDAY.

Azt tudni, mivel lehetem édes anyja kedvét, mi az ő legforróbb kívánsága?

KATINKA.

Az én anyám legfőbb óhajta azon zálogföldet kiváltva látni, melyet most Bikafő bír, s melyért engem neki akar adni. Ezt ő most maga mondotta, nem én.

ANDAY.

Hála az égnek, ezt teljesíthetem. Zágody szolgabíró már említette e tárgyat, a summa nem nagy, s olaszországbani takarékoságom képessé tesz azt azonnal leróhatnom. Nem tudom, jól teszek-e, ha e részben a szolgabíró iránt választom közbenjárómúl, s minden irónymmat vele közlöm?

Jobban nem is választhatott volna ön.

ANDAY.

Kisasszony, hogyan?

KATINKA *(némi zavarral)*.

Anyám gyakran emlegeti őt, mint fiatalkori ismeretségét.

ANDAY.

Katinka, fölséges! Ez koronáját teszi tervemnek. Nekem győznöm kell. Istenem, hol kezdjem? mit mondjak? De mit használ nekem minden terv, minden győzelem, ha ön engem nem

segít, ha ön velem a diadalban osztozni nem akar! Katinka, szabad-e reménylenem?

KATINKA.

Én minden jó szándékot örömet segíték.

ANDAY.

Így már bizom. — Egek! *(Az ablak felé néz.)* S a kertben is valaki! *(Megáll az ablaknál.)*

KATINKA.

Fusson ön! — *Mar keső*

(míg Sárváryné és kőcsa felé néz, hallat az fejét az ablakpárhánycs kámaszledik s tojjait hátsóként eleresztve, azé a kalappal fedve).

HATODIK JELENET.

Sárváryné, Bikafő, inas, kertész *(felépüek)* Voltak.

BIKAFO

(húzóú, töltött puskával, melyet feléteköz vállával kezmel s lábához ejt).

Tekintetes asszonynénem, én íme itt vagyok. Kisasszonyhúgom, alázatos szolgálja! Béke legyen e házzal! Három mérföldnyire azon tájon, a hol én lakom, nem mulat semmi tolvaj; ismerik öök jól az én fegyveremet. De még sem ártott be-

rendelni ezeket az embereket, hogy ha netalán mégis merné magát mutatni, ők azonnal elfogják s jól megkötözve hozzám vezessék, a ki aztán majd máskép fogok vele beszélni. Előre is küldöttem Janesit, a kocsist, hogy fussa be a kertet, mert megvallom, tekintetes asszonyéném, az a sok dudva és paréj hátul nekem nem tetszenek, de legfőképen ama nagy diófa itt az ablak alatt. *(Előgepillantja Andajt — szava eláll).*

SÁRVÁRYNÉ *(eljődre.)*

Az Istenért, kedves uramősem, hiszen itt ember van!

BIKAFŐ *(hírdőn oda nézve).*

Valósággal ez ember! *(Előindulóján meztelen nézve.)*

SÁRVÁRYNÉ.

Még pedig tolvaj! Az Istenért fogjátok meg őt szaporán. *(Előindulóján hátkálna).*

KATINKA.

De vajon nem halott ember ez bácsikám?

BIKAFŐ *(hírdőn előlve).*

De bizony halott kisasszonyhügom!

SÁRVÁRYNÉ.

Halott! Úgy azt a tolvajok hagyták itt. Fiúk, fogjátok föl hamar s ereszszétek le az ablakon. Én nem akarom, hogy házamban inquisitio történjek: nem akarom az egész vármegyét szobamba gyűjteni. *(El hét lejönghez, hiki azolalt Andoyt felnyalálttál s az ablakon lebesztáti.)* Úgy; csak ereszszétek őt vissza szépen. Estére majd eljönnek érte czinkos társai és eltakarítják innen láb alól. Így nekünk nem lesz többé vele bajunk. Mit gondol, öcsém uram?

Igen bölesen, tekintetes asszonyóém.

KERTÉSZ. *(Itt az ablaknál állva utazadt, kúéz.)*

Dejszen tekintetes asszonyom, nem halt az meg!

(Műndnyáján.)

Micsoda? hogyan?

KERTÉSZ.

Úgy szalad, mint az evet, épen most bukott a spárgába. Dejszen nem látjuk azt ma többé.

BIKAFŐ.

Micsoda? — Félre! Ereszszetek. *(Fékántja pusláját s hűzéléz az ablakon; statinika megzántja jetté házját, úgy hűzgy a feyyet felütődik s ahítiz sul el.)* Megvan!

KATINKA *(halkan Bikafőléz).*

Bikafő, ezt én magának soha el nem felejttem.

(A tölki.)

Tolvaj! tolvaj!

KAR.

Tolvaj itt, és tolvaj ottan!

Fogva és elugrasztottan.

Ki — ha megvan minden itt —

Egy derék lövést elvitt. *(Lis)*

De ez már mégis réttentő vakmerőség, tekintetes asszonynérem: felves nappal betörni másnak szobájába. Ugyan megvan-e mindenünk? *(Zsebeit tapogatja.)* Péter? Gábor? Kisasszony húgom mit?

INAS.

Tekintetes úr, az én zsebemből kilopták a borraivalót.

BIKAFŐ.

Micsoda borraivalót?

INAS.

Melyet a tekintetes úr ma estére ígért.

BIKAFŐ.

Gazember! — most azért sem adok semmit.

SÁRVÁRYNÉ.

Ez mind igen jó, kedves uramöcsém, hanem most már a védelemről kellene gondoskodnunk. Én azt tartom, legelőször is csuknók be jobban ezt az átkozott ablakot. *(Előszelvényhez.)* Mit gondol, uram öcsém?

BIKAFŐ.

Igen bölcsen, tekintetes asszonynéném.

SÁRVÁRYNÉ.

Másodszor: rendeljünk meg tüstént a kovácsnál egy vasrostélyt, mely ide már régen kellett volna.

Igen bölcsen, tekintetes asszonynéném.

SÁRVÁRYNÉ.

Harmadszor: addig is, míg az elkészülne, húzzuk ide ezt a nagy ruhatárt, melyből én már mindent kihordottam.

KATINKA *(gúnynyal).*

Igen bölcsen, tekintetes asszonynéném!

BIKAFŐ *(halkán Katinkához).*

Jól van, kisasszony húgom.

SÁRVÁRYNÉ.

Igen, de hát ki nyúl a dologhoz?

BIKAFŐ.

Hé legények! szaporán fogjátok meg!

(Maga is segíteni készül a pusztáját féltetési; az alatt az inas és kertész a szekényt az ablaki elébe ventáti. A szekények nem szabad az ablaki egész magasságát eltakarítani.)

SÁRVÁRYNÉ.

Úgy. — No most már hová rendeljük el embereinket? — Be elfáradtam: adjatok egy széket; minden inaim részletnek! — Kedves uram-öcsém, üljünk egy kicsinyt tanácskozzunk.

BIKAFŐ *(föltételezi).*

Tekintetes asszonyoném, mi az elrendeleseket illeti, az én alázatos véleményem csak az volna, hogy mivel a megtámadás a kert felől történt, azt ezentúl is csak onnan kell várni. Jancsit már oda rendeltem, neki tehát megüzenhetjük, hogy ő bujjék a lugasba. Gábor itten.

(A fiótlósra mutat.)

SÁRVÁRYNÉ *(föltételezi).*

Engedelmeivel, kedves öcsémuram, én pedig azt tartom, hogy a kertet maga Gábor is megőrzi. A fő dologról, ezen ablakról, már úgyis gon-

doskodtunk. Ki tudja, mennyi károm van az udvaron ólaim és ketreczeim körül, oda kell most az ember!

BIKAFŐ.

Igen bölesen, tekintetes asszonyéném. Legények! utánam! *(Naplója után indúl.)*

SÁRVÁRYNÉ *(útját állja.)*

Engedelmevel, kedves uramöcsém; oda majd magam megyek el. Különben is *(jelentő pillanattal)* némi házi ügyek tekintetéből kérem barátságos maradását. Fiúk, ti elmentek.

KERTÉSZ és INAS *(sz.)*

HETEDIK JELENET.

Katinka, Sárváryné, Bikafő.

SÁRVÁRYNÉ.

(Mét lezár elővezeti Katinkát és Bikafőt.)

Gyermekeim, most egyeztetek. Az idő rövid. Akarom, hogy ti is értsétek egymást. Uramöcsém, Katinka tud mindent; reménylem jó hírrel fog ön hozzám visszatérni. Csak szépen, csak okosan a leánynyal! — Na, a szentlélek lebegjen fölöttetek! Alig várom, hogy ismét láthassalak; de most egy kissé ki kell tekintenem.

BIKAFŐ (hízzet cséhel).

Bízlek bennem, tekintetes asszonyéném.

SÁRVÁRYNÉ (cl).

NYOLCZADIK JELENET.

Bikafő, Katinka.

BIKAFO.

Kisasszonyhúgom, én most legelőször azzal kezdem, hogy a hazát ma én mentettem meg a tolvajoktól.

Én pedig azzal, hogy ez állítást kereken tagadom.

Mit? hogyan?

KATINKA.

Mivel én úgy emlékezem, hogy minden legkisebb rendelést édesanyám tett meg, pedig igen bölcsen.

BIKAFO.

Igen, de ki hagyta azokat jóvá, kisasszonyhúgom? Ez a kérdés. És ki volt jelen, mikor azon parancsok adattak?

KATINKA.

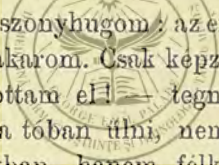
Én csak azt kérdem: megfogta urambátyám a tolvajt?

BIKAFŐ.

A tolvaj meg van löve, kisasszony húgom; hiszen az meg van löve!

KATINKA.

Micsoda beszéd! nem magam rántottam meg karját épen a lövés közben?

Semmi, kisasszonyhúgom! az én puskám oda visz, a hová én akarom. Csak képzelje — no, ezt még nem mondtam el! — tegnapelőtt tizenkét kacsát látok a toban úlni, nem egy sorban, sem egy csoportban, hanem félkörben szerteszórva. Hiszi-e ön, hogy a mint lövök s puskámat hirtelen körülviszem, egyszerre mind a tizenkét kacsát elejtem? Auf Ehre! csak ott verdestek a vízben; kutyám szedte ki őket; egy-kettő elűszott a sásban.

KATINKA *(héményen)*.

Bikafő! most már elég. Kíméljen meg engem ilyen beszédektől. Nem pirul előttem épen azon órában hazudni, melyben kezemet akarja

megkérni? Mint higyjek azután szerelemesküvéseinek?

BIKAFŐ (zarazodra).

Kisasszony, auf Ehre! — De most már komolyan beszélek és mindenik szavam olyan igaz lesz, mintha csak Rómában nyomtatták volna. Kisasszony húgom, én magát szeretem. Kisasszony húgom én magát el akarom venni; miért, miért nem, azt már megmondotta édesanyja; de ha nem mondotta volna is, én mégis el akarom venni, igazán auf Ehre. Már most engedje meg, kisasszony húgom, hadd beszéljek egy kicsinyt őszintén; azután válaszszon. Én a legjobb ember vagyok a világon, és a legjobb férj leszek, kit csak kívánhatni. Kérem alássan, megmondom miért. Először én mindent megeszek. Kivévéen a tekenősbékát, erre az egyre még nem vitt rá az emberi természet. Így tehát nekem könnyű lesz találni. Másodszor, azt gondolja ön, hogy én leszek úr a háznál? Kisasszony húgom én senkise leszek. Mihelyest én megházasodom, meg sem moccanok többé; ön azt teszi velem és a többiekkel, a mi önnek tetszik. Harmadszor, kisasszony húgom — és erre vigyázzon — én hív és szerelmes vagyok, mint a galamb. Hív az epedésig és szerelmes a kimeríthetetlenségig. Ah, kisasszony húgom, engedje meg, hogy ezt kidalolhas-

sam saját szavaimmal s egy Pesten ismeretes melódiával.

DAL.

BIKAFŐ.

Kisasszony húgom álla,
Szerelnetes kis válla
Keblem mélyére szálla
S ellepte szívemet.
Most ott ői, ott nyom, ott szorit —
Leányka, látva kinjait,
Fogadj, fogadj öledre ;
Euyhítsd keservenget.

KATINKA.
Szerelmes úrfi, szájom,
Nagy bűnömöt, ó bánom,
Mert e fohász hullámon
Jő, látom, a hatál.
Azért is én elhallok
Szívéből, ím, kiszállok ! —
Ott más leány ezentúl
Üres helyet talál.

KETTEN.

KATINKA.		Ó kínos tettetés ! Nem ért meg engemet, Ha lát majd más karján Dicséri tettemet.
BIKAFŐ.		Ó kínos tettetés ! Nem érte szívemet, Majd házasság után Dicséri tettemet.

BIKAFO.

És most, kisasszony húgom, nincsen egyéb hátra, mint hogy szívemet lábaihoz tegyem és . . .

(míelőtt épen fél térdre ereszkedik, erős erőszakkal tiállik az udvarablak felől, azon Andaynak haloppal fedett feje jelenik meg. Bikafő hátra tekint, fölugrik, megröppen.) Mi a tüzes tatár? A tolvaj! A tolvaj! megyek föllármázom az egész házat; a tolvaj! (Fükháját felhappra el.)

KILENCZEDIK JELENET.

Katinka. Anday (egészzen léte az ablakon). **Bikafő** (hírül).

Az Istenért, mit tesz ön. Ez az ember föllármázza az egész házat és önt itt lepik. Siessen, siessen el!

ANDAY.

Igen, sietek; csak egy pár szót. A szolgabírónál rendbe hoztam mindent. A kertész meg van vesztegetve. Hanem egy nagy tervem van. A kedves mamát saját arczkepevel meg akarom lepni.

KATINKA.

Lehetséges-e?

ANDAY.

Igen, már el is kezdettem s a képet rámába foglaltam, de a hasonlat kétszeri látás után nem

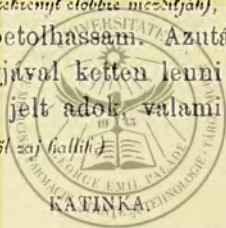
lehet felötlő. Azért én az utolsó ecsetet a képnek itt e szobában akarom megadni.

KATINKA.

Hogyan? ön itt anyámmal találkozni akar?

ANDAY.

Nincs különben; de e végre ön szíves engedelmét kell kikérem. Legelőször is ezt a szekrényt kell egy kissé előre mozdítanunk *(hízőleg int Katinkának s ketten a szekrényt előbbre mozdítják)*, hogy a képet és táblát mögé betolhassam. Azután igyekezzék ön itt édes anyjával ketten lenni s midőn én a garderobe felől jelt adok, valami szín alatt távozzék el. *(Nincstől zaj hallik)*

Minő vakmerőség! Gondolkodjék inkább szabadulásáról, Bikafőt hallom jönni.

BIKAFŐ *(és népe hívul)*.

Ide utánam, itt a tolvaj!

KATINKA.

Siessen ön, itt vannak! . . . Ah, elvesztünk mindaketten!

ANDAY *(hűdögen)*.

Gondolja ön? *(El rohina nyelét húzza talpából.)*

TIZEDIK JELENET.

Voltak, Bikafő, Sárvárynő, kertész, inas, kocsis.

(Ez utóbbiak beteláradnak az ajtón, hiel Bikafő, Sárvárynő s a kertész láthaték.)

BIKAFŐ.

Ide be! itt a legény! (egy lépést előre tesz).

ANDAY

(a zshányelet mint puskát neki szegezve, erős hangon).

Megállj!

BIKAFŐ és TÁRSAI (ellegállnak).

ANDAY (mint elől).

A kinek itt dolga nincs, takarodjék ki a szobából. (Feljűti tart.)

BIKAFŐ és TÁRSAI (visszahúzódnak; az ajtó lefordúl).

ANDAY (erecti a zshányelet; elatintáhez).

Látta ön? tolvajt jöttek fogni, a tolvaj itt áll s nekik itt nincsen dolguk. De most már csakugyan sietnem kell. (Súgva.) Ha megszorulnék, ezen garderobeba fogok rejtezni; kérem a kulcsot benhagyatni. — Angyal! Ez az utolsó csel! (el az udvar felé, az ablakon.)

KATINKA *(halkan)*.

Egek, segítsetek.

TIZENEGYEDIK JELENET.

Voltak. Andajn kívül.

BIKAFŐ *(hívül még, de tiézet)*.

Nem, nem, én bemegyek. Utánam, legények!

SÁRVÁRYNÉ *(szinte hívül)*.

Leányom, Tinka, Tinka!

KATINKA *(szüntangon)*.

Édes anyám! itt nincsen senki.

BIKAFŐ és TÁRSAI *(bejövöl)*.

BIKAFŐ.

Mit? hogyan? hol van az az ember? hadd fogom meg, hadd tépem őt széjjel!

SÁRVÁRYNÉ.

Leányom, az Istenért, mint vagy? hogyan jutsz te ide? *(szézülnézi)* Nincs bajod? Nem lőtt meg? nem szúrt meg?

KATINKA.

Bikafő bátyám hagyott itt, épen midőn az idegen belépett. Melyik ajtón szaladt ez ki, nem tudom, mert én a garderobe mellé vonultam, hol az idegen nem vett észre.

BIKAFŐ.

Ezer mennykő, kisasszony húgom, az nem idegen. Ez a legnagyobb haramia, kit én életemben láttam; sőt fogadok bárkivel, hogy ez nem lehet más, mint ama híres haramiakapitány Rinaldo Rinaldini. Én csak azt szeretném tudni, hol szerezte ama roppant fegyvert; — soha életemben olyan iszonyú nagy puskát nem láttam.

Az az iszonyú nagy puska — itt fekszik.

(Mutatja a rofihanykét.)

BIKAFŐ és TÖBBEN.

Nem lehet! Boszorkányság!

SÁRVÁRYNÉ.

Akármit legyen a dolog, leányom, te engemet többé el nem hagysz! És most, kedves uram-öcsém, lássunk komolyabb rendszabályokhoz; állassunk el örökkel minden helyt! Egy ember

álljon itt *(az udvar felő mutat)* az ablak alatt; más ember álljon a kertben, a diófa alatt; a harmadik künn a kapu előtt. Éjjelre pedig be kell parancsolni minden embereimet; s ha ez sem elég, a szolgabíróhoz kell küldeni segedelemért; a vármegye kötelessége védeni az özvegyeket és árvákat. A mi Bikafő kedves öczémet, vagy is inkább már kedves fiam uramat illeti, ő járjon és álljon mindenütt, vigyázzon mindenkire, tegyen úgy, mint a magában.

BIKAFŐ *(gyorrtással embereihez).*

Hallottátok ezt, emberek? Menjen kiki a maga helyére; ide Péter, oda te Gábor; amoda ki te János: és ott találjam, ha majd körüljárok. Parancsolatom pedig az, hogy se ki se be ne bocsáttassék semmi lélek, ha csak a ki vagy? és ki van ott? kérdésre így nem felel: Bikafő és a tolvaj! Értettétek?

KERTESZ
INAS
KOC SIS
BIKAFŐ

Bikafő és a tolvaj.

BIKAFŐ.

Helyes, helyes! — Tekintetes asszonyném, én megyek és végzem a végzendőket. Kisasszony húgom! legalázatosabb szolgálja!

(Előlély főhajtsámal a főlgyeléhez, el a cselédökéhez.)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Katinka, Sárváryné, Anday.

(Ez utébbi ezen egész jelenet alatt a fiát felőli ablakon kívül van s azon lassan egy támas képet, rajzoló-lámapozt és egy kisded nyalábot — divatos frakk és kalap van benne — a garderozé mellé beereszt. — Ez egyes szék, miket Katinkának is, a garderozé felől látszanak jöni s alig hallhatólag szesznek el).

SÁRVÁRYNÉ

(előre vezeli Katinkát, ki neki az első szorok után székhez tesz, háttal a garderozé felé s maga is leül).

Így tehát leányom, miután az isteni gondviselés ily világos veszedélemből csodálatosan kiementett, én fölötte örvendek annak, hogy egyszersmind jövődő életed folyása is mától fogva biztosítva és megállapítva van; ugyanis Bikafő öcsémtől csak épen most örömmel értesültem, hogy te az övé akarsz lenni; nemcsak, hanem, hogy te őt szereted; nemcsak, hanem, hogy egyedül ő volt az, kit te már évek óta titkon szeretsz, titkon imádsz!

KATINKA.

Lehetetlen, édes jó anyám. És ezeket mondotta volna Bikafő?

SÁRVÁRYNÉ.

Szóról szóra; és ez nekem, mondhatom, igen kellemetes egy meglepetés volt.

KATINKA.

És édes anyám hiszi mindezeket?

SÁRVÁRYNÉ.

Ha nem hiszem is, hogy tetted, hiszem, hogy mondottad, s ezt igen jól tetted.

KATINKA *(sorra fahad).*

Nem, én ilyesmit sem nem tettem, sem nem mondtam soha.

ANDAY *(büszkösen hangzék).*

Kisasszony!

Hiszen mondom neked, hogy itt szóról van a beszéd, — a szerelem; hidd el, majd megjö a szent házasság után.

KATINKA *(felgyást kántédra).*

Nines semmi kedvem a megkisértéshez, kedves anyám; és én most azt kívánom, állítsa őt velem édes anyám szembe *(feláll)*. Futok és ide hívom.

SÁRVÁRYNÉ *(letartóztatja).*

Nem szükséges; csak te maradj itt. Úgyis csak egyre megy ki a dolog. A kézfogónak ma múlhatatlanul meg kell történnie, mert jószágok csak így commassáltathatik; a mi ha egy-

szer megtörtént, ti azzal mindvégig mindketten beéritek.

ANDAY *(mint imént)*.

Kisasszony!

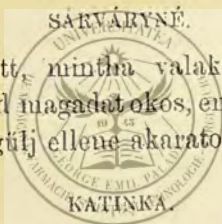
SÁRVÁRYNÉ.

Micsoda? — Nem hallasz valami neszt?

KATINKA.

Én-e, édes anyám?

Úgy tetszett, mintha valaki szólott volna. Azért is mutasd magadat okos, engedelmes leánynak, és ne szegülj ellene akaratomnak.

Kedves anyámnak tehát elszánt akarátja, hogy az eljegyzés még ma megtörténjék?

SÁRVÁRYNÉ.

Tökéletesen elszánt akaratom.

KATINKA *(szűnjőve néz finomul)*.

De már akkor így meg nem jelenhetek; se-lyemruhámot csak mégis föl kell vennem. Engedelmevel tehát, kedves anyám -- én tüstént visszasietek.

SÁRVÁRYNÉ.

Ó eredj leányom, ez nekem bizony nem jutott eszembe; pedig talán vendég is vetődik. Csak siess, itt bevárlak.

KATINKA *(szelce el).*

TIZENHARMADIK JELENET.

ANDAY.

(Műhelyest Katinka kislép, Anday a támasztáblával csendesen előjő, s azt szelce a főajtó előtt keresztbe felállítja, egyperczemind az ajtót bezárja; aztán a kispárt visszasiel, s azt a lábláca áthozta maga elejébe, az utolsó ezeket látszik a kispárt megadni. Sárváryné manolegjába meültre, öt elcsünte ezre nem veszi.)

(A szin elején, fél s afa jár.)

Micsoda kín a mai nap ezt a fiatal népet főkötő alá szorítani! Ez az én időmben máskép volt. Midőn az alkalmas — azaz vagyonos és tekintetes — kérő megérkezett, akkor a leány hallgatott s a szülők mondották ki az igent vagy nemet. Nem azért, mintha az én koromban a leánynak csak egy vagy épen semmi szeretője sem lett volna, hanem illendőségből, gyermeki engedelmességből, okosságból. Én magam is, Isten bocsáss, mennyire szerettem azt a vén Zágodyt, azt gondoltam lehetetlen élnem nála nél-

kül, és mégis Sárváryné lettem, mert anyám úgy akarta. Hanem most, minden leány maga akar magának férjet választani, még pedig, a mi legfuresább, sokszor olyat, a kivel sohasem szólott, a kit alig látott egyszer, a kit sehonnan sem ismer. Csak én azt tudnám, mi által bolondítják el a mai fiatalok a mi szegény együgyű gyermekeinket! Azt kell hinnem, valami bűbájosság vagy ördögösség fekszik a dologban *(véletlenül hiátóniz s meglátja Andajt ki csudázza fest; — nagy felháborodásban)*. Úristen itt valaki van, még pedig a tolvaj. Egek hová legyek? mit csináljak? kiáltsak, ne kiáltsak?

(Zúgást és zúgást, és még a nyójas hangját.)

Kérek csendességet. Épen most igazítom a szücskát. A tekintetes főszolgabíró úr teljességgel nem volna meglegedve, ha az általa szeretve tisztelt arcznak épen ezen részét nem adnám teljes épségében és szépségében vissza.

SÁRVÁRYNÉ

(egyszerre lecsendesedik s egészen ellenkező indulatoknál s emlékezeteknél adva helyet, majd Andaj felé fordulva, száját s egész testét egyengeti, majd iszonydva fordul tőle a közönség felé vissza).

Tehát még most is? . . . tehát a tisztos özvegyi állapotban sincs béke, nincs nyugalom? Zágody, Zágody! ez nem szép, ezt nem érdemel-

tem! Ez tehát a tolvaj! Ő az, a ki engemet titkon festet, míg én azt gondoltam, hogy valaki pénzem vagy leányom után leselkedik! . . . Ám legyen úgy, Zúgody; legyen meg a te akaratod; a mi t. i. képemet illeti; de ha újra találkozunk az életben, akkor ezt fogom neki mondani: Felejtsd el, ó felejtsd el örökre — az órákat — melyek ninesenek!

ANDAY *(fórállt).*

Így! most már készen vagyok. A tekintetes asszony megengedi, hogy a képet addig is kegyes ítélete alá bocsáthassa — a festő — *(mexxe félhözölhözön hízőlednek egymáshoz, Előzőn a népet lastra, Sárváryné félénk s győnyelődő szemelivel list azza list az ajtóra tekintve).*

BIKAFŐ *(és ajtó jeni, és ajtó az ajtón).*

Ki van itt? Bocsássatok be!

ANDAY

(hütden támaszt, hípet és nyalábet félhözön a garderobába rejtezi).

SÁRVÁRYNÉ

(az ajtó előtt igyélizili magát zavrozódásból öntözödni).

BIKAFŐ *(zözjet).*

Ki van itt? ha mondom!

TIZENNEGYEDIK JELENET.

SÁRVÁRYNÉ *(kinyitja az ajtót).*

BIKAFŐ *(bélép).*

Én vagyok, én vagyok, fiam uram; hát ki volna más? — Félttem s bezárkóztam! *(elsuhan melléte.)*

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Bikafő, Anday *(a székényből), kertész és inas* *(hivül, az*

(bélép, hízet az ajtóhoz megáll; gondolkodik; szünet).

Félttem! s bezárkóztam! — Félttem? tán meg is ijedtem? — s még is bezárkóztam! — *(kövüléz).*
Hm! itt nincsen senki! — *(El kirtablakhoz megyen s kikiált).* Ki van itt?

KERTÉSZ *(hivül).*

Bikafő és a tolvaj.

BIKAFŐ *(szünet után).*

Igazság! *(Miket ismét az udvarablaknál tart s ett is kikiált.)*
Ki van itt?

INAS (hívül).

Bikafő és a tolvaj.

BIKAFŐ.

Igazság!

(El szoba közepére megy; megáll, hallgatózik. Egyszerre jobbra fordul, a garderoberet becsulja s a kulcsot magához veszi. Félhangon.)

Ezt jó lesz magamhoz venni!

(El szin elejére vonúl, nézel a szinfalakhoz, honnan a bejövőket láthatja.)

TIZENHATODIK JELENET.

Voltak, Katinka. Utóbb Sárváryné.

(Éfcléltézve jő s midőn a garderoberbe közelébe ér, látja, hogy a kulcs nincs helyén; megijed s rövid gondolkodás után távozni akar; ekkor jő)

SÁRVÁRYNÉ.

(Sietve a garderoberenah tart és ott Katinkával találkozik; zavartan.)

Hát te mit keressz itt?

KATINKA (szinte zavartal).

Én, édes anyám? Én, ennek a garderobernak kulcsát keresem.

SÁRVÁRYNÉ (súgva).

Én is azt! hol van?

KATINKA *(szinte úgy)*.

Nem tudom.

SARVARYNÉ.

Csak épen most volt itt.

BIKAFŐ *(rontatra)*.

Kisasszony húgom!

SARVÁRYNÉ és KATINKA *(szerezzenre)*.

Ah!

BIKAFŐ *(mint előbb)*.

Tekintetes asszony néném!

SARVÁRYNÉ *(mint előbb)*.

Nos édes kedves fiámrám, mi újság? tud valamit, hallott valamit, látott valamit?

BIKAFŐ.

Igenis, tekintetes asszony néném, én tudok valamit, hallottam valamit és láttam valamit.

SARVÁRYNÉ és KATINKA.

Mit, mit?

BIKAFŐ *(mindig bizonyosan)*.

Én legelőször is azt tudom, hogy itt mi kívülrünk még valaki van; másodszer azt hallottam,

hogy itt valaki nemrég valakivel beszéllett; és harmadszor azt láttam, hogy valaki itt épen most e garderoobenak kulcsát keresi.

SÁRVÁRYNÉ.

Nos aztán, nos aztán?

BIKAFŐ.

Tekintetes asszonyonéném, kíméljük meg egymást a magyarázgatásoktól. Én eddig kértem, most már parancsolok. Azt a fiatal embert, ki itt bezárva van, ebrudon kidobatom a házból —

SÁRVÁRYNÉ *(szóltatás)*.

Ebr . . . ?

KATINKA *(ajuklásához van kész)*.

BIKAFŐ *(folytatja)*.

A kisasszony pedig még ma kezét fog velem; és megígéri, hogy házasság után holmi idegeneket nem ereszt a garderoberba! Punktum.

KATINKA *(mészaggal)*.

Én menjek magához férjhez? Nem, soha!

SÁRVÁRYNÉ.

Ebrudon vetni ki valakit a házamból? Nem, soha!

BIKAFŐ.

Nem? soha? — Akkor én megyek a szolga-bíróhoz és megsúgom neki, micsoda embereket rejtegetnek itt e háznál. Megmondom neki, hogy itt, ebben a gardereobeban, tolvaj van, és én azt a tolvajt becsukatom, megactióztatom . . .

SÁRVÁRYNÉ *(sápadtan, fejtápatott dülével).*

Csak tessék . . . csak tessék! . . . nem bánom. Már most csak azért sem!

Oh, anyám!

Semmi, fiam; hadd menjen. Ő akar nekem parancsolni a háznál! A vő az anyósnak! Nem, soha!

BIKAFŐ *(gumnyjal meghajítja magát).*

Igen jól van, tehát. Egy óranegyed múlva visszatérek. *(Diadalmas meztelységgel lehintve a gardereobebát, el.)*

TIZENHETEDIK JELENET.

SÁRVÁRYNÉ, Katinka.

KATINKA.

Anyám, az egekre, mit csináljunk?!

SÁRVÁRYNÉ *(sűrűre)*.

Semmi, leányom; ne félj, míg ő visszatér, addig mi kiszabadítjuk rabunkat. Szaladj a kulcsokért! . . . nem, én magam megyek. *(Nisiet.)*

KATINKA *(egy székre veti magát)*.

Meg kell halnom?

SÁRVÁRYNÉ

(visszasiet egy nagy hűlesséteggel, melynek hűlessait egymámtán csörtetve és sietve próbálja; egy sem nyit).

KATINKA.

Nos, nos?

SÁRVÁRYNÉ *(hőzages gúnynyal)*.

Nos, nos! Eredj inkább és keress kulcsokat.

KATINKA *(el)*.

SÁRVÁRYNÉ

(látrán, hogy a kulcsokkal nem boldogul, a fiécs székényhez szalad s abból egy kis ollót, aztán nagy ollót s fűst, végre egy szegyet vesz ki s azzal próbálgatja, de egy sem nyit).

Ah Istenem, ez sem nyit! pedig hány zárt nyitottam én már ki szöggel!

KATINKA (jö s hozza a hápkulcsot).

SÁRVÁRYNÉ.

De hiszen itt vagy! Mit hoztál?

KATINKA (mutatja a hápkulcsot).

S ezzel akard te, hogy kinyissam ezt az ajtót?

KATINKA (hímtelkára üt).

Ó (fűtetezi a hápkulcsot, hívül lépécké hiallanak.)

SÁRVÁRYNÉ.

Egek, már itt vannak! — No most, tettetés el ne hagyj! (Fűtetezavarítja a fiolmit). Katinka, tartsd magadat!

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

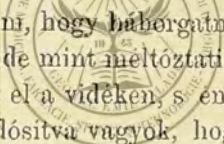
**Voltak. Szolgabíró. Bikafő. Kertész. Inas. Kocsis.
Hajdúk. Nép.**

SZOLGABÍRÓ *(nyájasan)*.

Alázatos szolgálja, drága szomszédasszony!

SÁRVÁRYNÉ *(elfegődra)*.

Szolgálója, teins szolgabíró úr!

Igen sajnálom, hogy háborgatnom kellett ezt a tisztelt házat, de mint méltóztatik tudni, tolvajok szaporodtak el a vidéken, s én mint hivatalos személy tudósítva vagyok, hogy épen ebben a házban, sőt talán ebben a szobában, rejtőzik egy gyanús személy; azért is egy kis vizsgálatot tennem kötelességemben áll.

SÁRVÁRYNÉ *(Háttnát tartéztatva)*.

A mint tetszik, szolgabíró úrnak!

SZOLGABÍRÓ

(egy pár emberrel a kiertablak felé megy s felületesen körülférint).

Itt nincs senki!

(Ez udvarablakhoz akar áttal menni)

BIKAFŐ.

Nem úgy, nem úgy, teins szolgabíró úr, itt a tolvaj, ebben a szekrényben. Ezt tessék fölnyitítani.

SZOLGABÍRÓ.

Hol van a kulcs?

BIKAFŐ.

Itt van nálam *(kivesszi)*.

Tessék tehát fölnyitni. *(Zsebzárnyit.)*

TIZENKILENCZEDIK JELENET.

Voltak. Anday.

(Mihelyt Bikafő a szekrény felé indul, a fiát észleli.)

KAR.

Itt van tehát, itt van ő

Itt a tolvaj, Bikafő *(bis)*.

BIKAFŐ *(kitárja az ajtót; Anday lép, divatos szakliban és talapban, baljában a lép, befelé fordítva. Működőn őt a nép meglátja, csodálkozás nevére hallik, mintha mindnyájan mást vártak volna)*.

BIKAFŐ (közélt a szekéreny előtt megállapodott Andayhoz, ennek
 alapja alá nézendő).

Rinaldo! lássuk képedet
 Melyik hon termett tégedet?
 (Mégimézi benne a festőt, ventalva)
 Mi a gutát! —
 Hisz ez a tájat rajzoló
 Emberséges képiró!

KAR.

Hisz ez a tájat rajzoló
 Emberséges képiró.

SZOLGABÍRÓ.
 Hadl lássam én is, mit fogak
 Ki fente fegyverét reánk?
 (Mézélt és Andayhoz amter)
 Mi a gutát! —
 Hisz ez a tájat rajzoló
 Emberséges képiró!

SÁRVÁRYNÉ.

Ó mennyi lárma semmiért;
 Így osztja a világ a bért! —
 Igen, ő festé képemet.
 Ti nem ismertek engemet?

(Hívézi Anday hezélből a támasz léptet, azt hezülhezdova mutogatja.)

KAR.

Hisz ez a tájat rajzoló
 Emberséges képiró! (ö.)

(Mündnyájan a lépnék telenzanah és némajátékkal tetszést és öv-
 met sejeznék lii. Sárváryné és a szolgabíró a léptet hezözen tartva, mélyebb
 hezédhe látzanah ereszedm.)

ANDAY.

Igenis, tekintetes asszonyság, érdemes gyülekezetek, én vagyok azon festő, ki két hét óta ezen a tájon több ízben rajzolgatva, láttatott. De én korántsem vagyok e honnak idegen, hanem tös-gyökeres magyar nemes Anday Károly, mint íme a tekintetes szolgabíró úrnak átadott irományaim mutatják. A szerelem e ház kisasszonyához, arra birt, hogy hozzá közeledni igyekezzem, vele leg-szentebb szándékomat tudatandó, midőn a vidéken elterjedt közlír (*Bikafőre tekintez*) s hamarkodás és félelem a legkellemetlenebb gyanúba keverték. Most midőn már itt igazolva állok, szívem érzése és a becsület egyiránt köteleltségemmé teszük, Katinka kisasszonyt tisztelt édes anyjától nyilvánosan és ünnepélyesen megkérnem s hogy megmutassam, mennyire szerelem nemcsak e tájnak legszebb kisasszonyát, hanem annak egyéb lakóit is, szándékom itt állandó lakást venni, még pedig, ha Isten segít, leendő nőm örökében, az ősi Sárváryféle zálogjóságban megtelepedni!

NÉP.

Éljen Anday Károly! Éljen Katinka kisasszony!

BIKAFŐ (*főpattan*).

Hohó, Károly úrfi, nem oda Buda! Leányt, a mennyi tetszik; de földet nem engedek a kezem

közül csak egy körömnnyit is. Én is tudom még, mi a processus, és mi a cum gentibus. Csak jöj-jön, a kinek lelke sok van!

(Pusztáját vállára hánnya, felszappalt haloppal a haragot nagy léptekkel el.)

NÉP (utána).

Hahaha! Éljen a kisasszony! éljen Anday Károly! (többen el.)

HUSZADIK JELENET.

Voltak.
(Birtokos a néhány figuránosz hívul.)

(Ezen előző részli Csendes és Hatalmas, a többi hirt áll.)

Kedves gyermekeim! Mindazok után, a miket épen most tekintetes szolgabíró úrtól hallottam és magam tapasztaltam, ti vélem nem a legszebben bántatok. De legyen a mai nap az örömnök és feledésnek szentelve. Anday úr, én önnek oda ígérem leányomat, azon föltétel alatt, hogy anyósát megbecsüli és az leend, a kinek magát ez érdemes férfiú előtt lenni ígerte. — E mai történetünkben pedig legyen a tanúlság az, hogy kerüljük a rossznak színét is, de még inkább magát a rosszat, habár egy ideig jó szín alá tudnók is rejteni.

DAL.

SÁRVÁRYNÉ.

Sok embert látok hivatalban
 Sokat más báualom körül,
 Turkálni vigan a kazalban
 Mely nem az ő számukra gyül.
 Te gazdatiszt, te bolt-Adónisz
 Te, kit a pór lova hordoz
 S te, ki nek már bal karja sem hisz,
 Szakács és tühös : Ne orozz.

KAR.

S te, ki nek már bal karja sem hisz,
 Szakács és tühös : Ne orozz.

SZOLGABIRO.

Bájjpaloták feltűnédeznek
 Utczát riaszt az áldomás.
 Kérdezd urát; meg kit neveznek?
 Egy búzamorly vagy úrsorás.
 Bukik a kalmár? házat épít, —
 Azt véled : oszt, nem sokszoroz!
 De bünlakán bármennyit szépít,
 Ezt irjátok rá : ne orozz.

KAR.

De bünlakán bármennyit szépít,
 Ezt irjátok rá : ne orozz.

ANDAY.

Volt egy szép elme ismerősöm,
 Könyveket irt és nyomtatott.
 Nagy hírbe jött; tudós lett hősöm,
 Gőzével elfödött hatot.

De jött idő : kezére néztek,
 Jutának ál-forrásihoz ;
 Eltűnt, mi másét rátetéztek,
 S a gőz — egy csepp lőn. Ne orozz !

KAR.

Eltűnt, mi másét rátetéztek,
 S a gőz — egy csepp lőn. Ne orozz !

KATINKA.

De van még saját becs és érdem,
 Van igazságos szerzemény.
 Egyik közülük — én úgy értem —
 Melyet nyújt a közvélemény.
 Azért ha tréfánk elmulatta
 E hazát, ez nekünk díszet hoz ;
 S ez a miénk, közönség adta !
 Ne mondja senki : Ne orozz !

KAR.

S ez a miénk ; közönség adta
 Ne mondja senki : Ne orozz !

(A KÁRPIT LEGÖRDÜL.)

V E R S E K.

KIS BABEL.

Én magyar leány vagyok,
A nevem Babet,
Am Piroska minden lány
S Rózsa nem lehet.
Borcsa is nevem, de ki
Kedvel, ezt így ejti ki:
Szép Babet!
Kis Babet!

Lengyel s árva volt anyám;
Dajkám franczia;
Ah apám volt a magyar!
Nagy hon hív fia.
Mily öröm, mely meghatott,
Nyájasan ha faggatott:
Szép Babet!
Kis Babet!

S én magyar leány vagyok!
 Nem kell német szó,
 Egy, csak egy: a nemzeti. —
 Többet tudni? — jó.
 Én meg is halnék talán,
 Ha soká nem hallanám:
 Szép Babet!
 Kis Babet!

Livi jő fel a minap,
 Kérd: «Was machen Sie? —»
 Varrok édes, és te mit?
 «Rien, je m'ennuie!»
 Hidd el, édes gyermekem!
 Kedvesebb az énnekem:
 Szép Babet!
 Kis Babet!

Egy legénykét ismerék —
 Gyöngy tavasz korút,
 Szöghajút, módost, jelest,
 Jó szelid fiút.
 Ámde úntam hallani,
 Mert nem tudta mondani:
 Szép Babet!
 Kis Babet!

S most egy ifjút ismerek,
Ah, derék fiú!
Barna, bátor és nemes
Büszke, nem hiú.
Nem merem már hallani —
Oly jól tudja mondani:
Szép Babet!
Kis Babet!

B U Z I Á S H O Z.

(Szeptember végén 1834.)

Te bájvidék, ti éden-reggelek
 Te kút, ti fürdők rémletes magánya,
 Te messze rétség illatos viránya,
 Te, mely fogadtál, meghitt kis telek ;

S te, kit kerestem és üldöztelek,
 Keblemnek áldott rettegett bálványa,
 Kit visszashajtott most e szív hiánya,
 Kit megvetek és istenlettelek ; —

Szép hely, te nékem üdv s pokol valál,
 Most én szelídebb ég lakója lettem,
 S a dúlt kebel megszűnt hullámmzani.

De kéje még csak egy : andalgani
 Óráidon, midőn élet s halál
 Kétes csatákban küzködött felettem.

M A R I.

(Román cz.)

Tudtom kívül
 Egy ifju jött az est ködében
 Hársom megül,
 Bájfény dereng szép szemében,
 Elandalodtam természetben
 Tudtom kívül.

Tudtom kívül
 Az ifju szól, hogy ég miattam,
 Hogy jajja gyül ;
 Soha ily kegyes szót nem hallottam,
 El-elmenék s mégis maradtam
 Tudtom kívül.

Tudtom kívül
 Hő karja már körülém ére
 Gyöngédedül.
 Mily tett leend e büszke bére ? —
 Bágyadt fejem vállára tére
 Tudtom kívül.

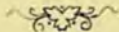
Tudtom kívül
Szív szivet ér, rettent, emelget,
Lankad, hevül ;
És így az én órám közelget . . .
Óh ég, ha ő most mást ölelget
Tudtom kívül.

EMLÉKKÖNYVBE.

(Olaszból.)

Boldog, a kit pillantásod
 Ért, és ki ismerhetett.
 Boldog, a ki társaságod
 Kellemeiben éllhetett.
 S' a kit el nem olthatandó
 Lángra gyujtasz, boldog az ;
 De legboldogabb halandó,
 Ki után te sohajtasz.

BERANGER DALAIBÓL.

I.

A TÉNS ÚR.

(Le Sénateur.)

Kincs nekem az én hitvesem ;
 Párja nincs szép szemének.
 S barátot is, a mint lesem,
 Köszönök kellemének.

Az nap, hogy őt megeskettem,
 Egy Téns Úr állta mellettem.

Téns Úr,

Ah, Téns Úr!

Igen megtisztel az Úr !

Drága egy Úr, úgy ösmerem,
 Más tudom fel nem éri ;
 A mult télen is itt terem
 S hitvesem bálba kéri ! —

Ha most házamon kívül kap,
Mint hű barát velem felcsap:

Téns Úr,

Ah, Téns Úr!

Igen megtisztel az Úr!

Nálam ő nem feszeskedik,
Nem röhög, nem ízetlen,
S ha Nellim betegeskedik,
Filkóhoz ül kéretlen —
Megköszönt évfordultára,
Megölel nevem napjára.

Téns Úr,

Ah, Téns Úr!

Igen megtisztel az Úr!

Ha rút idő jár, felkelünk,
S én a pipához nyúlok,
Nyájasan szól; «mért neszelünk
S itthon miért busúlok?
A gőz, füst fejem bejárja:
Kapum előtt a batárja.» —

Téns Úr,

Ah, Téns Úr!

Igen megtisztel az Úr!

Egy estve, — hogy s mikép esett —
Betérünk udvarába,

A sok mádi leverdesett,
 S Nelli más nyoszolyába
 Szökök el, de megesküttem
 Szebb, a melyben én fekttem. —

Téns Úr!

Ah, Téns Úr!

Igen megtisztel az Úr!

S a mint egy fiam születék,
 Öt hívám meg komának,
 Egek! Örömkönnyek lepék
 Állát keresztatyjának!
 Bizhatom is szép szavában:
 Benn lesz veghagyományában.

Téns Úr,

Ah, Téns Úr!

Igen megtisztel az Úr.

A víg enyelgést szereti,
 S én néha jót böffentek: —
 A minap azt mondom neki
 A mint egyet hörpentek;
 «Azt hallom, emberségemre,
 Szarvat rak az Úr fejemre!» —

Téns Úr,

Ah, Téns Úr!

Ugyan megtisztel az Úr!

II.

A VILÁGTALAN ANYA.

(La mère avengle.)

«Fonj, szép leányom, fonj!
 S a mit szívem kész mondani
 Ne mondjam azt haszontalan;
 Mert bár anyád világtalan:
 Fülel, figyelmeztet, untalan,
 És hall sohajtani.
 Ne higj Dezsőnek! csalfa párod;
 De mit? te az ablakod kitárod?
 Fonj, lányka fonj! (bis)

Meleg van úgy-e bár? —
 S Dezső be nem kacsinta? nem?
 Nem morgok én; mert érdmem
 Volt nékem is kökény szemem,
 S a férfi olyra jár.
 De óvni kell a drága kincset, —
 Ki nyomta most ott a kilincset?
 Fonj, lányka fonj! (bis)

A szél ingatta azt?
 S ebem haragja mit jelent? —
 Kerüld, kerüld a hívtelent!
 Hidd, hogy sok eskü füstbe ment,
     S ébreszte bús panaszt.
 Meghalni jobb, mint megcsalódni, —
 Kit hallok én itt csókolódni? —
     Fonj, lányka fonj! (bis)

Azt mondod: a madár —
 Ez a madár be jól beszél! —
 A férfi-láng soká nem él,
 Sajátja még alig level,
     Hitét tagadja már;
 S kaczag, ha meg kezére vagynál —
 De mit sürögsz te ott az ágynál? —
     Fonj, lányka fonj! (bis)

Az álom elnyomott? —
 Leány te, hát nincs irgalom —
 Nem, már tovább nem forralom,
 Dezső van itt! tapasztalom;
     Kérjen bocsánatot!
 S míg esket ad, paptól szabottat,
 Ne innen — innen egy tapottat!
     Fonj, lányka fonj!» (bis)

III.

BE GYÖNGY LEÁNY.

(Combien elle est jolie.)

Istenem! be gyöngy, be gyöngy leány!
 A kiért szívem dobog.
 Láng-szemének csillagan
 Szűz szerelme fellebog.
 Minden ékkel a tavaszvirány
 Friss orczáin fenn ragyog;
 Istenem! be' gyöngy, be' gyöngy leány!
 S én be rút, — be rút vagyok!

Istenem! be gyöngy, be gyöngy leány!
 Nem lehet husz éve még.
 Fürtje reng nyílt homlokán,
 Szög az, ez tiszta mint az ég.
 Száz tehetség díszlik egy magán
 S ő nem érzi mely nagyok.
 Istenem! be gyöngy, be gyöngy leány!
 S én be rút — be rút vagyok.

Istenem! be gyöngy, be gyöngy leány!
 S még is engemet szeret!
 Nem busít a kecs-hiány,
 Mely leányban gyujt eret;
 Nem busít mint eddig a magány,
 S hogy magamban elfagyok.
 Istenem, be gyöngy, be gyöngy leány!
 S én be rút — be rút vagyok.

Istenem! be gyöngy, be gyöngy leány!
 S gerjedelmi öröklenek!
 Híve ritkuló haján
 Már virági lengenek.
 Félre tő! alakja szin haván
 Semmi leplet nem hagyok —
 Istenem! be gyöngy, be gyöngy leány!
 S én be rút, be rút vagyok.

IV.

M A R C S A.

Marcsa! dalljuk a szerelmet,
 Vig szerelmed' kis leány!
 Nálad a csók nyer kegyelmet,
 S hány megilletett, de hány!
 «Csipkedik?» ha kérdez egy szamár:
 Úgy van, ezt így szokta Marcsa már,
     Ej! ne hagyjuk így magán:
     Jöszte csókra kis leány!

Esze elég van a gonosznak, —
 Szíve hű, mint a madár.
 Reggel együtt mulatoznak
 Estve már dulfúl a pár.
 «S szembe száll?» ha kérdez egy szamár:
 Úgy van, ezt így szokta Marcsa már,
     Ej! megenyhül így talán:
     Jöszte csókra kis leány!

· Illik a pohár kezébe,
 S víg beszédje mit nem ér,
 Ha kigyúl a bor szép szemébe,
 S arczain az egri vér!
 «Egri vér?» ha kérdez egy szamár:
 Úgy van, ezt így szokta Marcsa már,
     Ej? ne hagyjuk így magán
     Jöszte csókra kis leány!

Bájol édes énekével
 Ha klavirja hangozik,
 Jóllehet tanult gégével
 Síkra nem bocsátkozik.
 «Nem, s miért?» ha kérdez egy szamár:»
 Úgy van, ezt így szokta Marcsa már;
     Ej! megenyhül így talán:
     Jöszte csókra kis leány!

S Amor ifjú kellemében
 Néha Marcsán czélt veszen,
 S megesik, hogy szilaj hevében
 Lábon fogja nem kezen.
 «Hogy? mikép?» ha kérdez egy szamár:
 Úgy van, ezt így szokta Marcsa már,
     Ej! ne hagyjuk így magán:
     Jöszte csókra kis leány!

De Hyment kerüli Marcsa
 Bár ez oltárhoz vezet ;
 Szorosan hogy kezét ne tartsa,
 Jobb szeretvén bő kezét.
 «Bő kezét ?!» ha kérdez egy számár :
 Úgy van, ezt így szokta Marcsa már,
     Hadd repedjen a kaján,
     Jöszte csókra kis leány.

V.

A M A C S K A.

(La Chatte.)

Cziczám, nem alliatom miattad,

Mi lelt? mi költi jajjaid?

Talán ma hasztalan kutattad

Szegényke, jó falatjaid?

Ó nem! neked szűk a szobám —

De most hová? nincs semmi fény.

«Mia—ia—ú!» mi kell cziczám!

«Mia—ia—ú!» Kandúr; szegény!

Tőlem ne várj semmit, simulj bár;

Ládd, engem is bánt a szerelm.

Tizenhat esztendőös vagyok már;

S javát, baját is ízlelem.

Hogy érzek, csak az hibám:

S im' zárva tart anyám s kemény.

«Mia—ia—ú!» mi kell cziczám?

«Mia—ia—ú!» Kandúr; szegény!

Nagy a te kínod, kis kesergő,
 Nagyobb kín éget engemet,
 Mióta megvallotta Csergő,
 Hogy ég s imádja szívemet.
 De bár hevét magasztalám,
 Anyám kitiltja, nincs remény!

«Mia—ia—ú!» mi kell cziczám?

«Mia—ia—ú!» Kandúr; szegény!

Lédér te! szűnj meg jajjaiddal;
 Forr keblem, enyhet nem vehet...
 Vagy költsd fel inkább hangjaiddal
 Csergőt, ki messze nem lehet.
 Térdet szorít, esőkelja szám,
 S csak így szerethet a legény?...

«Mia—ia—ú!» mi kell cziczám?

«Mia—ia—ú!» Kandúr; szegény.

Csergő, te vagy? te szólsz epedve?..
 Megyek, nyitok már ablakot. —
 S te menj cziczám, menj bút feledve
 Keresni boldogabb lakot,
 S míg e szerettem daliám
 Részeg szívemnek nyújt eget,

«Mia—ia—ú!» mulass cziczám

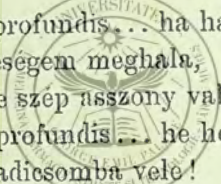
«Mia—ia—ú!» kandúr megett.

VI.

DE PROFUNDIS.

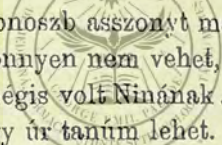
De profundis... ha ha ha!
 Feleségem meghala,
 Ó be szép asszony vala!
 De profundis... he he he!
 Paradicsomba vele!

Szállj az égbe drága Lélek,
 S vedd Uram kezébe már!
 Én szegény férj, így nem félek...
 Hogy talán majd vissza jár!

De profundis... ha ha ha!
 Feleségem meghala,
 Ó be szép asszony vala!
 De profundis... he he he
 Paradicsomba vele!

Nekem őt az Isten adta,
 S mondhatom, hogy angyalom
 Szép öröme virasztotta...
 Két legelső nappalom!

De profundis... ha ha ha!
 Feleségem meghala;
 Ó be szép asszony vala!
 De profundis... he he he!
 Paradicsomba vele!

S bár gonosz asszonyt magának
 Férfi könnyen nem vehet,
 Szíve mégis volt Ninának...
 Hadnagy úr tanúm lehet.

De profundis... ha ha ha!
 Feleségem meghala;
 Ó be szép asszony vala!
 De profundis... he he he!
 Paradicsomba vele!

Ritka pár ölelgethette
 Oly heven szerelmesét,
 S úgy van: híven is szerette...
 Legutolsó kedvesét!

De profundis . . . ha ha ha !
 Feleségem meghala ;
 Ó be szép asszony vala !
 De profundis . . . he he he !
 Paradicsomba vele !

S engem el nem ölt a bánat ?
 Nála nélkül el legyek ? —
 Nem, nem édes, én utánad . . .
 Temetőig elmegyek !

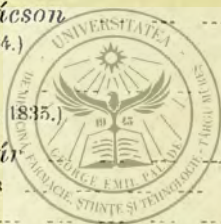
De profundis . . . ha ha ha !
 Feleségem meghala,
 Ó be szép asszony vala !
 De profundis . . . he he he !
 Paradicsomba vele.

TÁRGYMUTATÓ.

EREDETI ELBESZÉLÉSEK.

	Lap
<i>Egy nap Szliácson</i>	3
(Aurora, 1834.)	
<i>A phantasta</i>	33
(Társalkodó, 1835.)	
<i>A három pohár</i>	64
A pohár punes	69
A pohár bor	74
A pohár víz	81
(Rajzolatok, 1835.)	
<i>A fiatal szív</i>	89
(Hajnal, almanach, 1837.)	
<i>Nőkeresés</i>	140
1. Angelika	140
2. Betti	159
3. Eugenia	177
(Athenaeum, 1837.)	
<i>A szerelemmel nem jó játszani</i>	195
(Hajnal, 1838.)	
<i>A boldog szerető</i>	269
(Emlény, 1840.)	

EREDETI SZÍNŰVEK.

Lap

<i>Megházasodtam</i>	317
(Nagy Ignác Színműtára, II. köt. 19. füz.)	
<i>A tolvaj</i>	413
(Emlény, 1841.)	

VERSEK.

<i>Kis Babet</i>	465
<i>Buziáshoz</i>	468
(Aurora, 1836.)	
<i>Mari</i>	469
(Levelei közt, Figyelmező, 1838.)	
<i>Emlékkönyvbe</i> (Olaszból)	471
(Aurora, 1836.)	
<i>Béranger dalaiból</i>	472
1. A ténsúr	472
2. A világtalan anya	475
3. Be gyöngy leány	477
4. Marcsa	479
5. A macska	482
6. De profundis	484
(Koszorú, Szépliteraturai Ajándék, 1829.)	

